

Enîsü'l-Celîs

Kasım b. Seydî el-Hâfız Ankaravî

Enisü'l-Celîs

Kasım b. Seydî el-Hâfız Ankaravî

Türk-İslâm Bilim Kültür Mirası Dizisi: 8

Hazırlayan

Azmi Bilgin (Prof. Dr.)

Editör

Mustafa Argunşah (Prof. Dr.)

ISBN: 978-9944-252-84-3

Ankara, 2017

Tasarım ve Uygulama

Murat Acar

Proje Sorumlusu (TÜBA Başkanı)

Ahmet Cevat Acar (Prof. Dr.)

Proje Yayın Kurulu

Atilla Bir (Prof. Dr.)

Derya Örs (Prof. Dr.)

Erhan Afyoncu (Prof. Dr.)

Hüseyin Gazi Topdemir (Prof. Dr.)

Hüseyin Sarıoğlu (Prof. Dr.)

M. Fatih Andı (Prof. Dr., Proje Yürütücüsü)

Muhittin Macit (Prof. Dr.)

Mustafa Çiçekler (Prof. Dr., Proje Yürütücüsü)

Mustafa Kaçar (Prof. Dr.)

Proje Yayın Koordinatörleri ve Danışmanları

H. Ahmet Arslantürk (Doç. Dr.)

Cahid Şenel (Yrd. Doç. Dr.)

Proje İdari İşler Sorumlusu

Duygu Coşkun

Baskı

Ses Reklam Paz. Turizm San. ve Tic. Ltd. Şti.

Mebusevleri Ayten Sk. 28/7 Çankaya - ANKARA

© Türkiye Bilimler Akademisi 2017

Bu kitabın tüm yayın hakları saklıdır.

Yayıncının izni olmadan hiçbir şekilde çoğaltılamaz.

Kullanılan görsellerin yayın izinleri ile ilgili

maddi-manevi sorumluluklar eseri hazırlayanlara aittir.

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ

Piyade Sokak - No: 27 Çankaya - ANKARA

bilimklasikleri@tuba.gov.tr

0 312 442 29 03

www.tuba.gov.tr

Enîsü'l-Celîs

Kasım b. Seydî el-Hâfız Ankaravî

Hazırlayan
Azmi Bilgin

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ

Büyük gelecekle, büyük geçmişlerin bilgi ve birikimi üzerine inşa edilir.

Türkiye, ihtişamlı bir medeniyetin ve zengin bir tarihin meydana getirmiş olduğu büyük bir birikimin varisidir. Kökleri bilime, bilgiye, hikmete ve irfana dayanan bu birikim, ülkemizin geleceğinin inşası gayretlerinde de en önemli referansımız olmalıdır. Bu büyük birikimden yararlanmadığımız takdirde, geçmişimizi “müzelik bir emtia”ya dönüştürürüz, sağlıklı bir gelecek inşa edemeyiz.

Zira tarih, sadece geçmişte olup biten değil, aynı zamanda bugüne kalan, yarına da aktarılacak olandır. Milletler tarihte yalnızca geçmişlerini değil, geleceklerini de ararlar. Geçmişle barışamayan, tarihini yorumlamayan, ecdadına yabancılaşan milletler, sağlıklı bir gelecek inşa edemezler.

Çağımıza ve geleceğe yapacağımız etki bakımından, sahip olduğumuz zengin mirası yeniden ve daha güçlü biçimde harekete geçirmemiz gerekiyor. Türkiye Bilimler Akademisi tarafından yürütülen “Türk-İslâm Bilim ve Kültür Mirası Projesi”ni, işte bu amaca yönelik bir çalışma olarak değerlendiriyorum.

Proje kapsamında, sosyal bilimler, İslâmî ilimler, Türkiyat, sağlık ve tabiat bilimleri ve teknik bilimler alanlarında hazırlanan eserlerin, bilim ve kültür hayatımıza kazandırılmasını takdirle karşılıyorum.

Bu vesileyle, eserlerin müelliflerini rahmet ve şükranla yâd ediyor, projenin hayata geçirilmesinde görev alan bilim adamlarımız ile TÜBA mensuplarını kutluyorum.

Recep Tayyip Erdoğan

T.C. Cumhurbaşkanı

Takdim

Toplumların gelişme ve kalkınmasında bilimsel ve teknolojik çalışmalar, belirleyici bir role sahip bulunmaktadır. Yeni bilim ve teknoloji yatırımlarının gerçekleştirilmesi yanında sahip olunan bilimsel ve kültürel birikim ve mirastan yararlanılması, bunun için de söz konusu mirasın gün ışığına çıkarılması büyük önem taşımaktadır.

Mensubu olduğumuz Türk-İslâm medeniyetinin insanlığın bilimsel, teknik ve kültürel birikim ve gelişimine önemli katkıları bulunmaktadır. Bununla birlikte, medeniyetimizin bilim ve kültür tarihindeki önemli başarıları ve katkılarının, egemen Batı merkezli bakış açısının da etkisiyle, yeterince görünür ve bilinir olmadığı bir gerçektir. Bu durum, tarihimizle övünmenin ötesinde hepimize bu zengin mirasın değerlendirilmesi konusunda yeni görevler yüklemektedir.

Türk-İslâm medeniyetine ait eserlerin gün ışığına çıkarılarak bilim ve kültür dünyası ile gelecek kuşakların istifadesine sunulması; bilim, ar-ge ve yenilikçilik konusundaki amaçlarımızın gerçekleştirilmesi için gerekli birikim, özgüven ve motivasyona değerli katkılar sağlamayı içeren önemli bir millî görevin yerine getirilmesini ifade etmektedir. Türkiye Bilimler Akademisi (TÜBA) tarafından başlatılan “Türk-İslâm Bilim Kültür Mirası Projesi”, bu konuda atılmış önemli bir adımı oluşturmaktadır.

Matematik, astronomi, tarih, coğrafya, edebiyat, felsefe gibi alan-

lardan seçilmiş birçok ünlü İslâm âlimi/düşünürü/yazarı tarafından hazırlanan eserleri bilim ve kültür dünyasına kazandırmayı amaçlayan bu proje, Türk-İslâm medeniyetinin bilim ve kültür literatürüne katkısını daha görünür ve yararlanılır hale getirecektir.

TÜBA mensuplarını bu değerli proje için tebrik ediyorum. Eserlerin yazarlarını hayırla yâd ediyorum, eserlerin hazırlanması ve yayımlanmasına katkı sağlayan herkese teşekkür ediyorum. Projenin bilim ve kültür hayatımıza yararlı olmasını temenni ediyorum.

Dr. Faruk Özlü

T.C. Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanı

Sunuş

Günümüzde bilim ve yenilikçilik, ulusal kalkınma ile uluslararası rekabette görelî üstünlük sağlamada belirleyici stratejik faktörler haline gelmiştir. Toplumların bilim ve yenilikçilik performansı açısından, toplumda bilimin, bilimsel düşünce ve yaklaşımların önemsenmesi, teşvik edilmesi ve yaygınlaştırılması ile gençlerin bilim ve araştırma alanına yönlendirilmesi, özel bir öneme sahiptir. Bu hususlar, dünyadaki muadilleri gibi Türkiye Bilimler Akademisi (TÜBA) bakımından da öncelikli amaç ve görevler arasında yer alır.

Bilim ve yenilikçilik performansı, güncel imkan ve kaynaklar yanında tarihsel birikim ve mirasın değerlendirilmesini de gerektirir. Millet olarak, önemli bir bölümü gün ışığına çıkarılmayı ve değerlendirilmeyi bekleyen zengin bir bilim ve kültür mirasına sahip bulunuyoruz. Bu mirasın daha görünür ve yararlanılır kılınması, bugünkü ve gelecekteki performansımız ve ulusal hedeflerimize ulaşmamız açısından büyük önem taşımaktadır.

Tarihsel birikim ve mirasın ortaya çıkarılması ve değerlendirilmesi, diğer yararları yanında, başarılı bir performans için gerekli özgüven ve motivasyona yapacağı katkı bakımından da büyük önem taşır. Uluslararası yarışta son iki yüzyıldır ve günümüzdeki görelî konumumuz ile geleceğe yönelik yüksek amaçlarımız dikkate alındığında, bireysel ve toplumsal düzeyde sağlıklı bir benlik/kimlik ve özgüven inşası ile güçlü bir motivasyon ikliminin oluşturulmasına gerek olduğu ve bu konuda her Türk vatandaşı ve kurumunun katkı ve destek sağlamasının ulusal bir görev olduğu açıktır.

TÜBA Türk-İslâm Bilim Kültür Mirası Projesi, Akademimiz tarafından bu düşünceler doğrultusunda, Kalkınma Bakanlığı'nın mali desteğiyle 2014 yılında başlatılmıştır. Proje ile, Türk-İslâm medeniyeti havzasında, fen, mühendislik, Türkiyat, sosyal bilimler, dinî ilimler gibi alanlarda eski-farklı Türk lehçeleri ile diğer dillerde üretilmiş, uzman bilim insanlarımızca seçilen 100 eserin, imkân ve ihtiyaca göre transliterasyonu, tıpkıbasımı ve/veya tercümesi yapılarak yayımlanması yoluyla bilim ve kültür âleminin ve gelecek kuşakların istifadesine sunulması hedeflenmiştir.

TÜBA Türk-İslâm Bilim Kültür Mirası Projesi, çok sayıda paydaşın doğrudan ve dolaylı katkı ve desteklerinin eseridir.

Öncelikle, bilime ve projeye verdikleri çok değerli destek için Sayın Cumhurbaşkanımız Recep Tayyip Erdoğan'a kalbî şükranlarımızı arz ediyorum.

Bugüne kıyasla oldukça kısıtlı koşullarda bu eserleri kaleme alan bilim ve kültür tarihimizin kahramanlarını rahmet ve şükranla yad ediyorum. Bu eserlerin çoğaltılması, saklanması ve bugüne ulaşmasında rol alan isimsiz kahramanları da saygıyla anıyorum. Eserlerin transliterasyonu, tıpkıbasımı ve/veya tercümesi ve tahlilini yaparak günümüzün ve geleceğin okuyucu ve araştırmacılarına ulaşmasını sağlayan bilim insanlarımıza müteşekkirimiz. Yayına hazırlık ve basım sürecinde rol alan üyelerimiz, bilim insanlarımız ve çalışanlarımız ile projeye katkı sağlayan tüm paydaşlarımıza da teşekkür ediyorum.

TÜBA Türk-İslâm Bilim Kültür Mirası Projesi'nde yayımlanan eserlerin medeniyet ihyası/inşası süreci ile milletimizin bilim alanında ve topyekün gelişimi bakımından yararlı olmasını diliyorum.

Prof. Dr. Ahmet Cevat Acar

TÜBA Başkanı

İçindekiler

Takdimler ve Sunuş

Önsöz	13
Giriş	17
1. 15. Yüzyıla Gelinceye Kadar Siyasetnameler ve Türk Kültüründeki Yeri	17
2. Enîsü'l-celîs ve Mütercimi Hakkında Bilgi	27
3. Eserin Türkçeye Çevrilişi	28
4. A Nüshasının Tavsifi	28
5. B (Berlin Kraliyet Ktp. Nr. 256) Nüshasının Tavsifi	29
6. Nüshaların İmla ve Dil Özellikleri	29
7. Fasılları (Bölümleri) ve Muhtevasının Özeti	31
8. Enîsü'l-celîs'te Yer Alan Başlıca Siyasetname Konuları	34
Tenkitli Metin	51
Kaynakça	127
Tıpkıbasım	131

Önsöz

Türk kültür tarihinde siyasetnamelerin önemli bir yeri bulunmaktadır. Siyasetnameler genel anlamda öğüt verici, yol gösterici eserlerdir. İslamiyet'in kabulünden sonra kurulan Türk devletlerinde Arapça, Farsça ve Türkçe çeşitli siyasetnameler kaleme alınmıştır. *Enisü'l-celis* Osmanlı Devleti'nin siyasi alandaki birlik ve hakimiyetinin sağlanarak kuruluşunu gerçekleştirip, ilim ve kültür hayatının da buna paralel olarak gelişmeye başladığı II. Murad döneminde yazılmıştır. Eserin yazılmasındaki asıl gaye, sosyal adalet fikrini devrin hükümdarına telkin etmektir. Bunun için hükümdara özgü nitelikler dile getirilmiş, başta hükümdara olmak üzere, çeşitli devlet görevlilerine, halka öğütler verilmiş ve uyarılarda bulunulmuş; hükümdarlarda veya yöneticilerde bulunması gereken özellikler, yönetim esasları belirtilmiştir.

Siyasetnamelerde temelde ahlakî konular ele alınmıştır. Bunlar öğüt verici, yol gösterici türden eserlerdir. İslam dünyasında yetişmiş büyük bilgin ve düşünürler başta kendi dönemindeki hükümdarlar olmak üzere devlet idaresinde bulunan kişilere tavsiyelerde bulunma gereğini duymuşlar ve bu konuda çeşitli eserler kaleme almışlardır. Ahlakın temelinde din olduğundan siyasetnamelerde geçen öğütler de dinî esaslara dayandırılmıştır.

Bu arada adil ve zalim hükümdarların tutum ve davranışlarını yansıtan hikâyeler anlatılır, bilgin, hakîm ve büyük sufilerin devlet yönetimi ve idarecilerle ilgili düşünceleri dile getirilir.

Siyasetnamelerde esas konu devlet yönetimidir. Bu yönetimde güç ve yetki hükümdarlarda olduğu için bu eserlerdeki öğütler hükümdarları hedef alır. Onlarda bulunması gereken nitelikler, devlet yönetiminin esasları ve şartları, devlet görevlilerinin sorumlulukları ve halka nasıl davranmaları gerektiği gibi konular üzerinde durulur. Hükümdarlara ve yöneticilere ısrarla adil olmaları tavsiye edilir. Çünkü halkın huzur ve emniyet içerisinde mutlu bir şekilde yaşayabilmesi için Allah'ın halifesi ve O'nun yeryüzündeki gölgesi kabul edilen hükümdarın adil olması gerekmektedir.

11. yüzyıldan itibaren kurulan ilk Müslüman Türk devletlerinden başlayarak Selçuklu ve Osmanlı devletlerinde siyasetnameler kaleme alınmıştır. Ancak bunların çoğu Arapça ya da Farsçadır. Türkçe yazılan siyasetnamenin ilki Karahanlılar Döneminde yazılan *Kutadgu Bilig*'dir.

Oğuz Türkleri 13. yüzyıldan itibaren Anadolu'da ilk eserlerini vermeye başlamışlardır. Bunlar dinî-tasavvufî ve didaktik mahiyette ürünlerdir. 14. yüzyılın ilk çeyreğinden itibaren de Anadolu'da divan şiirinin ilk örnekleriyle karşılaşılır. Bu yüzyılda özellikle mesnevî biçiminde yazılmış eserler çoğalır. Manzum eserler yanında mensur eserlerin sayısında da yavaş yavaş bir artış görülür. 15. yüzyılda mesnevîler hızla artmaya başlar ve yine başta dinî-tasavvufî olmak üzere konusunu aşk ve maceradan, tarihten, efsaneden alan çeşitli eserler kaleme alınır. Bu yüzyıllarda yazılmış eserlerin birçoğu Farsça ya da Arapçadan Türkçeye çevrilmiştir.

Tenkitletli metnini ve günümüz Türkçesiyle sadeleştirilmiş çevirisini hazırladığımız eser kaynaklarda "siyasetname" olarak nitelendirilmiştir. Aslı Arapça olan ve Hacı İsmail Tebrizî tarafından Farsçaya tercüme edildiği belirtilen eser, Kasım b. Seydî el-Hâfız Ankaravî tarafından Türkçeye çevrilmiştir. *Enisü'l-celis* Osmanlı Devleti'nin siyasî alandaki birlik ve hâkimiyetinin sağlanarak kuruluşunu gerçekleştirip, ilim ve kültür hayatının da buna paralel olarak gelişmeye başladığı II. Murad döneminde yazılmıştır. *Enisü'l-celis* bu tarihe kadar Anadolu sahasında Şeyhoğlu Mustafa'nın *Kenzü'l-küberâ*'sından sonra siyasetname türünde yazılmış eserlerin ikincisidir.

Eserin yazılmasındaki asıl amaç, adalet fikrini devrin hükümdarına telkin etmektir. Bunu yaparken daha önce yaşamış olan Süleyman peygamber, İskender-i Zülkarneyn, Halife Memun (24b), Sultan Mahmud (26b), Sultan Sencer (26b), Harun Reşid (31a) gibi ünlü kişilerden söz edilmiş ve onların hayatlarından kesitler sunulmuştur. Hükümdarlara özgü nitelikler dile getirilmiştir. Ayrıca halka ve çeşitli devlet görevlilerine öğütler verilmiş ve uyarılarda bulunulmuştur. *Enisü'l-celis*'te anlatımı daha canlı ve ilgi çekici hâle getirmek için zaman zaman küçük hikâyelere de yer verilmiştir.

Bu çalışmamız “Giriş”, “Tenkitli Metin” ve “Tıpkıbasım” olmak üzere üç ana bölümden oluşmaktadır. “Giriş”te siyasetname türünde yazılmış eserler ele alındıktan sonra, siyasetnamelerin 15. yüzyıla gelinceye kadar Türk kültür tarihindeki yeri incelendi. *Enisü'l-celis*'in iki yazma nüshasının, dil özellikleri üzerinde duruldu ve muhtevasıyla ilgili başlıklar hâlinde çok kısa bilgi verildi.

Enisü'l-celis'te anlatılan ve bizce önemli olduğu düşünülen konular, örnek olarak anlatılan kıssalar ve bazı terimler belli başlıklar altında günümüz Türkçesine aktarılarak verildi.

“Tenkitli Metin” *Enisü'l-celis*'in mevcut iki yazmasından A nüshası esas alınarak hazırlandı. Bir nüshada olup da diğerinde olmayan kelime, cümle ya da şiiirler metne alınarak hangi nüshada eksik olduğu dipnotta belirtildi.

Üçüncü bölümde, *Enisü'l-celis*'in tenkitli metnini hazırlarken esas aldığımız yazma nüshasının tıpkıbasımını verildi.

Metinde geçen Arapça ve Farsça ibare ve alıntıların Türkçe anlamları verildi, Türkçe olmayan ifadelerin kaynakları “Son Notlar”da gösterildi. Sona da eserin hazırlanmasında yararlanılan makale ve eserlerin kaynakçası verildi.

Bu eserin metni daha önce yayımlanmıştı, bu neşirde metni yeniden gözden geçirdim, daha önceki yayımda gözden kaçan yanlışları düzelttim. Ayrıca “Giriş” bölümüne ve Kaynakça'ya yeni ilavelerde bulundum.

Hiç şüphesiz Türk kültürünün önemli bir devresini oluşturan Osmanlı siyasî düşüncesinin temellerini, kaynaklarını, ilkelerini

tanımak için bu tür eserlerin bilinmesi gerekmektedir. 15. yüzyılda yazılmış olan bu eser kendi döneminin siyasî ahlak ve yönetim anlayışını yansıtmış olsa da ağırlıklı olarak padişahlara yönelik verilen bilgi ve öğütlerin günümüz idarecilerine de yararlı olacağını düşünüyorum.

Bu eserin yayımını gerçekleştiren TÜBA'nın başkan ve proje yayın kurulu üyelerine teşekkür ediyorum.

Prof. Dr. Azmi Bilgin

Giriş

I. 15. Yüzyıla Gelinceye Kadar Siyasetnameler ve Türk Kültüründeki Yeri

Siyasetnameler genellikle padişahlara, devlet ileri gelenlerine siyaset sanatı hakkında bilgi vermek, tavsiyelerde bulunmak, yol göstermek ve aksaklıkları dile getirip öneriler sunmak için kaleme alınmıştır. Bu eserler yönetimi elinde bulunduran hükümdarlar için yazılmışsa “âdâbü'l-mülûk, nasihatü'l-mülûk, enîsü'l-mülûk” gibi adlarla anılmıştır. Hükümdarların dışında vezir, emir ya da diğer devlet görevlileri için yazılmış siyasetnameler de olup bunlara da çeşitli adlar verilmiştir. Siyasetnamelerde hükümdar ya da diğer devlet görevlileri için söylenen özellikler aynı zamanda yönetim esasları olarak değerlendirilmiştir.

Bu tür eserler konularına, genel karakterlerine göre çeşitli sınıflara ayrılarak incelenirse de¹ burada 15. yüzyıla kadar yazılmış olan siyasetnamelerin Türk kültüründeki yeri ele alınacaktır.

Genel olarak ele alındığında *Enîsü'l-celîs* türü siyasetnamelerin, devletin ve siyasî hayatın bizzat karşılaştığı zorluklardan çok, ideal siyasî işleyişin nasıl olması gerektiğini ortaya koymak için yazıldığı görülür. Bu eserlerde daha çok felsefi yön ağırlık kazanmıştır. Ayrıca dönemin hükümdarına öğüt vermek, yol göstermek ve aksaklıklara işaret etmek bu eserlerin ortak özellikleri olmuştur.

¹ Ahmet Uğur, *Osmanlı Siyaset-nâmeleri*, İstanbul 2001, s. 4-7; Mehmet Arslan, “Osmanlı Devlet Yönetimine Ait Siyâsetnâme Özelliği Taşıyan Küçük Bir Risâle: Gelibolulu Âlî'nin ‘Hakâyıku'l-Ekâlîm’ Adlı Eseri”, *Türklük Bilimi Araştırmaları*, sy. 8, Sivas 1999, s. 11-112; Hasan Hüseyin Adaloğlu, “Siyasetname”, *DİA*, İstanbul 2009, C. 37, s. 304-406.

Siyaset biliminin temelleri, genel kabule göre antik çağa ve Sokrat'a kadar uzanır. Eflatun (m. ö. 347) ve Aristo (m. ö. 322) "İdeal bir devlet nasıl olmalıdır, iyi bir yönetim nasıl olur, ahlakî ölçülere göre neler iyidir?" gibi sorulara cevap vermeye çalışmışlardır.²

İslam dünyasında siyaset felsefesi konusunu ilk ele alanlardan birisi Kindî (ö. 872) olmuştur. Ancak Farabî (ö. 950) gerçek kurucusu kabul edilmiş, bu konuda birçok eser yazmıştır. İbn Sina (ö. 1037), Maverdî (ö. 1058) ve Gazzalî (ö. 1111) gibi bilim adamlarıyla bu tür eserlerin sayısı hızla artmıştır. Farabî'nin *el-Medînetü'l-fâzıla*, *es-Siyâsetü'l-medeniyye* ve *Fusûlü'l-medenî* adlı eserleri bunlardandır.³

Doğu dünyasında yazılmış siyasetnamelerin bir kısmında Kindî ve Farabî kanalıyla Eflatun ve Aristo'nun devlet yönetimi ile ilgili düşünceleri görülür. Bir kısmında ise İran-Hint mirasının etkileri görülmektedir. İran-Hint kültürünün İslam dünyasında öncülüğünü 8. yüzyılda Sanskritçe'den Arapça'ya çevrilmiş olan *Kelile ve Dimne* yapmıştır. Bunu Câhiz'in (ö. 868) *et-Tâc fi ahlâki'l-mülûk* adlı eseri izlemiştir. Mukaddimeden başka dört bölümden oluşan eserde hükümdarın, yakınlarının ve çocuklarının davranışları anlatılmıştır. *et-Tâc*, Keykavus'un *Kâbusnâme'si* (yazılışı 1082) ve daha sonra da Nizamülmülk'ün *Siyâsetnâme'si* izlemiştir.⁴

Siyasetnamelerin bir kısmını ise, dönemin sultanına öğüt vermek, yapacakları işlerde yol göstermek için yazılmış olanlar oluşturur. Bu tür siyasetnameler daha çok pratik hayata yönelik olsa da bu eserlerde daha önceki hükümdar ve devlet adamlarından örnekler de verilir. Bu grupta yer alan siyasetnamelerde genellikle İran hükümdarlarının saray ve idareleri örnek alınır, dört halife ve daha sonra gelen Emevî ve Abbasiler döneminde adil bir yönetim sergilemiş bazı hükümdarların yaşantularından kesitler verilir.

Bu tür siyasetnamelere Nizamülmülk'ün *Siyâsetnâme'si* ile Keykavus'un *Kâbusnâme'si* örnek verilebilir. Bu siyasetnamelerde çeşitli öneri, öğüt ve değerlendirmeler yapılır. Ayrıca bu tür eserler çeşitli ayet, hadis, dört halifenin uygulamaları, bilge kişilerin sözleri, tarihî kıssalarla birçok bakımdan da desteklenir.

Siyasetnameler Doğu'da genellikle ahlakî eserler arasında gösterilmekteyse de bu

² Ağah Sırrı Levend, "Siyaset-nameler", *TDAY Belleten* 1962, Ankara 1963, s. 168, 176.

³ Farabi, *el-Medînetü'l-fâzıla* (çeviren: Nafiz Danışman), İstanbul 1989, s. 79-95; Mahmut Kaya, "Fârâbî", *DİA*, İstanbul 1995, XII, 153-154.

⁴ Ahmet Uğur, *Osmanlı Siyaset-nâmeleri*, İstanbul 2001, s. 2.

devlet idaresi ve yöneticilerle ilgili konuların ve öğütlerin nasihatname türünden eserlerin içerisinde yer almasından dolayıdır. Siyasetnameler de genel manada öğüt verici, yol gösterici türden eserlerdir. İslam dünyasında yetişmiş büyük bilgin ve düşünürler kendi dönemindeki hükümdarlara devlet yönetimiyle ilgili tavsiyelerde bulunmak gereğini duyarak çeşitli eserler kaleme almışlardır. Ayrıca bu konular fıkıh, kelâm, tarih, felsefe, edep kitaplarında, tefsirlerin ve hadis şerhlerinin çeşitli bölümlerinde yeri geldikçe işlenmiştir.

İlk ve Orta çağlarda ahlakın temeli din olduğuna göre siyasetnamelerde geçen öğütler de dinî esaslara dayanır.⁵ “Ülû'l-emre itaat etme, adaletle hükmetme, liyakat ve ehliyet, doğruluk, halka iyilikle muamele etme, her türlü zulüm ve haksızlıktan kaçınma” gibi Kur'an-ı Kerim ve hadislerde belirtilen bir kısım temel ilkelerle, Asr-ı Saadet, Hulefa-yı Raşidin, Emevî vd. dönemlerdeki uygulamalar, devlet görevlilerine veya yabancı devlet başkanlarına yazılan mektuplar bu tür siyasetnamelerin kaynakları arasında yer alır.

Bu arada adil ve zalim hükümdarların tutum ve davranışlarını yansıtan hikâyeler anlatılır, bilgin, hakim ve büyük sûfilerin devlet yönetimi ve idarecilerle ilgili düşünceleri dile getirilir.

Orta Çağ'da devlet, hükümdarın kuvvet ve kudreti, yani otoritesinden başka bir şey değildi. Siyasetnamelerde hükümdarın bu otoritesini korumak ve güçlendirmek için neler yapılması, yönetimdekilere ve halka nasıl davranılması gerektiği konusunda fikir ve öneriler verilmiştir. Halkın huzursuzluğu, yoksulluğa yol açar, bu da otoriteyi sarsar. Buna meydan vermemek için hükümdarın adil olması gerekmektedir. İşte belki de bu yüzden siyasetnamelerin ağırlıklı olarak işledikleri konu adalet olmuştur.⁶

Hükümdar ne kadar güçlü olursa adaleti o derece daha iyi sağlayabilir. Dolayısıyla güç ve adalet birbirinin zıddı değil bir birini tamamlayan iki unsur olarak kabul edilmiştir. Hükümdara güç, adaleti gerçekleştirmek için gerekmektedir. Aslında gücü takviye eden de adaletin kendisidir. Eğer bu güç keyfi kullanılırsa adaletsizlik doğar.⁷

•••••

⁵ Ağah Sırrı Levend, “Siyaset-nameler”, *TDAY Belleten* 1962, Ankara 1963, s. 171.

⁶ Kemal Çiçek, “Siyasetname Kültürümüze Göre Siyasetteki Yozlaşma ve İdeal Siyaset”, *Kıbrıs'tan Kafkasya'ya Osmanlı Dünyasında Siyaset, Adalet ve Raiyyet*, Trabzon 1998, s. 416-417.

⁷ Cem Doğan, “16. ve 17. yüzyıl Osmanlı Siyasetname ve Ahlaknâmelerinde İbn Haldunizm: Kınalızade Ali Efendi, Kâtip Çelebi ve Naîmâ Örneği”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi/The Journal of International Social Research*, C. 6, Sayı: 27, Yaz 2013, s. 206.

Kutadgu Bilig'de olduğu gibi *Enîsü'l-celîs*'te de hükümdarın asıl siyasetinin adalet ve halka iyi muamele etmek olduğu vurgulanmıştır. Adaletin öneminden dolayı *Kutadgu Bilig*'de hükümdar adalet ile sembolize edilmiştir. Nizamülmülk'ün *Siyâsetnâme*'sinde de hükümdarın en önemli görevlerinden birisi de adalet ile halkın huzurunu sağlamaktır.⁸

Sosyal hayat ve insanî durumların söz konusu olduğu her çeşit eser, edebiyatın ilgi alanı içerisinde. Edebiyat bir milletin yazıya geçirilmiş olan tüm kültürel ürünleriyle ilgilenir. Kültürel nitelikteki bütün yazılı eserleri kapsamına alır. Buna göre siyasetnameler de doğrudan edebiyatımızın içerisinde. İslamiyet'in kabulünden sonra gelişen edebiyatımızda bir eser için dinî, ahlakî, tasavvufî gibi nitelendirmelerden birini kesin olarak vermek kolay değildir. Dolayısıyla edebî sahada gelişen türleri de kesin olarak birbirinden ayırmak güçtür. Özellikle ahlakî konular nasihatname/pendname türü eserlerle iç içe girmiş durumdadır. Bunun gibi siyasetname olarak nitelendireceğimiz bir eserde dinî ve ahlakî öğütlerin ağırlıklı olarak yer aldığını görmekteyiz. Siyasetnamelerde konuları daha zevkli, daha kolay okunur hâle getirmek için çeşitli hikâyelere, ünlü kişilerden sözlere de yer verilmiştir. İşte yayına hazırladığımız *Enîsü'l-celîs*'in içerdiği de ana fikrine bakarak siyasetname olarak nitelendiriyoruz. Ancak ahlakî ve dinî bilgi ve öğütlerin yer aldığı bir eser olarak da değerlendirebiliriz. Başka bir ifadeyle bu tür eserler siyaset ahlakını anlatan, sunan, telkin eden eserlerdir.⁹

Enîsü'l-celîs'te ağırlıklı olarak işlenen konuları şu şekilde sıralamak mümkündür: Padişaha Verilen Çeşitli Öğüt ve Bilgiler, Padişahlara Özgü Nitelikler, Devlet Yönetiminde Adalet ve Önemi, Devlet Yönetiminde Zulüm ve Zararları, İyi Adla Anılan Padişahlar, Padişaha Yapılan Uyarılar, İstişarenin Önemi, Tebaaya Verilen Öğütler, Muhtesiblik vb. Bu konulara bakınca *Enîsü'l-celîs*'in siyasetnamelerde anlatılan konuları ele aldığını görüyoruz.

●●●●●●●●

⁸ Nizâmülmülk, *Siyasetname*, haz. Mehmet Altay Köymen, Ankara 1 982, s. 1-3.

⁹ Siyasetnamelerle ilgili başlıca biyografik çalışmalar için bk. Bursalı Mehmed Tahir, *Siyâsete Müteallik Âsâr-ı İslâmiyye*, 1332; Agah Sırrı Levend, "Siyaset-nameler", *TDAY Belleten* 1962, Ankara 1963, s. 167-194; Ahmet Uğur, *Osmanlı Siyaset-nâmeleri*, İstanbul 2001; Orhan M. Çolak, "İstanbul Kütüphanelerinde Bulunan Siyasetnameler Bibliyografyası", *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, 1/2, İstanbul 2003, s. 339-378; H. Uysal- M. Harmanacı, "Osmanlı Çağı Türkçe Siyaset Kitâbiyatı", *Makâlât*, sy. 2, Konya 1999, s.109-130; Coşkun Yılmaz, "Osmanlı Siyaset Düşüncesi", *Akademik Araştırmalar Dergisi*, İstanbul 2000, sy. 4-5, s. 68-83; Zaîfî, *Gülşen-i Mülûk*, haz. Abdülhakim Koçin, Ankara 2005, s. 18-37.

Siyasetnamelerde esas konu devlet yönetimidir. Bu yönetimde güç ve yetki hükümdarlarda olduğu için bu eserlerdeki öğütler hükümdarları hedef alır. Onlarda bulunması gereken nitelikler, devlet yönetiminin esasları ve şartları, devlet görevlilerinin sorumlulukları ve halka nasıl davranmaları gerektiği gibi konular üzerinde durulur. Özellikle bu tür eserlerde hükümdarlara ve yöneticilere ısrarla adil olmaları tavsiye edilir. Onlar seçkin kullardır. Çünkü halkın mutlu olabilmesi için Allah'ın halifesi ve yeryüzündeki gölgesi kabul edilen hükümdarın adil olması gerektiğine çok vurgu yapılmaktadır. Allah'ın kendisine verdiği bir emanet kabul edilen halkı gözetmek sultanın en başta gelen görevlerindedir.

Doğuda en iyi devlet idaresi ve ideal hükümdarın nasıl olması gerektiği hakkında eser yazmak bir gelenektir. Bunlar, nasihatname, siyerü'l-mülük, siyasetname vb. adlarla anılır. Bu eserlerin kökeni eski Hint, İslamiyet öncesi İran, Uygur Türk devletlerine kadar uzanmaktadır. Bu gelenek Osmanlı'nın son dönemine kadar Anadolu'da da devam etmiştir.

Siyasetname türünün ilk örnekleri İslam dünyasında İran, Hind ve Yunan'dan yapılan tercümelemlerle başlamıştır. Müslüman Türk dünyasında ise İslamî Türk edebiyatının ilk ürünlerinden biri olan ve 462 (1069-70) yılında Yusuf Has Hacib tarafından kaleme alınan *Kutadgu Bilig* (devlet yönetme bilgisi), aynı zamanda Türk edebiyatında siyasetname türünün ilk ve en güzel örneğidir. Eser devrin hükümdarına çeşitli bilgiler vermek amacıyla yazıldığı için bir siyasetnamedir. Aynı zamanda hem devlet yönetimine hem halka verdiği öğütler bakımından da bir pendnamedir. Türkçe'den başka Arapça ve Farsça'yı da bildiği anlaşılan Yusuf Has Hacib'in, dinî bilgilerin yanında, Farabî ve İbn Sina'nın eserlerini okuduğunu, eski Türk unsurlarından olan burkancılık kültür ve felsefesine de aşina olduğunu gösteren işaret bulunmaktadır. Türk folklorunu bildiği, devlet teşkilatına dair bilgileri öğrendiği anlaşılmaktadır. Eserini hükümdara sunduktan sonra kendisi "ulug has hacib" görevine getirilmiştir. Hint ve İran siyaset felsefesinden kısmen etkilendiği belirtilse de Yusuf Has Hacib İslamiyet'in kabulünden sonra Türk siyaset düşüncesini abideleştirmeyi başarmıştır. O eserinde ahlak ve devlet idaresiyle ilgili fikirlerini hükümdara, halka ve gelecek nesillere aktarmayı amaçlar. Hükümdarda ve diğer devlet görevlilerinde bulunması gereken fizikî ve ahlakî nitelikleri ortaya koyar. Eserde bütün bunların yanında Odgurmış'ın bir zahit olarak sufi bir tipi temsil ettiği görülür.¹⁰

●●●●●●●●●●

¹⁰ *Kutadgu Bilig I: Metin*, haz. Reşid Rahmeti Arat, Ankara 1979, s. XIX-XXVIII; Halil İnalçık, "Kutadgu Bilig'de Türk ve İran Siyaset Nazariye ve Gelenekleri", *Reşid Rahmeti Arat*

Kutadgu Biliğ'den sonra Selçuklular döneminde yazılmış olan eserlerden birisi de Nizamülmülk'ün (ö. 1092) *Siyâsetnâme*'sidir. Bu eser yalnızca ideal hükümdarı anlatan teorik bilgilerden oluşmaz. Aynı zamanda Selçuklu Devleti'nin idarî yapısı hakkında önemli bilgiler verir ve daha önceki devletlerle bir karşılaştırmasını da yapar. Ortaçağ Türk-İslam devletlerine hakim olan inançlar, dinî ve fikrî cereyanlar, saray ve halkın durumu, bunların birbirleriyle ilişkileri gibi birçok konuda bilgiler verir.¹¹ Nizamülmülk, *Siyâsetnâme*'sinde Türk ve İran devlet anlayışını İslamî gelenek ve kurallarla uzlaştırmaya çalışır.¹² Aynı yüzyılda, Farsça kaleme alınmış olsa da Nizamülmülk'ün bu eseri Türk kültüründe önemli bir yere sahip olmuştur. Dolayısıyla bu tür eserlerin ikincisi olarak kabul edebiliriz. Selçuklu Sultanı Melikşah, devlet yönetimiyle ilgili önceki hükümdarların neler yaptığını, kendi zamanında iyi gitmeyen şeylerin neler olduğunu Nizamülmülk'ten öğrenmek istemiş, bunun üzerine o da adı geçen eserini kaleme almıştır.

Selçuklular döneminde Nizamülmülk'ün *Siyâsetnâme*'sinden başka aynı türde başka eserler de yazılmıştır. Bunlardan biri Gazzalî (ö. 505/1111)'nin Farsça olarak yazdığı ve Büyük Selçuklu hükümdarlarından Muhammed Tapar'a ithaf ettiği *Nasihatü'l-mülük*'tür.¹³ 1106-1111 yılları arasında yazılan eserde hükümdarın adaletle hükmetmesi, zulümden kaçınması başta olmak üzere, halkın ihtiyaçları için çalışması, iyilikleri teşvik edip kötülükleri engellemesi, bilginlere danışması, vezirlik, kâtiplik, yöneticilerin cömertliği, hikmet, akıl, aile gibi siyasetname ile ilgili eserlerde işlenen temel konular üzerinde durulmuştur.¹⁴ Tasavvufun ağırlıkta olduğu eserin ilk bölümü devlet başkanlığına ayrılmıştır.¹⁵ *et-Tibrül-mesbûk* de bu konuda Gazzalî'nin kaleme aldığı bir başka eserdir.

İçin, Ankara 1966, s. 259-271; eserde yabancı tesirler meselesinin farklı bir değerlendirmesi için ayrıca bk. İ. Kafesoğlu, *Kutad-gu Biliğ ve Kültür Tarihimizdeki Yeri*, Ankara 1980, s. 35-48.

¹¹ İbrahim Kafesoğlu, "Büyük Selçuklu Veziri Nizamü'l-Mülk'ün Eseri *Siyâsetnâme* ve Türkçe Tercümesi", *Türkiyat Mecmuası*, İstanbul 1954, XI, s. 231-232.

¹² Mahmut Arslan, "Eski İran Devlet Geleneği ve *Siyasetnameler*", *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Dergisi*, dizi 3, sy. 1, İstanbul 1989, s. 255.

¹³ Eserin o zamanlar Horasan meliki bulunan Sencer'e hitaben yazıldığı da bazı kaynaklarda yer almaktadır.

¹⁴ Ebû Hâmid Muhammed el-Gazzâlî, *Nasihatü'l-mülük*, nşr. Celaleddin Hümâyî, Tahran 1367.

¹⁵ Casim Avcı, "Nasihatü'l-mülük", *DİA*, İstanbul 2006, C. 32, s. 411.

Selçuklular döneminde yazılmış başka siyasetnameler de vardır. Bunlardan biri Anadolu'ya Kuzey İran'dan gelmiş olan Türk asıllı Ahmed b. Sa'd b. Mehdî b. Abdissamed el-Osmanî ez-Zencânî tarafından kaleme alınmış olan *el-Letâifü'l-Alâiyye fi'l-fedâilî's-seniyye* (yazılışı: 1228), diğeri de Nizameddin Yahya b. Said b. Ahmed'in *Kitâb-ı Hadâiku's-siyer fi âdâbi'l-mülûk*'üdür. Her iki eser de Anadolu Selçuklu Sultanı I. Alaeddin Keykubat'a sunulmuştur.

Zencânî'nin *Letâifü'l-Alâiyye*'sini sultana ve devlet yönetiminde görev almış kişilere, siyasî ve ahlakî öğütlerde bulunmak için kaleme aldığı anlaşılmaktadır. Eserde diğeri siyasetnamelerde olduğu gibi adalet, zulüm, güzel ahlak vb. konularda bilgiler verilmektedir. Aslı Arapça olan eser Türkçeye çevrilerek yayımlanmıştır.¹⁶ Nizameddin Yahya da Farsça yazdığı *Kitâb-ı Hadâiku's-siyer*'de adalet, zulüm, cezayı geciktirme, afta acele etme, cezalandırmayı erteleme, sabır, müşavere gibi benzer konuları ele almıştır.¹⁷

Selçuklular döneminde Ziyârî Hükümdarı Keykâvus b. İskender 1082 yılında oğlu Gilân Şah için kaleme aldığı *Ķâbusnâme*'de çeşitli sanatlar ve meslekler, ahlakî öğütler, eğitim öğretim gibi konulardan başka devlet adamları ve görevleri hakkında önemli bilgiler yer alır.¹⁸ Eserin Oğuz Türkçesine 14. yüzyıldan itibaren çeşitli çevirileri yapılmıştır.

Ünlü mutasavvıflardan Necmeddin-i Dâye (ö. 1256), Farsça olarak kaleme aldığı *Mermûzât-ı Esedî der Mezmûrât-ı Dâvûdî* (yazılışı: 1224) adlı eserini Selçuklular devrinde Erzincan, Kemah, Divriği ve Karahisar şehirlerinin bulunduğu bölgeyi idaresinde bulunduran Türk hanedanı olan Mengüçlüklüler (11-13. yüzyıl)'den Alâeddin Davud Şah'a ithaf etmiştir. Eserde insanın ve evrenin yaratılışı, hikmet, marifet, sultanların halkı gözetmesi, meliklere öğütler, geçmiş hükümdarlar, zalime uyarı, zulmün kötülüğü gibi konular ele alınmıştır. Bir siyasetnamede işlenen konuların ele alındığı eser, Hermann Landolt'un İngilizce bir girişle birlikte Muhammed Rıza Şefî tarafından yayımlanmıştır.¹⁹ Necmeddin-i Dâye, Türk

•••••

¹⁶ *Sultana Öğütler: Alâeddin Keykubat'a Sunulan Siyasetnâme*, haz. H. Hüseyin Adalıoğlu, İstanbul 2005.

¹⁷ Ayla Demiroğlu, "Anadolu Seçukluları Devrine Ait Bir Siyasetname", *Tarih Enstitüsü Dergisi*, sy. 12, İstanbul 1982, s. 621-626.

¹⁸ Rıza Kurtuluş, "Keykâvus b. İskender", *DİA*, Ankara 2002, C. 25, s. 357.

¹⁹ Necmeddin Ebû Bekir Abdullah b. Muhammed Râzî, *Mermûzât-ı Esedî der Mezmûrât-ı Dâvûdî*, Tahran 1352.

edebiyatında daha çok *Mirsâdü'l-ibâd mine'l-mebde' ile'l-me'âd* adlı mensur tasavvufî eseriyle tanınmıştır. Bu eseri 1223'te tamamlayıp I. Alaeddin Keykubad'a takdim etmiştir. Bir mukaddime ve beş bölümden meydana gelen eserin son bölümü, yönetici ve halkın, vezirler, kâtipler, naipler, bilginler, kadılar ve toplumdaki çeşitli meslek erbabı kişilerin görev ve sorumluluklarıyla ilgilidir.²⁰ Bu bölümde siyasetnamelerde anlatılan konular yer almaktadır.

Necmeddîn-i Dâye 1221 yılında Kayseri'de I. Alaeddin Keykubad ile görüşmüş ve eseri Anadolu'da 1223'te tamamlayıp sultana takdim etmiştir.

Mezmûrât-ı Esedî bir bakıma *Mirsâdü'l-ibâd*ın özetlenmiş, yeni bir yorumu gibi de düşünülebilir. *Mirsâdü'l-ibâd* da *Enîsü'l-celîs* gibi II. Murad döneminde Türkçe'ye kazandırılmış olan eserlerdendir. *İrşâdü'l-mürîd ile'l-Murâd* adıyla Karahisarlı Kasım b. Muhammed tarafından 1422 yılında Türkçe'ye çevrilerek II. Murad'a ithaf edilmiştir. Eser *Muradnâme* adıyla da bilinmektedir.²¹ Yuhannâ b. Bıtrık'ın *Sırrü'l-esrâr*'ı, Seyyid Ali Hemedânî'nin *Zahîretü'l-mülûk*'ü de Osmanlı Türkçesine çevrilen siyasetname türü eserler arasındadır.

Osmanlı Devleti'nde, kuruluş döneminden itibaren siyasetname konuları, müstakil siyasetnamelerin yanında başka alanlarda yazılmış eserlerde de işlenmiştir. 15. yüzyılın önde gelen şair ve yazarlarından olan Ahmedî'nin *İskendernâme*'sinde siyasetle ilgili önemli fikirler yer almaktadır. Yine kuruluş dönemi şair, yazar ve tarihçilerinden Ahmed-i Daî, Âşık Paşazade, Oruç Beğ ve Tursun Beğ eserlerinde devlet yönetimiyle ilgili önemli bilgiler ve fikirler ortaya koymuşlardır. Hacıoğlu Hüsameddin'in *Miftâhü'l-adl*'i, Şeyh İbn İsa'nın *Rumûzü'l-Kunûs*'ü ve Derviş Mehmed'in *Risâle*'si ilk dönem Osmanlı siyasetnameleri arasında anılması gereken eserlerdendir.²²

Osmanlı Dönemi'nde yazılmış anonim siyasetnameler arasına yer alan *Der Medh-i Pîrî*, muhtemelen Cicero'nun *De Senectute*²³ adlı Latince eserinden 1559 yılında Türkçeye uyarlanmıştır. Esere bir dibace yazdığı anlaşılan Marino di Cavalli'nin

.....

²⁰ bk. Necmeddin Ebû Bekir b. Şâhâver b. Enûşîrvân Râzî, *Mirsâdü'l-ibâd*, nşr. Muhammed Emin Riyâhî, Tahran 1352, s. 411-548.

²¹ Amil Çelebioğlu, *Türk Mesnevî Edebiyatı (15. yy.'a kadar)*, İstanbul 1999, s. 149-150.

²² Bu eserler hakkında geniş bilgi için bk. Ahmet Altay, "Klasik Dönem Osmanlı Siyasetname Geleneğine Genel Bir Bakış", *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 6/3 Summer 2011, s. 1795-1809

²³ Türkçe çevirisi: *İhtiyarlık*, çev. Ayşe Sarıgöllü, İstanbul 1951.

anlattıklarına göre dedesi Andrea Foscola İstanbul'a elçilik için gönderilmiş ve bir süre Osmanlı Devleti'nde görev yapmıştır. Andrea Foscola ölünce Marino di Cavallo dedesinin kitapları arasında Frenk (Latin) dilinde yazılmış bu eseri bulmuş, saray tercümanı Murat Bey'e çevirterek Kanunî'ye sunmuştur. Eser II. Mehmed'in babası II. Murad'a yaşlılıkla ilgili sorulara verdiği cevaplardan oluşur.²⁴

İlk Türkçe tercümelerine 14. yüzyılda rastladığımız *Kabusnâme* ve *Kelile ve Dimne* nasihatname türünde yazılmış olup ahlakî yönü ağırlık kazandığı için “genel ahlak kitapları” arasında yer almaktadır.²⁵ Türkçe'ye ilk çevirisi 14. yüzyılın ilk yarısında yapılan *Kabusnâme*'nin, bugüne kadar altı farklı çevirisi yapılmıştır. Bunların içinde Türk edebiyatında en ünlüsü Mercimek Ahmed'in II. Murad adına 1432'de yaptığı tercümedir. Bundan beş yıl önce ise Bedr-i Dilşâd *Kabusnâme*'yi manzum olarak *Muradnâme* adıyla tercüme ederek yine II. Murad'a sunmuştur. Bu eserde de hükümdarlığın vasıfları, vezirlik, padişahın hizmetinde bulunan görevliler, nedimlik, subaşılık, savaş, ceza-af, hazine, kâtiplik gibi doğrudan devlet idaresiyle ilgili bölümler bulundurduğu için siyasetname olarak da kabul edilmektedir.²⁶

Kelile ve Dimne'nin Anadolu sahasındaki ilk çevirilerinden biri 15. yüzyılda Kul Mesud tarafından Nasrullah'ın Farsça tercümesine dayanılarak Aydınoğulları'ndan Umur Bey'in (ö. 1348) isteği üzerine yapılmıştır.²⁷ Nasrullah'ın Anadolu sahasında bir diğer tercümesi de 16. yüzyılda yapılmış olup mütercimi bilinmemektedir.²⁸ Ayrıca başı ve sonu eksik olduğu için hangi dilden tercüme edildiği kesin bilinmese de *Kelile ve Dimne*'nin Arapça çevirisine dayanılarak yapılmış başka bir tercümesinin dışında yine 16. yüzyılda Ali b. Salih (ö. 1543) tarafından Türkçe'ye çevirilen *Humayunnâme* adlı bir *Kelile ve Dimne* çevirisi daha bulunmaktadır. Bu çeviri ise Hüseyin Vaiz Kâşifi'nin (ö. 1505), *Envâr-ı Süheylî*'si esas alınarak yapıl-

•••••

²⁴ Nuruosmaniye Kütüphanesi, nr. 3295; Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi, Revan, nr. 407; ayrıca bk. Marino de Cavalli, *Yaşlılığa Övgü: Der-Medh-i Pirî*, çeviren Murad Beg, haz. Mehmet Aydın, Ankara 2007, s. 17-22.

²⁵ Ağâh Sırrı Levend, “Ümmet Çağında Ahlak Kitaplarımız”, *TDK Belleten 1963*, Ankara 1964, s. 107-108.

²⁶ Âmil Çelebioğlu, “Kâbus-nâme Tercümesi Murâd-nâme'ye Dâir”, *Türk Kültürü*, XVI/192 (Ankara 1978), s. 15-24; Adem Ceyhan, *Bedr-i Dilşâd'ın Murâdnâmesi*, İstanbul 1997, I-II; Bursalı Mehmed Tahir, Mercimek Ahmed'in *Kabusnâme* çevirisine siyasetnameler arasında yer vermiştir (*Siyâsete Müteallik Âsâr-ı İslâmiyye*, İstanbul 1332, s. 9, nr. 35).

²⁷ Bursalı Mehmed Tahir, *Osmanlı Müellifleri*, İstanbul 1333, II, 305.

²⁸ C. Brockelmann, “Kelile ve Dimne”, *İA*, İstanbul 1977, VI, 555.

mıştır. *Kelile ve Dimne* hükümdara ve devlet yöneticilerine gerekli olan bilgileri vermesi dolayısıyla bir siyasetname olarak da nitelendirilmiştir.²⁹

Anadolu Türkçesi ile Türkçe olarak yazılmış olan ilk siyasetname Şeyhoğlu Mustafa'nın *Kenzül-küberâ ve mehekkül-ulemâ* (yazılışı: 1401) adlı eseridir. Yazar Germiyan ve Osmanlı saraylarında bulunmuştur. Adı geçen eseri Osmanlı sarayında bulunan Paşa Ağa b. Hoca Paşa adına kaleme almıştır. Eserde idareci sınıf ele alınmıştır. İlk iki bölümde padişah ve beğlere, üçüncüsünde vezir, kalem ehli ve naiplere, dördüncüsünde ise müftü, kadı ve vaiz gibi bilginler sınıfına, kendi görevleri doğrultusunda yapmaları gereken işleri bildirerek onlara çeşitli tavsiyelerde bulunmaktadır. Padişaha adaletten ayrılmaması, halkı gözetmesi, düzenli ordu bulundurması, bilginlere gereken değeri vermesi gibi öğütler verirken, vezirliğin önemini vurgulayarak, doğruluk, yücelik, sebat gibi niteliklerin bunlarda bulunması gerektiğini belirtir. Şeyhoğlu padişahlığın adaletle ikiz kardeş olduğunu, padişahın gövdede gönül gibi olduğunu, o doğru olursa insanların doğruluk, eğri olursa onların fesat içerisinde olacağını söylemektedir.³⁰

Bu dönemde yazılan bir eser de Hüsameddin Amasî'nin Gazzalî ve Maverdî'nin eserlerinden yararlanarak kaleme aldığı *Mir'âtül-mülk*'tür. 15. yüzyıldaki siyasetnameler arasında Musannifek tarafından Veziriazam Mahmud Paşa adına kaleme alınıp onun da Fatih Sultan Mehmed'e takdim ettiği *Tuhfetü's-selâtin* adlı bir eser daha bulunmaktadır. İdris-i Bitlisî'nin *Kanûn-ı Şahbeşâhi*'si de bir siyasetname örneğidir.³¹

Müstakil olarak siyasetname türünde Anadolu sahasında telifi bir tercüme olan Şeyhoğlu'nun *Kenzül-küberâ*'sından sonra ikinci olarak yazılan Kasım b. Seydî el-Hâfız Ankaravî'nin *Enisül-celis* adlı eseri gelmektedir.

Enisül-celis ve mütercimi Kasım b. Seydî el-Hâfız Ankaravî hakkında kaynaklarda çok sınırlı bilgi bulunmaktaydı. Z. Fahri Fındıkoğlu, bir makalesinde, eserin Berlin nüshasından söz etmiş, onun “yarı tercüme yarı telif bir eser olduğunu, dinî neviden bir ahlakî siyaseti, dinî esasa dayanan bir içtimaî adalet fikrini devrin

•••••

²⁹ Zehra Toska, “Kelile ve Dimne'nin Türkçe Çevirileri”, *Journal of Turkish Studies: Türklük Bilgisi Araştırmaları*, XV, Harvard 1991, s. 355-380.

³⁰ Kemal Yavuz, “XV. Asra Girerken Devletin İdareci Sınıfı Üzerine Görüşler”, *Millî Kültür*, sy. 49, Ankara 1985, s. 9-13. a.mlf., *Şeyhoğlu Kenzül-küberâ ve mehekkül-ulemâ*, Ankara 1991.

³¹ Coşkun Yılmaz, “Siyasetname”, *DİA*, C. 37, İstanbul 2009, s. 306.

hükümdarına telkin ettiğini” belirtmiştir.³² A. Sırrı Levend³³ ise Fındıkoğlu’nu kaynakça göstererek *Enisü'l-celis*’in yalnızca adını ve mütercimini haber vermiştir. Muhtevası hakkında fazla bilgi bulunmayan *Enisü'l-celis*’in biri özel kütüphanemizde³⁴ diğeri Berlin Kraliyet Kütüphanesi’nde (nr. 256) olmak üzere iki nüshası bulunmaktadır. Bu iki nüsha esas alınarak eserin tenkitli metni tarafımızdan neşre hazırlanmıştır.

2. Enisü'l-celis ve Mütercimi Hakkında Bilgi

Daha önce de belirttiğimiz gibi eser ve mütercimi hakkında kaynaklarda bilgi bulunmamaktadır. Eserden öğrendiğimize göre *Enisü'l-celis* Arapça (müellifin adı verilmemekte) kaleme alınmış, Hacı b. İsmail Tebrîzî tarafından Farsça’ya, II. Murad’ın isteğiyle Kasım b. Seydî el-Hâfız Ankaravî tarafından da Farsça’dan Türkçe’ye çevrilerek *Enisü'l-celis* adı verilmiş ve adı geçen padişaha sunulmuştur (2b). Buradan hareketle eserin II. Murad’ın saltanat yılları olan 1421-1451 yılları arasında tercüme edildiğini tespit ediyoruz. Berlin nüshasının istinsah tarihi belli değildir, tanıttığımız nüshanın istinsahı ferağ kaydında Cemaziyelâhir 860 (Mayıs 1456) olarak belirtilmiştir (52a). Ayrıca tercüme tarihinden çok kısa bir süre sonra istinsah edilmiş olması da eserin bu nüshasının önemini arttırmaktadır. Eserin Arapça veya Farsça aslına ulaşamadığımız için nasıl bir tercüme olduğu konusunda kesin bir şey söylememiz mümkün olmamaktadır.

Fakat eserde tercüme havasının fazla hissedilmediğini söyleyebiliriz. Yarı telif yarı tercüme olarak nitelendirebileceğimiz bu eserdeki asıl amaç içtimâî adalet fikrini devrin hükümdarına telkin etmektir. Ayrıca saltanatın önemi, devlet idaresi ve halka nasıl davranması gerektiği gibi konularda da hükümdara bilgi vermekte ve yol göstermektedir. Konuyu teyit etmek ve söylediklerinin doğruluğunu ispat için sık sık ayet ve hadislere, bazan da geçmiş idarecilerin tatbikatlarına yer verir. Anlatımı sıkıcılıktan kurtarmak ve daha ilgi çekici hâle getirmek için konular arasına hikâyeler sokulmuş, şiiirler serpiştirilmiştir. Eserde tercüme sebebinin anlatıldığı 17, tevhid başlığı ile 8, Allah’ın yüceliğini ve Hz. Peygamber’in üstünlüklerini

•••••

³² Ziyaeddin Fahri Fındıkoğlu, “Türklerde İçtimaiyat Tarihçesi ve Ziya Gökalp”, *İş*, yıl 1, sy. 3-4, İstanbul 1934, s. 167.

³³ A. Sırrı Levend, “Siyaset-nameler”, *TDAY Belleten* 1962, Ankara 1963, s. 185.

³⁴ Bu nüshanın bize ulaşmasını sağlayan Necdet İşli’ye teşekkürü bir borç biliyorum.

dile getiren 15, II. Murad'ın medhiyle ilgili 17 beyitlik müstakil şiirlerden başka çeşitli bölümlerde konuyla alakalı beyit, kıta, dörtlükler ve Farsça 3 manzume bulunmaktadır. Eserdeki Türkçe beyit sayısı toplam 98'dir. Bu şiirlerin bir kısmının eserin Farsça aslında da bulunduğu, mütercimın bunları Türkçe'ye şiir olarak çevirdiği anlaşılmaktadır.

Tercümenin etkisiyle olsa gerek "ki"li cümlelere başvurulsa da esere kısa, anlamlı, kolay anlaşılın cümleler hâkimdir.

Eser en genel anlamıyla devlet yönetimini üstlenmiş padişah ve diğer yöneticiler için kaleme alınmıştır. Eserde verilen şiirlerin söz ve mana sanatları bakımından fazla önemi bulunmasa da siyasetle ilgili konuların veciz ifadelerini tespit açısından önem taşımaktadır. Yazar konuyla ilgili gönlünden geçen duyguları daha samimi bir biçimde ifade etmek için bu yola başvurmuş olmalıdır. Eserin Arapça ya da Farsçasına ulaşamadığımız için bu şiirlerin mütercime mi müellife mi ait olduğunu bilemiyoruz.

3. Eserin Türkçeye Çevrilişi

Mütercim, II. Murad'ın isteği üzerine *Enîsü'l-celîs*'i Türkçeye tercüme ettiğini belirtmektedir. Sultanın bu eseri zaman zaman okumasını ve bununla amel etmesini istemekte, böylece hem dünyada hem de ahirette kurtulanlardan olacağını ifade etmektedir. Eserin II. Murad adına yazıldığı ve ona sunulduğu yine mütercimın kendisi tarafından bildirilmektedir (vr. 2b-4a).

4. A Nüshasının Tavsifi³⁵

Baş (lb): el-ḥamdü li-llâhi'llezî eḥrace min sülâleti's-sultâni's-sa'îdi's-şehîdi

Son (52a) Nüvisende râ her ki gūyed du'â

Ḥuzâyâ be-kün ḥâceteş râ revâ

Eser vişneçürüğü renginde yarı meşin miklaplı, ebru kaplı bir cilt içinde 52 yapraktır. 170 x 120 (135 x 100) mm. ebadındadır. Her sayfada harekeli nesih yazıyla 13 satır bulunmaktadır. Söz başları ve önemli kelime, cümle, âyet ve hadisler

●●●●●●●●●●

³⁵ Bu nüsha Azmi Bilgin'in özel kütüphanesinde bulunmaktadır. Bu nüsha eserin sonunda tıpkı basım olarak verilmiştir.

kırmızıyla yazılmıştır. Kâğıdı âharlı olup cetvel çekilmiştir. Yapraklar rutubetten dolayı yer yer haraptır. İstinsah tarihi ferağ kaydında Cemaziyelâhir 860 (Mayıs 1456) olarak belirtilmiştir. İlk yaprak tamir görmüştür. Yaprak numarası verilmeyen ilk yaprakta 1234 (1819) senesi Şehzade Sultan Ahmed'in doğumuna dair fevâid kaydı vardır. Eserin son yaprağında (52b) ve 52b-53a'da 1242 (1826) yılı Muharrem ayında İstanbul'da çıkan bir yangından bahsedilmektedir.

5. B (Berlin Kraliyet Ktp. Nr. 256) Nüshasının Tavsifi

Baş (lb): el-ḥamdü li-llâhî'llezî eḥrace min sülâleti's-sultâni's-sa'îdi's-şehîdi

Son (94a): Kāvî eyle İlâhî budağında
 Āmîn yâ Rabbe'l-âlemîn

İlk sayfada müzehhep bir serlevha vardır. 180x130 mm. ebadında olan 94 yapraklık yazmanın her sayfasında harekeli nesih yazıyla 9 satır bulunmaktadır. Bazı sayfalarında cetvel vardır. Söz başları ve fasıllar değişik kalemle yazılmıştır. 61. varaktan sonra bazı sayfalarda yazı stili değişiklik göstermektedir. Bu bize eksik varakların sonradan tamamlandığını göstermektedir. 10, 19 ve 21 yapraklardaki sayfa düzensizlikleri A nüshasından yararlanarak tarafımızdan düzeltilmiştir. Heceler özellikle de son heceler yoğun olarak ünlü için harf yazılmadan harekeyle gösterilmiştir.³⁶ Yazmada ketebe kaydı bulunmamaktadır.

6. Nüshaların İmla ve Dil Özellikleri

*Ensü'l-celis'*in her iki nüshası da Eski Anadolu Türkçesi dil ve imla özelliklerini yansıtmaktadır. İstinsah kaydı belli, daha eski ve B'ye göre daha düzenli bir nüsha olduğu için asıl nüsha olarak A'yı aldım. Bu yüzden A nüshasının belli başlı dil özellikleri üzerinde duracağım.

Kelime başlarında k'lerin üzerine üç nokta konularak çoğu yerde k/g ayırımı imlada belirtilmiştir: gibi (17b/3, 20a/9, 24b/13), girü (22b/3, 34a/8), görüp (24b/1), gündüz (45a/6), gel (24b/2). Kelime içindeki k'lerin üzerine üç nokta konularak k/g ayırımı bazan gösterilmiştir: göglere (18a/9), göklere (20b/2), göklerde (20b/10), degin (24b/3), ögüt (35b/11).

•••••

³⁶ Bu nüshayla ilgili bilgiler W. Pertsch kataloğu (*Verzeichnis der Türkischen Handschriften der Königlichen Bibliothek Berlin*, [y. y., t. y], III, 279) ve bu nüshanın bizdeki fotokopilerinden yararlanılarak verilmiştir.

Uyku kelimesinin hem uyku (17b/3) hem uyhu (17b/1) biçiminde yazılışları mevcuttur.

3. Her iki nüshada da özellikle kelime sonlarında ünlüler yazılmayıp hareke ile gösterilmesi çok yaygındır: gibi (17b/3), anı (35a/4), anun *cevâbı* (32a/7), iderdi (32a/9), dükeli (22b/10), assı (25a/11).

Eski Anadolu Türkçesi döneminde yaygın olarak kullanılan kelimeleri bu eserde de görmekteyiz: uçmağ (22b/6, 9), biti (22b/9), dükeli (22b/10), assı (22b/11), alkış (22a/6), eyü (22b/5), azâbun *katırağı* (22b/13), ımızgan- (33b/1), kablubağa (25b/8).

Eserin nüshaları arasında imla, kelime, gramer yapıları ve zaman zaman da cümle kuruluşlarına varan farklılıklar bulunmaktadır. Bunlar metindeki nüsha farkları incelenince kolayca anlaşılacağından burada birkaç örnek vermekle yetineceğim:

İmlâ: bünyâd (A 8a/1) / bünyâz (B 13a/6), pâdişâh (A 8a/2) / pâzişâh (B 13a/9), şıgıncağıdur (12b/13, 13a/1) / şıgıncağıdur (B 23a/2,3), hemcünân (A 13a/7) / hemcünân (23b/1), tutaram (A 18a/11) / dutaram (B 32a/6), geçicüğü (32b/7) / keciçüğü (B 59b/9), lâcerem (A 29b/2) / lâcirem (B 54a/1),

Bir kısım kelime ve yapılar: bilgil kim (A 1b/8) / şöyle kim (B 2a/2), nice ki (A 1b/9) / nite ki (B 2a/4), kimi (A 7a/10) / ba'zı (B 12a/3), bes (A 8a/8) / pes (B 13b/8, 14a/7), acerb (A 12a/6) / acıb (B 21b/2), sulţân-ı İslâm (A 12b/7) / sulţânü'l-İslâm (B 22b/4), sözler çoğıdı (A 21a/9) / söz çoğıdı (B 38b/1), Qur'ân-ı Kadîminde (A 20a/11) / Qur'ân-ı Hakîminde (yazmada yanlış olarak Hükminde biçimindedir, B 36b/3), firîştehler (A 34a/12) / firîsteler (B 65a/9), kafasın görmeye (A 39a/12) / kafasını görmeye (B 74a/1).

Cümlelerde: Allâhu te'âlâya hamd idüp (A 1b/5) / Teñri te'âlâyı hamd idüp (B 1b/5), Peyğâmbere âline ve aşhâbına şalavât getürdügümüzden sonra (A 1b/5) / Peyğâmbere şalavât getürdügümüzden sonra (B 1b/6), Hâk sübhânehü ve te'âlâ Âdemi şöyle yaratmışdur (A 2a/2) / Âdemi Hâk sübhânehü ve te'âlâ şöyle yaratmışdur (B 2a/9), bu haţar didügümüz nesnelere ol server-i 'âlemiyân ve mefhar-i âdemyân Peyğâmbere hazretinün aĥbârı ve kelâmı-y-ıla bilir (A 2a/4) / bu haţar didügümüz nür-ı Nübüvvetile bilünür (B 2b/2), illâ şunlara iderler kim (A 2a/11) / ve illâ şol yire tabîblik eylerler ki (B 2b/9), bu du'acı sem'ine şöyle yitişdi ki (A 2a/12) / bu du'acıya yitişdi ki (B 3a/2), pâdişâhları cehenneme birağalar, el-'iyâzü bi'llâh (A 6a/2) / pâzişâhlar-içün Cehennemde maĥâmlar yapalar ve (B 9a/8), Hârünü'r-Reşid şordı kim, Şaĥîk-ı Zâhid sen misen (A 35b/10) / Hârünü'r-Reşid su'âl itdi ki, sen misin Şaĥîk-ı Zâhid (A 35b/10).

7. Fasılları (Bölümleri) ve Muhtevasının Özeti

Hamdele ve salveleden sonra insanların beğlere ve sultanlara yakın olmak istediği belirtilir. Alimlerin sultanlara yakınlığının ise ilim, vaaz ve nasihatle olduğu, bununla sultanın zarar gelecek işlerden kendisini koruyabileceği ifade edilir. Eser 29 Fasil'dan (Bölüm) meydana gelir.

1. Fasil (4a-7a). Din yolu dünya, ahiret, nefis ve Hak Teala hazreti olmak üzere dört asıldan oluşur. Ahireti elde etmek için dünyaya itibar etme, Allah'ı bulmak için nefse uyma! Padişahların Allah'ı bulmasının temel şartı adaletle hükmetmeleridir. Adalet bu bölümden başlayarak eserin bütünlüğü içerisinde sultanlara ısrarla tavsiye edilir ve sık sık hatırlatılır. **2. Fasil** (7b-8a). Hükümdarlara Allah'ın saltanat tahtını vermesi bir ilahî takdirdir. **3. Fasil** (8a-10a). Allah'ın ezel, vakt ve ebed olmak üzere üç vilayeti vardır. Padişahların gönlü Allah'ın hazineleridir. Padişahlara itaat etmeyi Allah ve Hz. Peygamber emretmektedir. Onlar yeryüzünde Allah'ın gölgesi olup mazlumlara o gölgede dinlenir ve rahat ederler. **4. Fasil** (10a-11b). Allah'a en yakın an secde vaktidir. Secdeden murat en şerefli aza olan yüzün bütün her şeyin yaratılışında ana unsur olan toprağa konmasıdır. **5. Fasil** (11b-12b). Allah'ın rahmeti bir cana iner ki o da İslam sultanının zatına mütealliktir. **6. Fasil** (12b-14a). Hiç kimsenin canının ululuğu İslam sultanının canı mertebesine yetişemez. Zira onun canı makam-ı ulvîdendir. Kerrûbiler ve rûhâniler arşta oturdukları hâlde onlar bile İslam sultanının canının ululuğuna yetişemezler. Sultanın gelmesi Hak'tan bize rahmettir. **7. Fasil** (14b-15b). Allah zat sıfatı olan Kur'an-ı Kerim'ini Hz. Muhammed'e ve insanlara gönderdi ki onunla bunları bezeye. Bu bölümde canla ilgili özetle şu bilgiler verilir: Can cism-i latîftir³⁷ canın rengi de suyun rengi gibi bilinmez. Ayrıca ateş, hava ve melekler de cism-i latîftir. Bunlar da kendi içinde farklı özelliklere sahiptir. Su, ateş göze görünür, melekler göze az görünür, can bunların hepsinden daha latîftir bir anda a'lâ-yı illiyyînden³⁸ tahte's-serâya³⁹ iner ve yeryüzünden arşa çıkar. **8. Fasil** (15b-16a). Canla ilgili bilgiler bu bölümde de devam eder. **9. Fasil** (16a-17a). Canın dimağa geçmesi için kuvvetler vardır. Ona hayal gücü ve hıfz gücü adı verilir. Bunlar aklın hizmetindedir. Tasavvur ve tahayyül kuvvetleri ise uykuda olur. Zikir ve fikir uykuda olmaz, uyanıklıkta olur. **10. Fasil** (17a-18a). Bu bölüm "Benim

•••••

³⁷ cism-i latîf: Beş duyu ile kavranamayan melek, cin vb. varlıklar.

³⁸ a'lâ-yı illiyyîn: Gökyüzünün en üst makamı, en yüksek yeri.

³⁹ tahte's-serâ: Toprak altında

uyur hâlim uyanık hâlim gibidir” hadisi ile başlar. Hz. Peygamber’in kendisinin her an Allah ile beraber olduğunu, gözlerinin uyusa da gönlünün uyumayacağını bildiren hadisleriyle devam eder. Hz. Peygamber’in Allah katındaki yüceliği üzerinde durularak vahdet makamını⁴⁰ bulduğu kendi sözleri ile anlatılır. **11. Fası** (18b-22b). Bu bölümde de Hz. Muhammed’in mucizeleri ve üstün vasıfları anlatılır. Onun makamına hiçbir peygamberin ulaşamayacağı örneklerle belirtilir. **12. Fası** (22b-24a). Canla ilgili açıklamalar bu bölümde de yer alır. Cennet ve cehennem hakkında bilgi verildikten sonra sultanın halkına iyilikle muamele yapması övülür. Günahkârların yaptıklarına pişman olup tevbe ederlerse Allah’ın bağışlamasına nail olacakları ifade edilir. **13. Fası** (24a-26b). Adl Allah’ın sıfatlarıdır. Her yaptığın iyiliği yerli yerince yapmak adaletli olmaktır. Ey sultan sen adaletle hükmet ki senin neslin ve sülalen de senden adalet görüp ve öğrenip onlar da adaletle hükmeder. Hz. Süleyman, İskender, Me’mun, Harunürreşid, Sultan Mahmud ve ecdadı Orhan, Bâyezid ve Muhammed (Mehmed) gibi Osmanlı sultanlarının adaletle hükmettikleri için iyilikle anılmışlardır. Fakat zalim sultanlardan hiçbir eser kalmamıştır. **14. Fası** (26b-27a). Ateşle azap edilmemelidir. **15. Fası** (27a-29b). Devleti kendi canı gibi seven, akıllı ve öğüt vermeyi bilen kimselerin sözüyle hükmetmek gerekir. Görüş ve tedbir sahibi olanların sözünü dinle, istişareyi bırakma, kuruntuyu terket. **16. Fası** (29a-30a). Hz. Adem’in ve zürriyetinin yaratılışı anlatılır. **17. Fası** (30a-31a). Kötü arkadaşın zararı er geç sana da ulaşır. Onları kendinden uzak tut. Hazineye toplanacak malları helal yoldan al. Zulümle toplanacak malların günahı sultana olur. Emrin altındakilerin yaptıklarından sen sorumlusun, onlara da adaletli hareket etmelerini emret. **18. Fası** (31a-33b). Eski sultanlardan ve halifelerden gerçek dindar olanlar vardı, bunlar alimlerden öğüt isterlerdi. Devlet Hazinesi, kamçı ve kılıç hükümdarın üç ana unsurudur. İhtiyacı olana Devlet Hazinesinden ver, Allah’ın buyruğuna karşı geleni kamçı ile terbiye et, haksız yere adam öldüreni kılıç ile tepele. **19. Fası** (33b-37a). Allah gayb âleminin perdedarlarını (bekçilerini, kapıcılarını), bu görülen âleme göndermek istedi, onları harf kadehlerine döktü ve gönderdi. Bu bekçileri munis yarattı, bu munis denilen candır. Ölüm cana gelmez, ten topraktır, geri toprağa konur. Ruh arşa melekler tarafından iletilir. İman adalet suyu ile sulanmalı, itaatle beslenmeli, dindar alimlerden öğüt alınmalı ve onlarla amel edilmelidir. Bu alimlerin sohbetlerini ganimet bil, onları gönülden kabul et! Alimler peygamberlerin vârisleridir, bu miras da ilim ve hikmettir. **20. Fası**

⁴⁰ vahdet: Allah’a ulaşım, Allah ile bir olma hâli.

(37a-38a). Müellif alimlerle ilgili bilgi vermeyi bu bölümde de sürdürür. Onları ahiret ve dünya alimleri diye ikiye ayırır. İnsanın önce kendini bilmesi gerektiği söylenir. **21. Fasıll** (38a-40a). Enbiya ve evliyanın ilmi gönül içinden gelir, o mutlak âleme açılmıştır, o da Levh-i mahfuz'dur⁴¹. Alimlerin ve hükemânın ilmi ise havastan gelir. “Meliklerin kalpleri Allah'ın hazinesidir.” hadisinden sonra “Bu safi gönlü adalet ve insafla aydınlık idesin, zulüm ve cevrle karanlık kılmayasın” diye yine sultana seslenir. **22. Fasıll** (40a-42b). Ahiret dünya saltanatı yüzünden ihmal edilmemelidir. Ahireti kazanmak da yine adaletle mümkündür. Bütün varlıkların gerçek sahibi ancak Allah'tır; insanların melik ve memleket sahibi olması mecazîdir. Bugün memleketin sahibi olarak adaletle hükmeyle, halka şefkat ve merhametle muamele yap. Hakk'ın rızası alınmadan halkın rızası alınmaz. **23. Fasıll** (42b). Her şey Allah'ın gücü kudreti altındadır. Kan, balgam, safra ve sevda gibi insan yaratılışında bulunan unsurlardan hasıl olan davranışlar, Allah katında makbul değildir. **24. Fasıll** (42b-43b). Hakîmlerden olan müneccimler her işi yıldızlara havale ederler, hâlbuki her şey Allah'ın emrindedir. Yıldızlardan hareket ederek işler düzenlenemez. **25. Fasıll** (43b-45a). Allah her şeyi dilediği gibi, illetsiz ve kendi kudretiyle yaratır. İnsanlar cevhere (öze) tasarruf eder, özü kendi aslından başka bir asla döndüremezler. **26. Fasıll** (45a-46a). Hakîm ve müneccim yıldızları ve tabiatları alamet bilmeli, illet bilmemelidir. Yıldızlar cemadattandır, onlardan iş, eylem gelmez, dolayısıyla müneccim gayptan haber vermemelidir. **27. Fasıll** (46a-48a). Gayptan haber veren müneccimin sözünü değil Allah'ın ayetlerini haber veren Hz. Peygamber'i dinlemek gerekir. Melek ile insanlar arasındaki farklı özellikler belirtilir. **28. Fasıll** (48a-49a). Bütün meleklerin belli bir makamı vardır. İnsan tabiat ve nefesine uymayıp İslam'a uygun hareket ederse izzet ve şerefe nail olur. Allah'ı ve onun gönderdiği dini bilmek peygambersiz olmaz. **29. Fasıll** (49a-52a). Peygamberler halkı Allah'ın dinine çağırır. Sultanlara niçin itaat etmek gerektiği üzerinde durulur. Sultana “emr-i ma'ruf nehy-i münker”in farz olduğu hatırlatılır. Eserin bu son bölümünde sultan için yazılmış 17 beyitlik bir medhiye de bulunmaktadır.

•••••

⁴¹ Levh-i mahfuz: Allah'ın takdir ettiği, olmuş ve olacak her şeyin üzerinde yazılı bulunduğu kabul edilen levha.

8. Enîsü'l-celîs'te Yer Alan Başlıca Siyasetname Konuları⁴²

a. Devlet Yönetiminde Adalet

Siyasetnamelerin temel konusu adalettir. Hükümdarların Allah'ı gerçek manada tanınması, Elest meclisinde verdiği sözü yerine getirebilmesi için halka adaletli davraması gerekmektedir. Adalet Allah'ın sıfatlarından olup padişahın adil olması durumunda Allah'ın sıfatıyla bezenmiş olacağı belirtilmektedir.

Adalet bir kimseye iyilik etmek değildir. Belki adalet her iyiliği yerli yerine yapmaktır (24a).

Allah bulunmayınca istenmez. O keremiyle “Elest bezmi”nde kendisini sana bildirdi, işte o zaman sen onu buldun. O zaman zorunlu olarak bulmuşsun, şimdi bulmak senin isteğindedir. Allah kendisini sana bildirmek istedi, ilahî bir lutuf olarak seni kendisine çekti ve seni terbiye edip perdeyi kaldırdı, aracısız dostu buldun ve “belî” dedin. Ortaya perde koydu ve (seninle kendi arasına) bir engel koymuş oldu. “Elest bezmi”nde Allah'ı bulmak onun lütfuyla olmuştu, şimdi onu bulmak senin arayıp o yolda çaba göstermene bağlıdır. Ey İslam padişahı, senin Allah'ı istemen ve araman adaletle hükmetmendir, adaletli davranırsan O'nu bulursun (4a-4b).

Adalet Allah'ın sıfatlarındandır. Sen de adaleti uygula ki Allah'ın adalet sıfatıyla bezenmiş olasın. Adalet bir kimseye iyilik etmek değildir. Adalet iyiliği yerli yerince etmektir. Mesela bilginlere kale ve silahlar bağışlamak, öğretim işini ve kitapları siphahlere ve beylere vermekle iyilik yapmış olmazsın. Bu iş adaletli değildir, adaletli olması için medreseleri ve kitapları bilginlere, kale ve silahları da beylere, süvarilere ve askerlere vermek gerekir. İşte böyle olursa her işi yerine sarf edip adaleti yerine getirmiş olursun (24a).

b. Adaletin Karşılığı ve Padişah İçin Önemi

Adalet devlet yönetiminde temel önem taşır. Adil bir yönetim sergileyen hükümdarlar hem Allah katında hem de insanların yanında birçok güzel karşılık bulacaklardır.

Adil sultanların yapıp işledikleri her gün göklere ulaştırılır. Adil padişahların bir

••••••••••

⁴² Bu bölümde eserin daha iyi tanınması için ilgili konulara ait metinler bugünkü Türkçe'ye aktarılarak verildi, parantez içerisinde de metnin geçtiği varak belirtildi.

rekât namazı tebaanın yetmiş bin rekâtlık namazının derecesine eşittir (4b). Halkına adil ol ki senin neslin de senden adalet görüp öğrenir ve onlar da adaletle hükmeder, sen de onların sevaplarına ortak olursun (23a- 24b). Dünya geçer gider, ömür tükenir, adalet sevabı baki kalır, ahirette karşılığını bulur (25a). Hiç kimse adaletle hükmetmekten zarar etmedi ve zulmedenlerden hiç kimse de yarar görmedi (25a).

Ey cihanın şahı ve ey zamanın sultanı! Senin arkandan iyi işlerin kalması kötü işlerin kalmasından daha iyidir. Adalet ve doğruluk için çalış ki tüm halktan övgü ve dua alsın. Böylece devlet ve şevketin daha da artar (26a). Adaletle hükmet ki, sen anıldığın zaman “Allah rahmet etsin” desinler (26b). Allah’tan yana ol, bu saf gönül sende vardır, cevherin kendisidir, mum gibi nakşı kabul edicidir. Temiz yere ekilen her çeşit tohumun bittiği gibi adalet tohumu ekersen din ve dünya mutluluğuna kavuşursun. Buna delalet edenler de ortak olur. Adalet gönül aynasına parlaklık verir, zulüm ise gönül aynasını karartır, adalet yeniyile silinerek cilalanır ve pası giderilir (40a). Ey İslam padişahı! Ebedî sonsuzluğa erişmek için sen de adaletli ol. Çünkü bundan amaç Yüce Allah’a kavuşmaktır (40b). Ey İslam sultanı! Bugün mülkün senin olduğu gibi yarın haşir gününde de senin olmasını istiyorsan adaletli ol (41b).

c. Devlet Yönetiminde Zulüm

Adaletin zıttı zulümdür, adalet ne derece övülmüşse zulüm de o derece yerilmiştir: İslam güzel bir sıfattır, övülmüş ve beğenilmiştir, zulüm sıfatı İslam’ın güzelliklerini ve üstünlüklerini örter (23a). Hiç kimse adaletle hükmetmekten zarar görmedi, hiç kimse de zulmetmekten yarar sağlamadı (25a). Zulüm gönül aynasını karartır (40a).

Bir sahabi Hz. Peygamber’den şöyle işittiğini söyler: Beyleri, sultanları yarın kıyamet gününde getirip onların zalimlerini de adil olanlarını da sırat üzerinde tutarlar. Allah sırat (köprüsüne), onları silkelemesini emreder. Zulmeden, halka eziyet eden ya da iki hasımdan birisine arka çıkıp sözünü fazlaca dinleyen kişiler, o silkeleme sırasında cehenneme düşerler ve makamlarına (kalacakları yere) ulaşmış olurlar (6a). Hz. Peygamber, “Raiyyetin yaptığı zulme padişah rıza gösterirse o zulmü padişah yapmış olur, raiyyetin yaptığı zulmü padişahın sorar, padişahın yaptığı zulmü raiyyetten sormaz.” buyurmuştur (30b).

ç. Padişahlara Özgü Nitelikler

Diğer siyasetnamelerde olduğu gibi *Enîsü'l-celîste* de sultanlar Allah'ın lütfuna eren seçkin kimseler olarak anlatılmaktadır:

“Padişahlara ten ve can elbisesi verilmiştir. Ten elbisesi saltanattır, can elbisesi kurbettir (Allah'a yakın olmak). Ten için verilen tenin miktarı, can için verilen de canın miktarı kadardır. Önce tenin boyu ölçüldü, o kadar kurbet hilati verildi, işte bu candır, tenine gönderildi. Onunla Allah'ın yaratma kudretine bakıp yaratıcı kudreti göresin, yarattıklarından hareketle Yaratıcı'yı anlayıp kavrayasın (6b).

Ey padişah, ezeli takdir gereği Allah sana saltanat tahtı verip seni memlekete padişah kıldı. Kur'an'da “Allah ezeli takdirde bu devleti ve saltanatı sana vermişti.” buyurur. Bugün dünyada o ezeli ihsanı ortaya çıkardı ve saltanat giysisini sana giydirdi ve devlet tacını başına vurdu (7b). Allah senin gönlünü kendi hazinesi kıldı. Buna delil Hz. Peygamber'in şu sözleridir: “Padişahların gönlü Allah'ın hazineleridir”. Senin bir saat adaletle hükmetmen bir abidin altmış yıllık kabul olunmuş ibadetinden üstündür (8b).

Padişahların alın saçı Allah'ın kudret elindedir (8b). Padişahlar yeryüzünde Allah'ın gölgesidir. Mazlumların senin gölgede dinlenmeleri ve rahat olmaları gerekir (9b). İslam sultanı Yüce Allah'ın gölgesidir (10a).

Allah kendi buyruğu ve Resulünün buyruğunu sultanın buyruğuna eş kıldı (9a). Senin (sultanın) gelmen Allah'tan bir rahmettir (13a).

Başkalarının canının ululuğu İslam sultanın canının ululuğuna yetişmez. Onun canı yüce bir makamdandır. Allah'a en yakın melekler ve ruhanî varlıklar arşta yerleşik olarak durmaktadır. Onlar bile İslam sultanının canının ululuğuna yetişemezler ki diğer halk nasıl yetişsin. Bizim elimiz Allah'ın kitabına yetişmez, ama harflerine ve kelimelerine yetişir. Aynı bunun gibi bizim ruhumuz da İslam'ın ve Müslümanların padişahının kutsal ruhuna yetişmez, fakat temiz zatını görebiliriz. Kur'an'ın harfleri gayp perdecilerinin sığınağı olduğu gibi İslam sultanı da halkın emniyetinin ve rahatlığının sığınağıdır (12b).

Allah sultana üç nesneyi verdi: Devlet hazinesi, kamçı, kılıç (32a).

Sizin kendinizin, baba ve dedenizin gönlü saftır. Bunun için gönlünüz Allah'ın hazinesidir. Bunun için Hz. Peygamber: “Hükümdarların kalpleri Allah'ın hazineleridir” buyurmuştur (39b).

Peygamberler Allah'ın gölgeleridir, sen de Allah'ın gölgesisin. Hz. Peygamber'e

uymamızın sebebi Allah'ın elçisi ve sevgilisi olmasındandır. Padişaha uymamızın sebebi ise Allah'ın yüceliğinin gölgesi olmasındandır. Nitekim yukarıda sultan yeryüzünde Allah'ın gölgesidir denilmiştir (49a).

d. İyi Adla Anılan Padişahlar

Eserde, Süleyman peygamber, İskender-i Zülkarneyn, Halife Memun (24b), Sultan Mahmud (26b), Sultan Sencer (26b), Harun Reşid (31a) gibi ünlü kişilerden başka, II. Murad ve ataları Orhan Gazi, Murad Han, Sultan Bayezid, Sultan Muhammed Han (Çelebi Mehmet) (25a) gibi Osmanlı hükümdarlarının adları da anılmaktadır.

e. Padişaha Verilen Çeşitli Öğüt ve Bilgiler

Padişahlara verilen öğütler bazen doğrudan verilirken bazan da açıklayıcı bilgi verildikten sonra yapılmaktadır:

“Öğütler taşa yazılanlar gibi olmalı, suya yazılanlar gibi olmamalıdır (40a).

Allah sana saltanat ve padişahlık verdi, senin de onun şükürünü bilmen gerekir. Bu saltanatını yararsız ve boş işlerle geçirmemelisin. Nefsinin hevesleriyle iş yapmamalısın. Oyunu, eğlenceyi, zulmü terk edesin. Halka her zaman adalet ve ihsanla muamele ederek, iyiliği emredip kötülükten sakındırmalısın (5a).

Ey İslam sultanı, din yolunun aslı dördttür: Dünya, ahiret, nefis, Allah. Bu dörtten ikisini elde etmek için ikisine değer verilmemelidir. Ahiret için dünyaya, Allah'a kavuşmak için de nefse değer vermemek gerekir. Yani dünyayı terk eden ahireti, nefsi terk eden Allah'ı bulur. Bütün nesnelere aramayınca bulunmaz, ancak Allah bulunmayınca aranmaz (4a).

Canın dimağa geçmesi için hayal ve hıfz gücü gerekir. Bunlar aklın hizmetçileridir... Uyanık ol, senin için bunların ikisi de ihtiyaçtır (16a-16b).

Ey padişah, “iyiliği emredip kötülükten vazgeçirmek” sana farzdır. İyiliği emirle mescitler imar olur, kötülükten sakındırmakla da sefih kişiler ve bidatler ortadan kalkar. Mümin kişiler rahat ve mutlu yaşar, yüzlerini, yönlerini Allah'ın dergâhına döndürüp padişah için hayır dua ederler (49a).

Ey padişah, bu “iyilikle emir”i yerine getirirsen peygamber derecesine ulaşırsın. Ama Hz. Peygamber'in getirdiği dini güçlendiresin, dinin emirlerini uygulamak

için çaba gösteresin ve Muhammedilere yardım edesin, çünkü Anadolu'da İslam dini zayıftır, sakın daha zayıf olmasın... İslam dini ancak "iyiliği emir ve kötülükten vazgeçirme" buyruğu yerine getirilirse kuvvetlenir (50b).

İslam güzel bir sıfattır, övülmüştür ve beğenilmiştir, onun bu güzel sıfatlarını zulüm sıfatı örter. Hâtem kâfir olduğu hâlde iyilik yaptı, bu iyilik kaybolmadı. Senin Müslüman ve mümin olarak Müslümanlara iyilik etmen de üstünlük ve yüceliktir, bu boşa gitmez. Ey Müslümanların sultanı! Yönettiklerine (raiyyet) iyilik et, çünkü seni daha sonra onlardan sorarlar (23a).

Adalet ve iyilik et, o iyilik ilerde sana yardımcı olur, inşaallah sonsuza kadar Allah'ın güvencesi (eman) altında olursun (40a).

Adalet bir kimseye iyilik etmek değildir. Belki adalet her iyiliği yerli yerine yapmaktır (24a).

Halka Allah'ın şefkat ve merhametiyle davranasın, böylece rauf ve rahim sıfatıyla bezenmiş olursun, bunlar Allah'ın sıfatlarıdır (41b).

Başkasının düşüncesi ve sözüyle hüküm verme. Ancak canı senin devletin, devletinin de onun canı olanların sözüyle iş yapabilirsin. Onlar nasihate ehil ve âkil kişiler olmalıdır. Eğer herkesin sözüyle iş yaparsan işler karışır, zapt edilemez olur (27a).

Kendi canı senin devletin ve senin devletin onun canı olan kişilerin görüşüyle iş yapmalısın. Bunlar fazıl ve kâmil akıl sahibi olmalıdır. Eğer sen herkesin görüşüyle iş yaparsan ülkede kargaşa çıkar ve âlemin nizamı bozulur (27b).

Meşveret vaciptir. Hz. Peygamber bile sahabelerle istişare etmiştir (28a).

Her ne yapacaksan gerçekliğini iyice bilmeden yapma. Kendini adaletin bereketiyle dünya padişahlığından ahiret padişahlığına ulaştır (28b).

Kötü arkadaşın zararı dokunur. O kötü yol kesicileri kendinden uzaklaştır. Böylece selamette olursun (30a).

Gaflet ile dost elden kaçır, düşman zafer bulur. Uyanık ol, bu sultanlıkta dünya mutluluğuna yetiştin, o saltanattır, onun gayretini göster (kıymetini bil) ki ebedî mutluluğa (ahiret saadetine) kavuşasın (33b).

Allah imanı sana bağışladı ve onu senin gönlüne ve göğsüne yerleştirdi. Onu (imanı) adalet suyu ile sula, Allah'a itaatle koruyup besle. Dindar bilginlerden öğüt isteyip dinle ve onların sözüyle iş yap. Çünkü öğüt işitmeme hâli iman zayıflığından olur (35a).

Sana ulaşan alimden bir söz ve öğüt iste. Hakk'ı gözetmeyip hile ve aldatmacadan bir şeyler umarsa isteğini yapıp onun gibi alimlerden uzak dur. Alimin, dünyalık bir beklentisi ve tamahkârlığı olmamalı, Hakk'ın buyruğunu söylemelidir (35b).

Yolda giden yiğitler, yol erenleri olup riyazeti ve mücahedeyi o dereceye ulaştırırlar ki, ayna olmadan müşahede ederler. Ama siz baba ve dedeleriniz bakımından saf gönüllüsünüz, bundan dolayı gönlünüz Allah'ın hazineleridir. Nitekim Hz. Peygamber: "Padişahların kalpleri Allah'ın hazineleridir" buyurmuştur. Bundan dolayı gönül meleklerin sohbetine layıktır, bu sohbet gönül ehli (hâl ehli) olanların sohbetidir. Zaman bu saf gönlü adalet ve insafla parlatma zamanıdır. Sakın zulüm yapıp cevrederek onu tozlandırıp karanlık kılmayasın. Önüne gelen her yapacağın işte güvencen ve dayanağın Allah olsun, kendini ona ısmarla. "Allah'tan başka tanrı yoktur, onu vekil edin." Allah'tan yana ol, sende saf bir gönül bulunmaktadır, o cevherin kendisidir ve mum gibi olup nakışı kabul eder (39b).

Yaptığın her işte Hakk'ı gözet ki kurtuluşa eresin. Allah'ın rızasına aykırı olan kimşenin rızasını isteme. Allah'ın rızasını gözetirsen, O, senden hoşnut olur, halkı da senden hoşnut eder. Yaratan'ın rızasına aykırı olarak halkın rızasını istersen Yaratan hoşnut olmaz, halkı da (senden) hoşnut ettirmez. Hem halkın hem Yaratan'ın, senden hoşnut olmasını istiyorsan devamlı O'nun rızasını istemelisin (42a).

f. Bilgi ve Öğütlerden Çıkarılacak Başlıca Kurallar

II. Murad'ın çevresinde istişare yapılacak kimseler var

Kimlerle iş yapacağını ve onların özelliklerini söyledik. Onlar görüş ve düşünce sahibi olan kişilerdir. Hamd olsun ki bu özelliklere sahip kimseler İslam padişahının hizmetinde vardır, böyle olunca kargaşalık (fesat) olmaz (27b-28a).

II. Murad'ın ataları adil

Sultan Mahmud, Sultan Sencer ve senin gazi, adil padişah ataların gibi kıyamete kadar adil padişahların adaletinden söz edilir (26b).

Riyanın kötülüğü

Allah katında günahkâr kişilerin âh u vâhı, inleyip sızlanması züht ve ibadetlerine güvenen riyakâr zahitlerin zikir seslerinden üstündür. Çünkü onlar, Allah'ın rahmetine değil de yaptıkları züht ve tespihlerine güvenirler (23b).

İyi ad bırakmanın yolu

Hz. Adem'den günümüze gelinceye kadar sultanların mülk ve saltanatından, padişahlığı hakkında bir şeyler söylemediler, ama adalet ve ihsanından söz ettiler. Onların padişahlıkları gitti, fakat kendilerinin iyi adı kaldı (24b).

Hükümdar kime nasıl davranmalı?

Geçmişte sultanların bazılarının âdeti şöyleymiş: Ne zaman bir şehrin üzerine yürüseler varıp savaşmadan asla kimseyi bırakmazlar, şehrin yukarısına varıp yakınına konarlar, gayret ve çabalarını oraya bağlayıp o şehri fethedip alırlar. Bunun çalışıp çabalamanın bir sonucu olduğu anlaşılmaktadır. Ey cihan ve zaman sultanı, senin arkanda da iyi ve güzel gayret ve çabalar olsun. Adalet ve doğruluk için çalışarak tüm halktan dua ve övgü alsın. Böylece devlet ve saltanatının heybeti daha da artsın. Çünkü onların tamamı senin buyruğun altındadır, bunlara şefkat ve merhamet et. Sen kendinden büyüklere oğul ol, babana hürmet eyle; kendinden küçüklere baba ol, çocuklara şefkat göster. Kendi yaşlılarınla kardeş ol, kardeşlerine iyilik ve güzellikle bak. Zalimlerin ne kadar çabuk helak olduklarını ve onlardan geriye hiçbir eser kalmadığını da gör (25b-26a).

Muhtesiplerin hâli ve muhtesipliğin önemi

Zamanımızın muhtesiplerinin⁴³ özellikle de Rum muhtesiplerinin hâli nasıl olacak? Onlar rüşvetle iş yaparlar, Allah'ın kullarını (canını) yakarlar. Böyle muhtesiplik yapmak Hz. Muhammed'in yolunu örtmektir. Çünkü halk muhtesipliği dinî bir görev olarak bilir. Bunlar bu ülkede dine aykırı iş yaparlar, dini karıştırıp örtmüş olurlar. Şimdi bunun haksızlığı, can yakıcılığı padişah üzerinedir. Ne kadar da yorumlansa onun işi bu kitaba sığmaz. Senin bu işlerden gafil olmaman, zamanı gafletle geçirmemen gerekir (33a).

Önce kendini tanı

Eğer sen (Levh-i mahfuz'la ilgili) örnek almak istersen, kendinde ara. Çünkü Allah yaratılan her şeyden bir biçimde sana yol vermiştir. Şimdi sen bunca marifet ile sen senden gafilisen (Sen henüz kendini tanımamışsan) başkasını ne zaman anlayacaksın (37b).

●●●●●●●●●●

⁴³ muhtesip: Şehirde çarşı pazarı kontrol eden, amme davalarına bakan zabıta memuru.

Allah katına ulaşmanın yolu

Ey İslam sultanı, çok şükür Allah seni bu saltanata ulaştırdı. Çalışıp gayret göster ki ahiret saltanatına da kavuşasın... Ey İslam padişahı, adalette hükmet ki ebedî sonsuzluğa kavuşasın, o da Allah'ın huzurudur (40b).

Gerçek saltanat ve mülk

Ahiret padişahlığını da kazan, şu anda senin mülkün ve ülken var, meliksin ve mâlikisin. Ama maliklik ve mülk mecazdır. Gerçek olarak melik ve malik Allah'tır, mülk ve memleket onundur, O Mâlikü'l-mülktür. Bu şu anlamdadır: Kendi mülkünü saklar, dilediğine verir, dilemediğine vermez (41a).

g. Padişaha Yapılan Uyarılar

Öğüt işitmek imanın zayıflığındandır (35a).

Allah'ın cezasının kolay olacağını sanmak büyük günahdır. Eğer korkudan kurtulmak istiyorsan adaletli ol, böylece Adn cennetinde bir makam bulup ebedî saltanat ve sonsuz mutlulukla huzura kavuşasın (6b).

Sen âlemin sultanısın ve Anadolu halkı da tümüyle senin tebaandır. Senin endamın olan yedi organını neye sarf ettiğini, yani onları nerede kullandığını bile sorarlar (23a).

Zulüm etmekle ev harap olur (25b). Şimdi bu saf gönlü adalet ve insafla aydınlatmak gerekir. Zulüm ve eziyetle bulandırıp karanlık hâle getirmek doğru olmaz (39b).

Hiç kimseye ateşle azap etmeyesin. Kesinlikle bundan sakınsın. Çünkü ateşle azap yalnızca Allah'a mahsustur (26b).

Hükmün altındaki şehirlerden birinde yaşayan dervişin biri eğer açlıktan ölürse yarın kıyamet günü bunun cevabını vermen gerekir (32a).

Bu zamanın muhtesiplerinin hâli ne olacak acaba? Özellikle Anadolu muhtesipleri, işleri rüşvetle görürler, Allah'ın kullarını yakarlar. Böyle muhtesiplik yapmak Hz. Muhammed'in getirdiği din kurallarını örtmektir. Çünkü halk muhtesipliğin dinî bir iş olduğunu bilir. Bu bölgede dine aykırı işler yapılırca dini hile ile örtmüş olurlar. Bundaki haksızlık ve zulüm padişah üzerinedir. Bunun yorumu bu kitaba sığmaz. Sana düşen bu işleri ihmal etmemek ve zamanı gafletle geçirmemektir (33a).

Naiplerine ve (vergi) memurlarına senin velayetinle halka adaletle hükmetmelerini emret, onların zulüm yapmalarını engelle; ancak böyle olursa dünya ve ahiret isteklerine ulaşırısın (30b).

Birtakım kimseler sana şöyle söyler: “Biz senin için para ve mal toplayıp hazineni dolduralım.” Bu helalinden olursa iyidir, ama haram yoldan, zulümle alınmış olursa bu iyi bir birikim olmaz. Bu görünüşte mal olsa da aslında yılandır. Hazineye mal suretinde toplanır, ama sıfatı yılandır. Bunun sıkıntısı kıyamet gününde anlaşılır. İşte bu biçimde zulümle mal toplayalım diyorlar, ama kendileri mal toplayarak bu bahaneyle iş yapmış olurlar. Onlar kendi isteklerine kavuşmuş olur ama vebali senin üzerinde kalır (30a).

ğ. İstişarenin Gerekliliği

Bir kimse bir başkası hakkında bir söz söylese, yalnızca onun bu sözüne göre iş yapma, onun aslını araştır. Kuruntuyu kendine önder etme. Çünkü kuruntuyu yalanlar destekler (28a).

Kötü arkadaş ve yol kesicilerden uzak dur. Çünkü onlar senin işlerine zarar verir, ne kadar kaçınsan da onların kötülükleri seni bulur (28b).

h. Tebaaya/Halka Verilen Öğütler

Sizin padişahların buyruklarını dinleyip onlara uymanız gerekir. Eğer o kişi Habeşli bir köle de olsa bu şaşılacak bir şey değildir (9a).

Hacerülesvet, hacıların isteklerinin yerinde ve uygun olduğunun delili oldu, yoksa Yüce Allah'ın eli olmadı. Padişahların âdeti de böyledir. Bir kişi padişahтан bir ihtiyaç talep edecekse, o dileğinin yerine getirilmesinin delili olarak sultanın elini öpmeli, bu iş o ihtiyacın uygun olmasının bir delilidir.

ı. Örnek Olarak Anlatılan Kıssalar

Hz. Süleyman'a uyku ile ilgili verilen ders

Süleyman peygamberin gönlünden “padişaha uykunun reva olmadığıнын ne anlama geldiği” konusunda bir düşünce geçti. Kur'an'da da “Allah ne uyur ne de uyuklar” buyrulmaktadır. Süleyman'a “İki bardağı suyla doldurup elinde tut!” diye emir geldi. O da denileni yaptı, uyku geldi, iki bardak elinden düşüp parça parça

oldu. Ona şöyle bir hitap geldi: “İki bardağı uykuda koruyamadın eğer bana uyku gelmiş olsaydı, bu on sekiz bin âlemi kim koruyup saklayacaktı? Belki gafletle dost elden gider, düşman zafer bulur, uyanık ol, bu sultanlıkta dünya mutluluğuna yetiştin, gayret ve çaba gösterirsen ebedî mutluluğa da yetişirsin (33a).

Gemide bulunduğu yeri delmeye çalışanlar

Bir peygamber zamanında Allah’ın “iyiliği emir” buyruğunu dinlemeyen bir kavme bela gönderildi. Allah’ın buyruğunu tutan ve tutmayan herkes helak oldu. O zamanın peygamberi Allah’a şöyle münacatta bulundu: Ya Rabbi, bu ceza senin “iyilikle emir” buyruğunu tutmayanlar içindi, sen bu buyruğu tutanları da helak ettin, bunun hikmeti nedir? Bunun üzerine o peygambere Allah’tan şöyle bir vahiy geldi. Hikmet odur ki, “iyiliği emir” buyruğunu bilenler, bilmeyenleri yasaklardan sakındırmadılar. Bu şuna benzer: Bir grup insan bir gemide bulunmaktadır ve tehlike içerisinde. Bu gruptan birisi bulunduğu yeri delmeye çalışır. Ona “Niçin böyle yapıyorsun?” diye sorulunca, “Burası benim yerim, ne istersem yaparım, size ne?” diye cevap verir. Fakat onu bırakmayıp, yaptığı işe engel oldular. Adanı kendi hâline bıraksalar, gemi delinip içine su alacaktı ve hepsi birden batacaklardı. Sonuçta gemiyi delmeye çalışana engel olunca hem gemiyi delmeye çalışan hem de onlar kurtulmuş oldular (51a -51b).

Hız. Ömer ve harap olan köprü

Ömer b. Hattâb geceleyin bekçi yerine kendi dolaşır, nerede bir eksiklik, bozukluk görse onu giderir ve şöyle söylerdi: Eğer kurtla koyun Fırat kenarından geçerken koyunun yağından kurdun tüyüne bulaşsa kıyamet günü onu benden soracaklarından korkarım.

Abdullah İbn Ömer’den naklediliyor: Allah’a babamı seyr âleminde bana göstermesi için dua ettim. Bir yıl sonra rüyamda gördüm. Banyo yapmış bir kişi gibi bir peştamale tutunmuştu. Ben “Ey müminlerin emiri, hâlin nasıl?” diye sorunca o şöyle cevap verdi: Ey Abdullah! Sizden ayrılalıdan beri hesaptaydım, az kalsın hâlim perişan olacaktı. Allah’ın rahmeti geniş olduğu için beni esirgeyip bağışladı. Bana şöyle seslendi: Sen nasıl bir beysin ki senin zamanında Hulvan’da bir köprü harap olmuştu. Bir kadıncağzın bir keçisi vardı, her gün nafakasını ondan sağlardı. Köprüden geçerken keçisinin ayağı kırıldı, kadıncağız geçimini sağlayamaz hâle geldi. Sen onun hazırlıklarını yiyip onu kollayıp gözetmedin diye azarladı.

Şimdi (düşün), tüm âleme bir zerre kadar değer vermeyen Ömer'in hâli böyle olursa başkalarının hâli nice olur? Meğerki Allah'ın yardımı yetiştir onun keremiyle vasıflanmış ola -inşallah- (32a).

Hz. Ömer ve Nil nehri

Hz. Ömer zamanında Nil durdu, akmadı. Hz. Ömer'e haber verdiler. O da bir saksıya "Ey Nil, eğer Allah'ın emriyle durdunsa ben Allah'ın vekiliyim, emrediyorum yürü, ak!" O saksıyı götürüp Nil'e attı. Hemen Allah'ın emriyle Nil akmaya başladı. Bunların hepsi adaletin bereketiyle idi (32b).

Hz. Ali ve ona tanrılık iddia eden kişi

Allah'ın aslanı Ali b. Ebî Talib zamanında bir kişi "Ali benim Tanrımdır" diye bir iddiada bulundu. Ali'ye bu haberi ulaştırdılar. Hz. Ali o adamı yanına getirtti. Bu sözünü geri almasını istedi, geri almayınca Ali'nin emriyle ateşe attılar. Ateşte iken adam şöyle seslendi: Ya Ali, sen benim sana Tanrı demekten vazgeçmemi istedin. Ama şimdi o sözümü kabul etmiş oldun. Çünkü sen bana ateşle azap ediyorsun, hâlbuki Allah'tan başka hiç kimse ateşle azap etmez (26b).

Bayezid-i Bestâmî

Bayezid-i Bestâmî'nin yanında "Bugün hükümler kimindir?" anlamındaki ayet okununca çok memnun oldu ve şöyle söyledi: Ey Allahım! "Yarın (ahirette) mülk kimindir?" diyorsun. Eğer ilhamın yetiştir izin verirsen kulun söylesin. Gaipten "İzin var ey kulum!" diye bir ses işitildi. Bayezid şöyle söyledi: "Sen kiminsen mülk onundur." (41a).

Ebü Said Ebü'l-Hayr ve mezbelelik

Şeyh Ebu Said Ebü'l-Hayr, bir gün sokakta müritleriyle yürürken bir mezbelelikle karşılaştılar. Orada temiz olmayan, pis kokulu şeyler vardı. Müritler burunlarını tuttular. Şeyh müritlerine dönüp şöyle söyledi: Siz bunların hâl diliyle size ne söylediklerini biliyor musunuz? Müritler bilmiyoruz deyince, şeyh, onlar şöyle söylüyor dedi: Müritlerine söyle, onlar değil, biz burnumuzu tutmalıyız. Daha dün her birimiz bir nimet idik, birimiz ekmek, birimiz tatlı, birimiz kebabtı. Bütün halk

bize rağbet ederdi. Bir an size arkadaş olup karnınıza girdik, işte bizim hâlimiz böyle oldu. Yani sizin kötülüğünüz bize de dokundu, bizim sizden burnumuzu tutmamız gerekirken siz bizden mi tutuyorsunuz? (28b).

Harun Reşid ve Şakik-i Belhî (1)

Harun Reşid, Şakik-i Belhî'den öğüt vermesini istedi. O da şunları söyledi: Allah seni Ebû Bekr-i Sıddık yerine koymuştur, ondan istediği gibi senden doğruluk ister. Ömerül-Fâruk yerine koymuştur, ondan istediği gibi senden fark, yani hakla batılın ortasında gerçeklik ister. Osman-ı Zi'n-Nureyn yerine koydu, ondan istediği gibi senden utanmak ve kerem ister. Yine seni Ali yerine koymuştur, ondan istediği gibi senden kahramanlık ister. Harun Reşid, öğüdü daha arttırmasını isteyince Şakik şöyle devam etti: “Yüce Tanrı'nın cehennem denen bir sarayı var, seni onun kapıcısı yaptı, sana beytülmal (devlet hazinesi), kamçı ve kılıç olmak üzere üç şey verdi; bunlarla kendini cehennemden kurtar dedi. Muhtaç olup da senin katına gelene beytülmalden ver. Allah'ın buyruklarına karşı gelenleri bu kamçıyla edeplendirip terbiye et. Kim haksız yere bir kimseyi öldürürse onu ölenin akrabalarının izniyle bu kılıçla öldür. Eğer bunu böyle yapmazsan cehenneme ilk giren sen olursun, başkaları senin arkandan girer” (31a).

Harun Reşid ve Şakik-i Belhî (2)

Şakik-i Belhî, Harun Reşid'in katına vardı. Harun Reşid “Şakik-i Zâhid sen misin?” diye sordu. Şakik “Şakik benim ama zahit değilim” dedi. Harun Reşid “Bana öğüt ver!” deyince Şakik şunları söyledi: Sen parlak bir çeşmesin ve senin tüm işlerin ırmaklardır. Çeşme parlak ve duru olmalı ki ırmakların bulanıklığı zarar vermesin. Çeşme bulanınca ırmakların temizliği fayda vermez. Sana hayır öğüt veren ve Hakk'a çağıran bilginleri aziz tut ve öğütlerini candan ve gönülden kabul et. Çünkü onlar Hz. Peygamber'in vekilleridir. Hz. Muhammed “Benim ümmetimin alimleri İsrailoğulları'nın peygamberi gibidir” buyurmuştur. Hz. Davud da İsrailoğulları'nın peygamberlerinden birisidir. Çünkü Davud Peygamber tespih ederdi. Allah'tan dağlara nida geldi: “Ey dağlar, Davud'la birlikte tespih edin ve ona muvafakat edin!” Davud tespih ettiği zaman bütün dağlar onunla birlikte tespih ederlerdi ve inleyip sızlanmayı da birlikte yapıyorlardı. Bu ümmette Mutrif Şeyh denilen alim, zahit bir kişi vardı. Ne zaman o evinde tesbih etse duvarlar ve kapı kaçak da onunla birlikte tesbih ederdi (35b).

Harun Reşid Arafat'ta

Harun Reşid'in, bir arife günü Arafat'ta sıcakta baş açık yalın ayak bir taşın üzerinde durmuş, Allah'a şöyle yalvarıp yakardığını gördüler: Ey Allahım! Ben günahkâr bir kulum, beni mağfîret suyuyla yıka, beni bağışla, bana acı. Orada hazır bulunanlar şöyle konuşuyorlardı: Görün yerin hükümdarı Gök Tanrı'ya nasıl yalvarıp yakarıyor! (31b).

Ebü'l-Hasen-i Nûrî'nin aydınlığı

İsrailoğullarının peygamberlerinden Hz. Musa "yed-i beyzâ" mucizesi için elini çıkardığında o kadar parlak olurdu ki, onun aydınlığı güneşin aydınlığını bastırırdı. Bu ümmette de Ebü'l-Hasen-i Nûrî adlı bir bilgin vardı. Karanlık bir eve girip söze başlasa ev onun dışlerinin parlaklığından aydınlanırdı (36b).

Rumlu ve Çinli Nakkaşlar

Nebilerin ve velilerin ilmi gönülden gelir. Oradan melekût âlemine açılmışlardır ki o Levh-i mahfuz'dur. Alimlerin ve hakîmlerin (bilgelerin) ilmi havastan (duyulardan) gelir. Gönül mülk ve şahadet âlemine açılmıştır. Bilginler ve hakîmler, ilmi duyular yoluyla gönle yerleştirmek için çalışırlar. Ama nebiler ve veliler gönüllerini dünya kirlerinden heves meşalesiyle temizlemeye çalışırlar, ta ki ona layık olalar. Buna şu örnektir: Rumlar'dan bir grup Çinliler'den bir grupla eski padişahlardan birinin katında nakkaşlık ve ressamlıkta bir birlerine üstün olduklarını iddia ettiler. Padişah bunlara bir oda verilmesini, duvarın birini Rumlar'ın diğerini Çinlilerin işleymesini söyledi. Rumların istediği araç gereçler onlara verildi. Çinliler hiç nakış ve resim yapmadı, yalnızca bir duvarı cilâlayıp parlattılar. Rumlar işlerini tamamladılar, Çinliler ise hiçbir resim ve nakış yapmadılar. Çinlilere Rumların işlerini bitirdiği bildirildi ve "Siz henüz hiçbir şey yapmadınız!" denildi. Çinliler "Eğer Rumlar işlerini bitirdiyse ortadaki perdeyi kaldırsınlar" dediler. Aradaki perde kaldırılınca Rumların kendi duvarına yapmış oldukları bütün resim ve nakışlar Çinlilerin duvarında, insanların yüzlerinin aynada gözüktüğü gibi, Rumların duvarından daha güzel, daha latif ve daha parlak bir biçimde göründü (38a-39a).

Halifelîği terk eden hükümdar

Halifelerden birisi çok çaba sarf edip bin bir güçlkle halifelik tahtına kavuştu, saltanatı elde etti, bir süre hüküm sürdükten sonra, bir zaviyeye giderek halifelîği

terk etti. Ona şöyle sordular: Ey müminlerin emiri! Hilafeti elde etmek için bu kadar çaba gösterip ona kavuştuktan sonra onu niye terk ettin? O şöyle cevap verdi: Dünya makamının en son derecesi hilafetti, onu elde ettim, artık ahiret işine çalışıyorum, umarım ahiret sonunu da elde ederim (40a -40b).

Halife ve remilci

Şöyle bir hikâye anlatılır: Halifelerden birisinin bir remilcisi (falcısı) vardı. Halife remilcisini denemek istedi. Onunla otururken sayısı belli birkaç şeyi elinde tutup avucunu yumdu. “Bu kaç?” diye sordu. Remilci sayısını söyledi, halife elini açınca o kadar olduğu anlaşıldı. Halife yine sayısı belli birkaç şeyi elinde tuttu, kaç tane olduğunu remilci yine bildi. Üçüncü kez sayısını bilmeden avucunda tuttu. Remilci de sayısını bilemedi. Halife bunu niçin bilemediğini sordu. Remilci şöyle cevap verdi: İlk ikisini sayı ile avucunuzda tuttunuz, ilmiyle onları bildim, bu kez sayısız tuttunuz o gayb oldu, gaybı ise Allah’tan başka kimse bilmez. İşte remilci ve münecimin böyle olması gerekir (45b).

i. Bazı Terimlerin Tanımları

âdem/insan: Allah yaratmıştır, onu sıfat ve isimlerinin mazharı kılmıştır (7a). İnsanın hem sureti hem sıfatı var. Fakat onda hâsiyet (temel nitelik) meleklerin sıfatındandır, sureti insan suretidir. Meleğin sıfatı insanın ise sureti değişmez. Fakat insanın sıfatı değişir, zaman gelir mümin zaman gelir kâfir olur, bazen alim bazen cahil olur. Şu anlaşılmalıdır ki insanın sıfatı değişir, sureti dönmez: İnsan sureti dışında, insanoğlunun, sığır, koyun ya da kuş olduğu hiç görülmemiştir (46a). İnsanın aslı cisimdir, ruhaniliği ona tabidir (47a). Bütün cisimler insanoğlunun emrine verilmiştir... İnsanlar durmadan terakki etmektedir. Yaratılışlarının ve nefislerinin isteklerine karşı koyup dinin ve peygamberlerin buyruklarına uygun işler yapmalıdırlar. Her ne yaparlarsa dinin emirleri doğrultusunda yapmalıdırlar, böyle olursa izzet ve şeref elde ederler yoksa çok kötü kişi olurlar (48a).

can: Ulvî makamdandır, Rabbanîdir, Hakk’ın işidir, fakat görünmez ve belli değildir (6b). Canların uzunluğu kısalığı ehliyet ve nefsin olgunluğu ile, can uyumaz (7a). Cisim değildir, rengi yoktur, çünkü renk arazdır, araz kendi zatıyla kaim olmaz, kendi kendine kaim olan bir zata muhtaçtır. Ama bazıları Hz. Peygamber’in “Canlar tenle bezenmiş olan askerlerdir.” hadisine dayanarak, cana cisim demişlerdir. Sen canın latif bir cisim olduğunu bil, onun rengi yoktur ve o

gözle görülmez (14b). Canın rengi bilinmez. Çünkü can, dimağa uğrasa tasavvur, akla uğrasa ilim, gönle uğrasa fikir rengiyle renklenir. Latif bir cisim olduğu için geçtiği yerin rengini alır, yani su gibi nereye uğrasa o renkte görünür. Canın kendisi ondan çok daha fazla latiftir, o yüzden rengi bilinmez... O ne meleğe ne havaya benzer (15a). Melekler bu kadar latif olmalarına rağmen, sefer etmek isteseler nice havaları kat etmeleri gerekir ki bir cisimden bir cisme insinler ya da çıksınlar. Fakat can öyle latiftir ki sefer etmek dilesse bir anda yüce yerlerin en yücesinden en alt tabakaya iner, bir anda yeryüzünden arşa çıkar (15b). Can gece dimağ ahırındadır, tasavvur atına biner hisleri avlar. Gündüz gönüldedir, tefekkür atına binip akılla bilinenleri avlar, gönülde ilimle amel eder. Dimağda tasavvur ve tahaffuzla amel eder ta ki hakikatlere uygun örnekleri tasavvur edebilsin, sonra o hakikatlerin örneklerini hayale geçirsin ki hayal aklın hizmetçisidir (15b). Can asla uyumaz, can avcısı devamlı binicidir, avlar, tasavvur ve tahayyül bu avcının tuzaklarıdır (17a). Ölüm tozu onun üzerine konmaz (34a). Göklere de canlar çoktur. Hz. Muhammed'in canını da göklere çıkardık. Kur'an'la yer şevk ve şeref elde etti. Hz. Muhammed Mustafa'nın canını göklere miraca çıkararak göktekiler şeref kazanmış oldu (21a-21b).

ferişte: Hava, su, ateş gibi latif cisimlerden olup bunların en latif olanıdır (15a). Meleklerin hem sureti hem sıfatı vardır (46a). Meleğin sureti değişebilir fakat sıfatı değişmez, onun için onlar Allah'ın buyruklarına karşı gelmez, kâfir ve cahil olmazlar. Bu Cebrail'in Hz. Peygamber'e çok değişik kılık ve kıyafette gelmesinden anlaşılmalıdır (46b). Meleğin hâsiyeti (asıl niteliği) sıfatıdır, sureti ona tabidir, insanlara hizmet eder. Suretleri olmasa hizmet edemezlerdi. Haber getirirler, gözle görünmeseler nasıl haber getireceklerdi?... Bunlar ruhanî varlıklardır, cismi ona tabidir (47a). Ruhlar meleklerin hizmetindedir (48a). Her meleğin bir menzili vardır, orada durur (48a).

gönül: Gönül cevherin kendisidir, mum gibi nakşı kabul eder. Temiz bir yere her ne çeşit tohum ekersen ek o yetişir, büyür. Bunun gibi eğer adalet tohumunu ekersen din ve dünya mutluluğuna kavuşursun. Bu tür hayra vesile olanlar da bunlara ortak olurlar. Adalet gönül aynasını cilalamaktır, zulüm ise gönül aynasını karartır, adalet yeniyle silinir, cilalanırsa pası giderilmiş olur (40a).

hayal: Aklın hizmetindedir (16a). Uykuda çok çeşitli hayal vaki olur ve nesnelere tasavvur edilir (16b).

ilim/alim: Peygamberlerin mirasçılarıdır. Onlar peygamberden altın, gümüş, mal, kumaş değil, ilim ve hikmet miras almışlardır (36b). Bunlar dünya değil ahi-

ret bilginleridir... Bunların ilmi gönülden gelir. Dünya bilginlerinin ilmi kapıdan gelir ve gönül misali bir havuz gibidir, onun ilmi suya benzer ve beş duyu organı onun ırmakları gibidir. Dünya bilginlerinin ilmi duyu organlarından gönül havuzuna gelir. Fakat nebilerin, velilerin ve ahiret bilginlerinin ilmi gönül içinden gelir (37a). Oradan âlem-i melekûta bir kapı açılmıştır, işte o Levh-i mahfuz'dur. Bilginlerin ve hükemanın ilmi duyu organlarından gelir. Gönül o kapıdan mülk ve şehadet (görünen) âlemine açılmıştır. Bilginlerin ve hükemanın amacı duyu organlarıyla ilimleri gönülde elde etmektir (38a).

İslam: Gökçek sıfattır, övülmüş ve beğenilmiştir. Zulüm İslam'ın bu güzelliğini ve üstünlüğünü örter (23a).

küfür: Kötü, çirkin bir sıfattır ve çok büyük horluktur. Cömertlik ve iyi işler yapmak bu küfür çirkinliğini örter (23a).

Levh-i mahfûz: Her varlığın hakikati burada yazılmıştır. Belki de mukarreb meleklerin gönlünde de yazılmıştır, bundan şüphe etmeyezsin (37a). O ağaç ya da başka şeylerden bir cisim olmayıp, gözle görünen ve üzerine yazılanların okunabileceği bir şey değildir. Buna örnek olarak mağz ve dimağ gösterilebilir. Burası tüm Kur'an'ı ezberler, bilir. Sen Kur'an'ın orada yazılı olduğunu söyleyemezsin, görünmez ya da harfleri seçilip okunmaz. Bir kişinin dimağı zerre zerre edilse, zahir gözüyle bakanlar onda Kur'an'dan bir şey göremedikleri gibi herhangi yazılmış bir şey de göremezler. Levh-i mahfuz'da tüm işlerin yazılmasını da böyle bilmek gerekir: Sonsuz nakışlar vardır ama göz sonludur, sonlu olanın sonsuz olanı nakış ile hissetmesi mümkün olmaz (37b).

mi'râc: Hz. Peygamber miraca hem ten hem can ile çıktı. Ama can asıl idi, ten ona uymuştu (22a).

muhtesiplik: Zamanımız muhtesiplerinin durumu ne olacak? Özellikle Anadolu'daki muhtesipler ki rüşvetle iş yaparlar, Allah'ın kullarının canlarını yakarlar. Böyle muhtesiplik yapmak Hz. Muhammed'in getirdiği dinî kuralları örtmektir. Çünkü insanlar muhtesipliği İslam'ın bir emri olarak bilmektedir. Bu bölgede dinî buyrukların tersine iş yaparak İslamiyet'i telbis (karıştırıp) ederek inkâr etmiş olurlar (33a).

mü'min rûhı: Müminin (ölünce) ruhu teninden ayrılır, melekler onu arşa iletir. Bunlar arşı yüklenici meleklerdir, ruhu arşın melekleri karşılar. Bu ruhun nuru arşta yıldızların yanında güneş gibi aydınlık verirler. İşte o nur iman ve İslam nurudur (34a).

secde: Kişinin başını tevazu ile yere koymasdır, Allah yerlerdeki ve göklerdeki padişahlardan münezzehtir. Secdeyi emretmesinin hikmeti şudur: O tüm insanları topraktan yarattı, toprak tam bir tevazu simgesidir. İnsanın vücudunda en şerefli uzuv yüzdür. İşte insan bunu kesif bir nesne olan toprağa koyarak tevazuun kemalini yerine getirmiş olur. Tevazuu kemalde olan kula Allah'ın rahmeti yakın olur, yoksa kendi zatının yakınlığı söz konusu değildir (10b).

su: Latif cisimdir, beyaz, kırmızı, sarı, gök (mavi) gibi hiçbir renk su renginde değildir. Aslında o geçtiği yer hangi renkte ise onun rengini alır. Eğer mavi yerden geçerse rengi mavi, beyaz yerden geçerse beyaz görünür. Suyun hangi renkte olduğunu kimse bilmez (14b). Su, ateş gibi göze görünen latif cisimlerdenidir (15a).

sultan: Allah'ın sâyesi (gölgesi)'dir. Allah'a ulaşmak muhal ise de onun sâyesine ulaşılabilir. Zalimin zulmünden kurtulmak için İslam hükümdarının gölgesine sığınmak gerekir. Bu dinlenmeye gölge denmiştir, hâşâ Hak Teala'nın gölgesi cisimlerin gölgesi gibi değildir, başka bir anlamda da değildir (10a).

tabiat: Kan, balgam, safra ve sevda olmak üzere dört nesneden oluşmuştur. *Kanın* tabiatı sıcak ve yumuşaktır. *Balgamın*ki soğuktur ve yaştır. *Safranın*ki soğuktur ve kurudur. Safra ateş tabiatını yerine getirir, yakmak, isyan etmek, helak etmek safranın niteliğidir. Bunlar cebbar sıfatına sahip olanların işleridir. Bu sıfatta olanın Allah'a aşinalığı olmaz. *Sevda* yer tabiatındadır. Her hasisliğe boyun eğer, bu tabiatta olan kişi Yüce Tanrı'nın katına yakışmaz. *Balgam* su tabiatındadır. Her an bir başka renge döner, yakınlığı olmadığı renge bile, yani hangi renge çevirmek istersen ona döner. Bu tabiat alçak himmetle yaratılmışların tabiatıdır, bunların Allah ile yakınlıkları yoktur (42b).

ten: Süfli makamdandır, Hak yaratmıştır, fakat görünür ve bellidir (6b). Zaman gelir uyur, zaman gelir uyumaz (17a). Tenin ululuğu boy pos iledir (7a).

uyku: Çok çeşitli hayal vaki olur, nesnelere tasavvur olunur. Zikir ve fikir uykuda olmaz, ancak tasavvur ve tahayyül olur (16b).

vilayet: Allah'ın vilayeti üçtür. Bunlar ezel, vakt ve ebed vilayetleridir. Padişahın ilmi ezel, emri vakt, hükmü ebed vilayetidir. Padişah hasakilerinden her birine bir vilayet vermelidir (8a).

yol erenleri: Riyazet ve mücahedeyi o kadar çok yaparlar ki, (Hakk'ı) aynasız (hiçbir engel olmadan) müşahede ederler (39b).

Tenkitli Metin

Bi-smi'llāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm

1b [1b] (1) el-Ḥamdü li-llāhi'llezī eḥrace min sülāleti's-sultāni's-sa'īdi's-şehīdi (2) āyetu'llāhi ve hüve sultān el-mü'eyyed bi-te'yīdi'l-'azizi'l-ḥamīdi ellezī ce'ala'llāhü (3) ehlen li'l-va'di ve'l-va'īdi¹ ve şalla'llāhü 'alā Muḥammedin ve ālihī ilā men² külli karībin (4) ve ba'īd. Emmā ba'd; ya'nī bi-smi'llāh diyüp Allāhu te'ālāya ḥamd (5) idüp Peygāmbere āline ve aşḥābına şalavāt getürdügümüzden sonra şöyle bilgil (6) kim her gişi³ kâ'idedür kim beglere ve sultānlara **[2a]** yakınlık isterler⁴ (7) ammā 'ulemā yakınlığı pâdişāhlara 'ilm-ile,⁵ va'z-ıla ve naşīḥat-ıladur. (8) Lākin sā'ir-i ḥalāyık⁶ yakınlığınuñ fāyidesi bu cihānda ma'lūm (9) olur. Ve⁷ 'ālimler yakınlığınuñ fāyidesi ol cihānda zāhir olur. Bes nice ki⁸ (10) bu cihān-ıla ol cihān arasında⁹ fark vardır. İmdi¹⁰ pâdişāhlara 'ālimler (11) yakınlığı-y-ıla sāyir-i ḥalāyık yakın olduğunuñ farkı

.....

¹ ellezī ... ve'l-va'īd: --- B.

² 'alā Muḥammedi ve ālihī ilā men: 'alā Muḥammedi'l-mürseli ilā B.

³ Emmā ba'd ... gişi: Emmā şöyle bilgil kim Tengri te'ālāya ḥamd idüp ve Peygāmbere şalavāt getürdügümüzden sonra kâ'idedür ki her gişi B.

⁴ isterler: eylerler B.

⁵ 'ilmile: --- B.

⁶ Lākin sā'ir-i ḥalāyık: şöyle kim sāyir ḥalāyık B.

⁷ ve: --- B.

⁸ Bes nice ki: nite ki B.

⁹ arasında: ortasında B.

¹⁰ İmdi: --- B.

dağı ol kadardur ve¹¹ ‘âlimler **2a** (1) naşîhatı anuñ-içündür tã bir işden ki senüñ ziyãnuñ olacağdur anlaruñ (2) sözi-y-ile¹² ol işden hazer idesin; zîrã¹³ Hãk sübhãnehü ve te‘âlã Âdemi¹⁴ şöyle (3) **[2b]** yaratmışdur ki başîret gözi-y-ile¹⁵ kendünün hațarlu işini göre andan hazer eyleye. (4) Bes imdi ‘azîz-i men¹⁶ bu hațar didüğümüz nesnelere ol server-i ‘âlemiyãn ve mefhar-i âdemiyan (5) Peyğãmber hazretinün aħbãrı ve kelãmı-y-ıla¹⁷ bilür veyãhüd naşîhat-i ‘ulemã-y-ıla (6) bilinür ki anlar¹⁸ vereş-e-i enbiyãdur. Ve¹⁹ şöyle ki bir gişi bir hațarlu yol üzerinde (7) yatup uyumış olsa anuñ hîç ‘ilãcı olmaya, illã²⁰ meger ki bir müşfik bîzãr (8) gişi aña irişe ve anı uyara ol hațardan anı kırtara. İmdi²¹ ol uyarıcı (9) müşfik didüğümüz Peyğãmber hazretidür -şalla’llãhü ‘aleyhi ve sellem-²² veyãhüd anuñ nãyibleri-(10)-dür kim²³ ‘ulemã-i dîn ve e’imme-i ehl-i yaķındur. Bes bilgil kim²⁴ ‘ulemã dîn şabîbleridür (11) velîkin her gişiye ve²⁵ her yire řabîbliķ eylemezler, illã şunlara iderler **[3a]** kim²⁶ řãbil-i (12) ‘ilãc ola ve ümîz-i řifã ola. Ve çün bu du‘acı sem‘ine şöyle yitişdi ki (13) haķan-ı a‘zam mâlik-i riķãbi’l-ümem sultãnü’l-İslãm ve’l-müslimîn²⁷ ki a‘ķal selãtîndür **2b** (1) ve melce’ül-mesãķîndür²⁸ söz bilicidür ve ma’nî fehm idicidür. Beyit:

*O řãh-ı cihãndur ki kıtur rüşen-ķıyãs
Söz añlayıcıdur miķdãr merdüm-şinãs*

•••••

¹¹ ve: --- B.

¹² anlaruñ söziyile: --- B.

¹³ zîrã: --- B.

¹⁴ Hãk sübhãnehü ve te‘âlã Âdemi: Âdemi Hãk sübhãnehü ve te‘âlã B.

¹⁵ başîret göziyile: --- B.

¹⁶ eyleye. Bes imdi ‘azîz-i men: ide B.

¹⁷ nesnelere ... kelãmıyıla: nür-ı nübüvvetile B.

¹⁸ bilinür ki anlar: ki B.

¹⁹ Ve: --- B.

²⁰ anuñ hîç ‘ilãcı olmaya illã: aña hîç ‘ilãc olmaya B.

²¹ ve anı uyara ol hațardan anı kırtara. İmdi: uyara ol hațardan kırtara. B.

²² şalla’llãhü ‘aleyhi ve sellem: --- B.

²³ kim: ki B.

²⁴ ve e’imme-i ehl-i yaķındur. Bes bilgil kim: Belki B.

²⁵ her gişiye ve: --- B.

²⁶ illã şunlara řabîbliķ iderler kim: ve illã şol yire řabîbliķ eylerler ki B.

²⁷ ve’l-müslimîn: --- B.

²⁸ ve melce’ül-mesãķîndür: seħun-şinãsdur B.

(3) Bes çün²⁹ bu du‘acı dağı bu zāt-ı muṭahharda kâbiliyyet gördi ve ümîz-i şifâ (4) buldı, vâcib oldı ki ṭabîblık ide ve ‘ilâc ide; zîrâ³⁰ ‘âlimler ṭabîblıķı (5) ‘ilm-iledür ve bu du‘acınuñ ṭabîblıķı [3b] bu kitâb-ıladur ki sulṭânü’l-emni ve’l-emân (6) nâşîr-ü’l-‘adli ve’l-ihsân sulṭânü’l-İslâm ve melce’ü’l-enâm bir şâhiçün³¹ (7) düzilmişdür kim Murâd Hân bin Muḥammed Hândur **ḥalleda’llâhü sulṭâneḥü ve evzaḥa**³² ‘ale’l-‘âlemîne (8) **burhâneḥü**.¹

*Yâ Rab kemâl-i ‘âkıbetin*³³ ber-devâm it
İḳbâl ü devlet ü şerefin müstedâm it³⁴

(9) Ve bu kitâbı ki anuñ mübârek adına düzilmişdür, ḥayr-ıla selâmatlıķ-ıla ihtitâm eyle (10) ve anı ve sayır ümerâyı bu kitâbuñ naşâyihinden maḥzûz eyle, -âmîn yâ Rabbe’l-(11)‘âlemîn-. Ve dağı bilgil kim bu kitâb evvel ‘Arab dilinceyimiş,³⁵ Hâcî (12) bin İsmâ‘îl kim³⁶ Tebrizidür, anı Fârisiye döndermiş. Bes³⁷ [4a] bu za‘îf (13) naḥîf bi-‘avni’llâhi’l-meliki’llatîf Kâsım bin³⁸ Seydî el-Hâfız Anḳaravî **3a** (1) -ğafera’llâhu zünübēḥü ve setera ‘uyübēḥü- ol Fârsî kitâbı tercüme idüp Türkîye (2) dönderdi. Adın **Enîsü’l-celis** ḳodı. Ümîzdür ki³⁹ sulṭânü’s-selâṭin ve (3) ğıyâşü’l-melhûķin ğâḥ ğâḥ evḳât-ı şerîfede⁴⁰ bu kitâbı muṭâla‘a (4) ide ve bunuñla ‘amel ḳıla, maḳşûd-lar ḥâşıl idüp⁴¹ bunuñ-ıla ‘amel ḳıla, dünyâda dağı âḫiretde dağı ḳurtulmuşlardan ola, inşâ’llâhu te‘âlâ. (6) **Bi-sebebi tercüme-i kitâb**:⁴²

•••••

²⁹ Bes çün: --- B.

³⁰ ve ‘ilâc ide zîrâ: --- B.

³¹ ve ... şâhiçün: --- B.

³² ve evzaḥa: --- A.

³³ ‘âkıbetin: devletin B.

³⁴ İḳbâl ü devlet ü şerefin müstedâm it: İḳbâl-i şerefini müstedâm A.

³⁵ ve bu kitâbı ... dilinceyimiş: Âmîn yâ Rabbe’l-‘âlemîn mübârekligile ve fâl-ı ḥayrıla düzilmişdür evvel bu ‘Arabiidi B.

³⁶ Hâcî bin İsmâ‘îl kim: Hâcî İbni İsmâ‘îl ki B.

³⁷ Bes:--- B.

³⁸ bin: İbn B.

³⁹ Adın ... ki: --- B.

⁴⁰ sulṭânü’s-selâṭin ve ğıyâşü’l-melhûķin ğâḥ ğâḥ evḳât-ı şerîfede: sulṭân-ı selâṭin vaḳt vaḳt B.

⁴¹ idüp: ide B.

⁴² Bi-sebebi tercüme-i kitâb: Beyt B.

1. *Tevekkül kıluban oturmuşdum
Bu cihân bahrine gavt urmuşdum*
- [4b] 2. *Bu cevr-i zamândan çekerdüm 'azâb
İrişdi o şâhdan kıluna hıtâb*
3. *Keremden ki kılmış bu dâ'iyi yâd
Şikeste-dil-iken bu cân oldu şâd*
4. *Şanasın ki toğdı dün içre âfitâb
O dergâha kıldı dil ü cân şitâb*
5. *Didüm şâha yâ Rab ne tuhfе ola
Kıltı⁴³ armağanı bu tuhfе ola*
6. *Dimişdi kıluna o şâh-ı re'is
[5a] Ki ola mütercem⁴⁴ Enisül-celis*
7. *Şehenşâh adına düzildi tamâm
Ki hutbe okına adına⁴⁵ be-nâm*
- 3b**
- (1)8. *Oktudura göre anı pâdişâh⁴⁶
Ki münis idine bunu gâh gâh*
9. *İlâbî revâ kıl ne hâcet k'ider
Felek gerdişinde ne seyri k'ider*
10. *Semâda niçe kim bu hırşîd ola
Sa'âdet muķârin cāvîd ola*
- [5b] 11. *Hezârân 'ibârât eger gösterem
Bu yigreg ki dest-i du'â gösterem*
12. *Sözi çün işide o merd-i kerîm
Muķaffâ bulmazsa tuta⁴⁷ selîm*

•••••

⁴³ Kıltı: Du'acı B.

⁴⁴ ola mütercem: tercüme ola B.

⁴⁵ adına: azına B.

⁴⁶ pâdişâh: pâzişâh B.

⁴⁷ tuta: dutar B.

13. *Bu sözden murādum benüm ma'nidür
Ki şüret şadefdür düri⁴⁸ ma'nidür*
14. *Fürü-mändelerden du'â kııl taleb
Ki red itmez olur du'âsın Çalab*
15. *Bu evşâf-ı şahuñ nic'olur hisâb
[6a] Velî ger yazarsam şığışmaz kitâb*
16. *Kaçan ire elüm 'aceb ol şâha
Ayağım öpem ü idem merhabâ*
17. *İşigi tozını kılam tütüiyâ
Budur⁴⁹ şey'ü li'llâh iy pâzişâ*

(11) **Fenes'elü'llâhe te'âlâ en-lâ yec'alehü vebâlen 'aleynâ ve en yeza'ahü fi mizânî'** (12) **ş-şâlihîne⁵⁰ izâ ruddet ileynâ a'mâlünâ bi-fazlihî vesî'ati cüdihî innehül-kerîmül-vehhâb ve ileyhi'l-merci'u ve'l-me'âb⁵¹**. Bu kelâmuñ ma'nisi **4a** (1) budur kim⁵² biz **[6b]** dilerüz Allahu te'âlâ hazretinden kim⁵³ bu kitâbı bizüm üzerümüze (2) vebâl kılmaya, ve dağı şâlihler terâzûsından kıoya, ve bu kitâb içinde olan (3) nesnelere-ile⁵⁴ 'amel itmeklig-ile dünyâda ve âhiretten necât rûzî kııla,⁵⁵ ve şol vaqt ki 'amellerümüz bize 'arz ideler Hâk te'âlâ fazlı-y-ıla (5) ve comardlıg-ıla anı kabûl ide. Zîrâ ki kerîmdür⁵⁶ 'atâlar viricidür ve hağalar (6) 'afv idicidür, âmennâ ve şaddaknâ. **FAŞL**. (7) İy sultân-ı İslâm, bilgil kim din **[7a]** yolunuñ aşlı dördür. (8) Dünyâdur ve âhiretdür ve nefsdür ve Hâk te'âlâ hazretidür. Bes⁵⁷ (9) bu dördten ikisine i'tibâr itmek gerek⁵⁸ ikisin bulmağ-içün; ya'nî dünyâ-

•••••

⁴⁸ düri: içi B.

⁴⁹ Budur: Cünin est B.

⁵⁰ şâlihîne: şâlihâti B.

⁵¹ ve ileyhi'l-merci'u'l-me'âb: --- B.

⁵² kim: ki B.

⁵³ kim: ki B.

⁵⁴ ve bu kitâb içinde olan nesnelere: ya'nî bu kitâbı muğâlâ'a kıilup B.

⁵⁵ rûzî kııla: necât bula B.

⁵⁶ ve şol ... kerîmdür: Allâhu te'âlânun fazlı ve comardlıgı birle şol vaqtda ki a'mâlumuzı bize 'arz ideler ol Allâh B.

⁵⁷ Bes: --- B.

⁵⁸ itmek gerek: itmekdür B; gerek A'da solda derkenarda.

ya (10) i'tibâr itmemeğdür, âhıreti bulmağ-ıçün; ve nefse uymamağdur, Allahu (11) te'âlâ'yı bulmağ-ıçün. Bes⁵⁹ terk-i dünyâ iden âhıret bulur ve terk-i nefis iden (12) Hâk te'âlâ hazretin bulur ve dağı⁶⁰ cemî'-i nesne istemeyince bulunmaz, meger ki (13) Allahu te'âlâ bulunmayınca istenmez. Bes iy mü'min ve muvaḥḥid Allahu te'âlâ **4b** (1) celle ve 'alâ kemâl-i kereminden ezel-i âzâlda⁶¹ “**e leştü bi-Rabbiküm**”² [**7b**] maḳâmında luṭf-ı (2) 'inâyet-ile kendüyi⁶² saña bildürdi, tâ sen anı bulduñ “**belî**” cevâbın virdüñ. İmdi⁶³ (3) çün ol vaḳt bulduñ-ıdı, şimdi istersin, ol bulmaḳlıḳ ıztırârî-y-ıdı, (4) şimdi bulmaḳlıḳ ihtiyârîdür. Ol vaḳt bulmaḳlıḳ ta'rîf-ile idi;⁶⁴ (5) ya'nî kendüyi bildürmeg-ile-y-ıdı⁶⁵, bunda bulmaḳlıḳ teklîf iledür, evvel bulmaḳlıḳ (6) ihtiyârsuz-ıdı, şimdi bulmaḳlıḳ ihtiyârîdür. Çün Allahu te'âlâ⁶⁶ diledi ki kendüyi (7) saña bildüre, kerem-i İlahî geldi seni kendüye çekdi ve saña gūşimâl itdi⁶⁷ ve perdeyi (8) götürdi ve ḥicâb aradan gitdi, bî-vâşıta döst-ı-la [**8a**] âşinâlık oldı, çünki (9) bulduñ ve anda “**belî**” didüñ⁶⁸ ortaya perde bıraḳdı ve seni maḥcüb eyledi, evvel bulmaḳ-(10)-lık⁶⁹ kendü luṭfi-y-ıla gösterdi-y-ıdı, şimdi bulmaḳlıḳ senüñ talebüñe mevḳûf kıldı. (11) İmdi taleb it ki bulasın, bil⁷⁰ iy pâdişâh-ı İslâm, senüñ Hâk te'âlâ (12) hazretini talebüñ ve anı⁷¹ istemeğüñ 'adl itmekligüñdür⁷² 'adl itdüñ anı bulduñ:

*Halâyıḳ 'adl görse⁷³ şehriyârdan
Kimesne itmez şikâyet rûzigârdan*

●●●●●●●●●●

⁵⁹ Bes: --- B.

⁶⁰ te'âlâ hazretin bulur ve dağı: te'âlâyı B.

⁶¹ Bes ... ezel-i âzâlda: Evvel Hâk te'âlâ luṭfiyıla seni kendü kenârında dutdı B.

⁶² luṭf-ı inâyet-ile kendüyi: luṭfi-y-ıla B.

⁶³ belî ... İmdi: --- B.

⁶⁴ ta'rîf-ile idi: ta'rîfidi B.

⁶⁵ bildürmegileyidi: bildürmegidi B.

⁶⁶ şimdi bulmaḳlıḳ ihtiyârîdür, çün Allahu te'âlâ: çün B.

⁶⁷ seni ... itdi: gūşimâl itdi kendüye çekdi B.

⁶⁸ ve anda “belî” didüñ: --- B.

⁶⁹ ve seni maḥcüb eyledi evvel bulmaḳlıḳ: bulmaḳlığı B.

⁷⁰ mevḳûf kıldı ... bil: mevḳûfdur. Taleb it tâ bulasın. İmdi B.

⁷¹ anı: --- B.

⁷² itmekligüñdür: itmekdür çünki B.

⁷³ 'adl görse: 'adlı gördi B.

5a Çün ‘adl itmeklig-ile anı bulduñ, eyit ki [8b] **ķuli’llāhū sümme zerhüm**³; ya’nī Allah di, (2) her işüñi aña tefvīz ķıl ki ol kāfidür hemān saña yiter⁷⁴. **Beyt:**

*Çünki ola bile ināyet-i Hāķ
Ger haşmuñ ola hezār bir baķ*

(4) Niteki Hāķ te‘ālā Kelām-ı Qādīm’inde⁷⁵ buyurur: **ve men yetevekkel ‘ala’llāhi fehüve** (5) **ħasbühü**⁴. Āyet ma’nāsı budur kim her kimse⁷⁶ Allah’a tevekkül ide ol aña (6) yiter. İmdi⁷⁷ ol Allah ki saña salţanat ve pādişāhlık virdi, sen daħı (7) gerekdür ki anuñ şükriñ bilesin,⁷⁸ bu salţanatı lağv-ıla⁷⁹, lehv-ile geçürmeyesin (8) ve hevā-yı nefis-ile ‘amel ķılmayasın, la‘bi ve lehvi ve zulmi terk idesin, dā’imā (9) ‘adl ve ihsān idüp emr-i ma’rūf ve nehy-i münker idesin. Nite-(10)-ki Hāķ te‘ālā Qur’ān-ı Qādīm’inde buyurdı eyitdi: **E yaħsebül-insānü en** (11) **yütrake sūdā**⁵; ya’nī ādem oğlanı şanur mı ki kendüyi terk ideler, mühmel (12) koyalar ‘iķāb ü ‘itāb olınmaya ve daħı bilgil kim salţanatlu işdür haţarlu işdür ve ulu iş olduğı’çündür kim Hāzret-i Risālet **5b** (1) and iķer, eydür ki ol Tañrı haķķı’çün ki Muhammedüñ cānı anuñ fermānındadır (2) her gün ‘ādil sulţānlaruñ ‘amellerini göklere iledürler ve ‘ādil pādişāhlaruñ (3) bir rek‘at namāzı yitmiş biñ rek‘at ra‘ıyyet namāzıncadır. Allahu te‘ālā dergāhında (4) ve daħı bu iş nice haţarlu olmaya kim kıyāmet güninde begler ve sulţānlar (5) yarın kıyāmet gününde Hāķ te‘ālā hāzretine getüreler. Anlara hıţāb ide kim siz benüm (6) koyunlarımıñ çobanıduñuz ve daħı yirüm memleketinüñ hāzinedārlarıyıduñuz, (7) neyiçün bir kimseye had urduñuz ve ‘uķübet itdünüz ki ben buyurduğumdan (8) artuğıdı. Pādişāhlar cevāb virüp eyideler ki: Hūdāyā Pādişāhā, (9) andan ötrü ki senüñ emrüne muħālefet itdüyüdi.⁸⁰ Andan Allah te‘ālā **[9a]** ‘āzāmeti-y-ile (10) eyide⁸¹: Neyiçün sizün ğāzabuñuz⁸² benüm ğāzabumdan artuķ olaydı.⁸³ Ve daħı (11) beglerden ve sulţānlardan bir tayıfe getü-

•••••

⁷⁴ tefvīz ķıl ki ol kāfidür hemān saña yiter: tefvīz it B.

⁷⁵ Kelām-ı Qādīm’inde: Kelām-ı Qādīm iķinde B.

⁷⁶ Āyet ma’nāsı budur kim her kimse: Ma’na-yı āyet budur kimse ki B.

⁷⁷ İmdi: --- B.

⁷⁸ sen ... bilesin: --- B.

⁷⁹ B’de eksik sayfa var.

⁸⁰ Metinde “itdünüdi” biçiminde yazılmıştır.

⁸¹ eyide: eyde B.

⁸² ğāzabuñuz: қақımaқlığıñuz B.

⁸³ olaydı: ola B.

reler anlara dağı 'itâb (12) ire eyide neyiçün ĥaddi⁸⁴ andan eksük urduñuz ki ben buyurdumıdı. Bunlar dağı (13) cevâb virüp eyideler: İllâh⁸⁵, Şefkat itdük esirgedük. Pes Allah eyide⁸⁶: **6a** (1) Sizün Őefkatünüz⁸⁷ benüm raĥmetümnden artuĥ mıdı, diye buyura. Anlaruñ gibi (2) pâdiŐahları cehenneme biraĥalar, el-'iyâzü bi'llâĥ⁸⁸. Ĥuzeyfe -raziyallâhu 'anhu-, (3) Ĥazret-i **[9b]** Risâletün aŐĥâbından⁸⁹ birisidür, eydür kim, ben hiçbir pâdiŐâhı (4) öĥmeyem gerekse eyü olsun ve gerekse yavuz olsun.⁹⁰ Eyitdiler: Neyiçün (5) eyitdi, anuñıçün ki Resül⁹¹ ĥazretinden iŐitdüm ki begleri ve sulĥanları (6) yarın kıyâmet güninde getüreler zâlimlerin dağı 'âdillerin dağı Őırâĥ (7) üzerinde tutalar. Ĥaĥ te'âlâ celle celâlühü Őırâĥta emir ide⁹², anları silke, (8) Şunlar ki zulm idüp ĥururlar⁹³ veyâĥüd ra'ıyyete cevr idüp **[10a]** dururlar⁹⁴ veyâĥüd (9) iki ĥaŐmuñ birisine meyl idüp Őözün artuĥ dıñleyüp dururlar⁹⁵. Anlaruñ (10) gibi pâdişâhlar ve anlaruñ gibi mañŐıb ehli olan kimseler ol silkmekte⁹⁶ (11) cehenneme düŐeler tâ maĥâmalarına yitişeler. Bes iy Şâh-ı 'âlem⁹⁷ çün iş (12) böyle ĥaĥarlu ola, bu salĥanat işini kendüzüne âsân dutmaĥıl tâ ki (13) sen dağı anlardan olmayasın, nite⁹⁸ Ĥaĥ te'âlâ Kelâm-ı Ĥadîminde buyurur⁹⁹: **6b** (1) **ve teĥsebühühü heyyninen ve hüve 'inda'llâhi 'azîm⁶**; ya'nî Allahu te'âlâ (2) ĥazretinün¹⁰⁰ 'uĥûbetin geñez Őanursız, ĥâl budur ki **[10b]** Allahuñ 'uĥûbetin (3) geñez Őanmaĥ Allah ĥaz-

•••••

84 'itâb ire eyide neyiçün ĥaddi: eyide neyiçün B.

85 bunlar dağı cevâb virüp eyideler, İllâhî: cevâb virüp eydeler, Ĥuzâvendâ B.

86 Pes Allah eyide: Allâhu te'âlâ 'azze ve celle diye ki B.

87 Őefkatünüz: Őefakĥatünüz B.

88 pâdiŐahları Cehenneme biraĥalar el-'iyâzü bi'llâh: pâzişâhlar-içün Cehennemde maĥâmalar yapalar ve B.

89 ĥazret-i Risâletün aŐĥâbından: aŐĥâb-ı Ĥazret-i Risâletden B.

90 gerekse eyü olsun ve gerekse yavuz olsun: eger eyü ola ve ger yavuz ola B.

91 anuñıçün ki Resül: andan ötrü ki Resülullâh B.

92 celle celâlühü Őırâĥta emir ide: 'azze ve celle Őırâĥta emir ide ki B.

93 ĥururlar: dururlar B.

94 dururlar: ĥururlar B.

95 dıñleyüp dururlar: dıñlemiŐ olalar B.

96 olan kimseler ol silkmekte: silkinmekte B.

97 Bes iy Şâh-ı 'âlem: --- B.

98 sen dağı anlardan olmayasın nite: anlardan olmayasın ki B.

99 buyurur : buyurur ki B.

100 Ya'nî Allâhu te'âlâ ĥazretinün: Ma'na-yı âyet budur ki Allâhu te'âlâ B.

retinde ulu günâhdur.¹⁰¹ Bes eger dilerseñ ki bu (4) qorhudan qurtulasın ‘adl eylegil, tā cennât-i ‘Adinde maqâm bulup (5) salţanat-ı ebedî ve devlet-i sermedî-y-ile rāhat olasın. İmdi (6) egerçi tenüñ maqâm-ı süflîdendür ve cânuñ maqâm-ı ‘ulvîdendür, rūhânî-(7)-dür, Rabbânîdür ve tenüñ şun‘-ı Hâqdur; lîkin bellü ve âşikârâdur ve cânuñ (8) dağı emr-i Hâqdur, ammâ bellü ve âşikârâ degüldür.¹⁰² Ve sen ten-ile **[I I a]** ve cân-ıla (9) örtülü geldüñ. Bes saña iki hil‘at gönderildi, bir ten hil‘atı¹⁰³ bir (10) cân hil‘atı. Ten hil‘atı salţanatdur ve cân hil‘atı qurbetdür. (11) Ya‘nî Allāhu te‘âlāya yakın olmaqdur. Ol hil‘at ki tenüñe virdiler¹⁰⁴, (12) tenüñ miqdârınca virdiler ve ol hil‘atı ki cânuña virdiler, cânuñ (13) miqdârınca virdiler. Evvel tenüñ boyun ölçdi, ol miqdârca hil‘at-ı qurbet **7a** (1) ki cāndur, tenüñe viribidi. Tā ki anuñ-ıla¹⁰⁵ Allāhuñ şun‘ına bakup (2) şāni‘ göresin ve şun‘ından şāni‘e istidlâl idesin. Beyt:¹⁰⁶

[I I b] *Naqşlar vardur cihānda bî-hisāb u bî-şomār
Cehd kıl naqşkâş şayd it kim bulasın¹⁰⁷ i‘tibār¹⁰⁸*

(5) İmdi¹⁰⁹ şol kimseye ki Allāhu te‘ālānuñ ‘ināyeti irişmedi, yalnızcağ kaldı (6) ve kime ki ‘ināyetu’llāh yitişdi örtülü oldu: **Rabbenā mā hālaqte** (7) **hāzā bātilen**⁷; ya‘nî¹¹⁰ iy benüm Rabbum, sen bu nesne‘i bātil ve bî-fāyide (8) vech-ile¹¹¹ yaratmaduñ; ya‘nî Ādemi ki yaratduñ, **[I 2a]** esmā-i şifātuñuñ¹¹² mazharın (9) kılduñ. Pes bunu dağı¹¹³ bilgil kim söyle ki Ādem oğlanlarınıñ (10) boyları muhtelifdür; kimi:¹¹⁴

.....

¹⁰¹ Allahuñ ... günâhdur: Allāhu te‘ālā katında Allāhuñ ‘uqûbetin geñez şanmaq ulu günâhdur B.

¹⁰² rāhat olasın. ... degüldür: rāhat bulasın. Egerçi tenüñ maqâm-ı süflîdendür ve cânuñ Rabbânîdür maqâm-ı ‘ulvîdendür. Ol haldeki tenüñdür şun‘-ı Hâqdur ammâ bellüdür ve âşikârâdur ammâ cânuñ dağı şun‘-ı Hâqdur bellü degül ve âşikârâ degül B.

¹⁰³ hil‘atı: hil‘atıdır B.

¹⁰⁴ Ol ... virdiler: Ten hil‘atın ki tenüñe virdiler B.

¹⁰⁵ anuñıla: --- B.

¹⁰⁶ ve ... Beyt: --- B.

¹⁰⁷ bulasın: bulunur B.

¹⁰⁸ B’de beytin Farsçası da var: *Naqşhâ-yı bî-hisāb u bî-şomār ender cihān.
To rev[i] naqşkâş cûy bâ naqşhâyet kâr nist*

¹⁰⁹ İmdi: --- B.

¹¹⁰ ya‘nî: ma‘nâ-yı âyet budur ki B.

¹¹¹ bî-fāyide: bî-fāyide vech-ile --- B

¹¹² esmā-i şifātuñuñ: senüñ esmā-i şifātuñun B.

¹¹³ bunu dağı: bundan soñra B.

¹¹⁴ kimi: ba‘zı B.

uzun boyludur ve kimi¹¹⁵ orta boyludur (11) ve ba'zı kışa boyludur; ancılâyın cânlar boyı dağı muhtelifdür, (12) ba'zı uzun ba'zı kışa ve ba'zı ortadur. Ammâ tenlerüñ (13) uzunluğu ve kışalığı miqdâriladur. Ve cânlar¹¹⁶ uzunluğu kışalığı **7b** (1) ehliyyet-ile¹¹⁷ ve kemâl-i nefsiyledür. Lâcerem tenler ululuğı kıdd u kâmet-ile (2) oldı-y-ısa¹¹⁸ cânlar ululuğı ehliyyet ve fazl-ı kemâl-ıla¹¹⁹ oldı. Beyt:

[12b] *Virüpdür saña¹²⁰ Hâliķ ehliyyetler*
Elestde kılmışdı terbiyyetler

(4) **FAŞL**. Bil iy şehenşâh¹²¹, çün taķdîr-i ezeli-y-idi (5) ki Hâķ te'âlâ saña taķt-ı salţanat virüp bu memlekete seni (6) padişâh kıldı¹²². Nite ki Qur'ânda¹²³ buyurur: **zâlike taķdirü'l-'azizi'l-'alim**⁸. (7) Âyet ma'nâsi¹²⁴ budur ki, Allâhu te'âlâ¹²⁵ 'azze ve celle taķdîr-i ezeli-de bu (8) devleti ve¹²⁶ salţanatı ki¹²⁷ saña virmiş-idi, bugün dünyâda ol 'atâ-yı (9) ezeliyi cilve idüp âşikârâ kıldı ve salţanat [13a] hil'atın saña (10) geyürdi¹²⁸ ve devlet tâcını başuña urdı. Şöyle ki Hâķ te'âlâ Qur'an-ı Kadîminde (11) buyurdu, eyitdi ki:¹²⁹ **külle yevmin hüve fı şe'n**^{2,130} ya'nî Allâhu te'âlâ (12) her günde mahlûķatun umürin beyân itmekdedür. Bes Hâķ te'âlâ¹³¹ (13) her kime ki ezelde her ne 'atâ kıldı-y-ısa bugün ol 'atâyi¹³² ihsân ider.

●●●●●●●●●●

¹¹⁵ kimi: ba'zı B.

¹¹⁶ cânlar: ânları B.

¹¹⁷ ehliyyetile: ehliyyetiledür B.

¹¹⁸ kıdd u kâmet-ile oldı: kıdd-ile oldı ve B.

¹¹⁹ ehliyyet ve fazl-ı kemâlila: ehliyyetile B.

¹²⁰ saña: şâha B.

¹²¹ Bil iy şehenşâh: --- B.

¹²² Hâķ ... kıldı: seni taķt-ı memlekete salţanat virüp padişâh kılaydı B.

¹²³ Qur'ânda: Kelâm-ı Kadîminde B.

¹²⁴ Âyet ma'nâsi: Ma'nâ-yı âyet B.

¹²⁵ Allâhu Teâlâ: Huzâyâ B.

¹²⁶ devleti ve: --- B.

¹²⁷ ki: --- B.

¹²⁸ geyürdi: geydürdi B.

¹²⁹ buyurdu, eyitdi ki: buyurur B.

¹³⁰ Ma'nâ-yı âyet budur ki: --- A.

¹³¹ Bes Hâķ te'âlâ: Ya'nî B.

¹³² ol 'atâyi: --- B.

8a *Yidi iklîme bünyâd ol ki urdı
Kime ne lâyıķ-ısa¹³³ anı virdi*

(2) İmdi¹³⁴ bu dükeli umürdan salţanatı saña bahşış itdi. İy pâdişâh, sen bugün-ki¹³⁵ (3) salţanata bakma, aña bak ki bu [13b] salţanat saña ezelde virilmişidi (4) ve bu söz ezelde dinilmişidi ammâ bugün işitdün. **Beyt:**

*Ezelde salţanat virilmişidi
Bu sırdur ki o dem dinilmişidi*

(6) Sem‘-i ezel; ya‘nî ezel işitmegi ezelde kelâm işitmeñde niyâbetünde-y-idi.(7) Ve daħı¹³⁶ ilm-i ezel; ya‘nî ezel bilmegi salţanatuñ bilmekte senün işiñü düzdi. (8) Bes sen anuñ ‘ilmın ezelde âşikârâ itdünidi, bugün anuñ emrin (9) vücûda getürdün ve¹³⁷ anuñ [14a] ħukmın ebede¹³⁸ şaķlarsın. ‘İlm-i vilâyet ezeldür,(10) emr-i vilâyet vaķtdur, ħukm-i vilâyet ebeddür. **FAŞL** (11) İy sulţân-ı İslâm, ħâşakîlerünün her birine bir vilâyet virürsin. (12) İmdi Allâhu te‘âlânuñ vilâyeti üçdür: Ezel vilâyetidür, vaķt vilâyetidür, (13) ebed vilâyetidür. Senün ‘ilmün vilâyet-i ezeldür ve emrün vilâyet-i vaķtdur **8b** (1) ve ħukmün vilâyet-i ebeddür. Bes şimdi senün bu salţanatuñ mecmü‘i ezeldür (2) ve dükeli mâcerañ daħı mâcerâ-yı ezeldür. Neyiçün ezeli olmaya ki Ĥaķ (3) sübhânehü [14b] ve te‘âlâ senün gönliñü kendünün ħazînesi kıldı. Uşbu¹³⁹ (4) delîl-ile ki şâhib-şerî‘at ki Ĥazret-i Risâletdür buyurur¹⁴⁰: **ķulü-bü’l-mülûki ħazâ’inü’llâh**¹⁰; ya‘nî pâdişâhlaruñ gönli¹⁴¹ (6) Allâhu te‘âlânuñ ħazî-neleridür¹⁴² ve bir sâ‘at senün ‘adl itdünün (7) yigrekdür bir ‘âbidün altmış yıllıķ ķabül olunmuş ‘ibâdetinden, (8) bu delîlle kim resül-i şeķaleyn ve imâm-ı ħaremeyn¹⁴³ Muĥammed Muştafâ (9) -‘aleyhi’ş-şalâtü ve’s-selâm- buyurur ki: **‘adlû sâ‘atin min sulţâni** (10) **‘âdilın ħayrun min ‘ibâdeti [15a] sittine seneten**¹¹. Ve

•••••

¹³³ Kime ne lâyıķsa: Gişiye her ne çi lâyıķ B.

¹³⁴ İmdi: --- B.

¹³⁵ sen bugünkü: --- A.

¹³⁶ daħı: --- A.

¹³⁷ ve: --- B.

¹³⁸ ebede: --- B.

¹³⁹ uşbu: işbu B.

¹⁴⁰ buyurur: buyurur ki B.

¹⁴¹ gönli: gönilleri B.

¹⁴² ħazîneleridür: ħazînesidür B.

¹⁴³ ve İmâm-ı Ĥaremeyn: Ĥazret-i B.

dağı pâdişâhların (11) alın saçını Allâh te'âlânın kudret elindedir; anuñ-içün ki¹⁴⁴ Resül (12) hazreti -şallallâhu 'aleyhi ve sellem- dürer-bâr lafz-ı-y-ıla¹⁴⁵ ve şeker-nişâr kelâmı-y-ıla (13) buyurur hikâyeten¹⁴⁶ 'ani'llâh: **nevâşî'l-mülûki bi-yedi**¹⁴⁷. Ve dağı **9a** (1) iy şâh-ı 'âlem¹⁴⁷, Hâk te'âlâ seni İslâm dîni-y-ile karşı kıldı; şöyle ki (2) şâhib-şerî'at buyurur ki: **es-sultân ve'l-İslâm tev'emâni**.¹³ (3) Ve hem mecmû'-ı 'âleme¹⁴⁸ senün emrüne mu'tî' olmağı vâcib kıldı. Nitekim Hâzret-i (4) Risâlet buyurur: **[15b] 'aleyküm bi's-sem'î ve't-tâ'ati velev kâne 'abden hâbeşiyen**¹⁴; (5) ya'nî¹⁴⁹ sizün üzerünze olsun pâdişâhların emrin işidüp mu'tî' olmağ. (6) Eger 'abd-i Hâbeşî dağı olursa bu 'acîb degül¹⁵⁰. İmdi bu 'acebdür kim¹⁵¹ Allâhu te'âlâ kendü buyruğına (7) ve Resûli buyruğına senün buyruğını mu'karın kıldı; ya'nî bile koşdı¹⁵². Kelâm-ı Qadîmde buyurur ki: (8) **a'tî'u'llâhe ve a'tî'u'r-resûle ve ülü'l-emri minküm**¹⁵; ya'nî mu'tî' oluñ (9) Allâhu te'âlâya ve dağı Resûline ve dağı pâdişâhlara didi ve Ka'be'î **[16a]** dağı (10) kendüye izâfet itdi, benüm evüm diyü. Niteki Qur'ânda buyurdı¹⁵³: **Ve tahhir beyti**¹⁶ didi¹⁵⁴ (11) ve hem mescidleri dağı kendüye tahşîş kıldı. Niteki Kelâm-ı Mecîdde buyurdı¹⁵⁵: **ve enne'l-mesâcide li'llâhi**¹⁷ didi; ya'nî (12) cemî'-i mescidler Allâhu te'âlânındur didi ve Şâlih peygâmber devesin dağı (13) kendüye izâfet itdi, şerefinden ötrü ve Qur'an-ı Qadîmde¹⁵⁶: **na'katü'llâhi**¹⁸ didi. Ve Hâcerü'l-esvedî **9b** (1) dağı kendüye izâfet itdi, benüm yed-i kudretümdür didi¹⁵⁷. Nite ki buyurdı:(2) **[16b] hâcerü'l-esvedî yemînu'llâhi fi'l-arzî**¹⁹ didi; ya'nî Hâcerü'l-esved Allâhu te'âlânın (3) yed-i kudretidür yir yüzinde. Bu ğarîb degül, ğarîb budur ki seni kendüye (4) izâfet itdi: **es-sultânü**

.....

¹⁴⁴ anuñiçün ki: bu delîlile B.

¹⁴⁵ lafz-ıla: lu'f-ıla B.

¹⁴⁶ buyurur hikâyeten: buyurur ki hikâyet-i B.

¹⁴⁷ dağı iy şâh-ı 'âlem: --- B.

¹⁴⁸ mecmû'-ı 'âleme: mecmû'-ı hâlâyıka B.

¹⁴⁹ ya'nî: ma'nî-i kelâm budur ki B.

¹⁵⁰ bu 'acîb degül: --- A.

¹⁵¹ imdi bu 'acebdür kim: 'acîb oldur ki B.

¹⁵² ya'nî bile koşdı: --- A.

¹⁵³ buyurdı: buyurur ki B.

¹⁵⁴ didi: --- B.

¹⁵⁵ nite ki Kelâm-ı Mecîdde buyurdı: --- A.

¹⁵⁶ ve Qur'an-ı Qadîmde: --- B.

¹⁵⁷ didi: diyü B.

zıllu'llāhi fi'l-arzi²⁰. didi; ya'nī pādīşāhlar (5) yir yüzinde Allāhu te'ālānuñ gölgesi-
dür. İmdi çün¹⁵⁸ sen Allāhu te'ālānuñ (6) gölgesisin, gerekdür ki mazlūmlar senüñ
sāyeñde diñleneler, rāḫat olalar¹⁵⁹. (7) Ammā Ḥaḫ te'ālā celle ve 'alā münezzehdür
gölgeden, zīrā gölge cism olıcaḫ (8) olur. Ol ḥöd Ḥālīku' [17a]l-ecsāmdur; ya'nī
cisimleri¹⁶⁰ yaradıcıdur, cisimden (9) cesedden münezzehdür kendü¹⁶¹ nite cism
ola. Bes gölge diñlenmekden 'ibāretdür; (10) meşelā eger bir kimse güneş ıssisinden
incinse gölgeye şıgınur, (11) tā ol güneş ıssisinden incinse gölgeye sığınur, tā ol gü-
neş ıssisinden¹⁶² gölgede diñlene. Bes bu daḫı¹⁶³ şöyledür kim (12) eger bir¹⁶⁴
mazlūm bir zālīm elinden incinse ol daḫı zālīm elinden Allāhu te'ālāya (13) şıgınur
ve Ḥaḫ te'ālā ḫazretine irişmege ṭāḫatı yitmez¹⁶⁵; zīrā aña irişmek **10a** (1) muḫāl-
dur. Bes mazlūm ḫayrān ḫalır. Ḥaḫ te'ālā 'azamatı-y-ıla¹⁶⁶ ol mazlūmı (2) kendü
gölgesine gönderür. İmdi ol gölge [17b] şimdiki ḫalde Ḥuzāyḡān-ı 'ālem (3) pā-
dişāh-ı Benī Ādem fermān-dih-i cihān vāriş-i mülk-i Süleymān Sulṭān (4) bin
Sulṭān Sulṭān Murād Ḥān bin Muḫammed Ḥān¹⁶⁷ **zeyyena'llāhü serīra'l-**(5) **'izzi**
bi-vücūdihi ve efāza 'ale'l-'ālemīne āşāra 'adlihi ve cūdihi, āmīn yā Rab-
be'l-(6) **'ālemīn**²¹. İmdi ke'ennehü¹⁶⁸ Ḥaḫ te'ālā ḫazreti eydür ki: İy ḫulum, eger
baña irişmek¹⁶⁹ (7) muḫāl-ısa benüm sāyeme yitişmek muḫāl degül, benüm sāyeme
var¹⁷⁰, tā benüm sāyemde ol, (8) zālīmüñ zulmından ḫurtılasın, rāḫat olup diñlene-
sin¹⁷¹. Bes bu diñlenmege (9) sāye diyü ad virildi¹⁷², böyle degüldür ki Ḥaḫ te'ālā-

●●●●●●●●●●

158 İmdi çün: Çünkü B.

159 rāḫat olalar: --- B.

160 cisimleri: cisimler B.

161 kendü: --- B.

162 gölgeye ... ıssisinden: --- A.

163 Bes bu daḫı: --- B.

164 bir: --- A.

165 yitmez: yitişmez B.

166 'azamatı-y-ıla: --- B.

167 Sulṭā n Murād Ḥān bin Muḫammed Ḥān: --- B.

168 ke'ennehü: --- B.

169 ki: İy ḫulum, eger baña irişmek: eger baña yitişmek B.

170 benüm sāyeme var: --- B.

171 ḫurtılasın, rāḫat olup diñlenesin: ḫurtıla, ol mazlūm rāḫat bula diñlene B.

172 virildi: virdiler B.

nuñ sâyesi ola, şol¹⁷³ **[18a]** (10) cismün sâyesi olduğu gibi hâşâ ve kellâ¹⁷⁴. Bes bu ma'ni-y-ile¹⁷⁵ sulţânü(11)'l-İslâm Allâhu te'âlâ hazretinün gölgesi oldu, ayrık¹⁷⁶ ma'ni-y-ile degül. (12) **FAŞL**. Şöyle bilgil kim¹⁷⁷ Hazret-i Risâlet buyurur ki: Kûl Allâhu te'âlâ hazretine şol vaqt yakınırak olur ki aña secde kıla. İmdi¹⁷⁸ **10b** (1) ma'lûmdur ki secde itmek gişi başın yire komağdur tevâzu' vech-ile¹⁷⁹, (2) Hâk te'âlâ münezzeh pâdişâhdur yirlerden göklerden¹⁸⁰. Bes secde buyurmağdan (3) hikmet oldur ki mecmû'-ı halâyıkı toprağdan yaratdı, toprağ şıfatı¹⁸¹ dükeli (4) tevâzu'dur. Bes **[18b]** her tevâzu' ki Hâkka iderler bundan yigrek degüldür ki kûl (5) kendü¹⁸² vücûdında şerif' uzvın ki yüzdür ve bir keşif nesne (6) üzerine kıoya kim ol toprağdur. Bes kemâl-i tevâzu' budur. İmdi¹⁸³ çün (7) tevâzu' kemâlde ola, Hâk te'âlânun rahmeti kıla yakın olur, kendü degül. Ve bu dağı (8) şunuñ gibidür kim seyyid-i beşer şeff'-i rûz-i maşer Muhammed-i Muştâfâ -'aleyhi's-selâm- (9) buyurur kim¹⁸⁴: [el-] **hacerü'l-esvedü yeminü'llâhi fi'l-arzı**²²; ya'nî Hacerü'l-esved (10) Hâk te'âlânun şağ elidür yirde¹⁸⁵. Hâk te'âlâ hüd münezzehdür şağdan (11) ve şoldan elden ve ayağdan. **[19a]** Eger eli Ka'be dîvârında-y-ısa kendüsi (12) kâdadur ve eger kendü 'arşda-y-ısa eli Ka'be dîvârında-y-ısa kendüsi (13) 'arşda nice ola, bu muhâldur, Müşebbiheler kâvıldur, **te'âlâ'llâhu 'an zâlike 11a** (1) **'uluvv^{en} kebîr^{an23}**; ya'nî Hâk te'âlâ münezzehdür, arıdur ehl-i teşbîhün (2) teşbîhinden. Andan ötrü ki Allâhu te'âlâ yüce ve ulu pâdişâhdur. Belki Hacerü'l-esved (3) kendüye izâfet itmekden hikmet oldur ki: Allâhu te'âlâ kulları ki¹⁸⁶ hâcılardur, (4) dükeli teveccüh

●●●●●●●●●●

¹⁷³ şol: şöyle ki B.

¹⁷⁴ olduğu gibi hâşâ ve kellâ: olur B.

¹⁷⁵ ma'ni-y-ile: ma'niye B.

¹⁷⁶ ayrık: gayrı B.

¹⁷⁷ Şöyle bilgil kim: Bu faşıl şöyledür ki B.

¹⁷⁸ Kûl ... kıla. İmdi: Allah yakınırak kûl ki Allâh yakın olur ol vaqtdadur ki Hâk Te'âlâya secde kıılır B.

¹⁷⁹ vech-ile: şıfat-ıla B.

¹⁸⁰ münezzeh ... göklerden: münezzehdür yirden ve gökden B.

¹⁸¹ şıfatı: --- B.

¹⁸² kendü: --- B.

¹⁸³ İmdi: --- B.

¹⁸⁴ Seyyid-i ... kim: Seyyid buyurur kim 'aleyhi's-selâm B.

¹⁸⁵ yirde: demek olur B.

¹⁸⁶ Allâhu te'âlâ kulları ki: Hâk te'âlânun hâş kulları vardur ki ol B.

idüp Beytullâha varurlar¹⁸⁷ **[19b]** ve hânûmânların terk iderler, zaḥmet (5) ve meşakḳat çekerler, varup Ka‘be’i ṭavâf iderler,¹⁸⁸ ḥâcetlerin ve niyâzların (6) Ḥaḳ te‘âlâ ḥâzretine ve anuñ dergâhına ‘arz iderler,¹⁸⁹ ḥayrân ḳalurlar (7) ve bilmezler ki Ḥaḳ te‘âlâ bunlaruñ¹⁹⁰ ḥâcetlerin revâ kıldı yâḥud kılmadı¹⁹¹, (8) ve ḥaçların maḳbûl kıldı veyâḥud kılmadı.¹⁹² Bes Ḥaḳ te‘âlâ Ḥacerü’l-esvedi (9) kendü fazlı-y-ıla¹⁹³ Ka‘be dîvârında ḳodı ve anı kendüye izâfet eyledi (10) bu şıfat-ıla ki benüm şağ elümdür didi ve daḥı eyitdi: Her ki gelüp bu ṭaşı (11) öpe taḳdîrde şöyledür ki¹⁹⁴ benüm elüm öpmiş gibidür **[20a]** ve çün anı öpeler (12) bileler ki Ḥaḳ te‘âlâ bunlaruñ ḥâcetlerin ḳabûl kıldı. Bes imdi Ḥacerü’l-esved (13) ḥâcılaruñ ḥâcetleri revâ olmağınuñ¹⁹⁵ ‘âlâmeti oldı, böyle degül ki Allâhu **11b** (1) te‘âlâ ḥâzretinüñ¹⁹⁶ eli ola. Meşelâ pâdişâhlar ‘âdeti daḥı böyledür, (2) çün bir gişinüñ bunlaruñ ḳatında ḥâceti olsa ol ḥâcetün revâ (3) olmağınuñ ‘âlâmeti oldur ki sulṭânüñ elin öpe, bu el öpmeklik ḥâceti¹⁹⁷, (4) ḥâcet revâ olmağınuñ ‘âlâmeti oldı. Bes Ḥacerü’l-esvedi öpmeklik daḥı şöyle (5) bilgil kim¹⁹⁸ **[20b]** ḥâcet revâ olmağına delîldür, Allâhu sübhânehü ve¹⁹⁹ te‘âlâya el işbât itmek (6) degül; zîrâ Allâhu te‘âlâ²⁰⁰ münezzeḥdür cisimden ve cismiyyetden.²⁰¹ **FAŞL.** (7) Bu daḥı şunuñ gibidür ki Ḥâzret-i Risâlet buyurur²⁰²: **yenzilu’llâhü**²⁴ diyü²⁰³; (8) ya‘nî Allâhu te‘âlâ inerdür. Ḥaḳ te‘âlâ

●●●●●●●●●●

¹⁸⁷ teveccüh idüp Beytullâha varurlar: yüzlerin Allâhu te‘âlâ dergâhına ḳorlar B.

¹⁸⁸ zaḥmet ... ṭavaf iderler: kendülerün B.

¹⁸⁹ ‘arz iderler: iledürler ve B.

¹⁹⁰ bularuñ: --- B.

¹⁹¹ revâ kıldı yâḥud kılmadı: revâ kıldı mı veyâḥud kılmadı mı B.

¹⁹² maḳbûl kıldı veyâḥud kılmadı: maḳbûl kıldı mı veyâḥud kılmadı mı B.

¹⁹³ Ḥacerü’l-esvedi kendü fazlı-y-ıla: kendü fazlı-y-ıla Ḥacerü’l-esvedi B.

¹⁹⁴ şöyledür ki: --- B.

¹⁹⁵ olmağınuñ: olmaḳlığınuñ B.

¹⁹⁶ ḥâzretinüñ: --- B.

¹⁹⁷ ḥâceti: --- B.

¹⁹⁸ öpmeklik daḥı şöyle bilgil kim: daḥı şöyle bilgil anı öpmek B.

¹⁹⁹ sübhânehü ve: --- A.

²⁰⁰ zîrâ Allâhu te‘âlâ: --- B.

²⁰¹ ve cismiyyetden: --- B.

²⁰² buyurur: buyurur ki B.

²⁰³ diyü: didi A.

hakkında inmeklik, intikâl ma'nâsına (9) olmaklık muhâldur; zîrâ²⁰⁴ intikâl hareket itmeklige dirler ve bir yirden bir (10) yire varmağa eydürler, yokarudan aşağıya inmek gibi, aşağıdan (11) yokaru çıkmak gibi. İmdi bunlar²⁰⁵ halk şıfatıdır, Hâlik şıfatı degül. **[21a]** Belki (12) Hâk te'âlâ hakkında nüzül inmeklikdür²⁰⁶ evc-i bî-niyâzlıktan hâzîz-i bende⁽¹³⁾-nüvâzlığa; ya'nî kendü muhtâcsuzluğu yüceliginden kulları alçaklığına rahmeti **12a** (1) inmeklikdür; bundan ötrü **yenzilu'llâhü** 'ibâreti geldi. Eger Hâk te'âlâ²⁰⁷ bî-(2)niyâzlığı yücelikte kalaydı kimün zehresi ola-y-ıdı²⁰⁸ ki anuñ adın aña-y-ıdı (3) veyâhüd anuñ sözün söylemege tşkâtı yitişe-y-ıdı; ammâ²⁰⁹ rahmetinün (4) nihâyeti oldur ki bî-niyâzlığı mertebesi yüceliginden âdem oğlanlarının (5) ehliyeti alçaklığına **[21b]** kendü rahmeti-y-ile bende-nüvâzlık itdi. Bu te'vîl-i nüzül-i zâtdur, bu 'acîb (6) degül. 'Acîb oldur ki Hâkkuñ bî-çün ve bî-çigüne şıfatı nâzil olmaz illâ câna (7) nâzil olur ki ol cân mute'allıkdur sulţânü'l-İslâmuñ zâtına, çün (8) sulţân²¹⁰ cânı Allâhu te'âlânuñ şıfat-ı bî-çünüñ nâzil olacaq yir oldı. (9) Bu ma'ni-y-ile sulţânü'l-İslâm nisbet olındı, neseb-ile degül, **te'âlâ'llâhü** (10) **'an zâlik**²⁵; ya'nî Allâhu te'âlâ münezzehdür nesebden ve hîçbir el Allâhu te'âlânuñ (11) ululuğı **[22a]** yaqasına yitişmez ve aña²¹¹ irişmez, ammâ ululuğı celâli etegine (12) yitişür. Bes anuñ 'azâmeti yîni uzundur, hîç taleb eli anuñ ululuğı yîninün (13) ucına irişmez; taleb eli dîrem tîlib eli dimezem; ammâ Hâk te'âlâ²¹² dilese **12b** (1) ki bende-nüvâzlık ide, taleb elini keremi yînine yitişdürür, aña rahmet ider. (2) **FASL**. Bilgil ki Hâk te'âlânuñ²¹³ kelâmı ki vaşf-ı kadîmdür, (3) hîç yaradılmış anuñ mertebesi ululuğına yitişmedi, çünki anuñ²¹⁴ bî-çünülüğü (4) şıfat-ıla şıfatlanup durur. Ammâ kıble-i halâyık anuñ hurûfidur ve kelimâtıdır²¹⁵ (5) ve hem **[22b]** ancılayın her kimsenün cânı ululuğı sulţâ-

.....

²⁰⁴ olmaklık muhâldur; zîrâ: muhâldür; zîrâ ki B.

²⁰⁵ İmdi bunlar: bu B.

²⁰⁶ Hâk te'âlâ hakkında nüzül: nüzül Hâk te'âlâ hakkında B.

²⁰⁷ Hâk te'âlâ: --- B.

²⁰⁸ olaydı: olaydı B.

²⁰⁹ ammâ: ammâ anuñ B.

²¹⁰ sulţân: sulţânü'l-İslâm B.

²¹¹ yitişmez ve aña: --- B.

²¹² te'âlâ: --- B.

²¹³ Bilgil ki Hâk te'âlânuñ: Hâk sübhânehü ve te'âlânuñ B.

²¹⁴ çünki anuñ: anuñ çünki B.

²¹⁵ anuñ hurûfidur ve kelimâtıdır: anuñ hurûfi ve kelimâtıdır A.

nü'l-İslâm cānı²¹⁶ mertebesine (6) yitişmez; zîrâ ki anuñ cānı maķâm-ı 'ulvîdendür, kerrübîler ve (7) rûhânîler daħı²¹⁷ 'arşda mütemekkin dururlar, anlar daħı²¹⁸ sulţân-ı İslâm (8) cānınuñ ululığına yitişmezler, sāyir ħalāyık ol mertebeye nice yitişeler. (9) Şöyle ki bizüm elümüz Ĥaķ te'ālānuñ Kelām-ı Qadîmine ki²¹⁹ zātınuñ şıfâtıdır (10) yitişmez; ammâ²²⁰ ħurûfına ve kelimâtına yitişür. Ancılayın²²¹ egerçi bizüm rûĥumuz (11) pâdişāhu'l-İslâm ve'l-müslimîn ħazretinüñ rûĥ-ı ħudısisine yitişmez, (12) ammâ zāt-ı muţahharın müşāhede **[23a]** itmeklige yitişür. Şöyle ki ħurûf-ı (13) Qur'ānı ġayb perdedârlarınuñ şıgıncağıdır, sulţānu'l-İslâm daħı **13a** (1) ħalāyıknuñ emninüñ ve râĥatlıǵınuñ şıgıncağıdır. **Beıt:**

Erkân-ı devlet Ka'besi erbâb-ı dînün kıblesi

Şer'-i Peyember nuşresi hem-sāye-i lutf-ı Ĥuzâ

(4) Bes²²² senün gelmekligün Ĥaķ te'ālâ ħazretinden²²³ bize raĥmetdür. (5) Şöyle ki Ĥaķ te'ālānuñ raĥmeti²²⁴ Mūsâ peygâMBER²²⁵ zamânında bellü oldı ve 'İsâ (6) peygâMBER²²⁶ zamânında zâhir oldı ve Muĥammed Muşţafâ vücûdı-y-ıla şeref (7) buldı, teraķķî idüp ziyâde oldı; **[23b]** hem-çünân emn ü râĥat ve selâmet senün (8) ecdâduñ rüzigârında, **berrada'llāhü mażce'ahüm**²⁶, Rûmda²²⁷ bellü oldı ve anuñ (9) zamânındaki sulţānu'l-İslâm ve'l-müslimîn sa'id-i şehîd Sulţān (10) Muĥammeddür²²⁸, **nevvera'llāhü ravzatehü**²⁷, zâhir oldı ümîzdür ki senün rüzigârında (11) teraķķî bulup daħı²²⁹ ziyâde ola -inşâ'allāhü te'ālâ, âmîn yâ Rabbe'l-'ālemîn-

•••••

²¹⁶ cānı: --- B.

²¹⁷ daħı: ki B.

²¹⁸ anlar daħı: --- B.

²¹⁹ Kelām-ı Qadîmine ki: Kelām-ı Qadîmindeki B.

²²⁰ ammâ: --- B.

²²¹ Ancılayın: --- B.

²²² Bes: ve B.

²²³ te'ālâ ħazretinden: te'ālâdan B.

²²⁴ raĥmeti: --- A.

²²⁵ Mūsâ peygâMBER: Mūsî B.

²²⁶ 'İsâ peygâMBER: 'İsî B.

²²⁷ Rûmda: B'de selâmet kelimesinden sonradır.

²²⁸ Muĥammeddür: Muĥammed B.

²²⁹ daħı: --- B.

Zihî fehm ü idrâk zihî 'adl ü dād²³⁰

Zihî milk ü devlet ki pâyende-bād²³¹

Kıt'a-i laṭife:

- 13b 1.** *Du'ā vü medhile şāhā senūn şükrüni dimekten
Dilüm 'aciz 'aqlı hayrān sözüm kaçır kalem muştar*
2. *Bu Çin ü Rüm u Hindular yire sürerler önünde
Cibāl elin ... hakan yüzün ... yanın kayser*
3. *Senūn ger heybetün görse birağur düşmen ol demde
Sūni elden kılıc bildin çü dil tenden zi ser miğfer*
4. *Senūn bilmekliğün demde ki re'yün kılar arāmiş
Zuhal kın ü 'Utārid fehm ü Zühre tab' u Meh peyker*
5. *Ululuk haşmeti içre muḳadder kadre bu lāyık
Rikāb ay u eyer hurşid ü çerh meydān u na'l ahter*
6. *Bu medh u bu senā-y-ıla o dem lāyık kılam şükrün
Kaḳā rāvi kader hāme zamān kātib semā defter*
7. *Bu nazm u neşr-ile şerefün kaçan kim ibtidā kılsam
'İbāret naḳş u ma'nī süst ü hātır künd ü lafz ebter²³²*

14a (1) FAŞL. [24a] Çün Hıaḳ te'ālā diledi ki²³³ kendünün Kelām-ı Kadīmini²³⁴ (2) ki şıfat-ı zātıdır, anı Muḳammed Muştafāya ve²³⁵ adem oğlanlarına göndere (3) ol kelām-ı kadīm-ile bunları bezeye, kendünün şun'ı-y-ıla Kelām-ı Kadīmini (4) kıllarına yitüşdüre²³⁶, kendünün irādeti vāsıtası-y-ıla ki kadīmdür ve şun'-ı (5) mürekkeb-ile ki hādışdür. Bes kelām-ı kadīmün menzili üç yir²³⁷ (6) oldu, biri hālā-

.....

²³⁰ dād: dāz B.

²³¹ bād: bāz B.

²³² "Kıt'a-i laṭife" başlıu ile verilen şiir B'de yok.

²³³ diledi ki: B'de yanlış olarak "diledüğü" biçiminde harekelenmiş.

²³⁴ kelām-ı kadīmini: kelām-ı kadīmi B.

²³⁵ anı ... ve: --- B.

²³⁶ yitüşdüre: yitişdürdi B.

²³⁷ yir: --- B.

yıkuñ sînesi²³⁸; ya'nî gögsi²³⁹ oldu ve bir daħı²⁴⁰ defter oldu ve bir²⁴¹ ħalâyıkuñ (7) dili oldu. İmdi²⁴² kelâm çün sîneye yitişdi ħıfz oldu, çün deftere (8) **[24b]** yitişdi kitâb oldu ve çün dile yitişdi tilâvet oldu, tilâvet ħâdiş (9) metlûv ħadîm. Ya'nî kelâm şıfat-ı Ĥaĥ ħadîmdür, oĥımaĥlıĥı taħşîl-ile-dür ħadîm degüldür (10) ve çün deftere yitişdi yazılmış ħadîm, yazmaĥı ħadîm degül ve çün sîneye (11) yitişdi ħıfz oldu, ħıfzı ħadîm degül, maħfûz olup ezberlenen ki şıfat-ı (12) kelâm-ı Ĥaĥdur ħadîm. Bes bu kelâm, şıfat-ı Ĥaĥ aña bir enîs ve iş gereĥ-idi (13) imdi ol enîs ve eş olıcı cândur. **FAŞL. 14b [25a]** (1) Eger bir gişi saña²⁴³ şorsa ki cânuñ var mı veyâħüd yok mı, cevâb oldur ki²⁴⁴ (2) ol ĥavmuñ aşlı üzerine kim²⁴⁵ anlaruñ ĥatında cân²⁴⁶ cism degüldür, rengi yokdur; (3) zîrâ ki reng 'arâzdur, 'arâz kendü zâtı-y-ıla ĥâyim olmaz, belki muħtâcdur (4) bir nesneye ki ĥâyim bi-zâtihî²⁴⁷ ola; çün bunlaruñ ĥatında ki cism degül (5) ĥâbil-i 'arâz olmaz ve reng 'arâzdur; bes cânuñ rengi olmaya. Ve ammâ (6) ol ĥavm ĥatında ki cism dirler, bu ĥadîş delâleti-y-ile ki Peyĥamber (7) ĥazreti -'aleyhi's-selâm- buyurdu ki: **[25b] el-ervâhu cünüdün mücennedet**^{ün28} didi. Ya'nî (8) cânlar leşkerlerdür ki bezenmişdür ten-ile. Bes bilgil ki²⁴⁸ cân cism-i (9) laĥîfdür, rengi yokdur, rengin²⁴⁹ göz-ile görmek olmaz. Ammâ saña bir mişâl (10) getüreyim, ol²⁵⁰ mişâle ĥanâ'at it. Meşelâ şu ki²⁵¹ cism-i laĥîfdür, ĥiç (11) kimse bilür mi ki rengi nedür, her ne²⁵² reng ki vardur, ya aĥ ya kızıl ya şaru

••••••••••

238 sînesi: s

239 ya'nî gögsi oldu ve bir daħı: B.

240 bir daħı: --- B.

241 bir: --- B.

242 İmdi: --- B.

243 saña: --- B.

244 ki: --- A.

245 kim: ki B.

246 cân: --- B.

247 bi-zâtihî: --- B.

248 Bes bilgil ki: Ammâ B.

249 rengin: rengini B.

250 saña bir mişâl getüreyim, ol: Bu B.

251 Meşelâ şu ki: ki şu B.

252 ne: --- A.

ya gök²⁵³ (12) envâ'ı rengden ne var-ısa²⁵⁴ o reng şu rengi degüldür, belki şunuñ (13) güzergâhı rengidür; ya'nî geccek yirinüñ rengidür,²⁵⁵ eger gök yirden geçerse²⁵⁶ şunuñ rengi gök görünür, **15a** (1) **[26a]** eger ağ yirden geçerse²⁵⁷ ağ görünür şöyle ki her bir reng üzerinden ki (2) geçer ol nice-y-ise hemân²⁵⁸ ol görünür. Bes şunuñ rengi ne rengdür kimse (3) bilmez, cân²⁵⁹ dağı ancılayın rengi ne rengdür bilinmez. Ammâ çün cân²⁶⁰ (4) dimâğa uğrasa taşavvur rengin renglenür, çün 'ağla uğrasa 'ilm (5) rengin renglenür, çün²⁶¹ gönüle uğrasa fikr rengin renglenür. Bu cân (6) cism-i laṭıfdür, anuñ-içün²⁶² güzergâhınuñ şıfatı-y-ıla muttaşif olur; ya'nî (7) her neye uğrasa ol rengde görünür. Çün şu cism-i laṭıfdür (8) rengi bilinmedi, çün²⁶³ cân hõz andan dağı **[26b]** laṭıfırağdur. Bes dağı evlâdur (9) ki rengi bilinmeye²⁶⁴. Gerçi şu cism-i laṭıfdür, od dağı cism-i laṭıfdür, hevâ (10) dağı cism-i laṭıfdür ve firîştelere dağı cism-i laṭıfdür. Bu laṭıflerden (11) ba'zısı göze görünür, şu gibi od gibi; firîştelere bu dükelinden (12) dağı laṭıfırağdur, anuñ-içündür ki bunlar göze az görünür. Ammâ cân şöyle (13) laṭıf ve şöyle şerîfdür ki ne firîşteye beñzer ve ne hevâya beñzer **15b** (1) ve ne ğayrına beñzer. İmdi²⁶⁵ firîştelere bu leṭâfet-ile dileseler ki sefer ideler (2) niçe hevâlar kaṭ' itmek gerek **[27a]** tâ ki²⁶⁶ bir cisimden bir cisme ineler veyâhüd (3) bir cisimden bir cisme çıkalar. Ammâ bu cân şöyle laṭıfdür ki eger (4) sefer itmeklik dilese²⁶⁷ bir laḥzada a'lâ-yı 'illiyîyinden taḥte's-şerâya (5) iner ve bir

••••••••••

253 ya ağ ya kızıl ya saru ya gök: ya ağ veyâ kızıl veyâhüd gök B.

254 ne varısa: --- B.

255 ya'nî geccek yirinüñ rengidür: --- A.

256 gök yirden geçerse: güzergâhı gök olursa B.

257 yirden geçerse: olursa B.

258 üzerinden ki geçer ol nice-y-ise hemân: neyise B.

259 ne rengdür kimse bilmez, cân: ne reng-idügi bilinmez, cânüñ B.

260 çün cân: cân çün A.

261 çün --- B.

262 cism-i laṭıfdür, anuñ-içün: Dağı cism-i laṭıfı olduğuşun B.

263 çün: --- B.

264 bilinmeye: bulunmaya B.

265 İmdi: Bes B.

266 ki: --- B.

267 ki eger sefer itmeklik dilese: dilese ki sefer ide B.

sā'atda²⁶⁸ ferşden 'arşa çıkar. Ammā çün firîşte²⁶⁹ (6) dilese ki sefer ide gökden yire iner karar ider ve yirden göge sefer ider (7) karar tutar. Ammā kaçan cān²⁷⁰ pervāz itse himmet kemendini lā-yezāl (8) küngüresinden ğayrına atmaz, bes çün ki cemî'-i laţîfden²⁷¹ laţîf (9) oldu. **FAŞL**. 'Ādet-i selāţîndendür ki **[27b]** ğāh ğāh²⁷² atlarınuñ (10) ayaıklarına varurlar, egerçi ki varmağ 'ādet degüldür²⁷³. Ammā bunuñ-içün (11) varurlar ki edhem at; ya'nî kara atı ihtiyār iderler yāhūd eşheb (12) at; ya'nî boz at ihtiyār idilür²⁷⁴. Zîrā bunların arkasından selāţînuñ (13) işleri rāst olur²⁷⁵. İmdi bu cān dağı senüñ memleketinüñ sultānidur. **16a** (1) Ğāh ğāh²⁷⁶ merkeblerine muţālā'a ider, çün gicede dimāğ iştablına (2) yitişür, edhem-i taşavvura binüp maḥsūsātu şikār ider. Ve çün gündüzde (3) gönüle yitişür, eşheb-i tefekküre binüp ma'kūlatı şikār ider. Ve çün (4) gönüle yitişür, **[28a]** 'ilm-ile 'amel ider ve dimāğa irişecek taşavvur ve teḥaffuz-ıla 'amel ider (5) tā ki ḥaḳāyıkun münāsibi mişālların taşavvur ide andan sonra ol ḥaḳāyık mişālların²⁷⁷ ḥayāle geçüre ki ol ḥayāl 'akluñ (6) ḥādimidür, 'akl ol ma'āni-yi münāsibi ḳabül ider. Meşelā şunuñ gibi (7) ki Ādemün bedeninde öyken yüregün ḥıdmetkārıdur ki yürece yil virür, (8) hevādan bir şovuk nefes alır anı mu'tedil ider andan yürece virür; zîrā ki yürece (9) mu'tedil nesneden ğayrı nesne muvāfiğ degüldür ve yürekden issi nefes alır. (10) Fezā-yı hevāya iledüp yürece **[28b]** virür, zîrā ki yürece mu'tedil nesneden ğayrı muvāfiğ (11) degüldür. Bes²⁷⁸ dāyim issi virür sovuğ alır ve gönül bu nefes alup virmeg-ile²⁷⁹ (12) ḥayāt bulur ki bu iki nefesün²⁸⁰ biri müferriḥ-i zāt ve biri mü-

●●●●●●●●

268 sā'atda: laḫzada B.

269 çün firîşte: firîşte çün B.

270 kaçan cān: cān çün B.

271 çün ki cemî'-i laţîfden: imdi cān mecmû'-i laţîfden B.

272 'Ādet-i selāţîndendür ki ğāh ğāh: 'Ādet-i selāţîn oldur kim evḳād B.

273 varmağ 'ādet degüldür: ayağına varmağ ḳā'ide degüldür B.

274 bunuñ-içün ... ihtiyār idilür: bunuñ-içündür ki varalar ya edhem atı ihtiyār ideler ya'nî kara atı ya eşheb atı ihtiyār ideler ya'nî boz atı B.

275 Zîrā ... rāst olur: Tā bularuñ arkasında selāţînuñ işleri rāst ola B.

276 Ğāh ğāh: Kendü B.

277 taşavvur ... mişālların: --- A.

278 Bes: --- B.

279 nefes alup virmegile: virüp almağıla B.

280 ki bu iki nefesün: --- B.

midd-i hayâtdur. **FAŞL.** (13) Ammâ bilgil ki²⁸¹ cân dimâğa geçmekde kuvvetler vardır ki aña kuvvet-i hayâl dirler. **16b** (1) Ve kuvvet-i hıfz dirler ki ol kuvvetler 'akluñ hizmetkârlarıdır, maḥsūsât (2) mişâllerini alır, ol münâsib ma'nîler şüret-den 'akla virür. Şöyle kim (3) gönül ol öykenün mu'tedil nefesi-y-ile virüp almağdadur. 'Aql u cân (4) daḥı bu virmeg-ile ve almağ-ıla**[29a]**dur ve dimâğda yir vardır ki aña hıfz-ı teẓekkür (5) dirler; ya'nî bir kuvvetdür ki unudılan nesnelere ol aındurur. Ve bir ḥaz daḥı (6) vardır ki aña ḥaz-ı tefekkür dirler; ya'nî bir kuvvetdür ki fikri anda olur. Çün (7) uyanuğ olasıñ saña bu iki kuvvet daḥı ḥâcettür. Ammâ bir hıfzı²⁸² daḥı (8) vardır kim²⁸³ aña taşavvur ve taḥayyül dirler, bu kuvvet uyḥuda daḥı olur. Şöyle (9) ki uyḥuda envâ'-ıla hayâl vâkı' olur ve nesnelere taşavvur olunur (10) ve zikir ve fikir uyḥuda olmaz. Bes uyḥuda taşavvur ve taḥayyül olur. **[29b]** (11) Teẓekkür ve tefekkür uyanuğlıqda olur; uyanuğlıqda taşavvur olur, ammâ (12) az olur; zîrâ ki iki ulu hissün kapısı uyanuğlıqda açılır; (13) ki anlar sem'dür ve başardur²⁸⁴, ya'nî biri işitmek ve biri görmektür. Ve çün ki **17a** (1) uyuyasın bu iki hissün kapuları bağlanar, lâcerem taşavvur ziyâde olur, (2) ve ḥaḳîḳatlarıñ münâsib mişâlların taşavvur ider ol ki uyḥuda²⁸⁵ (3) ḥaḳâyıḳ görür, uyanuğlıqdan bir cüzdür ki uyımaz, ol uyımaz (4) cândur; ten vaḳt olur ki uyur vaḳt olur ki uyımaz; ammâ cân (5) hiç **[30a]** uyımaz, ten ḥazerdür ve cân ḥazer degüldür; ya'nî ki ten diri ḥaḳ cân (6) seyr idebilür, ammâ ten ḳaçan dursa seyr idemez. Lâ-cerem bundan ötrüdür (7) kim cân hergiz²⁸⁶ uyımaz, cân şayyâdı²⁸⁷ dâyim süvârdur, şikâr ider, taşavvur (8) ve taḥayyül bu şayyâduñ²⁸⁸ tuzaklarıdır. **FAŞL.** (9) Muḥammed Muştafâ -şalla'llâhu 'aleyhi ve sellem- ḥaber virüp eyitmişdür kim²⁸⁹; (10) **innî le-ehsibü nevmetî kemâ ehsibü kavmetî**²⁹⁰; ya'nî benüm uyımaḳlıḳum²⁹⁰ (11) uyanuğlıḳ gibidür, ben şol peygâmbere degülem²⁹¹ dünyem ayru ve âḥiretüm ayru (12) ola ve cânım **[30b]**

•••••

281 bilgil ki: --- B.

282 hıfzı: ḥaz B.

283 kim: ki B.

284 Ki anlar sem'dür ve başardur: ol hisler kim vardır ve sem'dür ve başardur B.

285 uyḥuda: uyḥuda B.

286 hergiz: --- B.

287 cân şayyâdı: şayd-ı cân B.

288 şayyâduñ: şayduñ B.

289 şalla'llâhu ... kim: şalavâtu'llâhü ve sellemühü bu menzilden ḥabar virmişdür eyitmişdür ki B.

290 benüm uyımaḳlıḳum: eydür ki uyumaḳlıḳ benüm ḳatımda şöyledür ki B.

291 degülem: degülem kim B.

ve tenüm ayru ola. Ben ol peygâberem ki dâyim Allâhu te‘âlâ (13) hâzreti-y-ileyem hem ten-ile hem cân-ıla. Eger uyanuğam fikr-ile zıkr-ileyem ve eger²⁹² **17b** (1) uyhudayam tezekkür kapusın bağlarlar; ammâ taşavvur hemân²⁹³ yirinde. Bes (2) her ne kim²⁹⁴ Cebrâ‘il baña uyanuqlıqda getürür, uyku vaqtında dañı; benüm cānum (3) şöyle bî-zârdur ki himmet kemendin ki ata²⁹⁵ ceddüm İbrâhîm peygâber²⁹⁶ gibi degülem ki uykusında kemend (4) ata, kemendün halkası oğlı boynına geçe, ben ki Muḥammedem eger uyku vaqtında (5) himmet kemendin atam²⁹⁷ Allahu te‘âlâ **[31a]** sıfatını şikâr iderem, andan ötrü eydürem²⁹⁸ (6) ki: **tenāmü ‘aynāye velâ yenāmü kalbî**³⁰⁰; ya‘nî benüm gözlerüm uyur-ısa²⁹⁹ gönlüm (7) uyımaz. Ben ki Muḥammedem sıfatum ve pîşem birdür. Evvel sıfatum fakîrlık ve dervîşlikdür, (8) māl dervîşliği degül, zîrâ ki ğanîmet māl³⁰⁰ baña ḥalâl belki (9) Âdem peygâber ve Mûsâ peygâber ve ‘İsâ peygâber -‘aleyhimü’s-selâm- benüm konuqlarumdur. (10) Eger benüm şefâ‘atum loqması olmaya-y-dı, Âdem peygâber aç kıla-y-dı (11) ve eger Mûsâ peygâber benüm ümmetüm ħimâyetinde olup **[31b] Allâhumme‘c‘al** (12) **min ümmeti Muḥammed**ⁱⁿ³¹ du‘âsın kılmaya-y-dı; ya‘nî iy Bâr-i Ḥuzâyâ³⁰¹, beni ümmet-i (13) Muḥammedden kılgıl, demeye-y-idi, nübüvvetden ‘arî kıla-y-ıdı³⁰² ve eger **18a** ‘İsâ (1) peygâbere -şalavâtu’llâhi ‘aleyhi ve sellem- benüm mübeşşirliğüm ħıl‘atin giydürmeyelerdi, (2) hergiz anuñ kavmi **sâlišü selâse**³² demek ‘uhdesinden kırtılmayalardı. (3) Ve dañı ben ol Muḥammedem ki kaçan³⁰³ kemend atıcılık idem, nice şehbâzlar şayd idem, (4) Lîkin benüm kuvvetüm-ile degül, belki Qur‘ân nâzil olmaqlıg-ıla; gâñ kemendi Rûma (5) ataram Şuheyb-i Rûmî gelür ve gâñ kemendi Fâris memleketine ataram Selmân-ı (6) Fârsî gelür gâñ kemendi Ḥabeş memleketine **[32a]** ataram Bilâl-ı

.....

²⁹² eger: ger B.

²⁹³ hemân: --- B.

²⁹⁴ Bes her ne kim: Her ne ki B.

²⁹⁵ ki himmet kemendin ki ata: --- A.

²⁹⁶ peygâber: --- B.

²⁹⁷ eger uyku vaqtında himmet kemendin: çün ki himmetüm kemendin atam uyku vaqtında B.

²⁹⁸ eydürem: direm B.

²⁹⁹ uyur-ısa: uyur B.

³⁰⁰ māl: mālî B.

³⁰¹ iy Bâr-i Ḥudâyâ: i Çalabum B.

³⁰² ‘arî kılayıdı: yalıncağ kılayıdı B.

³⁰³ kaçan: --- B.

Ḥabeşî gelür -salavātu'llâhî (7) 'aleyhim ecma'în-. İmdi³⁰⁴ ben Fârsa ve Rûma ve Ḥabeşe yitişmezem belki (8) Ḳur'an yitişür. Ve daḥı ben ol Muḥammedem ki himmetüm kemendi şöyle ki yirlere yitişür, (9) göklere daḥı eyle yitişür. Kemendi yire ataram ḥalâyiķa şer' öğredürem; ve eger (10) kemendi göklere³⁰⁵ ataram firiştelere edeb öğredürem. Cebrâ'îli kendü maķāmında (11) tıtarım, tā eydür ki: **lev denev-tü enmület^{en} le-aḥteraktü³³**; ya 'nî eger³⁰⁶ bir barmaķ (12) ucı ķadar kendü³⁰⁷ maķā-mumdan Ḥazrete yaķın olsam yanardım didi³⁰⁸. İmdi bu edebi Cebrâ'île ben ta'lîm iderem, anı kendü maķāmında ben³⁰⁹ tıtarım, **[32b]** çün **18b** (1) niyyet idüp kemendi³¹⁰ atam, ucu³¹¹ Sidreye yitişür. Nite ki buyurdi³¹²: **'inde** (2) **sidre-ti'l-müntehâ³⁴** didi³¹³. Çün himmet-ile kemendi Ḥaķķa atam Ḥaķķa yitişür, âyet-i (3) Ḳur'an daḥı buña³¹⁴ delâlet ider ki: **ve inne ilâ Rabbike'l-müntehâ³⁵**. Çün ḥalķ (4) niyyetine³¹⁵ ataram, yaradılmış şayd iderem ve çün Ḥâlîķ niyyetine ataram³¹⁶ Ḥaķ te'âlâ (5) ḥazretini³¹⁷ şayd iderem. Üç kemend atdım; evvel kemend ki atdım, ıraķ³¹⁸ atdım, (6) fi'il şıfatın şayd itdüm, eyitdüm ki: **e'üzü bi-'afvike min 'ıķābike³⁶**; (7) ya 'nî şıgınuram saña 'ıķābuñdan. İkinci defa ki himmet kemendin atdım, (8) zât şıfatın **[33a]** şayd itdüm, eyitdüm³¹⁹ ki: **e'üzü bi-rızāke min seḥaṭike³⁷**; (9) ya 'nî şıgınuram senün rızāña senün ḥışmuñdan. Üçüncü defa ki atdım, (10) zât-ı bî-çünün şayd itdüm, vaḥdet buldım. **FAŞL**. (11) Rivâyet iderler

.....

³⁰⁴ İmdi: --- B.

³⁰⁵ eger kemendi görlere: göklere ki B.

³⁰⁶ eger: --- B.

³⁰⁷ kendü: --- B.

³⁰⁸ didi: dir B.

³⁰⁹ ben: --- A.

³¹⁰ niyyet idüp kemendi: kemendi niyyet idüp B.

³¹¹ ucu: --- B.

³¹² nite ki buyurdi: ki Kelâm-ı Ḳadîminde B.

³¹³ didi: --- B.

³¹⁴ buña: --- B.

³¹⁵ ḥalķ niyyetine: himmet-ile B.

³¹⁶ çün Ḥâlîķ niyyetine ataram: himmet-ile ki atam B.

³¹⁷ ḥazretini: ḥazretin B.

³¹⁸ ıraķ: yaķınıraķ B.

³¹⁹ eyitdüm: ---A

ki yahūdīler³²⁰ ‘ālimlerinden birisi Qādī Ba‘lī (12) katına geldi, eyitdi: Sizūn Qur‘ā-nuñuzda Hāhā süresinde³²¹ Allāhu te‘ālā (13) Mūsā Peygamber hakkında³²²: **va’šta-na’tūke li-nefsi**³²³ dimişdür; ya’nī **19a** (1) seni üründüledüm kendüzümden ötrü. İmdi bu āyet **[33b]** Allāhu te‘ālā kelāmı mıdur (2) veyāhūd degül midür? Qādī Ba‘lī³²³ cevāb virüp eyitdi ki³²⁴: Allāh kelāmıdır şek (3) degüldür didi. Bes ol yahū-di³²⁵ eyitdi: Ya siz ne-y-içün Muḥammedi³²⁶ tafzīl (4) idersiz Mūsā üzerine didi. Qādī Ba‘lī yine³²⁷ cevāb virdi eyitdi³²⁸ ki: Eger (5) Mūsā peygamberi³²⁹ kendü-y-i-çün üründülediyise Muḥammed-i Muştafāyı -‘aleyhi’s-salātü (6) ve’s-selām³³⁰ kendü maḳāmında dutdı.³³¹ Nite ki³³² Qur‘ān-ı Qādīmimde buyurdı eyitdi³³³ ki: **inne’llezīne (7) yübāyi’üneke innemā yübāyi’una’llāhe**³⁹; ya’nī Yā Muḥammed³³⁴ şunlar ki senūn-le (8) bey‘at itdiler³³⁵, bey‘at itmezler illā Allāh-ıla. Ve daḫı eyitdi³³⁶: **iştana’a Mūsā li-ḡnefsihī ve eḳāme Muḥammed^{en} maḳāme nefsihī**⁴⁰; ya’nī Mūsāyı kendü **[34a]** zātı-y-içün (10) öründüledi, Muḥammed-i Muştafāyı³³⁷ kendü zātı maḳāmında tutdı teb‘iyyetde (11) ve umūr-ı şerī‘atde.

●●●●●●●●●●

- ³²⁰ Rivāyet iderler ki yahūdīler: cühūdlar B.
³²¹ Hāhā süresinde: Süre-i Hāhāda mıdur ki B.
³²² hakkında: hakkında eydür ki B.
³²³ Qādī Ba‘lī: --- B.
³²⁴ cevāb virüp eyitdi ki: cevāb virdi ki B.
³²⁵ Bes ol yahūdi: cühūd B.
³²⁶ Ya siz neyçün Muḥammedi: Bes Muḥammedi neyçün B.
³²⁷ yine: --- B.
³²⁸ eyitdi: --- B.
³²⁹ Mūsā peygamberi: Mūsiyi B.
³³⁰ ‘aleyhi’s-salātü ve’s-selām: --- B.
³³¹ dutdı: ---A
³³² maḳāmında. Nite ki : maḳāmında dutdı B.
³³³ buyurdı eyitdi: buyurur B.
³³⁴ ya’nī Yā Muḥammed: ma’nā-yı āyet budur ki B.
³³⁵ itdiler: iderler B.
³³⁶ ve daḫı eyitdi: --- B.
³³⁷ Muḥammed-i Muştafāyı: Muḥammedi B.

Şi'r:

1. *Muşavvirî ki yaratdı bu şüreti zi-'alak
Sözi dile nice rüşen virüp-durur be-ħadağ (?)*
2. *Mürîd-i hikmet-i hukminde kamu mahlûkât
Zihî Kerîm ü Huzâvend Mâlik-i Muṭlağ*
- 19b (1) 3. *Mu'allak eyledi emri gögi bi-ğayri 'amed
Muṭabbağ eyledi hukmi yiri de yidi ṭabağ*
4. *Zihî celâlet-i a'zam ki kemterîn hükmi*
- [34b] *Şikeste eyledi Nemrûdi bir ṭabança-i bağ*
5. *Hidâyet itmeseñ ol dem bu cân u bu 'akla
Bu zîker ü şükr ki Yâ Rab kaçan olaydı naṭağ*
6. *Ne bî-kerân deñiz olur şıfâtuñ evşâfi
Ki yüz deñiz aña ğarğa nite ki bir zevrağ*
7. *Güneş gibi kamu zerrât içinde çün peyzâ
Ki pâdişâh-ı cihânsın ve 'âlemi el-ħağ*
8. *Sebağ kiletidi cihândan ol Aħmed-i Mürsel
Ola-y-dı mekteb-i lutfdan kaña irişdi sebağ*
- [35a] 9. *Kemâl-i mu'cizesini bu gökde görgil kim
İşâret itdi bu aya kim oldu ol münşak*
10. *Eger vücûd-i şerîfi irişmese bu yire
Cihânda bulmaya-y-ıdı behîç hiç revnağ*
11. *Bu mecma'-ı hulefâyı gönül yakın bildi
Ki durdı daħı ne didi bu cümle her biri bağ*
12. *Bu sünnet ü bu cemâ'at tarîk-ı mezhebümüz
Şükür ki Râfîzî nâyem ne Hâricî aħmağ*
13. *Celâletünden ider dağ yüzün urup Kâsım*
- [35b] *Şu aĝniyâ kereminden nedür ki 'ayb ola dağ*
14. *Bize bu şerbet-i lutfuñ baĝısla cür'asını
Ola ki dîn eri-y-ile bile olur mülħağ*

15. *Cevâbüdur ki dimişdi Enverî tevḥîd*
*Muḳaddirî ne be-âlet be-ḳudret-i muṭlak*³³⁸

20a (1) Ve çün Hâḳ sübhanehü ve te‘âlâ diledi ki Muhammed-i Muṣṭafâyı -‘aleyhi’s-selâm- göklere (2) mi‘râca³³⁹ çıkara. Ḥalâyıḳuñ vehmi ve ḥayâli buña yitişürdi ki merkebsüz menzil alınmaz. Bes (3) ḥalâyıḳuñ vehmin def itmeg-içün Hâḳ te‘âlâ **[36a]** buraç gönderdi, Mescid-i Ḥarâmdan (4)³⁴⁰ Mescid-i Aḳşâya yitişdüirdi³⁴¹. Ve daḥı ḥalâyıḳuñ vehmi buña yitişürdi ki yoḳaru göklere³⁴² (5) mi‘râcdan ya’nî nerdübândan ğayrı³⁴³ nesne-y-ile olmaz. Bes buyurdi bir laṭîf (6) mi‘râc ideler³⁴⁴, tâ anı göklere çıkaralar, buraç bahâne oldu³⁴⁵ ve mi‘râc Hâḳ te‘âlâya iletmeklige nişân ola (7) ki³⁴⁶ Hâḳ te‘âlâ Kelâm-ı Ḳadîmde buyurdu ki: **sübhâne’llezî esrâ bi-‘abdihi’leyl^{en} min el-Mescidi**(8) **’l-Ḥarâmi ila’l-Mescidi’l-Aḳşâ**⁴¹. Ma’nâ-yı âyet budur ki³⁴⁷; ya’nî tesbîh itdiler, tesbîh itmeklik ol **[36b]** (9) şunuñ gibi Allâhdur ki ḳulını ğicede mi‘râca yitişdüirdi. Ve ḥurûf-ı Ḳur’ân (10) bahâne-y-idi ve Ḳur’ân-ı ‘Azîm daḥı Hâḳ te‘âlâ Peyġâmbere viribidüġine Cebrâ’îl daḥı (11) nişâne-y-idi, nite ki Ḳur’ân-ı Ḳadîmde buyurdi:³⁴⁸ **el-ḥamdü li’llâhi’llezî enzele ‘alâ** (12) **‘abdihi’l-kitâbe**⁴²; ya’nî³⁴⁹ şükür ol Tañrıya ki indürdi³⁵⁰ kendü ḳulına kitâbını; (13) ya’nî Kelâmu’llâhi ki kendünün ḳadîm şıfatıdır, ḥurûfî perdesi içinde şaḳlayup **20b** (1) ḳullarına gönderdi: **el-ḥamdü li’llâhi’llezî enzele ‘alâ ‘abdihi’l-kitâbe** didi ve Muhammed-i Muṣṭafâ (2) ki kendünün **[37a]** muḥtâr ve üründülenmişdür.³⁵¹ Esrâ ḳımaṭına şarup göklere çıkardı (3) bu ḳavl-ıla ki: **sübhâne’llezî esrâ bi-‘ab-**

•••••

³³⁸ “Sen âletlerle deġil Mutlak Kudret sahibi (Allah) sayesinde muktedirdirsin” anlamındaki bu mısra Enverî’nin münacatının ilk mısraıdır.

³³⁹ mi‘râca: --- B.

³⁴⁰ Metinde “Mescid-i Aḳşâdan (4) Mescid-i Ḥarâma” şeklinde yazılmıştır.

³⁴¹ yitişdüirdi: yitişdüirdiler B.

³⁴² göklere: varmaġa.

³⁴³ artuḳ: ğayrı B.

³⁴⁴ Bes buyurdi bir laṭîf mi‘râc ideler: mi‘râc laṭîf iletmeklik buyurdi ki ideler B.

³⁴⁵ buraç bahâne oldu: --- A.

³⁴⁶ nişân ola ki: nişâne oldu şöyle ki B.

³⁴⁷ Ma’nâ-yı âyet budur ki: --- A.

³⁴⁸ nite ti Ḳur’ân-ı Ḳadîmde buyurdi: şöyle ki Ḳur’ân Ḥükminde buyurur ki B.

³⁴⁹ ya’nî: diyü ya’nî B.

³⁵⁰ indürdi: --- B.

³⁵¹ muḥtâr ve üründülenmişdür: ürünlenmişdi B.

dihî⁴³ didi. Eger hûrûf-ı Qur'an olmayadı³⁵² (4) Qur'an yirde n'eylerdi ve eger Muḥammedün cānı olmayadı³⁵³ Muḥammed göklerde³⁵⁴ n'eylerdi ve daḥı³⁵⁵ (5) yiryüzinde çirkin қоқulu dürlü dürlü sözler varıdı, diledük ki anı³⁵⁶ hoş қоқulu (6) eyleyevüz, mümkin olmadı ki yir anuñ hûrûf-ı micmeresinsüz gökçek қоқulu ola. (7) Bes³⁵⁷ hûrûfı yaratduq, bizüm Kelâm-ı Qadımümüz müte'allıq kılduq, **[37b]** bu hûrûf-ı micmeresi (8) vāsıtası-y-ıla ve kendü kelāmumuz birle yiri hoş büy kılduq, mu'aṭṭar itdük.⁽⁹⁾ İmdi nice ki hoş kılduq, diledük ki gökler daḥı hoş қоқulu kılavuz,⁽¹⁰⁾ göklerde daḥı³⁵⁸ cānlar çok olur. Bes ol cānlar ortasından bir buḥār (11) şādır³⁵⁹ oldı ki ol daḥı³⁶⁰ büy-ı nā-ḥoşıdı. Ol vaqtın³⁶¹ ki Ḥaḫ sübhānehü ve te'ālā diledi (12) ki Ādem peygāMBER³⁶² vücūda getüre, firiştelere eyitdi: İy firiştelere yirde (13) Ādem yaraduram ve yiryüzinde anı ḥalīfe kıldum didi³⁶³. Nite ki Kelâm-ı Qadımında **21a** (1) buyurdi³⁶⁴ ki: **[38a] ve iz kālē rabbūke li'l-melā'iketi innī cā'ilūm fi'l-arzi ḥalīfe**⁴⁴. (2) Firiştelere eyitdi ki: **e tec'alū fihā men yüfsidü fihā ve yesfikü'd-dimā'** (3) **ve naḥnū nüsebbiḥu bi-ḥamdike ve nüḳaddisü lek**⁴⁵; ya'nī kılur mısın yiryüzinde ol (4) kimse'i ki fesādlar ideler ve ḳanlar dökeler, biz saña tesbīḥ ve taḳdīs (5) iderüz, n'idersin Ādemi yaradup didiler.³⁶⁵ Ḥaḫ te'ālā ḥazreti buyurdi ki: **innī** (6) **a'lemü mā lā te'lemün**⁴⁶; ya'nī ben bilürin şol nesne'i ki siz anı bilmezsiniz.³⁶⁶ (7) Bes çünkü bu kelām ve³⁶⁷ bu günāḥ firiştelerden şādır oldı, güyā ki

.....

³⁵² olmayadı: olmayaydı B.

³⁵³ Muḥammedün cānı olmayadı: Muḥammed cānı olmayaydı B.

³⁵⁴ Muḥammed göklerde: Muḥammedün cānı B.

³⁵⁵ ve daḥı: --- B.

³⁵⁶ anı: yiri B.

³⁵⁷ Bes: --- B.

³⁵⁸ daḥı: --- B.

³⁵⁹ şādır: vāḳı' B.

³⁶⁰ ol daḥı: --- B.

³⁶¹ vaqtın: vaḳt B.

³⁶² peygāMBER: peygāMBERi B.

³⁶³ yiryüzinde anı ḥalīfe kıldum didi: yiryüzine ḥalīfe kıluram B.

³⁶⁴ buyurdi: buyurur B.

³⁶⁵ Ya'nī kılur ... didiler: Didiler biz saña tesbīḥ ve taḳdīs iderüz n'idersin Ādemi yaradup fesād ehli olur ve ḳanlar dökeler didiler B.

³⁶⁶ Ḥaḫ te'ālā ... bilmezsiniz: --- B.

³⁶⁷ Bes çünkü bu kelām: Çünkü B.

bir nā-hoş (8) bûy-ı buhâr olup zuhûra geldi³⁶⁸, eyle olsa Muḥammedün cism-i muṭahharı vâsıtası-y-ıla (9) gökleri daḥı mu‘aṭtar kılduḥ³⁶⁹ ve yirde daḥı sözler **[38b]** çoğıdı, bizüm (10) kelāmumuz daḥı³⁷⁰ gerekidi. Bes Qur‘anı nâzil kılduḥ. Ve göklerde daḥı³⁷¹ cânlar çoğıdı, (11) Muḥammedün cânı daḥı³⁷² gerek-idi ve anı daḥı göklere çıkarıduḥ. Ve daḥı şöyle ki Qur‘ân-ı (12) Qadīm-ile yire şevḩ ve şeref ḥâşıl oldı ve Muḥammed-i Muştafâ (13) ḥazretinün cânını daḥı göklere mi‘râca çıkar-maḩlıḩ-ıla gökler ehline **21b** (1) şeref ḥâşıl oldı³⁷³. Haḩ sübhâneḩü ve te‘âlâ eyitdi ki: Yâ Muḥammed³⁷⁴, (2) bu maḩâma³⁷⁵ ki sen yitişdüñ hiç bir peygâMBER yitişme-di, ammâ (3) senün bu cism-ile mi‘râc itdügün ḥâcet-içün degüldür, belki (4) ḩuc-cet-içündür, yâ Muḥammed çünki³⁷⁶ ḩuccet nerdübânınıñ intihâsına (5) **[39a]** yitişdüñ, şimden girü ḩâcet nerdübânına ḩadem ur. Ol nerdübânıñ (6) evvel ayaḩı bizüm efâlumuz şıfatıdır ki: **e‘üzü bi-‘afvike min ‘ikâbıke**⁴⁷; (7) ya‘nî şıgınuram senün ‘afvüña. Ve ikinci ayaḩı bizüm zâtımız şıfatıdır ki: (8) **e‘üzü bi-rızâke min-saḩâṭıke**⁴⁸; ya‘nî şıgınuram senün rızâña (9) senün ḩışmuñdan. Üçüncü ayaḩı³⁷⁷ nihâyetdür bizüm zât-ı bî-nihâyetümüzdür (10) ki: **ve e‘üzü bike minke**⁴⁹; ya‘nî şıgınuram saña senden. Bes (11) çünki ḩazret-i Risâlet³⁷⁸ bu mertebeye yitişdi anuñ zât-ı bî-cünü (12) öninde **[39b]** ‘acze varup eyitdi ki: **lâ üḩşî senâ‘en ‘aleyke ente kemâ eşneyte ‘alâ nefsıke**⁵⁰; ya‘nî iy Bâr-i ḩuzâyâ,³⁷⁹ ben seni ögmezem, **22a** (1) şöyle ki sen seni ögersin didi³⁸⁰. Ammâ Muḥammed-i Muştafâ (2) Haḩ te‘âlâ ḩazretinün dîzârını ten gözi-y-ile görmedi ve anuñ Kelâm-ı (3) Qadîmini³⁸¹ ten

.....

³⁶⁸ bûy-ı buhâr olup zuhûra geldi: bûy-ı buhâr vâḩı‘ oldı B.

³⁶⁹ kılduḥ: kıldı B.

³⁷⁰ daḥı: --- B.

³⁷¹ Bes Qur‘anı nâzil kılduḥ ve göklerde daḥı: ve göklerde B.

³⁷² daḥı: --- B.

³⁷³ ve anı daḥı göklere ... ḩâşıl oldı: şöyle ki Kelâm-ı Qadîmiyile yire şeref ḩâşıl oldı ve Muḥammedün cânın göklere mi‘râca çıkarmaḩlıḩıla gökler ehline daḥı şeref ḩâşıl oldı B.

³⁷⁴ eyitdi ki Yâ Muḥammed: eydür ki İy Muḥammed B.

³⁷⁵ maḩâma: yire B.

³⁷⁶ yâ Muḥammed çünki: çünki yâ Muḥammed B.

³⁷⁷ ayaḩı: ayaḩı ki B.

³⁷⁸ Bes çünki ḩazret-i Risâlet: ḩazret-i Risâlet çünki B.

³⁷⁹ iy Bâr-ı ḩudâ-yâ!: iy Çalabum! B.

³⁸⁰ didi:--- B.

³⁸¹ Kelâm-ı Qadîmini: Kelâm-ı Qadîmin B.

ķulađı-y-ıla işitmedi, belki Allāhu te'ālānuñ³⁸² luťfi anuñ (4) mübārek ķulađında bir işitmeklik yarattı ki ĥurūfa ve şavta muĥtāc (5) degüldi. Ve dađı³⁸³ anuñ gözinde bir göz yarattı ki istemeklik ciheti (6) olmadı, tā ol ķulađ-ıla Allāhu te'ālānuñ³⁸⁴ Kelām-ı Qadīmın **[40a]** işitdi (7) ve ol göz-ile Ĥaķ te'ālānuñ niteliksüz dīzārını ve³⁸⁵ pādīřāhlıđını (8) gördi ve dađı³⁸⁶ Ĥaķ sübhānehü ve te'ālā eydür: Yā Muĥammed baña senden (9) yigrek bir ķul yoķdur ki kendü 'ācızlıđ ıkrārñamesin yaza (10) kendü eli-y-ile ve cemī'i yir ehlin ve gök ehlin kendü dervīřliğine (11) ve kendü 'ācızlıđına řanuķ řuta³⁸⁷ ki kendünün ĥiç nesnesi yoķdur. (12) Her nesi ki vardur bendendür³⁸⁸ ve Resül ĥazretin -'aleyhi's-selām- (13) ki **[40b]** mi'rāca iletdiler, hem ten-ile iletdiler hem cān-ıla. Ammā cān **22b** (1) aşlıdı ve ten teba'ıdı; ya'nī uyı-cı-y-ıdı ve mi'rāc ĥalķası ki³⁸⁹ cān boynına (2) düşdi, teni dağı tebe'ıyyetle bile uydurdu. **FAŞL.** (3) Girü cān sözine gelelüm, ol 'acib degüldür ki cān uyımaya, belki 'acib oldur ki cān ölmeye. Bes³⁹⁰ bizüm dirliğümüz eyle gerekdür ki (5) içinde ölüm olmaya. İmdi ol uçmaķda olur, tā kendü keremi ve fazlı (6) birle uçmaķ ehline nāme yaza, 'unvāni ya'nī evvel bu ola ki: (7) **[41a] mine'l-ĥayyi'illezi lā-yemüt ile'l-ĥayyi'illezi lā-yemüt**³⁹¹ lā-yemüt³⁹¹; (8) ya'nī nāmedür ol ĥay pādīřāhdan ki aña ölüm yoķdur³⁹². Ol ķullara kim (9) ĥayāt-ı ebedī virdüm, anlar dağı ölmez diyü uçmaķ ehline bitiler yazalar, uçmaķ (10) ehli bu ni'mete yitişeler ve dağı řamunuñ ki yidi řabaķası vardur, dükeli (11) řabaķalarında ķāfirler olurlar, cühüd gibi ve tersā gibi ve gebrler³⁹³ (12) ve büt-perestler gibi. Ammā yidinci řabaķada münāfiķlar olalar, 'azābuñ (13) şatırağı münāfiķlara ola. Ĥāteme anda şamuda bir yir düzeler ki ĥiç kāfir **23a** (1) anda düşmeye ve **[41b]** andan ĥaberi dağı olmaya, od-ıla

•••••

382 Allāhu te'ālānuñ: Alāhuñ B.

383 dağı:--- B.

384 Allāhu te'ālānuñ: Allāhuñ B.

385 dīzārını ve:--- B.

386 ve dağı:--- B.

387 řanuķ şuta: řanuķ duta B.

388 tā 'ālem ĥalķı bileler ki ĥiç yaradılmıřuñ nesnesi yoķdur her nesi ki vardur bendendür: --- A.

389 ki: --- A.

390 Bes: --- B.

391 **ile'l-ĥayyi'illezi ve yuĥyi'illezi** B.

392 ya'nī ... yoķdur: ya'nī biti ol diri pādīřāhdandır ki anuñ ölümü yoķdur B.

393 gebrler: gebürler B.

Hâtem arasında bir hicâb ideler (2) ki oduñ issisi aña yitişe ammâ oduñ yalını yitişmeye. Bes imdi küfr ki zışt (3) şıfatdur ve gâyet horlıqdur, ol zıştlik ve horlıq-ıla ki³⁹⁴ Hâtemdür, cömerdlik (4) şıfatı ve sehâsı ve eyü işlülügi küfür çirkinligin örter. Ve İslâm ki gökçek (5) şıfatdur, memdüh³⁹⁵ ve begenilmişdür bu dükeli hübluğ-ıla, zulüm şıfatı ol (6) İslâmuñ hübluğını ve yigligini³⁹⁶ örter, çünki Hâtem kâfırlıq-ıla (7) eyelük eyledi, ol eyelük zâyi' olmadı³⁹⁷. Senüñ İslâm-ıla imân-ıla [42a] müsül-mânlar³⁹⁸ (8) eyelük itdügün dağı yigreg ve evlâdur ki zâyi' olmaya. Bes iy sulţân-ı (9) ehl-i İslâm! Ra'ıyyetüne eyelük eyle ki seni soñra ra'ıyyetden şorarlar³⁹⁹. (10) Şöyle ki Hâzret-i Risâlet -şalla'llâhü 'aleyhi ve sellem- bir hadişde⁴⁰⁰ buyurur: (11) **küllüküm râ'in ve küllüküm mes'ulün 'an ra'ıyyetihî**⁵²; ya'nî sizün (12) dükelünüz çüpânlardur ve cemî'ünüze ra'ıyyetden şorsalar⁴⁰¹. İmdi sulţân-ı (13) 'âlemsin⁴⁰² ehl-i Rüm dağı⁴⁰³ bi'l-küllüyye senün ra'ıyyetündür ve yidi⁴⁰⁴ a'zañ **23b** (1) ki yidi endâmuñdur, anları neye şarf itdün⁴⁰⁵, andan dağı şorarlar; ammâ (2) bilgil ki su'âl hem ehl-i tã'ata ve hem ehl-i harâbâta⁴⁰⁶ ve hem gedâya ve hem (3) [42b] baya⁴⁰⁷ iderler; lîkin Hâk te'âlâ hâzretinün⁴⁰⁸ heybet-i şıfatı tã'at ve 'ibâdet (4) ehlinün gönline ilhâm ider ki benüm 'azâbumdan ve 'ıķâbumdan emîn olmañ, ve harâ-bâtiler (5) ve fâsıklar⁴⁰⁹ gönline luţf şıfatı ilhâm ider ki benüm rahmetümden nev-

.....

³⁹⁴ ki: --- B.

³⁹⁵ gökçek şıfatdur, memduh: şıfat-ı hübdur.

³⁹⁶ hübluğını ve yigligini: eyelüklerini ve hübluğını B.

³⁹⁷ eyelük eyledi, ol eyelük zâyi' olmadı: eyelük ider ol zâyi' olmaz B.

³⁹⁸ müsül-mânlar: müsül-mânlığa B

³⁹⁹ Bes ... şorarlar: Bes imdi ra'ıyyete eyelük eyle ki seni ra'ıyyetden şorarlar B.

⁴⁰⁰ şalla'llâhü ... hadişde: --- B.

⁴⁰¹ çüpânlardur ve cemî'ünüze ra'ıyyetden şorsalar: çüpândur ve dükelünüze ra'ıyyetden şorılır B.

⁴⁰² imdi sulţân-ı 'âlemsin: şöyle ki B.

⁴⁰³ dağı: --- B.

⁴⁰⁴ yidi: cemî' B.

⁴⁰⁵ anları neye şarf itdün: ol yidi endâmuñı neye taşarruf itdün B.

⁴⁰⁶ Ammâ ... ehl-i harâbâta: Bu su'âl tã'at ehline ve hem harâbât ehline B.

⁴⁰⁷ baya: sulţâna B

⁴⁰⁸ lîkin Hâk te'âlâ hâzretinün: ammâ Hâk sübhânehü ve te'âlânuñ B.

⁴⁰⁹ ve fâsıklar: --- B.

mîz (6) olmañ. Ve daħı bilgil ki⁴¹⁰ Hıağ te'ālā ħazretinde günāhkārlaruñ āhı vāhı (7) ve zārîlîğ āvāzı⁴¹¹ yigrekdür şol riya ehli zāhidleruñ tesbîh üninden (8) ki zūhdlerine ve řā'atlarına⁴¹² tekye itmiş olalar, Hıağ⁴¹³ te'ālānuñ raħmetine (9) i'timād itmeyeler⁴¹⁴, belki zūhdlerine ve tesbîhlerine i'timād ideler⁴¹⁵. Nite ki⁴¹⁶ nağlda (10) gelmişdür kim⁴¹⁷: **enînü'l-müznibîne efzalı min [43a] 'ameli'z-zāhidîne ve'l-müsebbihîn.**⁵³ (11) Bes Hıağ te'ālā ħazreti kendü luř ve keremi-y-ile⁴¹⁸ şol günāhkār kullarum ki (12) günāha meşğul olmuşlardır, hemān baña dayanmışlardır.⁴¹⁹ Ammā her (13) günāhuñ şoñınca⁴²⁰ āh ideler, te'essüf ve telehhüf ideler; ya'nî ğuşşa yiyeler, **24a** (1) āħirü'l-emr itdüklerine peşimān olup⁴²¹ tevbe ideler, ben daħı luşfum keremüm-ile⁴²² ol (2) āh idüp peşimān olan kullarumuñ günāhlarını⁴²³ yarlığayam ve anları⁴²⁴ 'afv idem, (3) tā benüm ğufrānlığum ve raħmānlığum şıfatı zāhir ola⁴²⁵. **FAŞL.** (4) Bilgil kim 'adl Allāhu te'ālā şıfatlarından birisidür⁴²⁶. İmdi⁴²⁷ sen daħı 'adl (5) it ki Allāhu te'ālānuñ **[43b]** 'adillığı şıfatı-y-ıla mevşüf olasın. İmdi⁴²⁸ (6) 'adl itmek ol degül ki bir kimseye eylük idesin, belki 'adl itmek oldur (7) kim her

••••••••••

410 ve daħı bilgil ki: --- B.

411 āhı vāhı ve zārîlîğ āvāzı: āhı āvāzı B.

412 zūhdlerine ve řā'atlarına: zūhde B.

413 Hıağ: Allāhu B.

414 i'timād itmeyeler: i'tibār itmeyeler B.

415 belki ... ideler: --- B.

416 nite ki: nite kim B.

417 kim: ki B.

418 luş ve keremi-y-ile: luşfi-y-ıla eydür B.

419 hemān baña dayanmışlardır: --- B.

420 şoñınca: 'ağabınca ya'nî ardınca B.

421 itdüklerine peşimān olup: peşimān olalar B.

422 luşfum keremümile: luşfumıla B.

423 ol āh idüp peşimān olan kullarumuñ günāhlarını: ol kulumuñ günāhın B.

424 ve anları: --- B.

425 ğufrānlığum ve raħmānlığum şıfatı zāhir ola: ğufrān şıfatum zāhir ola B.

426 Bilgil kim ... birisidür: Bilgil ki Allāhu te'ālānuñ şıfatlarından ve adlarından birisi 'addur B.

427 İmdi: --- B.

428 İmdi: --- B.

eylük kim idersin⁴²⁹ maḥalline idesin. Meşelâ eger ‘âlimlere⁴³⁰, dânişmenlere (8) ƙal‘alar ve silâhlar⁴³¹ bağışlayasın ve tederis ve kitâbları sipâhîlere (9) ve beglere⁴³² viresin eylük itmiş olasın. Bes bu iş ‘adl olmaya, belki ‘adl (10) ol ala ki medâris ve kitâbları dânişmenlere⁴³³ viresin, ƙal‘aları ve silâhları (11) beglere ve⁴³⁴ sipâhîlere ve çeri ehline viresin. Çün⁴³⁵ eyle olsa her [44a] işi maḥalline şarf idüp ‘adl itmiş olasın. İmdi iy sulţân⁴³⁶ sen daḥı (13) ra‘iyyetün⁴³⁷ ortasında şöyle ‘adl it kim tâ senün neslün ve sülâleñ **24b** (1) daḥı sende ‘adl görüp ve öğrenüp⁴³⁸ anlar daḥı ‘adl ideler, sen daḥı⁴³⁹ (2) şevâblarına bile şerik olasın. Gel imdi nazâr it kim Âdem peygâmbere⁴⁴⁰ (3) devrinden tâ bugüne degin hiç sulţânlaruñ millikinden ve salţanatından⁴⁴¹ (4) ve pâdişâhlığından nesne söylemediler, ammâ ‘adlından ve iḥsânından⁴⁴² (5) söylediler, pâdişâhlıkları girdi, kendülerün eyü adı ƙaldı⁴⁴³.

Fârsî:

Nâm-ı Nüşîn revân zi-kerden-i ‘adl

Müntezir geşt der heme ‘âlem

Pâdişâhî ki nîz ‘adl-küned

Nâmver gereded u be-ḥayl u ḥaşem

Hiç tâ‘at zi-‘adl bihter nîst

Hiç ‘iştân beter zi-cevr u sitem⁴⁴⁴

●●●●●●●●●●

429 kim her eylük kim idersin: ki her ne eylük idersin B.

430 ‘âlimlere: --- B.

431 ve silâhlar: ve âlet silâh B.

432 ve beglere: --- B.

433 dânişmenlere: dânişmendlere B.

434 beglere ve: --- B.

435 Çün: --- B.

436 İmdi iy sulţân: --- B.

437 ra‘iyyetün: ra‘iyyet B.

438 ve öğrenüp: --- B.

439 sen daḥı: anlaruñ B.

440 kim Âdem peygâmbere: ki Âdem B.

441 ve salţanatından: --- B.

442 ve iḥsânından: --- B.

443 kendülerün eyü adı ƙaldı: ammâ eyü adları ƙaldı B.

444 Farsça beyitler B’de yok.

İşi ön şon hōd ölmekdür gişinün

[44b] *Gişi ol kim şonın gözler işinün*

Dürişe kesb ide bir yahşı adı

Cihāna gelmegün budur muradı

Ve ger hayr u şer kılmaz gişiden

Terah̄hum kılsa yig adın işiden

(12) İmdi ol eyü adlar kılanlar⁴⁴⁵ Süleymān Peygāmbere⁴⁴⁶ gibi ve İskender-i Zü'l-ḳarneyn⁴⁴⁷ (13) gibi ve Me'mūn Ḥalīfe gibi ve Hārūn er-Reşid gibi ve Sulṭān Maḥmūd **25a** (1) gibi, ve senūn ecdāduñ nuşratü'l-guzāt ve'l-mücāhidin sa'īd ü şehid⁴⁴⁸ Orhān gibi (2) ve server-i guzāt **[45a]** Murād Ḥān gibi Sulṭān Ġāziyān Bāyezid Ḥān gibi (3) kehfü'l-mazlūmīn ve nāşıru'l-müslimīn⁴⁴⁹ sa'īd ü şehid Sulṭān Muḥammed Ḥān⁴⁵⁰ (4) gibi -rahımeḥümü'llāh rahmeten vāsi'aten-. İmdi şol sulṭānlar gibi bu⁴⁵¹ cihāna geldiler, (5) ra'ıyyetlere⁴⁵² 'adl itdiler. Āḫır kendüleri⁴⁵³ dār-ı fenādan dār-ı beḳāya naḳl itdiler, eyü adları (6) ḳaldı, tā kıyāmete degin 'adılları söylenür, dünyā geḳer vü 'ömr dükenür 'adl şevābı (7) bāḳı ḳalur, āḫıretde 'ıvazın bulur⁴⁵⁴. Şöyle ki Ḳur'ānda geldi⁴⁵⁵: **Mā 'indeküm (8) yenefedü ve mā 'inda'llāhi bāḳin**⁵⁴; **[45b]** ya'nı şol nesne kim⁴⁵⁶ sizün ḳatunuzdadur (9) dükenür, zāyil olur ve şol kim Allāhu te'ālā ḳatında⁴⁵⁷ bāḳıdür, ezeli'dür, zāyil olmaz. Bes

●●●●●●●●

⁴⁴⁵ İmdi ol eyü adlar kılanlar: --- B.

⁴⁴⁶ Peygāmbere: Nebi

⁴⁴⁷ İskender-i Zü'l-ḳarneyn: Zü'l-ḳarneyn B.

⁴⁴⁸ sa'īd-i şehid: --- A.

⁴⁴⁹ nāşıru'l-müslimīn: nuşratü'l-müslimīn B.

⁴⁵⁰ Sulṭān Muḥammed Ḥān: Sulṭān İbn Sulṭān Sulṭān Muḥammed Ḥān B.

⁴⁵¹ İmdi şol sulṭānlar gibi bu: Bu sulṭānlar ki B.

⁴⁵² ra'ıyyetlere: ra'ıyyete B.

⁴⁵³ kendüleri: --- A.

⁴⁵⁴ dünyā ... bulur: --- B.

⁴⁵⁵ şöyle ki Ḳur'ānda geldi: nitekim İḤaḳ te'ālā Kelām-ı Mec'īdinde buyurur ki B.

⁴⁵⁶ Ya'nı şol nesne kim: Ma'nā-yı āyet budur ki, ya'nı şol nesne ki B.

⁴⁵⁷ ḳatında: ḳatındaḳı B.

(10) hîç bir kimse⁴⁵⁸ ‘adl itmekden ziyân itmedi ve hîç bir gîşi zulm itmekden (11) aşşı itmedi. Haberde gelmişdür kim⁴⁵⁹ yarın kıyâmet gününde Hâk te‘âlâ kâdîlik (12) kürsîsin kura, nidâ idüp eyde kim: **Le-in cāze'l-yevme ‘alâ zulmî zālîmin** (13) **fe’inne’z-zālîme yefnā**⁵⁵; ya’nî eger bugün zālîmlerüñ zulmî üzerine ‘adl idicek⁴⁶⁰ **25b** (1) olursam zālîmler fenâya gider. Ve daħı⁴⁶¹ Tevrîtte şöyle gelmişdür **[46a]** kim⁴⁶²: **Beytü** (2) **’z-zālîmi harāb**^{ün} **velev ba’de hîñ**⁵⁶; ya’nî zālîmlerüñ evleri harāb-dur eger (3) zamānlardan şoñra olursa daħı⁴⁶³. Bes çün zulm itmeklig-ile ev harāb olur, (4) gerekdür kim⁴⁶⁴ ‘adl itmeg-ile daħı⁴⁶⁵ ‘imâret ola, belki eger zulm idecek olursañ (5) dükeli ra’iyyet himmetlerin saña yavuzluğ-[ıl]a bağlarlar⁴⁶⁶ ve eger ‘adl idecek (6) olursañ cemî‘-i himmetlerin saña bağlarlar eylüğ-ile⁴⁶⁷. İmdi şek yokdur⁴⁶⁸ kim (7) himmetlerde daħı eşerleri vardur hem eylük üzerine hem yavuzluğ üzerine. (8) **Hîkâyet**. Eydürler ki: Kâblubağa çünki yumurdasın⁴⁶⁹ (9) **[46b]** kôr ırâkdan varur anuñ⁴⁷⁰ berâbarında tûrur ve himmetin anuñ üzerine⁴⁷¹ (10) bağlar, tâ anuñ himmeti-y-ile yavrısı yumurdadan çıkar⁴⁷² haşıl (11) olur. Belki bu du‘acı naķıldâ şöyle buldum ki zamân-ı mâzîde (12) selâtinüñ⁴⁷³ ba’zısınıñ ‘âdeti bu-y-ımuş kim kaçan⁴⁷⁴ bir şehr (13) üzerine varsalar⁴⁷⁵ hergiz kimse’i kômazlarmış ki

•••••

⁴⁵⁸ Bes hîç bir kimse: Hîç kimesne B.

⁴⁵⁹ Haberde gelmişdür kim: Haberde şöyle gelmişdür ki B.

⁴⁶⁰ idicek: idecek B.

⁴⁶¹ ve daħı: diye ve B.

⁴⁶² kim: --- B.

⁴⁶³ olursa daħı: daħı olursa B.

⁴⁶⁴ gerekdür kim: gerek ki B.

⁴⁶⁵ daħı: --- B.

⁴⁶⁶ idecek ... bağlar: iderseñ nice ra’iyyet ki senüñ vardur dükeli himmetin saña bağlar yavuzluğ-ıla B.

⁴⁶⁷ ‘adl idecek olursañ ... eylüğile: ‘adl idesin dükeli himmetin girü saña bağlar eylüğile B.

⁴⁶⁸ yokdur: degül B.

⁴⁶⁹ Eydürler ki: Kâblubağa çün ki yumurdasın: Görmez misin şol kâblubağa çün ki yumurdasını B.

⁴⁷⁰ ırâkdan varur anuñ: ırâkdın B.

⁴⁷¹ anuñ üzerine: aña B.

⁴⁷² çıkar: --- B.

⁴⁷³ zamân-ı mâzîde selâtinüñ: zamân-ı evvelde selâtin-i mâzîden B.

⁴⁷⁴ kim kaçan: --- B.

⁴⁷⁵ üzerine varsalar: üzerine kim varalar B.

varalar⁴⁷⁶ anda cenk **26a** (1) ideler. Belki ol şehriün yoḡaru ʔarafından gelüp ol şehri berābarında (2) ʔonarlarımış ve himmetlerin aña baḡlayup ol şehri fetḫ idüp alurlarmış. (3) Bes bundan ma'lūm oldu kim⁴⁷⁷ **[47a]** himmetleriün eṣerleri vardur. İmdi ol (4) yigrekdür ki iy şāh-ı cihān ve iy sulṭān-ı zamān⁴⁷⁸, seniün arduñca daḡı⁴⁷⁹ eyü (5) himmetler ola, şundan⁴⁸⁰ ki yavuz himmetler ola. İmdi cehd it ki (6) 'adl [ü] dād idesin ve mecmū' ḡalāyıḡdan alkış ve du'ā alasin, tā ki (7) devletiün ve şevketiün daḡı ziyāde ola. Zīrā⁴⁸¹ cümlesi seniün ra'iyetleriündür (8) bunlara şefḡat ve merḡamet⁴⁸² it, her ki senden büyükdür (9) aña oḡul ol ataña ḡurmet eyle⁴⁸³ ve her ki senden küccükdür⁴⁸⁴ anlara ata (10) ol, oḡlanları ki şefḡat eyle⁴⁸⁵ ve her ki saña⁴⁸⁶ berāberdür anlara⁴⁸⁷ ʔardaş ol, (11) ʔardaşlarıña eylik ile naḡar it. Gör⁴⁸⁸ ki ḡalimler ne tizcek helāk olurlar, (12) **[47b]** eṣerleri daḡı ʔalmaz. Nite ki⁴⁸⁹ Ḥaḡ te'ālā Kelām-ı Ḳadīminde⁴⁹⁰ buyurur eydür ki: (13) **hel tūḡssü minḡum min eḡad**ⁱⁿ⁵⁷; ya'nī anlardan ḡiçbir kimse'i **26b** (1) görür misin⁴⁹¹, ya'nī şöyle helāk olurlar⁴⁹² ki eṣerleri daḡı ʔalmadı⁴⁹³; ammā (2) tā ḡiyāmete deḡin 'ādil pādīşāhlarıñ 'adlı söylenür, Sulṭān (3) Maḡmūd gibi Sulṭān Sencer gibi ve seniün ecdāduñ ḡāzī, 'ādil⁴⁹⁴ (4) pādīşāhlar

•••••

⁴⁷⁶ varalar: --- B.

⁴⁷⁷ kim: ki B.

⁴⁷⁸ ve iy sulṭān-ı zamān: --- B.

⁴⁷⁹ daḡı: --- B.

⁴⁸⁰ şundan: andan B.

⁴⁸¹ İmdi ... Zīrā: İmdi dükeli himmetleri dirneḡdür B.

⁴⁸² ve merḡamet: --- B.

⁴⁸³ ataña ḡurmet eyle: --- B.

⁴⁸⁴ küccükdür: kükcükdür B.

⁴⁸⁵ oḡlanları ki şefḡat eyle: --- B.

⁴⁸⁶ saña: --- B.

⁴⁸⁷ anlara: aña B.

⁴⁸⁸ ʔardaşlarıña eylik ile naḡar it gör: naḡar it B.

⁴⁸⁹ Nite ki: Nite kim B.

⁴⁹⁰ Kelām-ı Ḳadīminde: Kelām-ı Ḳadīm içinde B.

⁴⁹¹ görür misin: görür misin B.

⁴⁹² olurlar: olup dururlar B.

⁴⁹³ ʔalmadı: ʔalmayup durur B.

⁴⁹⁴ 'ādil: --- B.

gibi -rahımehu'llāhi 'aleyhim ecma'in-⁴⁹⁵. **[48a]** Bes sen 'adl it kim (5) ańılcaķ -rahımehu'llāh- diyeler⁴⁹⁶. **FAŞL.** (6) Ve dağı bilgil kim⁴⁹⁷ hiĉ kimeseye od-ıla 'azāb itmeyesin zinhār ve zinhār (7) andan Őaķınasın⁴⁹⁸ ki od-ıla 'azāb itmeklik Allāhu te'ālādan ğayrı (8) kimseye revā degüldür. 'Ulemā-yı dīn ve e'imme-i ehl-i yaķın⁴⁹⁹ bu me's'eledede (9) iĥtilāf itmişlerdür ki incidici cānavarları dağı od-ıla 'azāb itmek (10) revā ola mı ya⁵⁰⁰ olmaya mı. Ba'zılar eyitmişler ki **[48b]** revā ola ve ba'zılar (11) dimişler ki⁵⁰¹ revā olmaya, zīrā ki od-ıla Allāhu te'ālā 'azāb ider ancaķ⁵⁰². (12) **Hikāyet.** Meger ki Esedu'llāh el-Gālib 'Alī bin Ebī (13) Őālib⁵⁰³ -kerrema'llāhu vec-hehū- zamānında bir ğişi da'vī eyledi, eyitdi⁵⁰⁴ **27a** (1) 'Alī benüm Tańrımdur diyü, 'Aliye bu ĥaberi diyü virdiler⁵⁰⁵. 'Ali ĥazreti⁵⁰⁶ (2) ol ğiŐiyi ĥāzır itdürdi, eyitdi bu sözden dön, ol ğişi eyitdi dönmezem⁵⁰⁷. (3) Bes⁵⁰⁸ 'Alī buyurdi, ol ğiŐiyi oda atdılar, od ortasından çağırdı (4) eyitdi⁵⁰⁹: Yā 'Alī, **[49a]** sen beni⁵¹⁰ sańa Tangrı didü-gümnden nehy itdün; ammā Őimdi (5) sańa Tangrısın didüğümi ĳabül itdün, zīrā ki bańa⁵¹¹ od-ıla 'azāb idersin, (6) zīrā⁵¹² Allāhu te'ālādan ğayrı kimse⁵¹³ ĥod kimseye od-ıla 'azāb itmez. **FAŞL.** (7) Andan Őońra bilgil kim⁵¹⁴ her ĥukmi ki idersin her

.....

- ⁴⁹⁵ rahımehu'llāhi 'aleyhim ecma'in: müsülmānlardan rahımehu'llāhü 'aleyhimā B.
⁴⁹⁶ Bes ... diyeler: Bes imdi 'adl it ki seni dađı ańılcaķ rahımehu'llāhu 'aleyhi diyeler B.
⁴⁹⁷ Ve dađı bilgil kim: Ve andan Őońra Őöyle bilgil ki B.
⁴⁹⁸ andan Őaķınasın: --- B.
⁴⁹⁹ e'imme-i ehl-i yaķın: e'imme-i İslām B.
⁵⁰⁰ ya: --- B.
⁵⁰¹ dimişler ki: eyitmişler ki B.
⁵⁰² ancaķ: --- B.
⁵⁰³ Meger ki Esedu'llāh el-Gālib 'Alī bin Ebī Őālib: Meger Esedu'llāh 'Alī B.
⁵⁰⁴ eyledi eyitdi: eyledi ki B.
⁵⁰⁵ diyü virdiler: didiler B.
⁵⁰⁶ ĥazreti: --- B.
⁵⁰⁷ sözden dön, ol ğişi eyitdi dönmezem: sözden dön didi, ol ğişi eyitdi, dönmezem didi B.
⁵⁰⁸ Bes: --- B.
⁵⁰⁹ eyitdi: eyitdi ki B.
⁵¹⁰ sen beni: beni sen B.
⁵¹¹ bańa: beni B.
⁵¹² zīrā: --- B.
⁵¹³ kimse: kimsene B.
⁵¹⁴ Andan Őońra bilgil kim: Andan girü bilgil ki B.

kimün gerekse sözile ve tedbîr-ile (8) itmegil belki şol gişi sözi-y-ile 'amel eyle⁵¹⁵ ki ol gişinün cānı senün devletün ola⁵¹⁶ [49b] (9) ve senün devletün anuñ cānı ola nāşih ola 'ākil ola⁵¹⁷ ve eger her gişinün sözi-y-ile (10) iş işlerseñ⁵¹⁸ işler fesāda varur, zabt olunmaz.

Beyit:

*Cihān görmiş-ile şehā eş yort
Ki av kolayını bilür eski kurt⁵¹⁹*

(12) Bu söze delil⁵²⁰ oldur kim meşelā eger bir vezîr eyitse ki fulān şehri Zeyde vir⁵²¹ (13) ve bir vezîr [50a] dañı eyitse ki⁵²² yoñ Zeyde virme⁵²³ 'Amra vir. İmdi bu iş üç 27b (1) hālda⁵²⁴ taşra olmaya: Yā Zeyde viresin 'Amra virmeyesin veyāñūd⁵²⁵ 'Amra (2) viresin Zeyde virmeyesin veyāñūd ne 'Amra viresin ve⁵²⁶ ne Zeyde viresin. (3) Eger Zeyde virüp 'Amra virmeyecek olursañ, 'Amra vir diyen vezîr melül (4) olur, eger 'Amra virüp Zeyde virmeyecek olursañ Zeyde vir diyen vezîr (5) melül olur ve eger⁵²⁷ ne Zeyde ve ne 'Amra viresin, dükelişi melül olurlar⁵²⁸. (6) Bes bundan iş fesāda vara. [50b] İmdi eyle gerekdür ki⁵²⁹ şol kimse tedbîr ile (7) iş idesin ki anuñ cānı senün devletün ola ve senün devletün anuñ (8) cānı ola, kendü fāzıl

•••••

515 sözi-y-ile 'amel eyle: meşvereti-y-ile 'amel kıl B.

516 ola: --- A.

517 nāşih ola 'ākil ola: --- B.

518 işlerseñ: iderseñ B.

519 B.'de bu beyitten önce şu Farsça beyit de var:

*Berā-yı cihān didegān kār kūn
Ki şayd āzmūd est ki gürg-i kühen*

520 Bu söze delil: Delil bu söze B.

521 vir: --- A.

522 ki: --- A.

523 virme: virmegil B.

524 hālda: haldan B.

525 veyāñūd: veyā B.

526 ve: --- B.

527 ve eger: --- B.

528 olurlar: olalar B.

529 imdi eyle gerekdür ki: bes gerek ki B.

ve ‘aql-ı kâmil ola⁵³⁰ ve eger her gişinün terbîri-y-ile (9) iş idesin memleket fesâda vara⁵³¹, nizâm-ı ‘âlem bozıla⁵³². Bu kelâmı (10) taşdıķ iden Allâhu te‘âlânı şü kavlıdır ki Qur‘ân-ı Qadîminde buyurur⁵³³: (12) **Lev kâne fihimâ âlihet^{üm} illa‘llâhu le-fesedetâ⁵³⁴**. Âyet ma‘nâsı budur ki eger yirde gökde Allâhdan ğayrı bir Taırnı dağı olaydı yir (13) gök fesâda vara-y-ıdı. Bes gerekdür ki⁵³⁴ şol kimse **[51a]** tedbîr-ile **28a** (1) iş idesin ki anuñ vaşfin eyitdük⁵³⁵, şâhib-re‘y ola ve şâhib-tedbîr ola, el-ĥamdü li‘llâh ki (2) anlaruñ gibi kimseler şimdi pâdişâh-ı İslâmuñ ĥıdmetinde vardur⁵³⁶ (3) eyle olsa fesâd lâzım olmaya. Bes⁵³⁷ Seyyidü'l-mürselîn ve Ĥâtemü (4) ‘n-nebiyyîn⁵³⁸ Muĥammed Resûlullâh şü⁵³⁹ menziletde-y-iken böyle ĥıttâb (5) itdiler ki: **Ve şavirhüm fi‘l-emri⁵³⁹**; ya‘nî, Yâ Muĥammed⁵⁴⁰, kaçan bir iş işlemek (6) dileseñ şâĥâbeler⁵⁴¹ tedbîri-y-ile işle. Bes meşveret vâcib oldı, (7) PeyġâMBER ĥâzreti dağı şâĥâbeler-le **[51b]** meşveret itdi⁵⁴². Ammâ ehl-i (8) tefsîr şöyle buyurdılar kim ol meşveret şâĥâbelerün gönline (9) istimâlet itmeg-içündür⁵⁴³, bu emr anuñ-içün olındı⁵⁴⁴. Ve dağı biregü eger (10) bir kimse⁵⁴⁵ ĥaķķında bir söz dise yaluñuz anuñ didüġi-y-ile iş itme, tâ anuñ (11) ĥaķķatın bilmeyince ve hem vehmi kendüñe pişrev itme, zîrâ ki vehmi (12) yalanlar taķdîr idicidür. Ammâ her nesnenün ĥaķķatı söz-ile (13) ma‘lûm ve mefhûm olunur ve bilinür. Zîrâ ki ĥaķķayıķ[-ı] ma‘âniye fehmi-ile **28b** (1) ve ‘ilm-ile irişeler vehm ve ĥayâl-ile irişilmez⁵⁴⁶. Bes

•••••

530 kendü fâzıl ve ‘aql-ı kâmil ola: ayruķ kimse meşvereti-y-ile degül B.

531 vara: --- A.

532 nizâm-ı ‘âlem bozıla: --- B.

533 şü ... buyurur: Kelâm-ı Qadîmindedür ki buyurur B.

534 Bes gerekdür ki: Ammâ çün B.

535 ki anuñ vaşfin eyitdük: --- A.

536 pâdişâh-ı İslâmuñ ĥıdmetinde vardur: pâdişâhuñ ĥıdmetindedür B.

537 Bes: Belki şöyle gerekdür ki B.

538 Ĥâtemü‘n-nebiyyîn: --- B.

539 şü: bu dükeli B.

540 Ya‘nî, Yâ Muĥammed ! : Ma‘nâ-yı âyet budur ki: Ya‘nî B.

541 şâĥâbeler: şâĥâbe B.

542 PeyġâMBER ĥâzreti dağı meşveret itdi şâĥâbelerle: PeyġâMBER meşveret itdi şâĥâbelerle B.

543 itmeg-içündür: itmeg-içündür B.

544 olındı: olındıydı B.

545 Ve dağı biregü eger bir kimse: Ve ger biregü bir kimse B.

546 ‘ilmile irişeler vehm ve ĥayâlile irişilmez: ‘ilmile irişür vehmile irişmez B.

[52a] vehm yol urıcıdır, 'ilm (2) vehm yöresine yitişmez vehm sâbıkdur; ya'nî ki 'ilimden öndendür⁽³⁾ niçe ki⁵⁴⁷ Cebre'îl -'aleyhi's-selâm- mi'râc gicesi Peygâmbere hâzretinden⁵⁴⁸ girü kaldı, (4) vehm uçından kaldı, 'ilm vehme yitişmedi.⁵⁴⁹ Bes her ne ki idersin haqîkatın bilmeyince (5) itme ve kendüzünü 'adl berekâtı-y-ıla dünyâ pâdişâhlığından âhîret (6) pâdişâhlığına yitişdür⁵⁵⁰. Allâhu te'âlâ hâzretine tevekkül it, şöyle ki (7) Haq te'âlâ Kelâm-ı Kadîminde buyurur: **Ve men yetevekkel 'ala'llâhi fehüve hasbühü**⁶⁰; (8) [52b] ya'nî her kimse ki Allâhu te'âlâya tevekkül eyleye⁵⁵¹ Allâhu te'âlâ aña kâfidür, yiter. (9) İmdi yavuz hem-nişin ve yoluñ urıcılardan⁵⁵² ırağ ol ki senüñ işüñe (10) ziyân ider ve anuñ yavuzluğu saña yitişür ne kadar ihtirâz iderseñ dağı⁵⁵³. (11)

Beyit:

*Her ki ay-ıla otursa yüzi olur hem-çü mâh
Çölmeg-ile olan muşâhib tonnu ider siyâh*⁵⁵⁴

(13) **Hikâyet:** Eydürler ki Şeyh Ebû Sa'îd Ebül-Hayr [53a] -rahmetu'llâhi 'aleyh-**29a** (1) bir gün⁵⁵⁵ mürîdleriyle giderdi, bir mezbeleye yitişdiler ki anda murdâr ve kôkar⁵⁵⁶ (2) nesneler çoğ-ıdı, şeyhuñ mürîdleri andan burnınların tutdılar, şeyh (3) yüzün⁵⁵⁷ mürîdlerine tutup⁵⁵⁸ eyitdi: Hîç bilür misiz ki bu necâsetler size (4) hâl dili-y-ile ne dirler? Mürîdler bilmezüz didiler. Şeyh eyitdi: Eydürler ki, bu senüñ (5) mürîdlerüñe eyit ki biz burnumuz sizden⁵⁵⁹ tutmak gerekür, siz bizden⁵⁶⁰ mi

•••••

⁵⁴⁷ öndendür niçe ki: öndür şöyle ki B.

⁵⁴⁸ Bu kelimededen sonra B.'de "'aleyhi's-selâm" ilâvesi var.

⁵⁴⁹ yitişmedi: --- A.

⁵⁵⁰ kendüzünü ... yitişdür: kendüzünü bul, bu dünyâ pâdişâhlığından 'adl berekâtı-y-ıla âhîret pâdişâhlığına yitişdürür B.

⁵⁵¹ eyleye: itse B.

⁵⁵² hemnişin ve yoluñ urıcılardan: hemnişinden ve yol urıcılardan B.

⁵⁵³ ne kadar ihtirâz iderseñ dağı: --- B.

⁵⁵⁴ B.'de bu beytin Farsçası var, yazı silik, okunamadı.

⁵⁵⁵ rahmetu'llâhi 'aleyh bir gün: rahîmehü'llâhü 'aleyh B.

⁵⁵⁶ kôkar: yır B.

⁵⁵⁷ yüzün: yüzünü B.

⁵⁵⁸ tutup: dönüp B.

⁵⁵⁹ burnumuz sizden: burnumuzu bunlardan B.

⁵⁶⁰ bizden: --- B.

tutarsız? Düunki gün (6) her birümüz bir ni‘met-idük⁵⁶¹, birümüz etmek-idi⁵⁶² ve birümüz ḥalvā-y-idi⁵⁶³ ve birümüz [53b] biryān-ıdı⁵⁶⁴ dükeli (7) ḥalk bize rağbet iderlerdi. Bir laḥza size müşāḥab olup siz ḳarnuñuzda olduḳ, (8) uş⁵⁶⁵ bizüm ḥālümüz böyle oldu. Sizüñ şomluḡuñuz idi kim bize yitişdi. Şimdi (9) biz sizden burnumuz tutmaḳ gerek, siz bizden mi tutarsız didiler⁵⁶⁶. Bes (10) yavuz hemnişinüñ ve yaramaz yoldaşuñ şomluḡı şöyledür⁵⁶⁷:

Yavuz gişinüñ şöḫbeti hem-şoḫbeti çün şen‘ ider

Nite ki güneş şu‘lesin bir pâre bulut men‘ ider

Aḥbār-ı ġarībede⁵⁶⁸ şöyle gelmişdür kim şimāl yilinüñ aşlı ṭamudandır. **29b** (1) Ammā geçecek yir uçmaḳdandır. [54a] Bir laḥza uçmaḡa uğrar, uçmaḳ (2) şıfatın ṭutar, lâcerem⁵⁶⁹ her neye uğrarsa ter ü tāze ider dirildür (3) ve ağacları açar müzeyyen eyler, envā‘-ı zevāhiri bezer⁵⁷⁰. Ve cenüb (4) yilinüñ aşlı uçmaḳdandır, ammā geçecek yiri ṭamudur ve çün bir (5) laḥza ki ṭamudan geçer, ṭamu şıfatın ṭutar, her neye ki uğrarsa (6) ḳurıdır ve ağaçdan yapraḳlar döker ve yiri öldürür ḳurıdır⁵⁷¹. Bes şimāl-i (7) nesīm⁵⁷² yilinüñ aşlı ṭamudandır uğrayacaḳ yiri ki uçmaḳdur, uçmaḳ bereketi (8) aña irişür uçmaḳ şıfatın ṭutar. Ve cenüb yili kim aşlı uçmaḳdandır (9) geçecek [54b] yiri kim ṭamudur ṭamunuñ şomluḡı aña yitişür ṭamu şıfatın (10) ṭutar. Bes yavuz yol urıcı hem-nişinler⁵⁷³ daḡı böyledür. **FAŞL**.⁵⁷⁴ (11) Bilgil ki ma‘hed-i mişāḳda; ya‘nī “elestü bi-rabbiküm” maḳamında Allāhu (12) te‘ālā ol

●●●●●●●●●●

561 ni‘met-idük: etmeg-idük B.

562 etmek-idi: etmek-idük B.

563 ḥalvā-y-idi: ḥalvā-y-ıduḳ B.

564 biryān-ıdı: biryān-ıduḳ B.

565 Bir laḥza ... uş: Bir laḥza ki sizüñ ḳatuñuzda olduḳ B.

566 biz sizden burnumuz tutmaḳ gerek, siz bizden mi tutarsız didiler: biz burnumuz dutmaḳ gerekür siz dutarsız B.

567 Bes ... şöyledür: Pes yavuz hemnişinüñ şomluḡı şöyledür B.

568 aḥbār-ı ġarīb: ġarīb haberlerde B.

569 lâcerem: lâcirem B.

570 ağacları açar müzeyyen eyler envā‘-ı zevāhiri bezer: ağacları bezer B.

571 ḳurıdır: --- B.

572 şimāl-i nesīm: şimāl B.

573 hem-nişinler: hem-nişin B.

574 FAŞL: --- B.

vaçtde ki Âdemi yaratdı, Âdemün arçasını kudret eli-y-le şıgadı⁵⁷⁵, (13) Âdemün dükeli zürriyeti vücûda ve zühûra geldi, mü'min ü kâfir. Bes Hâk **30a** (1) te'âlâ⁵⁷⁶ **elestü bi-rabbiküm** didi, **kâlû belâ**⁶¹ didiler; ya'nî ben sizün (2) Tangrıñuz degül miyem didi, dükeli belî Tangrımuzsın didiler. "Elestü bi-rabbiküm" ma'nisin⁵⁷⁷ budur. (3) Bes elest maķâmında **[55a]** mü'min ve kâfir Âdem-ile uçmaķda bile-y-idi⁵⁷⁸. Bunlaruñ (4) şöhetini birbirine eğer eyledi, tâ her günâhı ki mü'min işler kâfirün şöhetini (5) şomlığıdur ki mü'mine⁵⁷⁹ yitişdi. Ve her eylük ki dünyâda kâfir ider⁵⁸⁰, ol mü'minün (6) muşâhabeti bereketidür⁵⁸¹ ki kâfire yitişdi. Ve çünki kıyâmet günü ola (7) mü'minün günâhını kâfirün boynına koyalar eyideler⁵⁸², bu senün şöhetün şomlığıdur (8) kim⁵⁸³ aña yitişdi-y-idi diyeler⁵⁸⁴. Mü'min günâhsuz kıala uçmağa gire ve kâfirün (9) hayrını mü'mine **[55b]** vireler ki eyideler⁵⁸⁵, mü'min bereketi-y-idi ki kâfire yitişdi-y-idi diyeler (10) kâfir hayrsuz kıala cehenneme gide. **FAŞL.** (11) Bes imdi bilesin ki yavuz yoldaşuñ ziyânı yitişür; gerekdür ki ceħd idesin,⁵⁸⁶ ol yavuz yol urıcı (12) ki kendüzünüñden ırâķ idesin tâ ki sâlim olasın ve daħı şunlar ki saña⁵⁸⁷ (13) eydürler: Biz senün-içün tevfir idelüm niçe biñ biñ dînârlar ve çok mâllar **30b** (1) ħazîneñe cem' idelüm bu eyü tevfidür diyeler. İmdi eyüdür eğer ħalâl vechden (2) olursa; ammâ eğer ħarâm vechden olsa zulum-ıla alınsa eyü tevfir (3) olmaya belki bu eğerçi şüretâ mâl ola lîkin şîretâ mâr ola ki (4) **[56a]** ħazîneye cem' iderler⁵⁸⁸ mâl şüretinde, ammâ şıfatında⁵⁸⁹ ejdeħadur. İmdi (5) bu

•••••

575 kudret eli-y-le şıgadı: şıgadı kudret eli-y-le B.

576 âdemün ... te'âlâ: dükeli âdemi vücûda geldi mü'min ve kâfir B.

577 ma'nisin: --- B.

578 uçmaķda bile-y-idi: uçmaķdaydı B.

579 mü'mine: --- A.

580 ider: ide B.

581 bereketidür: bereketindendür B.

582 eyideler: --- B.

583 kim: ki B.

584 diyeler: --- B.

585 eyideler: --- B.

586 Bes imdi ... ceħd idesin: Bes andan şoñra gerek ki ceħd idesin B.

587 tâ ki sâlim olasın ve daħı şunlar ki saña: anlar ki B.

588 iderler: ideler B.

589 şıfatında: şıfatda B.

ejdehānuñ zaḥmeti kıyāmet güninde ma'lūm⁵⁹⁰ olur. Bes bunuñ gibi (6) gişiler ki zulüm vech-ile māl cem' idelüm diyeler, ammā kendüler tevfir idinüp (7) bu bahā-ne-y-ile 'İş ideler, kendü⁵⁹¹ arzularına irişeler ve anuñ vebālı senüñ (8) üzerüñe kıala. Zīrā⁵⁹² Ḥāzret-i Risālet -'aleyhi's-selām-⁵⁹³ buyurmuşdur kim, (9) her zulmi kim ra'iyet ider ve pādīşāh aña rızā virür, ol zulmi pādīşāh (10) itmiş oldı⁵⁹⁴. Ol zulmi Allāhu te'ālā senden şorar ve⁵⁹⁵ her zulmi **[56b]** ki ra'iyet ider Allāhu te'ālā senden şorar ve her zulmi ki⁵⁹⁶ sen (11) idersin Allāhu te'ālā ra'iyetden şormaz. Bes 'ākıllık degüldür kim biregüden ötrü gişi kendüzine vebāl ḥāşıl ide⁵⁹⁷. Bes gerekdür kim nāyiblerñi (12) 'āmillerñi velāyetüñ-ile ra'iyetlerine 'adl itmek buyurasın⁵⁹⁸, zulm **31a** (1) itmekden anları⁵⁹⁹ men' idesin tā ki murādāt-ı dünyevī ve uhrevī ḥāşıl (2) idesin. **FAŞL.** Selāṭin ve ḥulefā-i māzī ki var-ıdı (3) girçek⁶⁰⁰ dīndār-lar-ıdı, illā⁶⁰¹ 'ulemādan naşīhat taleb iderlerdi. Şöyle **[57a]** ki (4) Hārūnū' r-Reşīd, Şekīk-i Belḥīye eyitdi ki baña ögüt vir, Şekīk (5) eyitdi Allāhu te'ālā seni Ebū Bekr-i Şiddīk yirine kıomuşdur, senden (6) şıdk isteyiser, niteki⁶⁰² Şiddīkdan istedi. Ve daḥı seni 'Ömer⁶⁰³ (7) Fārūk yirine dikmişdür, senden fark ya'nī girçeklik isteyiser⁶⁰⁴, (8) ḥaḳ-la bātıl ortasında, şöyleki andan istedi. Ve daḥı seni (9) 'Oşmān-ı Zi'n-Nüreyñ yirine kıodı, senden utanmaḳ ve kerem isteyiserdür⁶⁰⁵ (10) şöyle ki andan istedi. Ve daḥı seni 'Alī yirine kıomuşdur, senden bahādurlık isteyiserdür, şöyle ki andan iste-

.....

⁵⁹⁰ ma'lūm: --- B.

⁵⁹¹ kendü: --- B.

⁵⁹² üzerüñe kıala. Zīrā : üzerüñe ola. B.

⁵⁹³ 'aleyhi's-selām: --- B.

⁵⁹⁴ oldı: olur B.

⁵⁹⁵ Ol zulmı ... ve: --- B.

⁵⁹⁶ ra'iyet ... zulmı ki: --- A.

⁵⁹⁷ Bes ... ḥāşıl ide: Bes 'ākıllık degüldür ki gişi kendüzine vebāl ḥāşıl ide biregüden ötrü B.

⁵⁹⁸ Bes gerekdür ... buyurasın: Bes gerekdür ki vilāyetüñe ve nāyiblerüñe 'adl itmek buyurasın B.

⁵⁹⁹ anları: --- B.

⁶⁰⁰ girçek: gerçi ki B.

⁶⁰¹ illā: lācirem B.

⁶⁰² isteyiser, niteki: ister, şöyleki B.

⁶⁰³ 'Ömer: --- B.

⁶⁰⁴ isteyiser: ister B.

⁶⁰⁵ isteyiserdür: ister B.

di⁶⁰⁶. Hārūn er-Reşīd (12) eyitdi, **[57b]** iy Şekik naşihatu dağı artur. Şekik eyitdi Hāğ te'ālānuñ bir sarāyı vardur ki aña şamu dirler, seni anuñ kapucusı düzdi ve üç **31b** (1) nesne'i saña virdi, Beytül-mālī ve kāmçıyı ve kılıcı, ve saña eyitdi ki (2) kendüzünüñ bu üç nesne-y-ile şamudan kurtar didi ve her muhtāc⁶⁰⁷ ki ola (3) senüñ katuña hācete⁶⁰⁸ gele bu Beytül-māldan⁶⁰⁹ aña vir. Ve her ki Allāhu te'ālā⁶¹⁰ (4) buyruğına hilāf eyleye aña bu kāmçı-y-ıla edeb virüp te'dīb eyle⁶¹¹. (5) Ve her ki nā-hāğ yire bir kimse'i öldüre anı bu kılıc-ıla depele, **[58a]** ol ölenün (6) hışmı destürü-y-ıla. Eger bunı böyle itmezseñ şamuya evvel girici (7) sen olursın didi, ayrıklar senüñ ardınca girici olurlar didi. Ve dağı (8) bir gün Hārūn er-Reşīdi gördiler, 'Arafa güninde 'Arafatda şol (9) gāyet isside⁶¹² baş açuğ yalın ayak bir taş üstinde tūrmış, (10) Hāğ te'ālā hazretine tazarru' ve zārılık ider. Eydür ki Hūzāvendā, Allāhā, (11) Perverdigārā⁶¹³ Ben bir günāhkār kılvan⁶¹⁴, benüm işüm oldur ki beni dāyim mağfīret (12) şu-y-ıla yuyasın, baña⁶¹⁵ rahmet idesin. Anlar ki anda⁶¹⁶ hāzır (13) tūrmışlar-ıdı, eydürler**[58b]**-ıdı ki görüñ cebbār-ı zemīn Gök Tenrisine nice **32a** (1) zārılık ider didiler. Pes iy pādīşāh!⁶¹⁷ Hāğ te'ālā bu üç (2) nesne'i saña virdi: Beytül-mālī ve bir kāmçıyı ve bir kılıcı. Şöyle ki (3) Hārūnür-Reşīde vir-di-y-ıdı, imdi sen dağı gerek ki şöyle idesin (4) ki⁶¹⁸ ol itdi; ya'nī⁶¹⁹ Beytül-māl ol nesneye şarf idesin. Hāğ te'ālā (5) aña buyurdu, eger eyle itmeyecek⁶²⁰ olursañ ol mazleme senüñ üzeründe kalur. (6) Ol Allāh hāğkı-çün ki yirleri gökleri yaratdı⁶²¹,

●●●●●●●●●●

⁶⁰⁶ ve dağı ... istedi: --- B.

⁶⁰⁷ muhtāc: hācet ehli B.

⁶⁰⁸ hācete: --- B.

⁶⁰⁹ Beytül-māl: māl B.

⁶¹⁰ te'ālā: te'ālānuñ B.

⁶¹¹ virüp te'dīb eyle: it B.

⁶¹² isside: issilikde B.

⁶¹³ Allāhā, Perverdigārā: --- B.

⁶¹⁴ kılven: kılın B.

⁶¹⁵ baña: --- B.

⁶¹⁶ anda: --- B.

⁶¹⁷ didiler. Pes iy pādīşāh!: --- B.

⁶¹⁸ imdi ... ki: gerek şöyle idesin ki B.

⁶¹⁹ ya'nī: --- B.

⁶²⁰ itmeyecek: itmesin B.

⁶²¹ Ol Allāh hāğkıçün ki yirleri gökleri yaratdı: bi'llāhi B.

eger senüñ şeherlerüñden bir yirde (7) bir gün bir dervîş açlıqdan ölürse yarın kıyâmet güninde anuñ cevâbı (8) virilse gerek. ‘Ömer bin Hattâb [59a] rağıya’llâhu ‘anhu⁶²² gice ‘ases yirine (9) kendü gezer⁶²³, tâ her yirde hâlel görse anuñ tedârikin iderdi⁶²⁴ ve kıydın (10) görürdi ve eydürdi⁶²⁵: Eger kırd-ıla kıyoun Furât kenârından geçürseler⁶²⁶ kıyoun (11) yağından kırduñ tüyine bulaşsa kırkaram ki kıyâmet güninde anı benden (12) şoralar. ‘Abdullah İbn ‘Ömer eydür: Du’â kıldum Allahu te’âlâdan diledüm ki (13) babamı seyr⁶²⁷ ‘âleminde baña göstere. Bir yıldan soñra düşümde gördüm **32b** (1) ki geldi şol ğusül eylemiş [59b] ğişi gibi bir izâr tıtnmış; ben eyitdüm yâ emîra’l-mü’minîn, hâlün nice oldı, Allâhu te’âlâ senüñle nice itdi, didüm. (3) Eydür: Yâ ‘Abdallâh, ol vaqıtdan berü kim⁶²⁸ sizüñ kıatıñuzdan gitdüm⁶²⁹, tâ şimdiye deĝin⁶³⁰ (4) hisâbda-y-ıdum, az kıaldı-y-ıdı ki işüm tebâh ola-y-ıdı. Allâhu te’âlâ raĥîm padişâhdur (5) beni esirgedi ve baña raĥmet eyledi⁶³¹; ammâ baña didi kim sen nice beg-idüñ kim⁶³² senüñ (6) rûzigâruñda Hılvânda⁶³³ bir köpri var-ıdı, vîrân olmış-ıdı ve bir kıarıcıĝuñ (7) bir geçicüĝi var-ıdı, her gün nafaķası [60a] andan idi⁶³⁴, südin şaĝup ehl ü ‘ıyâl-y-ıla yir-ıdı⁶³⁵ (8) ve taşadduķ daĝı ider-ıdı. Ol geçi ol köpriden geçerken düşdi ayaĝı şındı, (9) ol kıarıcıĝuñ ĥayrı kesüldi. Sen nice⁶³⁶ beg-idüñ ki anuñ tedârükin yiyüp anı kıayurmaduñ-dı (10) diyüp ‘itâb eyledi⁶³⁷. İmdi⁶³⁸ ‘Ömer hâli böyle olıcaķ ki mecmü’-ı ‘âlemi bir zerre (11)

•••••

622 rağıya’llâhu ‘anhu: ĥikâyeti yetiñmişdür ki B.

623 gezer: gezerdi B.

624 iderdi: idüp B.

625 görürdi ve eydürdi: görerdi ve eyitdi ki B.

626 geçürseler: geçüreler B.

627 seyr: seyir B.

628 kim: ki B.

629 gitdüm: getdüm B.

630 deĝin: --- A.

631 ve baña raĥmet eyledi: --- B.

632 kim: ki B.

633 Hılvân: Hâlvân A.

634 andan idi: --- A.

635 yiridi: nafaķa idinür B.

636 nice: --- A.

637 ‘itâb eyledi: ‘itâb itdi B.

638 İmdi: --- B.

miqdârı görmez-idi. Çün anuñ hâli bu vech-ile olsa ‘aceb ayruklar hâl[i] (12) nice ola; meger ki ‘inâyetu’llâh⁶³⁹ yitişe keremi şıfatı-y-ıla muttaşif ola (13) inşâ’llâhu te’âlâ. Ve dağı bir gez⁶⁴⁰ **[60b]** ‘Ömer zamânında Nîl tırdı akmadı, ‘Ömere **33a** (1) haber virdiler, bir şahsıya⁶⁴¹ yazdı ki: İy Nîl, eger Allâhu te’âlâ buyruğı-y-ıla tırduñ-ısa (2) ben Allâhu te’âlânıñ nâyibiyem, buyururam ki yürüyesin. Ol şahsıyı götürdi Nîl içine (3) atdı⁶⁴², fi’l-hâl Allâh emri-y-ile Nîl ağıdı. Bu dükeli ‘adl berekâtı-y-ıla idi⁶⁴³. İmdi (4) bu miqdâr ‘adl-ıla anuñ hâlin görince çorçar-ıdı. Bu rüzigâr muhtesiblerinüñ (5) hâli nice ola, hâşşa ki Rüm muhtesibleri ki rişvet-ile iderler, Allâhu te’âlânıñ (6) **[61a]** kullarını yaqarlar, buncılayın muhtesiblik itmek şer’-i Muhammedi örtmeklikdür. (7) Zîrâ hâlâyık böyle bilürler ki⁶⁴⁴ muhtesiblik şerî’at işidür. Çün bu diyârda (8) hilâf-ı şer’ iderler, şerî’atı telbîs idüp örtmiş olalar. İmdi bunıñ (9) mazlemesi pâdişâh üzerinedür, ne şerh olunur ki anuñ işi bu kitâba şıg-maz; gerek ki ol işlerden gâfil olmayasın, rüzigârı gâflet-ile geçürmeyesin. (11) Süleymân peygâmbere -şalâvâtu’llâhi ‘aleyhi ‘alâ nebiyyinâ ve ‘aleyhi⁶⁴⁵ hâtırından geçdi ki (12) ne ma’nîdür ki pâdişâha uyhu revâ degüldür ki Kelâm-ı Qadîmde buyurur **lâ te’huзуhü sinetün velâ nevmün**⁶²; ma’nî-i âyet budur ki Hâk te’âlâ ne uyur ve ne **33b** (1) ımızğanur. Süleymâna emr oldı ki yâ Süleymân, iki kâdağı şuy-ıla tıldur, (2) elüñde tıt; tıldurdu elinde tıtdı, uyku geldi iki kâdağ (3) dağı elinden düşdi, pâre pâre oldı; hıttâb geldi ki yâ Süleymân (4) iki kâdağ şuyı uyğuda şaklayımaduñ eger uyhu baña revâ ola-y-ıdı (5) bu on sekiz bin ‘alemi kim şaklaya-y-ıdı, belki gâflet-ile dost (6) elden gider, düşmen zafer bular, uyanuğ ol, bu sulţânlıkda dünyâ (7) sa’âdetine yitişdüñ ki ol salţanatdur ve anuñ cehdin it kim (8) sa’âdet-i ebediye yitişesin.⁶⁴⁶

Bes ma’lüm oldı kim gâfil olmamak gerek (9) tâ bihişt-i a’lâda girçeklik mağ’adında

.....

⁶³⁹ Çün anuñ ... ‘inâyetu’llâh: Çün şâhib-zerre bu miqdâr olıcağ Allâhu te’âlâ katına nice varıla meger ki anuñ ‘inâyeti B.

⁶⁴⁰ ve dağı bir gez: --- B.

⁶⁴¹ haber virdiler bir şahsıya: haber itdiler bir sağısı B.

⁶⁴² şahsıyı götürdi Nîl içine atdı: sağısıyı götürdi Nile atdı B.

⁶⁴³ berekâtı-y-ıla: berekedi-y-ile-y-ıdı B.

⁶⁴⁴ bilürler ki: bilürleridi ki B.

⁶⁴⁵ Bu kelimeden sonra B’de bir varak atlanmış (61b-62a B’de yok).

⁶⁴⁶ B nüshasının 62b-64a’da bulunan manzumeler A nüshasında 49b-50b arasında geçtiği için burada alınmamıştır.

kâdir Tañrı hazretinde (10) şermesâr olınmaya. **FAŞL**. Ve dahı⁶⁴⁷ Allâhu te‘âlâ diledi kim ğayb (11) perdedârlarını bu ‘âlem-i ‘ayna göndere. Anları ħurûf kıadaĥlarına (12) **[64b]** dökdi, ‘âlem-i a‘yâna gönderdi⁶⁴⁸. Bu gönderilmiş ki Allâhu te‘âlânıñ (13) zâtı şıfâtıdır, kıadım-i kıayımdür zâtı-y-ıla bî-niyâzlıĥınıñ yüceliĥi **34a** (1) mertebesinden aşıĥa tıttı. Diledi ki bu perdedârlara münis (2) yarada, bu münis didüĥümüz cândur ki herĥiz ölüm tozı anuñ üzerine (3) oturmaz. Ol ki tendür ki zâhirdür ki **ĥalaqa mine’l-mâ’i beşer**^{an63} (4) didi; ya‘nî⁶⁴⁹ şudan balçıkdan yaratdı. Ol ki güherdür⁶⁵⁰, gönüldür ve cân (5) ve ‘aķıldur. Dahı ne şıfatı ki vardır güherler⁶⁵¹ gibi ve bu kânda ki didi: (6) **[65a] en-nâsü ma‘âdinü ke-ma‘âdini’z-zehabi ve’l-fizzati**⁶⁴. Ma‘nâ-yı kelâm budur (7) ki, âdem oĥlanları ma‘dinlerdür, altun gümiş ma‘dinleri gibi. Ölüm (8) beşer üzerinedür ki tendür ve teni topraķdandır girü topraĥa kıonılır. (9) Zîrâ ki cevher ki mädâm ki⁶⁵² topraķda olur, cevherlikden dönmez. İmdi (10) çünki teni ayrıla melâyike anuñ rûĥını ‘arşâ iledürler⁶⁵³. Bu rûĥ mü‘min (11) rûĥıdır, firişteĥler ol rûĥ-ıla bile şarmaşalar gideler. Andan (12) bu firişteĥler ‘arşuñ⁶⁵⁴ ĥämilleridür, **[65b]** bunuñ gibi rûĥı ‘arşdan firişteĥler (13) istikbâl idüp kıarşulayalar ve bu rûĥuñ nürü ‘arşda şöyle şu’le **34b** (1) vire kim⁶⁵⁵ güneş gibi yıldızlar kıatında, imdi ol nür İmân ve İslâm⁶⁵⁶ (2) nürü ola. Bes⁶⁵⁷ bu ĥalâyık bu kıalıp topraĥa tızcek⁶⁵⁸ ışmarlayup defn (3) iderler, tâ melâyike anuñ nâĥoş kıoĥusından incimeyeler⁶⁵⁹. Ve ol rûĥ ‘arşâ (4) gide ve cemî‘-i firişteĥler âdem oĥlanınıñ⁶⁶⁰ kıullıĥına bil baĥlarlar, tâ ĥaddı her (5) yaĥmur ki gökden yire iner, bir firişte anuñla

•••••

⁶⁴⁷ Ve dahı: --- B.

⁶⁴⁸ gönderdi: göndürdi B.

⁶⁴⁹ Ya‘nî: --- B.

⁶⁵⁰ güherdür: gevhürdür B.

⁶⁵¹ güherler: gevherler B.

⁶⁵² ki mädâm ki: --- B.

⁶⁵³ İmdi ... iledürler: Çün ten ola rûĥını melâ’ikeler ‘arşâ ileteler B.

⁶⁵⁴ andan bu firişteĥler ‘arşuñ: andan ötrü ki bu firişteĥler arş B.

⁶⁵⁵ kim: ki B.

⁶⁵⁶ ve İslâm: --- B.

⁶⁵⁷ Bes: Şöyle ki B.

⁶⁵⁸ tızcek: tızrek B.

⁶⁵⁹ incimeyeler: incinmeye B.

⁶⁶⁰ oĥlanınıñ: oĥlanlarınıñ B.

biledür. **[66a]** Ve dağı nuğfe ittifağ (6) kağan ki⁶⁶¹ rağme dūŖer anuđ d6nmekligi dağı firiŖte sebebi-y-ile olur. Ŗ6yle ki (7) yağmur bir ekin 6zerine yağsa ve g6neŖ anuđ 6zerine toğsa anuđ neŖv 6 (8) neması g6neŖ cihetinden olur. Niteki seyyid-i beŖer Ŗefi'-i r6z-ı maĖŖer (9) MuĖammed-i MuŖtafa⁶⁶² -'aleyhi's-selām- buyurur ki, murg-zāruđ yaŖıllıđı bahār yağmurı-y-ıla⁽¹⁰⁾-dur ki⁶⁶³ yağar ve anuđ kağrelerin firiŖteler ind6r6rler⁶⁶⁴, bu 'azamat-ıla ki g6kden (11) yire inerler m6'min cānı-y-ıla gir6 g6ge Ŗ6yle ağarlar. Ammā m6'min6đ (12) g6đnlini iletmeyeler z6rā ki buyurur: **Ėalbü'l-m6'mini beyne iŖbi'ayni min eŖābi'ı'r-raĖmāni [66b] yaĖlibuhā keyfe yeŖā**⁶⁶⁵. Ma'nī-i kelām budur ki m6'min6đ **35a** (1) g6đli ĖaĖ iki Ėudret barmağı arasında nice dilerse d6nder6r⁶⁶⁵. (2) Nitekim Ādem6đ Ėalıbın toprağa iŖmarlarlar, cānını firiŖtelere ve (3) g6đnlini Allāhu te'ālā Ėazretine. Ŗ6yle ki ĖaĖ te'ālā ĩmānı (4) 'aĖa itdi ve anı sen6đn Ŗinefide ve g6đnl6đnde Ėodı, tā ki anı (5) 'adlı Ŗuyı-y-ıla Ŗuvarasın⁶⁶⁶ ve tā'at-ıla perverde id6p besleyesin (6) ve d6đndār 'ālimlerden naŖiĖat istey6p iŖidesin ve anuđ (7) s6zi-[y-i]le 'amel idesin; z6rā⁶⁶⁷ ki 6g6d iŖitmeklik⁶⁶⁸ **[67a]** ĩmān za'if⁽⁸⁾-lığındadır. ĩmdi⁶⁶⁹ bu yol delili iki kısımdur. Biri 'ulemā-yı d6nyevīd6r (9) ve biri 'ulemā-yı uĖrevīd6r. Bes 'ulemā-yı uĖrevī anlardur ki Ėalāyıkı ĖaĖ (10) Ėarafına ve anuđ cenābına⁶⁷⁰ da'vet iderler. Ve 'ulemā-yı d6nyevī anlar⁽¹¹⁾-dur ki d6nyā⁶⁷¹ dostlığı anlara gālib olmuŖdur; Ė6nkı⁶⁷² (12) anlaruğ gibi 'ālimler ki⁶⁷³ d6nyā talebinde ola ĖaĖka d6nyādan āĖirete (13) kağan yol g6stere, anuđ'Ė6n ki āĖiret d6nyānuđ zıddıdır. Ŗ6yle **35b** (1) kim⁶⁷⁴ meŖriĖ ve mağrib gibi

••••••••••

⁶⁶¹ Ve dağı nuğfe ittifağ kaÇan ki: Ŗ6yle ki nuğfe ittifağ ki B.

⁶⁶² Seyyid-i beŖer ... buyurur ki: Seyyid buyurur 'aleyhi's-selām ki B.

⁶⁶³ yağmurı-y-ıladur ki: yağmurı-y-ıla B.

⁶⁶⁴ anuğ kağrelerinin firiŖteler ind6r6rler: ol yağmurları firiŖteler get6r6r B.

⁶⁶⁵ m6'min6đ g6đli ... d6nder6r: M6'min6đ g6đli raĖmānuđ Ėudreti barmağklarınığ ikisi aralığındadır nice dilerse d6nder6r B.

⁶⁶⁶ Ŗuvarasın: --- B.

⁶⁶⁷ ve anuğ s6zi[y-i]le 'amel idesin z6rā: --- B.

⁶⁶⁸ iŖitmeklik: iŖitmek B.

⁶⁶⁹ ĩmdi: --- B.

⁶⁷⁰ anuğ cenābına: --- B.

⁶⁷¹ d6nyā: d6nyā A.

⁶⁷² Ė6nkı: Ė6nkim B.

⁶⁷³ ki: --- B.

⁶⁷⁴ kim: ki B.

her kaçkısına kim ırağ olunur birisine (2) yakın olunur. **Ferd**⁶⁷⁵:

Dünyâ taleb kılup bulmayan 'aceb budur
[67b] 'Ukbâ talebsüzün bulunur der-ıhtâb ider

Bes her 'âlim ki saña (4) irişür andan bir söz ve bir naşîhat taleb it. Ve şol 'âlim ki (5) Hâk tarafın ri'âyet itmeye ve mekr ü hîle idüp nesne tevaqqu' ide (6) maqşudunu edâ idüp anuñ gibi 'âlimden ırağ olına; illâ ol (7) 'âlim ki dünyâviden nesne tevaqqu' idemeye ve hiç⁶⁷⁶ tama' olmaya (8) Hâk sözi söyleye, Şakîk-ı Belhî gibi. Hikâyet iderler ki⁶⁷⁷: (9) Şekîk-i Belhî -rahmetu'llâhi 'aleyhi- Hârûnu'r-Reşidün katına vardı.(10) Hârûnu'r-Reşid şordı kim⁶⁷⁸, Şakîk-ı Zâhid sen misen?⁶⁷⁹ Şekîk eyitdi: (11) Şekîk **[68a]** benen ammâ zâhid degülem. Hârün eyitdi: Baña öğüt vir. (12) Şekîk eyitdi: Sen bir rüşen⁶⁸⁰ çeşmesin ve senün mecmû'-ı fi'lün (13) ve 'amellerün ırmaqlardur. Çün çeşme rüşen ve şâfi ola ırmaqlar **36a** (1) bulanuqluğ⁶⁸¹ ziyân itmeye. Çün çeşme bulana ırmaqlar şâfilığı (2) fayide itmeye ve dağı şol 'âlimler ki saña hayr öğüt ve Hâkka irşad (3) eyleye, anları 'azîz tut ve naşîhatların ganîmet bil ve anlaruñ öğüdün (4) cândan ve gönülden kabûl it ki anlaruñ gibi 'âlimler⁶⁸² peygâmbet nâyiberidür (5) ve Peygâmbet hazreti⁶⁸³ dimişdür ki: '**ulemâ'i ümmetî ke-enbiyâ'i Benî İsrâ'îl**⁶⁸⁴; (6) **[68b]** ya'nî⁶⁸⁴ benüm ümmetimün 'âlimleri Benî İsrâ'îl peygâmbetleri gibidür. Dâvüd (7) Peygâmbet dağı -'aleyhi's-selâm-⁶⁸⁵ Benî İsrâ'îl peygâmbetlerinden birisidür; (8) çünki Dâvüd Peygâmbet tesbîh iderdi, Al-lâhu te'âlâ hazretinden tağlara nidâ gelürdi ki: **Yâ cibâlü evvibî ma'ahû**⁶⁸⁷; ya'nî iy

•••••

⁶⁷⁵ her kaçkısına ... yakın olunur. **Ferd**: her kaçkısına ki yakın olunur birisinden ırağ olunur. **Beyt B.**

⁶⁷⁶ tevaqqu' idemeye ve hiç: --- B.

⁶⁷⁷ Şekîk-ı Belhî gibi. Hikâyet iderler ki: Şöyle ki B.

⁶⁷⁸ şordı kim: su'al itdi ki B.

⁶⁷⁹ sen misen: sen misin B.

⁶⁸⁰ rüşen: --- B.

⁶⁸¹ bulanuqluğ: bulanuğı B.

⁶⁸² ve dağı şol ... 'âlimler: anuñ gibi 'âlimleri ki hayr öğüt vireler 'azîz dut ve anuñ naşîhatun ni'met bil ve anuñ öğüdünü fâl dut ki anuñ gibi 'âlimler B.

⁶⁸³ hazreti: --- B.

⁶⁸⁴ Ya'nî: Ma'nâ-yı kelâm B.

⁶⁸⁵ 'aleyhi's-selâm: --- B.

tağlar Dāvūd-ıla bile tesbîh⁽¹⁰⁾ idüñ ve aña muvâfaqat idüñ dir-idi⁶⁸⁶. Bes Dāvūd⁶⁸⁷ tesbîh itdüğü vaqt⁽¹¹⁾ cümle tağlar anuñ-ıla⁶⁸⁸ bile tesbîh iderler-idi ve zârlığı dağı bile kırlurlar-dı, ⁽¹²⁾ muvâfiq-çün. İmdi bu ümmetde dağı bir 'âlim ve zâhid gîşi⁶⁸⁹ var-ıdı ki aña ⁽¹³⁾ Muṭrif Şeyh dirlerdi, **[69a]** kaçan ol evinde tesbîh ide-y-di, dīvârlar **36b** ⁽¹⁾ ve bardaqlar ve çanaqlar dağı aña muvâfaqat idüp bile tesbîh iderlerdi. Bir dağı: ⁽²⁾ Benî İsrâ'îl peygâmblerlerinden Mūsâ Peygâmbler-idi -şalavâtu'llâhi 'âlâ nebiyyinâ ⁽³⁾ ve 'aleyh- kaçan Mūsâ Peygâmbler⁶⁹⁰ mu'cize yöninden yed-i beyzâ göstere-y-idi elini ⁽⁴⁾ çıkaray-ıdı⁶⁹¹, şöyle rüşen olurdu kim anuñ nûrı⁶⁹² güneş nûrına galebe iderdi. Ve bu ümmetde ⁽⁵⁾ dağı bir 'âlim var-ıdı ki aña Ebü'l-Ḥasen-i Nürî dirlerdi -raḥmetu'llâhi 'aleyh-⁶⁹³ ⁽⁶⁾ çün bir qarañulıq eve girüp⁶⁹⁴ söze başlaya-y-ıdı, ev anuñ dişleri ⁽⁷⁾ nûrıdan **[69b]** aydın olurdu. Bes Peygâmbler ḥazreti bundan ötrü didi ki: ⁽⁸⁾ Benüm ümmetümün 'âlimleri Benî İsrâ'îl peygâmblerleri gibidür diyü ve hem ⁽⁹⁾ 'âlimler peygâmblerlürün vârisleridür ve 'âlimlerün mîrâşları Peygâmblerden ⁽¹⁰⁾ altun, gümüş, mâl, kumaş⁶⁹⁵ degüldür, niteki Resül ḥazreti buyurmuşdur⁶⁹⁶: ⁽¹¹⁾ **naḥnü ma'aşirü'l-enbiyâ'i velâ yûraşu minnâ mâ teraknâ fehüve şadaqat**⁶⁹⁸; ⁽¹²⁾ ya'ni⁶⁹⁷ biz peygâmblerler cema'atıyüz, bizden kimseye mâl mîrâş olmaz bizüm⁶⁹⁸ kuduğumuz ⁽¹³⁾ hep şadaqadur. Bes 'âlimlerün mîrâşı peygâmblerlerden 'ilimdür, ḥikmetdür⁶⁹⁹. **37a** ⁽¹⁾ **FAŞL**. Bu 'âlimler âḥiret 'âlimleridür dünye **[70a]** 'âlimleri degül ki, **ya'lemüne** ⁽²⁾ **zâhir^{an} mine'l-ḥayâti'd-dünyâ**⁶⁹⁹; ya'ni⁷⁰⁰ dünyâ dirliğinün zâhirin bilürler ancak. ⁽³⁾ Ve

•••••

686 ve aña muvâfaqat idüñ diridi: muvâfaqat idüñ B.

687 Bes Dāvūd: --- B.

688 anuñ-ıla: Dāvūd-ıla muvâfaqat idip B.

689 zârlığı ... gîşi: zârı kırlurlardı. Bu ümmetde bir 'âlim B.

690 peygâmbler: 'aleyhi's-selâm B.

691 mu'cize ... çıkaraydı: mu'cize yolından elini çıkaraydı B.

692 anuñ nûrı: --- A.

693 raḥmetu'llâhi 'aleyh: --- B.

694 girüp: gideydi B.

695 mâl, kumaş: --- B.

696 niteki Resül ḥazreti buyurmuşdur: ki Seyyid dimişdür B.

697 Ya'ni: Ma'nâ-yı kelâm B.

698 bizüm: --- B.

699 ḥikmetdür: --- B.

700 ya'ni: ma'nâ-yı âyet B.

anlar ki âhuret ‘âlimleridür, bunların ‘ilmi gönülden gelür ve anlar ki dünyâ (4) ‘âlimleridür, onların ‘ilmi kapudan gelür. Ve dahı gönül mişâli bir havz (5) gibidür ve ‘ilmi şu gibidür ve biş havâsı ırmaqlar gibidür. İmdi⁷⁰¹ dünyâ (6) ‘âlimlerinün ‘ilmi havâs ırmaqlarından gönül havzına gelür, ammâ enbiyânun (7) ve evliyânun ve âhuret ‘âlimlerinün ‘ilmi gönül içinden gelür. İmdi ol şu⁷⁰² ki (8) ırmaqlardan havza gelür, ol⁷⁰³ bulanuk olmayınca olmaz. Ammâ ol şu⁷⁰⁴ ki **[70b]** (9) gönül içinden çıka ol şâfi ve rüşen olur; zîrâ ki gönülün iki kapusu (10) var; birisi açılmışdur, ‘âlem-i melekûta ki ol Levhü'l-mahfûzdur ve melâ'ike-i (11) muqarrebîn⁷⁰⁵ ‘âlemi-dür, ve bir kapusu açılmışdur bu ‘âlem-i mülke⁷⁰⁶ ve şahâdete. (12) İmdi⁷⁰⁷ bu şöyle-dür ki her nesnenün haqîkatı Levh-ı mahfûzda yazılmışdur, (13) belki muqarreb firîsteler gönlinde dahı yazılmışdur ve bundan⁷⁰⁸ gümân iletmeyesin, **37b** (1) ki Levhü'l-mahfûz bir cisimdür, murabba‘ ya ağaçdan ya gayr-ı nesneden. Şöyle ki (2) bu zâhir göz-ile görünür ve ol nakşlar ki andadır, anı **[71a]** okımağa kuvveti yiter, (3) yok eyle degüldür. İmdi⁷⁰⁹ eger dilerseñ ki andan mişâl bilesin, kendününden (4) taleb it ki Hâk te‘âlâ⁷¹⁰ sende gösterdi, her ne ki yaradılmışdur, tâ ol sebep-ile (5) saña yol ola. İmdi⁷¹¹ bunca ma‘rifet-ile sen senden gâfilsin biregüyi kaçan (6) anla-yasın. İmdi ol mişâl ki anı saña gösterür⁷¹² mağz u dimâğıdır ki (7) dükeli Qur‘ânı hıfz ider, bilür⁷¹³. Eydür misin ki Qur‘ân⁷¹⁴ anda yazılmışdur ki gözükür (8) veyâhüd hurufı seçilür okınur, eyle degüldür.⁷¹⁵ Eger bir gişinün dimâğın zerre zerre (9)

•••••

⁷⁰¹ İmdi: --- B.

⁷⁰² İmdi ol şu: Ol nesne B.

⁷⁰³ gelür, ol: gele B.

⁷⁰⁴ ol: --- B.

⁷⁰⁵ muqarrebîn: muqarreb B.

⁷⁰⁶ kapusu açılmışdur bu ‘âlm-i mülke: kapusu dahı açılmışdur bu ‘âlem-i milke B.

⁷⁰⁷ imdi: --- B.

⁷⁰⁸ gönlinde dahı yazılmışdur ve bundan: gönlinde dahı B.

⁷⁰⁹ anı okımağa ... İmdi: kuvvet yiter okımağa B.

⁷¹⁰ Hâk te‘âlâ: --- B.

⁷¹¹ İmdi: --- B.

⁷¹² gâfilsin ... gösterür: bu ma‘nî göstericiler B.

⁷¹³ bilür: --- B.

⁷¹⁴ Qur‘ân: --- B.

⁷¹⁵ hurufı seçilür okınur eyle degüldür: hurufi gözükür B.

ideler, bu zâhir göz-ile bakalar⁷¹⁶, hîç anda⁷¹⁷ Qur'an yirin görmeyeler⁷¹⁸ ve yazılmış (10) nesne dağı görmeyeler⁷¹⁹. Bes Levhu'l-mahfûzda dağı mecmû'-i işler yazılmasını bu (11) cinsden **[71b]** bilmek gerek ki ne bî-nihâyet nakşlar vardır, çün göz (12) mütenâhîdür ve ol nâ-mütenâhîdür, mütenâhî nâ-mütenâhîde nakş-ıla his (13) itmeklik mümkün olmaya. Ol şüret ki kurduk, budur 'akla sığduğı kadar⁷²⁰. **38a** (1) Bes bilgil ki⁷²¹ anuñ levhı ve anuñ qalemi ve anuñ eli ayrıuk nesneye beñzemez ve hîç (2) nesne dağı aña beñzemez⁷²². Şöyle ki kendü saña beñzemez, şöyle ki demişlerdür: (3) **Ez hâne be kedhuzây mâned heme çiz**; ya'nî evden ev issine beñzer (4) her nesne⁷²³, bes anuñ hod mişli mânendi yok. Nite ki Qur'anda buyurdı eyitdi:(5) ... **FAŞL**⁷²⁴. Ve dağı⁷²⁵ bilgil kim (6) enbiyânuñ ve evliyânuñ 'ilmi gönül içinden gelür. Ol kapudan ki 'âlem-i (7) melekûta açılmışdur ki ol Levhu'l-mahfûzdur. 'Älimler 'ilmi ve hukemâ **[72a]** (8) 'ilmi havâsdan gelür, gönüle ol kapudan ki 'âlem-i mülke ve şehâdete (9) açılmışdur⁷²⁶. Bes 'ulemânuñ ve hukemânuñ cehdleri andadur ki 'ilimler gönülden (10) haşıl ideler havâs yolından. Ammâ enbiyânuñ ve evliyânuñ cehdleri oldur (11) ki gönüllerin pāk⁷²⁷ ve şâfî ideler dünyâ küdürâtından, ve pāk ideler havâs⁷²⁸ meş'alesi-y-ile (12) tâ ki aña lâyıq olalar, 'ilimleri anda bellü ola. İmdi bu nesneye (13) mişâl oldur ki Rümîler cemâ'atı-y-ıla Çînîler cemâ'atı ilerü kadîm **38b** (1) pâdişâhlardan bir pâdişâh katında nakşkaşlık ve şüret-gerlik (2) da'vasın itdiler. Rümîler eyitdiler: Biz⁷²⁹ **[72b]** şan'atumuzda kâmillerüz⁷³⁰, Çînî-

•••••

⁷¹⁶ bakalar: baqa B.

⁷¹⁷ anda: --- B.

⁷¹⁸ görmeyeler: görmeye B.

⁷¹⁹ görmeyeler: görmeye B.

⁷²⁰ ol şüret ki kurduk bürür 'akla sığduğı kadar: ki şüret olur B.

⁷²¹ bilgil ki: --- B.

⁷²² ayrıuk ... beñzemez: hîç nesne aña beñzemez B.

⁷²³ B.'de Türkçe anlamı Farsça cümleden önce verilmiş.

⁷²⁴ Bes ... **FAŞL**: --- B.

⁷²⁵ Ve dağı: --- B.

⁷²⁶ Gönüle ... açılmışdur: Gönüle ol kapudan ki açılmışdur 'âlem-i mülke ve şehâdete B.

⁷²⁷ pāk: --- B.

⁷²⁸ havâs: heves A.

⁷²⁹ Biz: --- B.

⁷³⁰ kâmillerüz: kâmilüz B.

ler (3) eyitdiler: Biz sizden⁷³¹ yigregüz. Andan ol pâdişâh buyurdı: Bunlara bir (4) şuffe vireler, Rümîler bir tarafın işleyeler ve Çîniler bir tarafın (5) işleyeler, da'vâları kaç' ola, nizâ' olmaya. Andan⁷³² Rümîler didiler hep (6) âlet ü esbâbın⁷³³ hâzır itdiler, Çîniler eyitdiler: Biz âlet ü esbâb⁷³⁴ istemezüz (7) bize âlet engez⁷³⁵ gerekmez, belki ikimüzün aralığına bir perde çekün tâ biri birimüzün (8) işine muṭṭalî olmayuz. Bes⁷³⁶ Rümîler şüretler ve naḳışlar yazdılar, kendü (9) dîvârların müzeyyen eylediler⁷³⁷. Çîniler hîç naḳş u şüret yazmadılar, (10) belki dîvârı sürüp mücellâ ve rüşen itdiler. Çünkü⁷³⁸ **[73a]** Rümîler işlerin tamâm (11) idüp fâriğ oldılar⁷³⁹, Çîniler daḫı hîç naḳş taṣvîr itmedilerdi⁷⁴⁰. (12) Bes Çînilere ḫaber virdiler ki Rümîler tamâm işlerinden⁷⁴¹ fâriğ oldılar, (13) siz daḫı hîç iş işlemedünüz didiler. Anlar⁷⁴² cevâb virdiler ki eger **39a** (1) Rümîlerün işleri tamâm bitdi-y-ise orta yirden⁷⁴³ perde'î götürsünler. (2) Çünkü⁷⁴⁴ perde'î götürdiler, her şüret ü naḳş ki Rümîler dîvârında (3) var-ıdı, Çîniler dîvârında gözükdi. Şöyle ki Rümîler dîvârından (4) daḫı gökçek ve daḫı laṭîf⁷⁴⁵ ve daḫı rüşen görindi. Nitekim şol⁷⁴⁶ şüretler **[73b]** âyîne (5) gözükdüğü gibi. **FAŞL**⁷⁴⁷. İmdi enbiyânuñ ve evliyânuñ 'inâyeti gönli şâfî (6) ve pâk eylemekde⁷⁴⁸ şöyle iderler ki tâ Levḫu'l-maḫfûz içinde her ne (7) var-ısa göstere, Çîniler 'ameli gibi. 'Âlimlerün ve ḫâkimlerün (8) 'inâyeti şöyledür

•••••

⁷³¹ sizden: --- B.

⁷³² nizâ' olmaya. Andan: --- B.

⁷³³ hep âlet ü esbâbın: âletlerini hep B.

⁷³⁴ esbâb: --- B.

⁷³⁵ engez: --- B.

⁷³⁶ Bes: --- B.

⁷³⁷ kendü dîvârların müzeyyen eylediler: --- B.

⁷³⁸ sürüp mücellâ ve rüşen itdiler. Çünkü: sürdiler, cilâ itdiler, rüşen itdiler B.

⁷³⁹ Rümîler ... oldılar: Rümîler fâriğ oldılar tamâm işleri bitdi B.

⁷⁴⁰ naḳş taṣvîr itmediler: şüret yazmayup dururlardı B.

⁷⁴¹ tamâm işlerinden: tamâm idüp B.

⁷⁴² didiler. Anlar : --- B.

⁷⁴³ orta yirden: ortadan B.

⁷⁴⁴ çünkü: çünkü B.

⁷⁴⁵ laṭîf: --- B.

⁷⁴⁶ görindi, nitekim şol: gözükürdi, nitekim B.

⁷⁴⁷ FAŞL: --- A.

⁷⁴⁸ eylemekde: eylemeklikde B.

ki ehl-i Rûm 'ameli gibi her gişi kim diler (9) Levhu'l-mahfuzdan anuñ göñline kapu açıla, riyažatsuz ve mücâhedesüz (10) göñlini şâfi ide bu talebi muhâldur. Ve anuñ meşeli bu ola kim kendü kafasını (11) âyîne göre, âyîne'i [74a] yüzi karşı-sına tuta, hîç kafasın (12) görmeye anuñ-içün ki⁷⁴⁹ âyîne kafada degül. Zîrâ⁷⁵⁰ âyîne anı gösterür ki (13) berâberinde ola, anuñ berâberinde yüzdür kafâ degül. Eger âyîne'i kafâ **39b** (1) muqâbelesinde tuta ne kafâyı göre ne yüzi göre⁷⁵¹. Eger dilese ki kafasın (2) göre tarîk oldur ki iki âyîne'i getüre, birini yüzine karşı ve birini eñsesinde (3) tuta, şöyle ki ikisi berâber tura, ol ki kafâda ola kafâyı (4) âyîne göre ve ol ki yüzi muqâbelesinde ola kafâyı göre. Bes (5) imdi merdân-ı râh-revler ki [74b] bu yol erenleridür, riyažatı ve mücâhede'i şuña (6) yitürürler ki bu meretebe anlara hâşıl olur, âyînesüz müşâhede (7) iderler. Ammâ hazretüñüz hüd eben 'an-ced şâfi dilsiz, andan ötrü (8) ki göñlüñüz, Allâhu te'âlâ hazînesidür. Nitekim şâhib-i şerî'at⁷⁵²: **Qulübü**(9)'l-mülûki hazâ'inu'llâhi⁷⁰ diyü buyurdi. Buncı-layın göñül firîştelere şöhetine (10) lâyıkdur ki, ol şöhet şâhib-diller şöhetidür. Şimdi ol vaqtdur ki (11) bu şâfi göñülü 'adl ü inşâf-ıla⁷⁵³ dañı rüşen idesin ki⁷⁵⁴ zulm ü cevr (12) itmeg-ile mükedder kılup karañu itmeyesin⁷⁵⁵. [75a] Her iş ki idersin⁷⁵⁶, öñüne (13) gelür, rucû'uña ve i'timâduñı Allâhu te'âlâya eyle, kendüzüñi⁷⁵⁷ aña tefvîz it. **40a Lâ ilâhe illâ hû fe'tteñizhu vekîlâ**⁷¹; ya'ni⁷⁵⁸ Allâhdan ayrık Tañrı (2) yokdur, ol Allâhı vekîl idingil, Allâhdan yaña ol. Bu şâfi göñül⁷⁵⁹ ki (3) hazretünde vardur, nefsi-cevherdür ve mum gibi naqşı kabûl idicidir. (4) Şöyle ki bir pâk mevzî'a her ne tohum ki bıraqsalar biter (5) ancılayın eger⁷⁶⁰ 'adl tohumın ekseñ dîn ü dünyâ sa'âdetine irişesin. Ve bu (6) hayra delâlet idenler dañı⁷⁶¹ bile

●●●●●●●●●●

749 anuñ-içün ki: andan ötrü ki B.

750 Zîrâ: --- B.

751 ne kafâyı göre ne yüzi göre: kafâyı göre yizini görmeye A (bu nüsha yanlış olmalı)

752 nitekim şâhib-i şerî'at: niteki B.

753 'adl ü inşâf-ıla: 'adl ü inşâf itmegile B.

754 ki: --- A.

755 cevr itmeg-ile mükedder kılup karañu itmeyesin: cevr-ile karañu olur B.

756 ki idersin: --- B.

757 kendüñi B.

758 Ya'ni: Ma'nâ-yı âyet budur B.

759 göñül: dil B.

760 ancılayın eger: şöyle ki B.

761 dañı: --- B.

şerik olalar **[75b]** ki ‘adl itmek⁷⁶² gönül (7) âyînesine cilâ virmekdür ve zulm itmek gönül âyînesin kararur, ‘adl (8) yîñ-ile silinüp cilâ olunur, pasını⁷⁶³ giderür. İmdi⁷⁶⁴ ümîddür ki bu naşîhatlar⁷⁶⁵ (9) zâyi‘ olmaya hâcer naqşı gibi ola şu naqşı gibi olma-ya. Zîrâ ki (10) pâdişâhdan dağı zulüm vücûda gelmeyüp durur. Bes ‘adl ü eyelük⁷⁶⁶ it (11) kim ol eyelük yarın saña⁷⁶⁷ destigîr ola, ebede’l-âbâd⁷⁶⁸ Allâhu te‘âlânun (12) emânında olasin inşa’allâhu te‘âlâ. **FAŞL.** (13) Hulefâdan birisi çok cehd-ile ve zaḥmet-ile ḥilâfet **[76a]** tahtına irişdi, **40b** (1) salṭanat buldı, bir zamân ḥukûmet sürdi andan şonra geldi, bir (2) zâviyede oturdu⁷⁶⁹, ḥilâfeti terk itdi. Eyitdiler: Yâ emîra’l-mü’minîn, (3) bunca cehdler eyledün tâ ki ḥilâfete yetişdün⁷⁷⁰ girü neyçün terk itdün (4) didiler. Cevâb virdi eyitdi⁷⁷¹ ki, dünyâ manşibunun ğâyet-i intihâsı (5) ḥilâfetdür, aña irişdüm, şimdi âḥiret işine durişürem. Şöyle kim⁷⁷² (6) dünyânun nihâyeti işine ki salṭanatdur yitişdüm, umarın ki âḥiret (7) nihâyetine dağı yitişem didi. İmdi iy sulṭânü’l-İslâm, (8) el-ḥamdü li’llâh **[76b]** ki Haḫ te‘âlâ seni bu salṭanata yitişdürdi, cehd it (9) ki âḥiret salṭanatına dağı yitişesin. Ol zâviyede oturdu, (10) işinün nihâyetine irişdi. İmdi iy pâdişâh-ı İslâm, sen dağı (11) ‘adl eylegil kim, tâ nihâyet-i ebediyete yitişesin ki ol Ḥâzret-i (12) İlahiyyetdür⁷⁷³. Âḥiret pâdişâh-lıĝın dağı kesb it, imdi sen meliksin (13) ve mâliksin ve egerçi mülkün⁷⁷⁴ ve memleketün var; ammâ mâliklik ve mülk **41a** (1) hep mecâzdu, melik ve mâlik ḥaḫîkatda Allâhdur, mülk ve memleket anuñdur (2) ki mâlikü’l-mülkdür -celle ve ‘âlâ⁷⁷⁵. Şol ma’niye ki **[77a]** kendünün mülkin şaḫlar, kime ki dilerse⁷⁷⁶ (3) virür,

••••••••••

⁷⁶² itmek: itmeklik B.

⁷⁶³ pasını: päs B.

⁷⁶⁴ İmdi: --- B.

⁷⁶⁵ naşîhatlar: öĝütler B.

⁷⁶⁶ ‘adl ü eyelük: eyelük B.

⁷⁶⁷ saña: --- B.

⁷⁶⁸ ebede’l-âbâd: ebedü âbâd B. Doîrusu “ebedü’l-âbâd”dır.

⁷⁶⁹ bir zamân ... oturdu: bir müddetden şonra geldi bir zâviyede oturdu B.

⁷⁷⁰ yetişdün: irişdün B.

⁷⁷¹ eyitdi: --- B.

⁷⁷² kim: ki B.

⁷⁷³ ki ol Ḥâzret-i İlahiyyetdür: --- B.

⁷⁷⁴ ve egerçi mülkün: mülk B.

⁷⁷⁵ celle ve ‘âlâ: --- A.

⁷⁷⁶ dilerse: diler B.

kime ki dilemez virmez, nite ki Kelâm-ı Kadîminde ve Kitâb-ı Kerîminde buyurur: **Ḳuli'llâhümme** (4) **mâlike'l-mülki tû'ti'l-mülke men teşâ'ü ve tenzi'u'l-mülke mimmen teşâ'ü** (5) **ve tu'izzü men teşâ'ü**⁷⁷⁷. Ma'nâ-yı âyet budur: Eyitgil (6) yâ Muḥammed! İy Allâh ki mülkü'n mâlikisin, kime dilerseñ mülk virürsin (7) ve kimden dilerseñ mülki alursın⁷⁷⁷ ve kimi dilerseñ 'azîz idersin (8) ve kimi dilerseñ ḥor idersin. Milk ve mülk mecmû'ı andandur, Ḥaḳ te'âlâ daḥı ziyâdeler idivire inşâ'allâhu te'âlâ⁷⁷⁸, mülksüz (9) milkke melikdür dükeli ḥalâyıḳı yoḳ ider. Nidâ idüp eydür kim: **li-meni**⁽¹⁰⁾ **'l-mülk** tâ 'âlem-i ḥalḳ bilsünler çünkim bî-vücüd-ı milk melikem.⁷⁷⁹ **[77b] Ḥikâyet.**⁷⁸⁰ Şeyḥ Bâyezîd-i Bestâmî -raḥmetu'llâhi 'aleyhi- kıtında bu âyeti oḳırlardı: (12) **li-meni'l-mülkü'l-yevme**⁷⁸¹ vaḳti ḡâyet hoş olurdu. Eyitdi: İy Bâr-ı Ḥuzâyâ! (13) Eydürsin ki, yarın mülk kimüñdür? Eger ilhâmuñ yitişüp destür virürseñ **41b** (1) ḳuluñ eyide. Nidâ irişdi ki destürdür yâ 'abdî! Bâyezîd eyitdi mülk anuñdur (2) kim sen anuñsın. İmdi iy sultân-ı İslâm! 'Adl eylegil ki şöyle ki (3) bugün mülk senüñdür, yarın ḥaşr gününde **[78a]** daḥı senüñ ola. Bes gerekdür ki (4) Tangrı te'âlâ⁷⁸¹ -celle ve 'âlâ- tarafından ḥalâyıḳ üzerine şefḳat ve merḥamet (5) idesin ki ra'ûfun raḥîm şıfatı-y-ıla muttaşif olasın ki bunlar Allâhu te'âlâ⁷⁸² (6) şıfatıdur. Ḥaḳ te'âlâ bu iki şıfatı⁷⁸³ peygâmbere ḥazretine daḥı virüp-durur, (7) bu iki şıfat-ıla peygâmbere bezedi, celve itdi uşbu ḳavl-ıla ki Ḳur'ân-ı Kadîminde (8) buyurur: **La-ḳad câ'eküm rasülün min enfüsiküm 'azîzün 'aleyhi mâ 'anittüm** (9) **ḥarişün 'aleyküm bi'l-mü'minîne ra'ûfün raḥîmün**⁷⁸⁴. Ma'nâ-yı âyet budur ki; (10) ya'nî be-dürüstî ve râstî size **[78b]** resül geldi, kendü nefsünüzden; ya'nî (11) âdemîdür sizün gibi, mādâm ki siz ma'şiyet işleyesiz aña kıt (12) gelür, ḥarişdur sizün mü'min olduḡuñuza ve şefḳatlıdur cemî'-i (13) mü'minlere ve esirgeyicîdür dükeli mü'minleri. Bes imdi her iş ki **42a** (1) işlersin Ḥaḳ tarafın şaḳla tâ ki necât⁷⁸⁴ bulasın. Şunuñ gibi kimsenüñ (2) rızâsını isteme kim Allâh rızâsına muḥâlif ola; çünki Ḥaḳ te'âlâ rızâsın (3) isteyesin, Allâh senden hoşnüd ola

.....

⁷⁷⁷ ve kimden dilerseñ mülki alursın: --- B.

⁷⁷⁸ Ḥaḳ te'âlâ daḥı ziyâdeler idivire inşâ'allâhu te'âlâ: --- A.

⁷⁷⁹ mülksüz ... melikem: --- B.

⁷⁸⁰ Ḥikâyet: Ḥikâyetde getürmişler ki B.

⁷⁸¹ Bes gerekdür ki Tangrı te'âlâ: Gerekdür ki Tangrı B.

⁷⁸² te'âlâ: --- A.

⁷⁸³ Ḥaḳ te'âlâ bu iki şıfatı: --- B.

⁷⁸⁴ necât: ḳurtulmaḳlıḳ B.

ve hâlıkı dağı senden **[79a]** hoşnûd ide.⁷⁸⁵ (4) Eger hâlık rızâsın isteyessin ki Hâlık rızâsına muhâlif ola Hâlık (5) hoşnûd olmaz ve hâlâyıkı dağı hoşnûd itdürmez. İmdi dâyim anuñ rızâsın (6) iste ki senden hem hâlık hoşnûd ola ve hem Hâlık. Andan girü her (7) ârzü ki hâlâyık içinde olunur iki zaḥmet-ile⁷⁸⁶ ḥâşıl olur, biri taleb (8) itmesi ve biri girü ayrılması. İmdi buña bir meşel dimişlerdür ki ta'âmı yimeklik (9) âb-hâneye varmaqlığa degmez, ḥalâl-ıla cem' olmağ ğusl itmegine degmez. Bes (10) hîç nesne yoğdur ki anuñ **[79b]** râhatı miḥnetine dege. Meger Allâhu te'âlâ ḥazretine⁷⁸⁷ (11) ki mecmû'-ı mercî' ve mağşûd añadur ki Kelâmında buyurur: **Lâilâhe illâ hüve ve ileyhi**⁷⁵(12)'l-maşîr⁷⁵. İlâh yoğdur illâ oldur⁷⁸⁸ ve dükeli işlerüñ rucû'ı añadur ve ay ve güneş (13) Allâhu te'âlâ emrin tıttıcılardur, Tañrıya âşî olmazlar, şunu ki buyurur **42b** (1) anı iderler. **FASL.** Çün bilindi kim⁷⁸⁹ mecmû'ısınun mercî'i (2) Allâhdur, gerekdür kim şerî'at emrine muhâlif⁷⁹⁰ olınmaya ve tabî'at hulklarından (3) irâk olına. Tabî'at didükleri dört nesnedür, qandur **[80a]** ve balğamdur ve şafrâdur (4) ve sevdâdur ve bu dördi âdemde mürekkebdür. Qan tabî'atı issidür ve yumşaqdur. (5) Balğam tabî'atı şovuğdur ve yaşdur. Ve şafrâ tabî'atı şovuğdur ve (6) qurıdur. Şafrâ od tabî'atın tıttar, yaqmaqlık ve baş çekmeklik (7) ve helâk itmeklik şafrâ pîşesidür, bu fi'l cebbâr sıfat olanlarındur, (8) bu sıfatlı gışinün Allâhu te'âlâya âşinâlığı olmaya. Sevdâ yir tabî'atın (9) tıttar, her ḥâşis-ile münkâddur, her gışinün kim tabî'atı **[80b]** bu ola Tañrı (10) te'âlâ dergâhına şâyeste olmaya. Balğam şu tabî'atın tıttar, her (11) bir sâ'at⁷⁹¹ bir renge döner⁷⁹², her ne renge ki dönderürsin döner, yaqınlığı olmaduğı (12) nesneye dağı⁷⁹³. Bu tabî'at dün himmet tabî'atıdur, dün himmetün Allâh-ıla (13) yaqınlığı yoğdur. **FASL.** Hükemâ bölüğinden birisi ki müneccimdür⁷⁹⁴ her **43a** (1) iş ki olur yılduzlar tabî'atına ḥavâle iderler. Bunlarıñ mişâlları (2) şol qarıncaya beñzer ki kâğıd üzerinde yürür kâğıd görür ki qara olur (3) ve üzerine bir nağş peydâ olur te'accübe qalur,

•••••

⁷⁸⁵ ide: idesin B.

⁷⁸⁶ zaḥmet-ile: zaḥmet B.

⁷⁸⁷ Allâhu te'âlâ ḥazretine: Allâh te'âlâya B.

⁷⁸⁸ İlâh yoğdur illâ oldur: --- B.

⁷⁸⁹ Çün bilindi kim: Çünkim bilindi ki B.

⁷⁹⁰ emrine muhâlif: ḥilâfına mevşûf B.

⁷⁹¹ bir sâ'at: --- A.

⁷⁹² döner: girür B.

⁷⁹³ yaqınlığı olmaduğı nesneye dağı: --- B.

⁷⁹⁴ bölüğinden birisi ki müneccimdür: bölüğünde birisi ve müneccim B.

nāgāh kalem ucın (4) görür şāz olur, **[81a]** eydür ki⁷⁹⁵ bu işün haķıķatın bildüm ki bu naķşı kalem (5) idermiş. Bu mişāl ṭabī'at ehlinüñdür kim⁷⁹⁶ hıç nesne (6) bil-memişlerdür, bu ḥareketi andan degüldür belki itdürendendür⁷⁹⁷. Ve bir qarınca (7) daḥı geldi ki anuñ gözi⁷⁹⁸ evvelki qarıncadan daḥı açuğıraķ ve görmekligi (8) daḥı rüşenıraķ. Aña didi ki sen ğalaṭ itdün ki bu naķşı (9) kalem-den gördün, ben bun-dan daḥı üstün nesne gördüm ki barmaķdur, (10) naķķaşlıđı ol ider kalem itmez. Ve bu mişāl ol müneccim mişālıdır ki (11) andan rüşanııraķ gördi didüğüñ⁷⁹⁹, **[81b]** bu ṭabī'atlar⁸⁰⁰ yılduzlara müsahḥardur (12) ve yılduzlar firiştelere musahḥardur. Eger bu sebebler⁸⁰¹ Allāhu te'ālādan (13) olmaya-y-ıdı 'ilmi ṭaleb bāṭıl ola-y-ıdı. Ammā ol qarıncanuñ ḥaṭası **43b** (1) ol qadar oldı ki görmekligi miķdārınca gör-di⁸⁰², i'ṭikādın aña aşıl anı (2) şandı, ve anı eyle bildi ammā bunı bilmedi ki mecmü'-ı nesne⁸⁰³ Allāh ider kıl (3) itmez; āmennā ve şaddaķnā ve sellemnā. **Şi'r**⁸⁰⁴:

*Çünki emrinsüz anuñ deprenmeye bir çöp daḥı
Andan ayru görmegümüñ gey ḥaṭādur iy aḥı*

(6) **FAŞL**. İmdi bilgil kim⁸⁰⁵ bu dört ṭabī'atı 'alāmetdür, (7) 'illeti degül. Bes Dehriler **[82a]** eydürler ki: 'İllet-i ḥayāt ruṭubetdür, (8) ṭopraķ anlaruñ başına olsun⁸⁰⁶ ki eyle degüldür belki dirliği Allāhu te'ālā (9) yaradır⁸⁰⁷, dilerse ruṭubet-ile yaradır ve dilerse ruṭubetsüz. Şöyle ki (10) Mūsāyı -'aleyhi's-selām- ruṭubet-ile yaratdı ve 'aşası dirliğini ruṭubetsüz (11) yaratdı. Qādirdür ne vech-ile dilerse ider⁸⁰⁸, anuñ fi'line

.....

⁷⁹⁵ şāz olur, eydür ki: şād olur ve dir ki B.

⁷⁹⁶ kim: ki B.

⁷⁹⁷ bu ḥareketi ... itdürendendür: bu ḥareket itdürenden B.

⁷⁹⁸ gözi: --- A.

⁷⁹⁹ didüğüñ: kelime A'da yanlış ḥareke ile A'da "didigüm" B'de "didigim" biçimindedir.

⁸⁰⁰ ṭabī'atlar: ṭabī'at A.

⁸⁰¹ bu sebebler: --- B.

⁸⁰² miķdārınca gördi: şol miķdārıdı B.

⁸⁰³ i'ṭikādın ... mecmü'-ı nesne: i'ṭikādın anda bağladı, aşıl anı bildi, ammā bilmedi ki mecmü'ını B.

⁸⁰⁴ Āmennā ve şaddaķnā ve sellemnā. Şi'r : Beyt B.

⁸⁰⁵ İmdi bilgil kim: --- B.

⁸⁰⁶ olsun: --- B.

⁸⁰⁷ eyle degüldür belki dirliği Allāhu te'ālā yaradır: Allāh yaratdı B.

⁸⁰⁸ ider: yaradır B.

'illeti cāyiz (12) degüldür kim⁸⁰⁹ Fā'il-i muhtārdur ne dilerse ider⁸¹⁰, Fā'il-i muṭlaḳ oldur ādemīler (13) daḫı⁸¹¹ fi'l iderler; ammā 'ademden vücūda getürimezler. Bes bu maḫlūkāt **44a** (1) cevherde taṣarruf iderler, evet cevheri kendü aṣlından **[82b]** bir aṣla (2) daḫı döndermezler. Şöyle ki bir dürger ağacı taḫta ider, līkin ağacılığından (3) döndermez⁸¹². Şöyle kim cūlāhlar iplikden biz ṭoḳurlar, adı bizdür (4) ammā girü iplikdür, bir ğayrı nesne daḫı olmaz. Bes⁸¹³ Ḥaḳ te'ālā ṣol (5) ḳādir pādişāhdur⁸¹⁴ kim cevherde işler işleye ki cevherliginden gidere. (6) Nite kim nuṭfe'i 'alaḳa ider ve nuṭfelığından anda nesne ḳalmaz ve 'alaḳa'i muḫḡa (7) ider ki 'alaḳalığından nesne ḳalmaz ve muḫḡa'i 'izām ider; ya nī kemükler ider ki (8) muḫḡalığından nesne ḳalmaz. Ve Ādem peygāmbere -'aleyhi's-selām-⁸¹⁵ (9) ṭopraḳdan yaratdı, **[83a]** līkin⁸¹⁶ ṭopraḳdan Ādemde hiç toz ḳalmadı⁸¹⁷. Ve 'İsā (10) peygāberi⁸¹⁸ -şalavātu'llāhi ve selāmih-⁸¹⁹ yilden yaratdı ve anda yil eṣerinden hiç⁸²⁰ (11) nesne ḳalmadı. Sü'bān-ı Mūsā ki ejderhā-y-ıdı 'aṣādan yaratdı, hiç anda (12) 'aṣālıḳdan⁸²¹ nesne ḳalmadı. Şālih peygāmbere⁸²² devesin -'aleyhi's-selām- ḳayadan⁸²³ (13) yaratdı, anda ḳayalıḳdan⁸²⁴ nesne ḳalmadı. Ve bu dükelin yaratdı, cevher aṣlı **44b** (1) tebāh itmedi ve bir yig cevher daḫı izāfet itmedi, tā ḫalḳ-ı 'ālem⁸²⁵ bileler ki (2) Allāhu te'ālānuñ fi'li

●●●●●●●●●●

809 kim: --- A.

810 Fā'il-i muhtārdur ne dilerse ider: --- B.

811 daḫı: --- B.

812 döndermezler ... döndermez: dönderimezler. Şöyle ki durüzger ağacı taḫta ider. Evet ağacılığından dönderimez B.

813 iplikdür bir ğayrı nesne daḫı olmaz. Bes: iplik. Evet B.

814 ṣol ḳādir pādişāhdur: şöyle ḳādirdür B.

815 Ādem peygāmbere 'aleyhi's-selām: Ādemi B.

816 līkin: ki B.

817 toz ḳalmadı: tozu görünmedi B.

818 'İsā peygāberi: 'İsāyı B

819 'İsā peygāmbere -şalavātu'llāhi ve selāmih-: 'İsāyı -'aleyhi's-selām- B.

820 hiç: --- B.

821 'aṣālıḳdan: 'aṣādan B.

822 peygāmbere: --- B.

823 ḳayadan: ṭaşdan B.

824 anda ḳayalıḳdan: ol nāḳada ṭaşdan B.

825 ḫalḳ-ı 'ālem: ḫalḳ-ı 'ulemā B.

‘illet-ile degüldür. Ve eger dilese bir **[83b]** nesne’i yarada **kün**⁸²⁶ dir⁸²⁶ (3) henüz “kün” kâfi nün-ıla ulaşmadın derhâl mevcüd ider. Ve eger⁸²⁷ **[84b]**⁸²⁸ dilerse (4) bir nefhada dükelisin öldürür⁸²⁹ tâ ki cihânda kimse qalmaz ve sonra⁸³⁰ bir nefha (5) sebebi-y-ile diri eyler⁸³¹. Eger ‘illet-i mevt nefha ola-y-dı girü nefha-y-ıla diri (6) olmayalar eger diri olmağ⁸³² ‘illet-i nefha ola-y-ıdı evvel nefhada ölmeyelerdi; zîrâ ki (7) ölüm ve dirilik bir birinün zıddıdır⁸³³. Bes ma‘lüm oldı ki anuñ fi’li münez-zehdür (8) ‘illet gubârından⁸³⁴ ve her ne kim yaratdı kendü qudretinden yaratdı⁸³⁵.

Tevhîd:

1. *Zihî Perverdigâr u Hayy u Ma'bûd
Ki qudretten bu ‘âlem oldı mevcüd*
2. *Neyi kim hikmet-i ‘ilmi diledi
Bir emrinde kamu hep kâf u nün bûd*
3. *Elâ iy bende-i mağrûr u gâfil
N’idersin tekye itme bu ne ma’dûd*
4. *Çü nûrı pertevinden toğdı hurşîd
[84a] Karañulığı çarhdan kıldı pür-dûd*
5. *Zihî dergâh u ta’zîm ü zi heybet
Ki qût ider sinege mağz-ı Nemrûd*

45a

6. *Dirîğâ biş gün-içün ‘ömr ü ni‘met
Ki gâflet uyhusı-y-la gider uş zûd*

.....

⁸²⁶ ‘illet-ile ... kün dir: ‘illet-ile degül, çü diledi ki bir nesne yarada B.

⁸²⁷ derhâl mevcüd ider ve eger : vücûda getürdi B.

⁸²⁸ B’de bundan önce aşığıda “**Tevhîd**” başlığı ile verilen şiir bulunmaktadır.

⁸²⁹ bir nefhada dükelisin öldürür: mecmû‘-ı ‘âlemi bir nefhada mağv ider B.

⁸³⁰ tâ ki ... sonra: --- B.

⁸³¹ bir nefha sebebi-y-ile diri eyler: Bir nefhada dirüldür B.

⁸³² diri olmayalar, eger diri olmağ: dirileydi, eger dirilmek B.

⁸³³ zîrâ ki ... zıddıdır: anuñ-içün ki mevt ü hayât zıddandır B.

⁸³⁴ gubârından: tozından B.

⁸³⁵ dilerse bir nefhada ... yaratdı: B.’de bu kısım **Tevhîd** başlığıyla verilen şiirden sonradır.

7. *İşit benden bu pendî iy şehensâh
Bu dūn ‘âlemde hiç kimesneye sūd*
8. *Nizâmın işimūn ol vakt bilürem
Ki Kâsımdan ola Gâffâr hoşnūd*

(4) **FAŞL**. Bes hakîm ve müneccim gerekdür ki yılduzları ve tabî‘atları⁸³⁶ ‘alâmet (5) bile ‘illet bilmeye. Eger müneccim yılduzları esbâb bilse revâdur. Eger eyle **[85a]** olsa⁸³⁷ (6) gece ve gündüz berâber ola-y-ıdı. Güneş bir yılduzdur ki aydınlık ve issilik (7) bu ‘âlem içinde andandur ve kış ve yaz anuñ hareketindendür. Güneş issiligi (8) yaz içinde andandur ki gök ortasına yakın olur ve kış olıcağ ırak (9) düşer. Ol Kâdir Tangrı ki kudretinden güneş⁸³⁸ issi ve rüşen yaratdı. ‘Aceb (10) degül ki Zuhalı şovuğ ve qurı yaratdı ve Zühre’i issi ve yaş yaratdı. Müneccim (11) ol vakt gâlağ itdi kim yılduzları ve tabî‘atlarını **[85b]** aşıl bildi ve anları kendüye⁸³⁹ (12) müsahhar ideni bilmedi, şöyle ki Qur‘ân-ı Mecîdde buyurur: **ve’s-şemse ve’l-ka-mera** (13) **ve’n-nücūme müsehhharāt**ⁱⁿ **bi-emrih**^{zz}; ya’nî⁸⁴⁰ güneş dağı ay Allâhu te‘âlânın emrin **45b** (1) tutıcı⁸⁴¹ kullardur. Bes müneccim gerekdür kim⁸⁴² yılduzları (2) cemâd bile cemâddan fi‘il gelmez, ğaybdan haber virmeyeler, (3) buncılayın müneccim müvahhid olur. **Hikâyet** getürmişler⁸⁴³: (4) Hulefâdan bir halîfe var-ıdı, anuñ bir remmâlî (5) var-ıdı, remmâlî tecrîbe itmek diledi, remmâl-ıla otururken (6) şayu-y-ıla ma‘dūd andan birkaç nesne elinde dutdı, **[86a]** (7) avcın yumdı, su‘âl itdi ki bu kaçdur, remmâl (8) eyitdi bu kadardur; halîfe elin açdı, hemân ol kadar çıkdı (9) ki remmâl didi; bir def‘a dağı didi⁸⁴⁴ şayu-y-ıla dutdı⁸⁴⁵ (10) gine bildi; üçüncü def‘a halîfe şayusuz tutdı, (11) remmâl bilmedi. Halîfe su‘âl itdi ki bunu ne-y-içün bilmedün? (12) Cevâb virdi ki anları şayu-y-ıla tutduñuzdı, ‘ilm-ile anı bildüm, (13) bu nebet ki şayusuz tutduñuz ğayb oldı, ğaybı Allahdan ğayrı **46a**

.....

⁸³⁶ yılduzları ve tabî‘atları: yılduzlar ve tabî‘atlar A.

⁸³⁷ eyle olsa: böyle olmasa B. (yanlışlıkla “olmasa” yazılmış).

⁸³⁸ kudretinden güneş: anuñ kudretinde var-ıdı, güneşi B.

⁸³⁹ anları kendüye: oları B.

⁸⁴⁰ Ya’nî: --- B.

⁸⁴¹ tutıcı: dutıcı B.

⁸⁴² kim: ki B.

⁸⁴³ Hikâyet getürmişler: Hikâyetde getürmişler B.

⁸⁴⁴ didi : dutdı B.

⁸⁴⁵ dutdı: --- B.

(1) kimse bilmez. İmdi⁸⁴⁶ müneccim ve remmâl böyle gerek. **FAŞL**. Bes imdi ol müneccim ki (2) yıldızları **[86b]** müsaḥḥar bilmeye, ḡaybdan ḡaber vire, anuñ sözün⁸⁴⁷ işitmek gerek. (3) Belki ol ḡişi sözün işitmek gerek ki Allāhu te'ālādan ḡaber vire. İmdi (4) anlara⁸⁴⁸ ol peygāmblerdür kim her ne ki⁸⁴⁹ bize getürdi ḡabül iderüz.⁸⁵⁰ Nitekim Ḳur'ān-ı (5) Ḳadīmde buyurur: **ve mā ātākümü'r-rasülü fe-ḡuzūhu**⁷⁸. Ve her nesneden ki (6) bizi girü ḡutarlar ıraḡ oluruz, nitekim Kitāb-ı Ḳadīmde buyurur: **ve mā nehāküm** (7) **'anhü fentehü**⁷⁹. Zīrā ki peygāmbler Allāhu te'ālāya⁸⁵¹ oḡurlar, bu sözi (8) cān ḡulaḡı-y-ıla işitmek gerek bu sırra⁸⁵² az ḡişi muḡḡali' olur. Şöyle kim (9) firīştelerün **[87a]** hem şüreti var ve hem şıfatı var. Ādem oḡlanlarınuñ daḡı (10) hem şüreti var ve hem şıfatı var; ammā anda ḡāşiyet firīşteler⁸⁵³ (11) şıfatındadır ve bunda ādem oḡlanları⁸⁵⁴ şüretindedür, evvelki ḡāşiyetidür⁸⁵⁵ (12) dönmez, ne firīşte şüreti⁸⁵⁶ döner ve ne ādemün şüreti döner; ammā (13) ādemün şıfatı döner, vaḡtı mü'min olur vaḡtı kāfir olur, ve ḡāh 'ālim olur **46b** (1) ve ḡāh⁸⁵⁷ cāhil olur. Bes ma'lūm oldu kim⁸⁵⁸ ādemün şıfatı döner şüreti (2) dönmez. Hīç dimek olmaz kim⁸⁵⁹ bir vaḡt ādem-idi ve bir vaḡt şıḡır-ıdı **[87b]** ve bir vaḡt (3) ḡoyun-ıdı ve bir vaḡt ḡuş-ıdı; ammā firīštenün şüreti döner şıfatı dönmez; (4) zīrā ki Cebrā'il -'āleyhi's-selām- yigirmi üç yıl Peygāmbler ḡazretine geldi. Ḳazret-i(5)Risālet eydür: Cebrā'ili kendü şüretinde görmedüm, meḡer iki gez bir Ḳırā (6) ḡaḡında ve bir⁸⁶⁰ Sidretül-müntehāda. Ḡāh Diḡye-i Kelbī şüretinde gelürdi (7)

●●●●●●●●●●

846 İmdi: --- B.

847 anuñ sözün: --- B.

848 anlara: --- B.

849 kim her ne ki: her ne kim anlar B.

850 ḡabül iderüz: ḡabül-durur B.

851 Allāhu te'ālāya: Allāha B.

852 işitmek gerek bu sırra: işitmek gerek ki B.

853 firīşteler: firīştelerün B.

854 oḡlanları: oḡlanlarınuñ B.

855 evvelki ḡāşiyetidür: ol ki ḡāşiyetdür B.

856 firīşte şüreti: firīštenün şıfatı B.

857 ve ḡāh 'ālim olur ve ḡāh: vaḡtı 'ālim olur vaḡtı B.

858 kim: ki B.

859 kim: ki B.

860 bir Ḳırā ḡaḡında ve bir: biri Kūh-ı Ḳırāda bir gez B.

ve gâh A'râbî şüretinde ve gâh⁸⁶¹ gâzî şüretinde at üzerine binmiş gelürdi (8) ve gâh⁸⁶² yalnızca deveye binmiş mescidden içerü **[88a]** girürdi gâh olurdu⁸⁶³ bir zencîr (9) ki taş üzerinde depredele şol tarîka gelürdi. Bes bundan bilindi kim (10) firiştenün şüreti döner, evet şıfatı dönmez; anuñ-çün kim firiştelere (11) 'aşî olmazlar ve kâfir olmazlar ve câhil olmazlar. Nitekim Qur'an-ı (12) Qadîminde⁸⁶⁴ buyurur: **lâ ya şüne'llâhe mâ emerahüm ve yef'alüne mâ** (12) **yü'merüne**⁸⁶⁵. Ya'nî bunlar Allâha⁸⁶⁵ 'aşî olmazlar şunu ki buyurur **47a** (1) anı iderler. Bes âdemün hem şüreti var hem şıfatı var ve firiştenün dağı (2) hem şüreti var hem şıfatı, şöyle dimezem ki hâşısulsuz hâşisler-dirler⁸⁶⁶ **[88b]** (3) ki âdemün şıfatı yok, şöyle kim didük-idi ikisinün dağı hem (4) şüreti var hem şıfatı; ammâ âdem hâşıyyeti şüretidür, şıfatı (5) aña tâbî'dür; ya'nî uyucudur.⁸⁶⁷ Firişte hâşıyyeti şıfatıdır, şüreti aña tâbî'dür, firiştelere (6) âdemîlere hıdmet iderler. Eger bunlarda şüret olmaya-y-dı nice (7) hıdmet iderlerdi; zîrâ⁸⁶⁸ bunlar haber getüricilerdür, eger göze gözükmeyelerdi (8) nice haber getürelirdi. Yoqaru⁸⁶⁹ didük kim Cebrâ'îl -'aleyhi's-selâm- yigirmi üç (9) yıl ki Hâzret-i Risâlete geldi **[89a]** hemân iki gez kendü şüretinde gözükdü (10) olurdu ki gicede gündüzde Hâzret-i Risâlete on sekiz gez (11) gelür-idi,⁸⁷⁰ her nevbet bir şüret-ile gözükdü.⁸⁷¹ Bes bildün kim bunlaruñ (12) aşı rûhânîdür, cismi aña⁸⁷² teba'dur ve âdemün aşı cisimdür, rûhânîsi teba'dur. (13) Bes bir kimse eyitse kim Resül Hâzretini⁸⁷³ mi'râca cân-ıla iletdiler, **47b** (1) haţâ⁸⁷⁴ söyler, zîrâ ki bilmez. Haţ te'âlâ kâdir pâdişâhdur gâh 'İsâ (2) peygâmbere -'aleyhi's-selâm-⁸⁷⁵ kanat virüp

●●●●●●●●

⁸⁶¹ Gâh Dihye-i Kelbî ... ve gâh: Bir vaqt Dihyetü'l-Kelbî şüretinde B.

⁸⁶² gelürdi ve gâh: vaqt olurdu ki bir B.

⁸⁶³ gâh olurdu: vaqt olurdu ki B.

⁸⁶⁴ Qur'an-ı Qadîminde: --- B.

⁸⁶⁵ Ya'nî bunlar Allâha: Ma'nâ-yı âyet budur Tañrıya B.

⁸⁶⁶ hâşısler-dirler: hâşisler-dururlar: A.

⁸⁶⁷ ya'nî uyucudur: --- A.

⁸⁶⁸ zîrâ: ki B.

⁸⁶⁹ getürelirdi. Yoqaru: virelerdi. B.

⁸⁷⁰ olurdu ki ... gelürdi: gicede gündüzde olurdu ki on sekiz gez Resülullâha gelürdi B.

⁸⁷¹ gözükdü: --- B.

⁸⁷² aña: --- B.

⁸⁷³ Resül Hâzretini: Resüli B.

⁸⁷⁴ haţâ: yalan B.

⁸⁷⁵ Haţ ... peygâmbere -'aleyhi's-selâm-: gâhi 'İsâ 'aleyhi's-selâm B.

göge çıkardı tâ firîştelere-ile (3) havâlî-i 'arşî tavâf itdi; ve gâh İdrîs Peygâmbere⁸⁷⁶ -'aleyhi's-selâm- (4) göge çıkardı, uçmağ içinde⁸⁷⁷ **[89b]** kondurdu tâ uçmağ ehline hulleler dike (5) ve bunlar 'aceb degül. 'Aceb budur ki Muḥammed Muştafâyı -'aleyhi's-selâm- (6) göge çıkardı, kendü ḥazretine⁸⁷⁸ yakın itdi. Şöyle ki Qur'an-ı Qadîmde buyurdu⁸⁷⁹: (7) **şümme denâ fetedellâ fe-kâne kâbe kavseyni ev ednâ**⁸¹. (8) Âyet ma'nâsı⁸⁸⁰ budur kim **denâ** bi-nefsihî yakın oldu nefsi-ile, **fe-tedallâ** (9) bi-kalbihî gönli-y-ile daḥî yakın oldu. **Fe-kâne kâbe kavseyni**. Bir vech-i (10) cân-ıla⁸⁸¹ yayuñ iki başı miqdârı yakın oldu, ya'nî gâyet teḳarrüb (11) buldı; **ev ednâ** sırrihî⁸⁸² ya'nî sırr-ıla daḥî yakın oldu. **[90a]** Cebrâ'îl -'aleyhi's-selâm- (12) gökden yire gelür ve Muḥammed -'aleyhi's-selâm- yirden göge çıkar, (13) cân anuñ teba'ı eger cân ten-ile olmayaydı⁸⁸³ kim diye-y-di kim⁸⁸⁴ **enzele 'alâ 'abdihi'l-kitâbe**⁸². **48a** (1) Eger ten cân-ıla olmaya-y-dı kim diye-y-idi⁸⁸⁵ ki **esrâ bi-'abdihi leylen**⁸³. İmdi (2) bu esrâr 'ulemâdan menḳûldur⁸⁸⁶: Eger ten ü cân olmaya-y-dı, 'urüc (3) olmaya-y-dı ve eger ḥurûf-ı Qur'an olmaya-y-dı, nüzül olmaya-y-dı. Bes rûḥlar (4) firîştelere musahḥardur ve cisimler âdemîlere musahḥardur. **FAŞL**. (5) Bilgil kim⁸⁸⁷ bu dükeli firîştelere menzillü⁸⁸⁸ menziline tûrurlar. Nite kim **[90b]** (6) Qur'an-ı Qadîmde buyurdu⁸⁸⁹: **ve mâ minnâ illâ lehü maḳâmün ma'lûmün**⁸⁴. (7) Ya'nî⁸⁹⁰ yokdur bizden bir kimse illâ anuñ bir maḳâm-ı ma'lûmı vardur; (8) ammâ âdemîler

•••••

⁸⁷⁶ İdrîs Peygâmbere: İdrîsi B.

⁸⁷⁷ içinde: içi ne B.

⁸⁷⁸ Kendü ḥazretine: Kendüye B.

⁸⁷⁹ buyurdu: buyurur B.

⁸⁸⁰ âyet ma'nâsı: ma'nâ-yı âyet B.

⁸⁸¹ bir vech-i cân-ıla: bi-rûḥı cân-ıla B.

⁸⁸² ev ednâ sırrihî: bi-sırrihî A.

⁸⁸³ anuñ teba'ı eger cân ten-ile olmayaydı: anuñ-ıla A.

⁸⁸⁴ kim: ki B.

⁸⁸⁵ diyeyidi: diyeydi B.

⁸⁸⁶ İmdi bu esrâr 'ulemâdan menḳûldur: Bu esrâr 'ulemâdandur B.

⁸⁸⁷ Bilgil kim: --- B.

⁸⁸⁸ menzillü: --- B.

⁸⁸⁹ buyurdu: buyurur B.

⁸⁹⁰ Ya'nî: Ma'nâ-yı âyet B.

revende dāyim⁸⁹¹ teraḳḳīde dururlar. Eger ṭabī'atlarına (9) ve nefeslerine⁸⁹² muḥālif olalar ve şerī'ata ve peygāmbere muvāfaḳat (10) ideler, her ne işlerler-ise şer' üzerine işleyeler⁸⁹³, ol vaḳt 'izzet (11) ve şeref bulalar ve illā ḥōd kemden kem olalar.

Rubā'ī-i münāsib

Ādemī-zād ṭurfe ma'cūn-est
K'ez firīšte nūbište v'ez şeytān
V'er be-zīn māyil est bihter ez-īn
V'er be-zān māyil est kemter ez-ān

48b (1) *Ādemoḡlanı ṭurfa ma'cūndur*
Hem melekdür şıfatda hem şeytān
Ger buña meyl iderse yig bundan
*İblīse māyil-ise kem andan*⁸⁹⁴

(3) Ammā peygāmbere ki geldiler şırāt-ı müsteḳīm üzerine gıtdiler⁸⁹⁵, ṭabī'atları (4) istediği nesnelere⁸⁹⁶ işlemediler ki ḥilāf-i şer' ola, andan ḳurbet (5) ve menzilet buldılar. Ve bunu daḡı bilgil kim⁸⁹⁷ hiç bil yoḳdur kim⁸⁹⁸ anuñ kemeri (6) olmaya ve hiç ḳulaḳ yoḳdur kim anuñ⁸⁹⁹ [91a] ḡaḳası olmaya; ammā kemer (7) didüğümüz ṭabī'atdur bilde; ve ḡaḳa didüğümüz hevādur ḳulaḳda. Peygāmbere (8) bundan ötrü geldiler kim⁹⁰⁰ hevā ḡaḳasını ḳulaḡundan ḳıḳarasın ve Ḥaḳ (9) ḡaḳasın⁹⁰¹ ḳulaḡına geçüresin. Ṭabī'at kemerin bilüñden⁹⁰² gideresin, (10) yirine şerī'at kemerini baḡlayasın; zīrā bilüñ kemeri ve ḳulaḡuñ (11) ḡaḳası⁹⁰³ Ḥuzāyī gerek, ne hevāyī.

●●●●●●●●●●

⁸⁹¹ revende dāyim: revendelerdür B.

⁸⁹² ve nefeslerine: --- B.

⁸⁹³ işleyeler: ideler, peygāmbere anuñ-çün geldiler B.

⁸⁹⁴ ol vaḳt ... andan: --- B.

⁸⁹⁵ şırāt ... gıtdiler: --- B.

⁸⁹⁶ ṭabī'at ları istediği nesnelere: ṭabī'at istediği nesneyi B.

⁸⁹⁷ andan ... kim: --- B.

⁸⁹⁸ yoḳdur kim: yoḳ ki B.

⁸⁹⁹ yoḳdur kim anuñ: yoḳ ki B.

⁹⁰⁰ kim: ki B.

⁹⁰¹ ḡaḳasın: ḡaḳasını B.

⁹⁰² kemerin bilüñden: kemerini biden B.

⁹⁰³ zīrā bilüñ kemeri ve ḳulaḡuñ ḡaḳası: ki bil kemeri ve ḳulaḳ ḡaḳası B.

Bes⁹⁰⁴ vāsıta-i ‘amel peygâmblerlerdür, (12) vāsıta-i ma‘arif ve⁹⁰⁵ Allâhı bilmeklik ‘aql-ıladur. Bes⁹⁰⁶ Tangrıyı bilmek ve şerî‘atı (13) bilmek peygâmbersüz olmaz. Çünkü Allâhı bildün ve şerî‘at-ı [91b] Resûlî 49a (1) bildün, Allâh emrinden ve peygâmbler şer‘inden taşra olmadun; çün bundan (2) gitdün, devlet-i ebedî ve sa‘âdet-i sermedî buldun, yarın kıyâmet gününde⁹⁰⁷ (3) Allâhu te‘âlâ saña sâkîlik idüp şarâb-ı tahûr⁹⁰⁸ içüre, bu delîl-ile (4) kim Qur‘ân-ı Kerîm‘de buyurur: **ve sekkâhum rabbühüm şerâben tãhûran**⁸⁵. **FAŞL**. (5) Bilgil kim peygâmblerler da‘vet idicilerdür halâyıkı tabî‘at yolından (6) şerî‘at yolına⁹⁰⁹. Nitekim peygâmblerler Allâhu te‘âlânun gölgeleri[yi]di (7) ve hem sen dağı Allâhun gölgesisin.⁹¹⁰ Resûle itâ‘at ve mütâba‘at (8) itdügümüz⁹¹¹ andandur ki Allâhu te‘âlâ hazretinun Resûlidür ve hem (9) habîbidür.⁹¹² Ve pâdişâha itâ‘at itdügümüz andandur ki Allâhu te‘âlâ (10) ‘azametinin gölgesidir. Nite kim yukarıda⁹¹³ [92a] dinildi, **es-sultânü zıllu‘l-lâhi** (11) **fi‘l-arzi**⁸⁶ diyü. İmdi iy pâdişâh-ı İslâm ve iy mercî‘-i imâm⁹¹⁴, (12) emr-i ma‘rûf ve nehy-i münker itmeklik senün üzerîne farzdur ki ol (13) emr-i ma‘rûfdan mescidler ma‘mûr ola ve nehy-i münker itmekligün-ile 49b (1) harâbâtlar⁹¹⁵ harâb ola ve bid‘atlar gide ve mü‘minler refâhiyetde olup (2) teveccühlerin⁹¹⁶ Allâhu te‘âlâ dergâhına çutup pâdişâha hayr⁹¹⁷ du‘â ideler.

•••••

904 Bes: --- B.

905 ve: --- B.

906 Bes: --- B.

907 Allâh emrinden ... gününde: --- B.

908 şarâb-ı tahûr: şarâben tahûr B.

909 şerî‘at yolına: şer‘i yolına getüricilerdür B.

910 gölgeleri[yi]di ... gölgesisin: gölgesiyidi ve hem siz dağı Allâhun gölgesisiz B.

911 itdügümüz: eyledügümüz B.

912 Allâhu te‘âlâ hazretinun Resûlidür ve hem habîbidür: Allâhun Resûlidür ve habîbidür B.

913 yukarıda: --- B.

914 ve iy mercî‘-i imâm: --- B.

915 harâbâtlar: harâbâtîler A.

916 Yüzlerini: refâhiyetde olup teveccühlerin A.

917 hayr:--- B.

Der Medh-i Sultân-ı A'zam

1. *İy şebâ derde vişâlün çün-kim oldı mûmiyâ
Memleket ehli gözine hâk-i râhuñ tütüyâ*
2. *Âşikârâ bu 'ibârâtuñda minhâc-ı necât
Hem işârâtuñda Külliyyât-ı Kânün-ı Şifâ*
3. *Atuñuñ izi tozın gördi felekde âfitâb
Didi kim iy sürme-i a'yân-ı devlet merhabâ*
4. *Pâdişâhân-ı cihânı şâha nisbet eylemek
Pâdişâh adından artuğ 'aqla şıgmaz hem revâ*
5. *Pâdişâha ben dilerem 'arza kılam hâlumu
Kullaruñ hâli nice gizlü olur ez pâdişâ*
- 50a (1) 6. *Müddeti üç yıl ziyâde Engürîde mu'tekif
Bâ-vücüd ol kim her işden olmışamdur hem cüzâ*
7. *Gönlümün fikr-i dağığın cev-be-cev itdüm hisâb
Gice gündüz zâr u sergerdânam uş çün âsyâ*
8. *Nâfe-i müşgînleyin küt itmîsem hün-ı ciger
Bülbül-i destândan ayru nice olam bî-nevâ*
9. *Şâhuñ in'âmından olmuş kamu garğa mâl-a-mâl
Ben ümîdem gözini gayra neçün tutam çirâ*
10. *Rüz-ı nevrüzuñ mübârek her günün nevrüz u 'îd
İbtidâ-yı devletüne olmasun hiç intihâ*
11. *Câhil olan nice bilür dürr-i mercândan velî
Cevherî bilür ki cevher kıymeti nedür bahâ*
12. *Âfitâb-ı salţanat çün toğdı 'âlem üstine
Âsumân-ı memleket şaklasun anı ber-'alâ*
- 50b (1) 13. *Ṭâk-ı eyvân-ı celâluñ yücedür çün âsumân
Hâk-i dergâh-ı bülendün oldı halqa kîmyâ*
14. *Ferş-i hâkî iledür bu cirm-i 'ulvîden şu'â'
Eyü aduñda bulurlar rûh-ı kıdsiler şafâ*
15. *Bu tarâvetde düşüpdür göklere 'aks-i zemîn
Bu letâfetde görinür yirde hem-reng-i semâ*

16. *Tîğ-ı bürrân kılıcuñ 'aksi eger küha ire
La'li kanında kızarda yüzini hem kehrubâ*
17. *Ebr her sâ'at alur ağzına müşg-ile gülâb
Tâ ki lâyıķ ola dili medhine şāhuñ revâ⁹¹⁸*
18. *Çünki sultānū's-selāṭīn lutf-ıla kıldı yād
'Ömrini hem kıl ziyāde ceddünūñ rūhını şād⁹¹⁹*

(6) İy pādīşāh-ı İslām⁹²⁰ çün bu emr-i ma'rūfı itmiş olasin peygāber derecesine (7) irişesin; ammā şol vaķt kim şer'-i Muḥammede taķvıyet idesin ve şer'ı (8) icrâ itmege sa'y idesin⁹²¹ ve Muḥammedilere yardım idesin [92b] ki Rûmda dīn-i İslām (9) za'if olupdur mebādâ ki daḥı za'if ola. Nitekim Peygāber ḥāzreti (10) buyurur ki: **el-İslāmü bedâ ġarīb^{en} ve seya'udü kemâ bedâ^{8Z}**; ya'nî kelām budur ki⁹²² İslām ġarīb (11) zāhir oldı geldi, yine döniser şol zāhir oldıġı gibi ġarīb olısar. İmdi iy şāh, (12) dīn-i İslām⁹²³ ḳavî olmaz illâ emr-i ma'rūf ve nehy-i münker itmeklig-ile olur. (13) Hem⁹²⁴ Allāhu te'ālâ bu ümmeti öger emr-i ma'rūf-ıla: **Küntüm ḥayra ümmet-in uḥricet 51a** (1) **li'n-nāsi te'mürüne bi'l-ma'rūfı ve tenhevne 'anı'l-münkeri⁸⁸** [93a] diyü. İmdi⁹²⁵ (2) çünki emr-i ma'rūf olınmaya 'aşı olunur. Şöyle ki enbiyâ zamānında Ḥaķ (3) te'ālâ ḥāzreti bir ḳavim⁹²⁶ üzerine ki emr-i ma'rūf iştmezlerdi, belâ gönderdi, emr-i (4) ma'rūfa muṭi' olup mütāba'at idenleri daḥı ve⁹²⁷ itmeyenleri daḥı hep helāk (5) eyledi. Bes ol zamānuñ peygāberi⁹²⁸ münācāt itdi, eyitdi: İlāhî bu cezâ ve bu belâ⁹²⁹ (6) emr-i ma'rūfa muṭi' olmayanlaruñ-ıdı, muṭi'

.....

⁹¹⁸ 1-17. beyitler B nüshasında 62b-64a arasında, beyit sıraları deġişmiş olarak bulunmaktadır. Ayrıca "Güneş eydür sürme-i a'yân u devlet merḥabâ" mısraının ilk mısraı eksik olan 62a'nın sonunda olmalıdır.

⁹¹⁹ 18. beyit A'da yok.

⁹²⁰ Der Medḥ-i Sultān-ı A'zam ... İy pādīşāh-ı İslām: --- B.

⁹²¹ ammā şol ... sa'y idesin: bu ol vaķt ola ki şer'-i Muḥammede ḳuvvet idesin B.

⁹²² kelām budur ki: --- A.

⁹²³ ġarīb olısar. İmdi iy şāh! Dīn-i İslām: Ya'nî yine ġarīb döner dīn-i Muḥammedî B.

⁹²⁴ hem:--- B.

⁹²⁵ imdi: --- B.

⁹²⁶ ḥāzreti bir ḳavim: 'azze ve celle bir ḳavum B.

⁹²⁷ ve: --- B.

⁹²⁸ helāk eyledi. Bes ol zamānuñ peygāberi: helāk itdi. Ol peygāber B.

⁹²⁹ ve bu belâ: --- B.

olanları dağı bile helāk eyledüñ (7) hikmet nedür didi.⁹³⁰ Bes ilhām-ı ilāhī ve vahy-i Rabbānī geldi ki hikmet oldur kim⁹³¹ (8) emr-i ma' ruf bilenler⁹³² bilmeyenleri nehy itmediler. Bu meşel [93b] aña beñzer ki bir bölük⁹³³ (9) cemā'at bir gemide oturmuşlar ve gemi dağı haşarda-y-ıdı. Bu cemā'atdan birisi (10) gemi içinde şurduğı yiri durişüp delerdi. Aña⁹³⁴ ney' çün şöyle idersin? Ol⁹³⁵ eyitdi: (11) Yirümdür ne gerek-ise idem, kime ne didi. Bes anı şomadılar ol işden men' itdiler.⁹³⁶ (12) Eger řosalarđı ki ol gemiyi dele-y-ıdı, gemiye řu girürdi⁹³⁷, ol dağı ve ayruğı dağı (13) ğarķ olurlardı⁹³⁸. Bes anı kendü řabī'atına ve gönül diledüğine şomadılar, **51b** (1) hem ol necāt buldı ve hem anlar necāt ve ħalāş bulup řurtıldı⁹³⁹. Bes emr-i ma' ruf (2) [94a] ve nehy-i münker farz oldı. İmdi Allāhu te'ālā ħazretinden ümiz oldur kim bu (3) sözleri pādişāh ħuzūrında zāyi' olmaya, maşall-i řabülđa vāķı' ola, pādişāh (4) dağı dünyāda ve āĥiretde şurtılmışlardan ola ve anda dağı pādişāh ola. (5) Ve dađı⁹⁴⁰ ümizdür ki bu tuĥfe-i ħaķīr-i faķīrün eger sehv ve ħařası ħalel ve zeledi (6) olsa ħarfdede ve ma'nāda ve terkibde⁹⁴¹ aña muşala'a idenler şatında 'afv (7) olına ve elřāf-ı 'amimelerinden iřlāĥ idüp ecr-i 'azīme müsteĥaķ olup řevāba (8) gireler. Ħaķ te'ālā bize dağı ve bu kitābı oķıyanlara ve içinde (9) yazılan nesnelere 'amel idenlere dağı raĥmet eyleye inřā'allāhu te'ālā. (10) Ve pādişāh-ı İslāmuñ dağı 'ömrin devletin fırsatın ve nuşretin ziyāde idivire, (11) 'adlın inřāfin faızlın 'ařāsın arturıvire

.....

⁹³⁰ dağı bile helāk eyledüñ hikmet nedür didi: bile helāk itdün nedür didi B.

⁹³¹ bes ... kim: ilhām-ı Rabbānī geldi ki B.

⁹³² bilenler: --- B.

⁹³³ ki bir bölük: kim B.

⁹³⁴ yiri durişüp delerdi. Aña: yiri delerdi didiler B.

⁹³⁵ ol: --- B.

⁹³⁶ kime ne didi ... men' itdiler B.

⁹³⁷ eger ... girürdi: eger anı şosalar ki gemi dele-y-ıdı gemiye şu gireydi B.

⁹³⁸ ol ... olurđı: ol dağı ğarķ olaydı bāķisi dağı bile ğarķ olaydı. B.

⁹³⁹ Bes anı ... şurtıldı: Bes eger kendü řabī'atı diledüğine şomayalar hem ol necāt bulup şurtıla ve hem bāķi cemā'at dağı şurtıla B.

⁹⁴⁰ İmdi Allāhu te'ālā ... ve dağı: --- B.

⁹⁴¹ B.'de eser bu kelimedden sonra řu řekilde sona erer: pādişāh ħuzūrında 'afv olına inřā'allāhu te'ālā.

Şaķımsun Lāyezālu'llāh vüçüduñı zevālından
İraķ şıtsun te'ālā'llāh şamu naķsı kemāluñdan
Sa'ādet göğünü devlet bāđında
Ħavi eyle ilāhī budāđında
Āmin yā Rabbe'l-'ālemîn

ve şehzâdelerin fażl-ıla (12) kemâl-ıla bağışlayuvire, dünyâ murâdlarına ve âhîret sa'âdetlerine irgür (13) menne ve cûda ve kereme, âmîn yâ Rabbe'l-'âlemîn. **Şî'r:**

52a (1) *Sa'âdet gögini devlet bağında*
Ḳavî eyle îlâhî budağında
Yüzünüñ gülini sen tâze eyle
Eyü adın ulu âvâze eyle

(5) Temme kitâb-ı *Enîsü'l-celîs* fî evâhîri şehri cemâdi'l-âhîra bi-'avni'llâhi(6)'l-melikî'l-ḳâdiri vaḳte'ş-şabâḫ bi-'avni'l-Fettâḫ fî târiḫi sene (7) sittîn ve şemân mi'e el-ḫamdü li'llâh 'alâ'l-itmâm (8) ve'ş-şalâtü ve's-selâmü 'alâ ḫayri ḫalkıhî (9) Muḫammedün seyyidü'l-enâm ve 'alâ âlihî (10) ve aşḫâbihî'l-kirâm.

Nivîsende rā her ki güyed du'ā
Ḥuzāyā be-kün ḫacet-eş rā revā

Son Notlar (Altı Çizgili Dipnotlar)

- 1 “Allah onun hakimiyetini sürekli, padişahlığının delilini âlem için anlaşılır kılsın.”
- 2 “Ben sizin Rabbiniz değil miyim?” A’râf 7/172.
- 3 En’âm 6/91.
- 4 Talak 65/3.
- 5 Kıyâme 75/36.
- 6 Nûr 24/15.
- 7 Âl-i İmrân 3/191.
- 8 En’âm 6/96.
- 9 Rahmân 55/29.
- 10 Benzer anlamda bir başka hadis için bk. Nureddin Ali b. Ebî Bekir Heysemî, *Mecmau’z-zevâid ve menbau’l-fevâid*, Beyrut 1967, V, 249.
- 11 Nureddin Ali b. Ebî Bekir Heysemî, *Mecmau’z-zevâid ve menbau’l-fevâid*, Beyrut 1967, V, 197.
- 12 Meliklerin alınları/perçemleri benim elimdedir sözüyle, “Allah’ın, hükümdarların da üzerinde hüküm sahibi olduğu anlatılmak istenmektedir.
- 13 (Adaletli) Hükümdar ve İslam ikiz kardeşirler.
- 14 Zeynüddin Ahmed b. Ahmed b. Abdillatif ez-Zebidî, *Sahîb-i Buhârî Muhtasarı Tercriid-i Sarîh Tercemesi ve Şerhi* (mütercimi ve şârihi: Kâmil Miras), Ankara 1975, XII, 314.
- 15 Nisâ 4/59.
- 16 “Ve evimi (Kâbe’yi) temiz tut! Hac 22/26.
- 17 Cin 72/18.
- 18 “Allah’ın devesi” A’râf 7/73.
- 19 Nureddin Ali b. Ebî Bekir Heysemî, *Mecmau’z-zevâid ve menbau’l-fevâid*, Beyrut 1967, III, 242.
- 20 İsmâil b. Muhammed el-Aclûnî, *Keşfü’l-hafâ ve müzîlül-ilbâs ammeştehera mine’l-ehâdis alâ elsineti’n-nâs*, Beyrut 1351, I, 456.
- 21 “Allah varlığıyla onun izzetli tahtını süslesin, adalet ve cömertliğinin etkilerini tüm âlemlere yaysın!” anlamında bir söz.
- 22 bk. 19. son not.
- 23 “Allah bu tür benzetmelerden tümüyle uzaktır, son derece yücedir ve uludur.” anlamında dua sözüdür. “Ulüvven kebîran” kısmı İsrâ Suresi’nin 43. ayetinden iktibasır.
- 24 Bu kelimeyle başlayan birçok hadis vardır, bk. A. J. Wensinck, *Mu’cemül-müfrehes*, London 1967, VI, 419; bu ifade için ayrıca bk. Zeynüddin Ahmed b. Ahmed b. Abdillatif ez-Zebidî, *Sahîb-i Buhârî Muhtasarı Tercriid-i Sarîh Tercemesi ve Şerhi* (mütercimi ve şârihi: Kâmil Miras), Ankara 1976, IV, 112-116.
- 25 bk. 23. son not.
- 26 “Allah yattıkları yeri serin kılsın” anlamında dua sözü.
- 27 “Allah kabrini nurlandırсын” anlamında söz.
- 28 İsmâil b. Muhammed el-Aclûnî, *Keşfü’l-hafâ*, Beyrut 1351, I, 111.
- 29 Buhârî, “Megâzî”, 60.
- 30 M. Abdürraûf el-Münâvî, *Feyzü’l-kadîr şerhu’l-Câmi’i’s-sagîr*, Mekke 1418/1998, V, 2723.

- 31 Muhammed b. Cerir et-Taberî, *Câmiu'l-beyân an tevîli âyi'l-Kur'an*, Beyrut 1405/1984, V I, 65.
- 32 “Allah için üçüncüsüdür” anlamındadır. Andolsun “Allah için üçüncüsüdür” diyenler kâfir olmuşlardır... diye başlayan Mâide suresi'nin 73. ayetinden iktibasır.
- 33 Zeynüddin Ahmed b. Ahmed b. Abdillatif ez-Zebîdî, *Sahîb-i Buhârî Muhtasarı Tercrid-i Sarîh Tercemesi ve Şerhi* (mütercimi ve şârihi: Kâmil Miras), Ankara 1976, X, 73.
- 34 “Andolsun onu *Sidretü'l-müntehâ'nın yanında* önceden bir defa daha görmüştü” ayetinden iktibas, Necm 53/14.
- 35 “Ve şüphesiz en son varış Rabbinedir.” Necm 53/42.
- 36 Alâüddin Ali el-Müttakî b. Hüsâmiddin el-Hindî, *Kenzü'l-ummâl fî süneni'l-akvâl ve'l-ef'âl*, Beyrut 1405/1985, XIV, 38290.
- 37 a.e., I, 2131.
- 38 Tâhâ 20/41.
- 39 Feth 48/10, müstensih ayetin sonuna yanlışlıkla “ve Resûlehû” ibaresini de eklemiştir.
- 40 Tâhâ suresi 41. ayetine telmih var.
- 41 İsrâ 17/1.
- 42 Kehf 18/1.
- 43 “Bir gece, kendisine ayetlerimizden bir kısmını gösterelim diye, kulunu Mescid-i Haram'dan, çevresini mübarek kıldığımız Mescid-i Aksa'ya götüren Allah, noksan sıfatlardan münezzehtir; O gerçekten iştendir görendir.” anlamındaki İsrâ suresinin 1. ayetinden iktibas.
- 44 “Hatırla ki Rabbin meleklere, ben yeryüzünde bir halife yaratacağım dedi.” Bakara 2/30.
- 45 Bakara 2/30.
- 46 Bakara 2/30.
- 47 Alâüddin Ali el-Müttakî b. Hüsâmiddin el-Hindî, *Kenzü'l-ummâl fî süneni'l-akvâl ve'l-ef'âl*, Beyrut 1405/1985, XIV, 38290.
- 48 Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 96, 118.
- 49 Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 96, 118; Müslim, “Salât”, 222.
- 50 Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 96, 118; Müslim, “Salât”, 222.
- 51 İhsan İlähî Zahir, *et-Tasavvuf el-Menşe' ve'l-Mesâdir*, Lahor 1986, s. 168.
- 52 Buhârî, “Cum'a”, 11; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, II, 5, 54-55.
- 53 Benzer bir hadis için bk. İsmâil b. Muhammed el-Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ*, Beyrut 1351, I, 261.
- 54 Nahl 16/96.
- 55 Zalimlerin zulümlerinin cezası anında verilmiş olsaydı zalimler ortadan kalkardı.
- 56 Zalimler er geç perişan olacaktıdır.
- 57 Meryem 19/98.
- 58 Enbiyâ 21/22.
- 59 Âl-i İmrân 3/159.
- 60 Talâk 65/3.
- 61 A'râf 7/172.
- 62 Bakara 2/255.

- 63 Furkân 25/54.
- 64 İsmâil b. Muhammed el-Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ*, Beyrut 1351, II, 312.
- 65 Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, IV, 182; Müslim, “Kader”, 17; İbn Mâce, “Mukaddime”, 13, “Duâ”, 2.
- 66 bk. İsmâil b. Muhammed el-Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ*, Beyrut 1351, II, 64.
- 67 Sebe’ 34/10.
- 68 Müslim, “Cihâd”, 51, 52, 54, 56; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 4, 6.
- 69 Rûm 30/7.
- 70 bk. 10. dipnot.
- 71 Müzzemmil 73/9.
- 72 Âl-i İmrân 3/26.
- 73 Gâfir 40/16.
- 74 Tevbe 9/128.
- 75 Mü’min 40/3.
- 76 Kur’an’da çeşitli ayetlerde geçmektedir, meselâ bk. Bakara 2/117; Âl-i İmrân 2/117, 59; En’âm 6/73.
- 77 A’râf 7/54.
- 78 Haşr 59/7.
- 79 Haşr 59/7.
- 80 Tahrîm 66/6.
- 81 Necm 53/8-9.
- 82 “Allah kulu (Muhammed’e) Kitab’ı indirmiştir.” Kehf 18/1.
- 83 “Kulunu (Muhammed’i) bir gece götürdü.” İsrâ 17/1.
- 84 Sâffât 37/164.
- 85 “Rableri onlara tertemiz içecekler içirir.” İnsân 76/21.
- 86 Alâüddin Ali el-Müttakî b. Hüsâmiddin el-Hindî, *Kenzü'l-ummâl fî süneni'l-akvâl ve'l-ef’âl*, Beyrut 1405/1985, VI, 14580-4, 14616.
- 87 Müslim, “İmân”, 232.
- 88 “Siz insanların iyiliği için ortaya çıkarılmış en hayırlı ümmetsiniz, iyiliği emreder, kötülükten menedersiniz.” Âl-i İmrân 3/110.

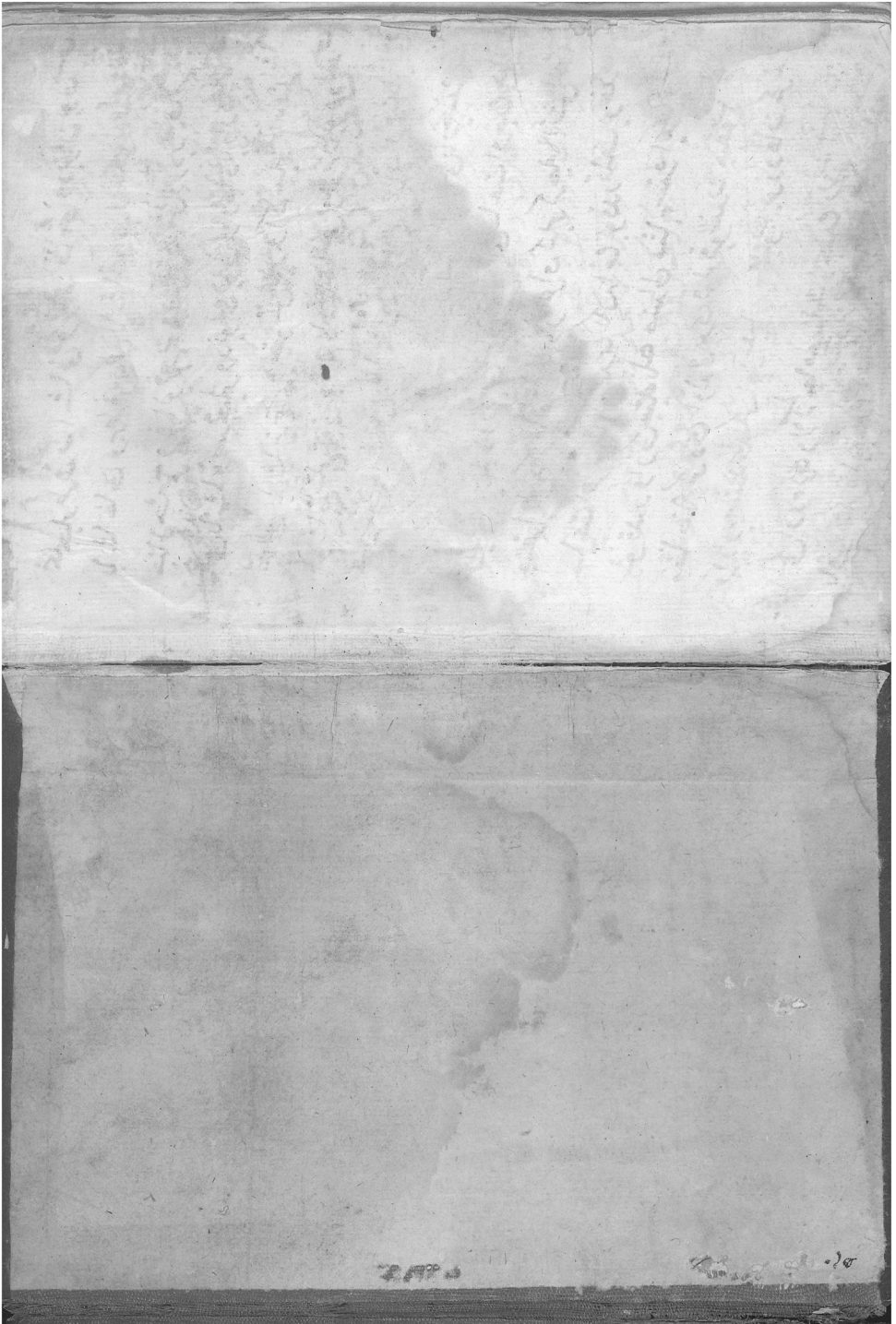
Kaynakça

- Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I, 4, 6, 96, 118; II, 5, 54-55; IV, 182.
- Alâüddin Ali el-Müttakî b. Hüsâmiddin el-Hindî, *Kenzü'l-ummâl fî süneni'l-akvâl ve'l-efâl*, Beyrut 1405/1985, VI, 14580-4, 14616, XIV, 38290
- Arslan, Mahmut, "Eski İnan Devlet Geleneği ve Siyasetnameler", *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Dergisi*, dizi 3, sy.1, İstanbul 1989, s. 231-262.
- Arslan, Mehmet, "Osmanlı Devlet Yönetimine Ait Siyasetname Özelliği Taşıyan Küçük Bir Risâle: Gelibolulu Âlî'nin 'Hakâyıku'l-Ekâlîm' adlı Eseri", *Türklük Bilimi Araştırmaları*, sy. 8, Sivas 1999, s. 109-123.
- Avcı, Casim, "Nasihatü'l-mülük", *DİA*, İstanbul 2006, C. 32, s. 411.
- Brockelmann, C., "Kelile ve Dimne", *İA*, İstanbul 1977, C. VI, s. 555.
- Buhârî, "Cum'â", 11; "Megâzi", 60.
- Bursalı Mehmed Tahir, *Osmanlı Müellifleri*, İstanbul 1333, II, 305.
- , *Siyâsete Müteallik Âsâr-ı İslâmiyye*, 1332.
- , *Siyâsete Müteallik Âsâr-ı İslâmiyye*, İstanbul 1332.
- Cavalli, Marino de, *Yaşlılığa Övgü: Der-Medh-i Pîri*, çeviren: Murad Beg, haz. Mehmet Aydın, Ankara 2007, s. 17-22.
- Ceyhan, Adem, *Bedr-i Dilşâd'ın Murâdnâmesi*, İstanbul 1997, I-II.
- Çelebioğlu, Âmil, "Kâbus-nâme Tercümesi Murâd-nâme'ye Dâir", *Türk Kültürü*, XVI/192 (Ankara 1978), s. 15-24.
- , *Türk Mesnevî Edebiyatı (15. yy.'a kadar)*, İstanbul 1999, s. 49-150.

- Çiçek, Kemal, "Siyasetname Kültürümüze Göre Siyasetteki Yozlaşma ve İdeal Siyaset", *Kıbrıs'tan Kafkasya'ya Osmanlı Dünyasında Siyaset, Adalet ve Raiyyet*, Trabzon 1998, s. 415-420.
- Çolak, Orhan M., "İstanbul Kütüphanelerinde Bulunan Siyasetnameler Bibliyografyası", *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, I/2, İstanbul 2003, s. 339-378.
- Demiroğlu, Ayla, "Anadolu Seçukluları Devrine Ait Bir Siyasetname", *Tarih Enstitüsü Dergisi*, sy. 12, İstanbul 1982, s. 621-626.
- Ebü Hâmid Muhammed el-Gazzâlî, *Nasihâtü'l-mülûk*, nşr. Celâleddin Hümâyî, Tahran 1367.
- Ebü Nasr Muhammed el-Fârâbî, *el-Medînetü'l-fâzıla* (çeviren: Nafiz Danışman), İstanbul 1989, s. 79-95.
- Fındıkoğlu, Ziyaeddin Fahri, "Türklerde İctimaiyat Tarihçesi ve Ziya Gökalp", *İş*, yıl 1, sy. 3-4, İstanbul 1934, s. 146-170;
- İbn Mâce, "Mukaddime", 13; "Duâ", 2.
- İnalçık, Halil, "Kutadgu Bilig'de Tür ve İnan Siyaset Nazariye ve Gelenekleri", *Reşid Rahmeti Arat İçin*, Ankara 1966, s. 259-271.
- İsmâil b. Muhammed el-Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ ve müzîlül-ilbâs amme'stebera mine'l-ehâdis alâ elsineti'n-nâs*, Beyrut 1351, I, 111, 261, 456; II, 64, 312.
- Kafesoğlu, İbrahim, "Büyük Selçuklu Veziri Nizamü'l-Mülk'ün eseri Siyasetname ve Türkçe Tercümesi", *Türkiyat Mecmuası*, İstanbul 1954, C. XI, s. 231-256.
 , *Kutadgu Bilig ve Kültür Tarihimizdeki Yeri*, Ankara 1980, s. 35-48.
- Kaya, Mahmut, "Fârâbî", *DİA*, İstanbul 1995, C. 12, s. 153-154.
- Kurtulmuş, Rıza, "Keykâvus b. İskender", *DİA*, Ankara 2002, C. 25, s. 357.
- Levend, A. Sırrı, "Siyaset-nameler", *TDAY Belleten 1962*, Ankara 1963, s. 167-194.
 , "Ümmet Çağında Ahlak Kitaplarımız", *TDK Belleten 1963*, Ankara 1964, s. 89-115.
- M. Abdürraûf el-Münâvî, *Feyzü'l-kadîr şerhu'l-Câmi'i's-sagîr*, Mekke 1418/ 1998, V, 2723.
- Muhammed b. Cerir et-Taberî, *Câmiu'l-beyân an tevîli âyi'l-Kur'ân*, Beyrut 1405/1984, VI, 65.
- Müslim, "İmân", 232; "Salât", 222; "Kader", 17; "Cihâd", 51, 52, 54, 56.
- Necmeddin Ebü Bekir Abdullah b. Muhammed Râzî, *Mermûzât-ı Esedî der Mezmûrât-ı Dâvûdî*, nşr. Muhammed Rızâ Şefîî Kedkenî, Tahran 1352.

- Necmeddin Ebû Bekir b. Muhammed b. Şâhâver b. Enûşîrvân Râzî, *Mirsâdü'l-ibâd*, nşr. Muhammed Emin Riyâhî, Tahran 1352, s. 411-548.
- Nizâmülmülk, *Sayasetname*, haz. M. Altay Köymen, Ankara 1982, s. 1-3.
- Nureddin Ali b. Ebî Bekir Heysemî, *Mecmau'z-zevâid ve menbau'lfevâid*, Beyrut 1967, III, 242; V, 197; V, 249
- Pertsch, W., *Verzeichnis der Turkischen Handschriften der Königlichen Bibliothek Berlin*, [y. y., t. y], III, 279.
- Sultana Öğütler: Alâeddin Keykûbat'a Sunulan Siyâsetnâme*, haz. H. Hüseyin Adaloğlu, İstanbul 2005.
- Toska, Zehra, "Kelile ve Dimne'nin Türkçe Çevirileri", *Journal of Turkish Studies: Türklük Bilgisi Araştırmaları*, C. XV, Harvard 1991, s. 355-380.
- Uğur, Ahmet, *Osmanlı Siyaset-nâmeleri*, İstanbul 2001, s. 2, 4-7.
- Uysal, H.-Harmancı, M., "Osmanlı Çağı Türkçe Siyaset Kitâbiyatı", *Makâlât*, sy.2, Konya 1999, s. 109-130.
- Zaîfî, *Gülşen-i Mülûk*, haz. Abdülhakim Koçin, Ankara 2005, s. 18-37.
- Wensinck, A. J., *Mu'cemül-müfehres*, London 1967, VI, 419.
- Yavuz, Kemal, "XV. Asra Girerken Devletin İdareci Sınıfı Üzerine Görüşler", *Millî Kültür*, sy. 49, Ankara 1985, s. 9-13.
- , *Şeyoğlu Kenzü'l-küberâ ve mehekkü'l-ulemâ*, Ankara 1991.
- Yılmaz, Coşkun, "Osmanlı Siyaset Düşüncesi", *Akademik Araştırmalar Dergisi*, İstanbul 2000, sy. 4-5, s. 43-84.
- , "Siyâsetnâme", *DİA*, İstanbul 2009, C. 37, s. 306-308.
- Yusuf Has Hacib, *Kutadgu Bilig I: Metin*, haz. Reşid Rahmeti Arat, Ankara 1979, s. XIX-XXVIII.
- Zeynüddin Ahmed b. Ahmed b. Abdillatîf ez-Zebîdî, *Sabîh-i Buhâri Muhtasarı Tercrid-i Sarîh Tercemesi ve Şerhi*, mütercimi ve şârihi: Kâmil Miras, Ankara 1976, IV, 112-116; X, 73; XII, 314.

Tıpkıbasım

51b

هم اول جناح بوليه وهم انزل جناح وخلص بوليك قوتله بيل رسدوق
 ونعي شکر وروض اول انا عبد الله سمعنا في حضرته سيدنا اولادكم بو
 3 سوز کر يادشاه حضورت صايغ مجمل قبولان واقع اولانا شاه
 رخ دنياده واخرتق قرتلمشکودن اولاولادن رخ يار شاه اولو
 4 و رخ سندر که بو خفته حقيير عقول الرسول و خطاين خللا والله
 اولسه حرفه و سفاده و سربن اکامله اولوله قنده عونه
 اوليه والطان عيس کر دن اصلاح اربن اجر عظيمه شحي اوليه ياد
 کده لر حق تعالي بر رخ اندره رخ بولوياب اوقينده واجيد
 يازلي شکر له عمل اولمک و رخ دخت ائيه انشا الله تعالى
 وبادشاه اسلام رخ عترت دولتن فرصت و صرت زياده روز
 عدلين انصاين فضلن علامتس اولوروز و شهاده لرون فضلله
 12 كما لله بقتلوروز دنيان اولمک و آخرت سعادتله اولوروز
 عنه وجوده و کرمه آيين باريت العالمين

52a

سعدت کوکين دولت بختگره
 قول ايله ابرهي بود عشق
 بيزيل کولين غلام
 ايواد اولو اولان
 تم کتاب نيس المجلس
 6 الملك القادر وقت الصباح
 ستين و شامتا
 والصلق والام على خير طينه
 محمد سيد الامم و علي له
 واصحابه الکرام
 نور نور اهر که کويد دعا خدا يابن حاجتس راروا

50b

3 طاقان یوانی جلاله که توحید خود را از ایشان حاکم نگارند و بگذرد اول خلعت که بر پیا
 فرستد تا که از آن روز تا روز عید غدیر که در آن روز که از آن روز که فرستد که
 بوطاقان و در دست او که در آن روز که در آن روز که در آن روز که در آن روز که
 6 بر هر ساعه تا از آن روز که در آن روز که در آن روز که در آن روز که در آن روز که
 ای یادشاه اسلام چون تو از آن روز که در آن روز که در آن روز که در آن روز که
 9 ای بر سر من ای شاه من وقت که در آن روز که در آن روز که در آن روز که در آن روز که
 ای خدایا که سنی از آن روز که در آن روز که در آن روز که در آن روز که در آن روز که
 12 صعیف اولی زربان که در آن روز که در آن روز که در آن روز که در آن روز که در آن روز که
 بویز که از آن روز که در آن روز که در آن روز که در آن روز که در آن روز که در آن روز که
 طاهرا و در پیه دوزخ رسول ظاهر اولی که در آن روز که در آن روز که در آن روز که در آن روز که
 12 زمین اسلام موی اولی که در آن روز که در آن روز که در آن روز که در آن روز که در آن روز که
 هم الله تعالی بویز که در آن روز که در آن روز که در آن روز که در آن روز که در آن روز که

۵۸

51a

3 الشاس تا روزی که در آن روز که در آن روز که در آن روز که در آن روز که در آن روز که
 جوئی که از آن روز که در آن روز که در آن روز که در آن روز که در آن روز که در آن روز که
 6 تعالی حضرت یونس از آن روز که در آن روز که در آن روز که در آن روز که در آن روز که
 مغرور که در آن روز که در آن روز که در آن روز که در آن روز که در آن روز که در آن روز که
 9 ای دلیر اولی که در آن روز که در آن روز که در آن روز که در آن روز که در آن روز که
 12 امیر معروف که در آن روز که در آن روز که در آن روز که در آن روز که در آن روز که
 حکمت تو زدی پس الهام الهی و توئی ربانی که در آن روز که در آن روز که در آن روز که در آن روز که
 9 امیر معروف که در آن روز که در آن روز که در آن روز که در آن روز که در آن روز که
 جماعت بویز که در آن روز که در آن روز که در آن روز که در آن روز که در آن روز که
 12 کیل اجنه طریقی دور نیست که در آن روز که در آن روز که در آن روز که در آن روز که در آن روز که
 بزم در آن روز که در آن روز که در آن روز که در آن روز که در آن روز که در آن روز که
 12 که از آن روز که در آن روز که در آن روز که در آن روز که در آن روز که در آن روز که
 عترت او که در آن روز که در آن روز که در آن روز که در آن روز که در آن روز که در آن روز که

۵۹

خبرایا تیلد خراب اولدی و بو عیفت اولدی و مویتلر کورکاهنتد اولدی
توجه کورک الله تعالی درگاهه طیب یادشاهم خیر و عباد کورک

روح سلطان اعظم

ای ستمکار دورد و صالده و علم اولدی و خوریا
ملک اهل کوریه کل را هکله توتیا

اشکارا بو عبادا قالد و سراج بجات
هم انبار اولدی طلیات فانون سنیا

آنکل ایبری تون کوروی ملک انبات
دیور کورای سزیم ایمان دوزت سز حبا

یادشاهان جلیه شاهه بنیست انکل
یادشاه آذدن اوق عتله صغیر هم روا

یادشاه بن دالم محرمه و بیج خانی
فلکل جای خال کور او اولدی ایز یا رشا

له

50

مدت اویج ایل زیا و کورک و مغانکف من افلا
با و خور او اولدی هنر اشدان اولم در هم جدا

کورک کلنگ نکر دیعتن جو خور ابرم حساب
کیجه کندر راهیست کورک اوش چون آسیا

ناقه سکیل کین قوش ایتن کل کل
بیلل و خست نکلها تو نیجه اولدی ایز سوا

شاه کل ایتلیدن اولم کل کل کل کل کل کل
بش ایندی کورک و خیر و چون طلوم چیرا

هور نور و زول سار کل هکل کل کل کل کل کل کل
ایستدای دولو کلا اولسون هیچ انتفا

جاهل اولدی نیمه بیلر در سز جانت و بی
جو هیر بیلر که جو هیر قیمنی نادر بها

ایفای لطفن چون طوغر عام استمه آسمان ملک صفا سن ایز بر فلا

x

x

آدم او غلام طوبه سجود در هر ملک در صند هم نشینان
 کز نونامین ازمه یک بودان ایلمه نام ایلمه کم انان
 3 اما بیغایمیز از کلا صراط شیع از نه اندر طبیعتار
 استنیک سکلر اشلر از نه خراف شیخ اوله اندن تربت
 و سزات بولمه و فوت ذی بیکله هیچ بیل بودم از کلا کلا
 6 اولیا و هیچ خلق بودم از کلا خلدیه اولیا اتا کلا
 دکنز طبیعتدر بیلده و خلتیه دکنز هوا در کلا طبیعتار
 9 بوندن اترو کلا کلا هوا کلتیقن تالا غلدر جدر سن و حق
 کلتیقن تالا غله کلا کلا طبیعت کلا بیلدن کلا کلا
 12 بیره شریعت کلا بیغایمیز زریا بیلدن کلا کلا
 کلتیقن خلدیه کلا نه هوا بی سن واسطه عمل بیغایمیز از
 واسطه خارش و الله بیکلا عتلا در سن بیکلا کلا شریعت
 بیکلا بیغایمیز از اولدز چونک الله بیکلا شریعت رسول

۴۵

بلال الله انور دن و بیغایمیز عتلا طبریا اولدز چون بوندن
 کلا کلا دولت ایزدی و سعادت شریعتی اولدز یارین بیکلا کلا
 3 الله تعالی سکا ساقیقین ادب شراب طهور راجه بود لاله
 کم قرآن قدیمده بویرز و سقاوه و سکا ساقیقین فصل
 6 بیکلا بیغایمیز از دعوت ادجالدر خلدیه طبیعت بولدن
 شریعت بولنه نینه بیغایمیز از الله تعالی کلا کلا بید
 9 هم سن رخ الله کلا کلا رسول الله رسوله اعلاعت و ساقبع
 اولدز اندن ایزد درک الله تعالی حضرت رسول و زو هم
 حبیب در و بارشاهم اعلاعت اولدز اندن در که الله تعالی
 12 عظمتیل کلا کلا سیدر نینه کلا قاروده دینلر سلطانی
 12 الراضین دیوانداران بادشاه اسلام و این سرچشم نام
 امیر معروف و حق شکر اولدز کلا کلا کلا کلا کلا کلا کلا
 امیر معروف و حق شکر اولدز کلا کلا کلا کلا کلا کلا کلا

۴۹

۴۶

47

خلا سوئد زبیرا که یلدر حق حکایه نازد با دشمنان کا عیسی
 یعیابدو علیه السلام وقت وین کواکه چهره تا فرشته ندر
 حوالی عرش علوان اید و کا ادریس جانی علیه السلام
 کواکه خدایان اید و بوردن تا اجماع اهل خلد کرد که
 و بولار عیسی و کل عیسی و بوردن تا حضرت علی علیه السلام
 کواکه چهره ندر حضرت یقین اید سوئله که قول فرید و بورد
 ثم فی هذین حکایات فاعلم فی هذین اوالادب
 این معنیس بود که دیکه پیشه یقین اولد نسبتیه شد که
 یقینه کواکه یلدر بید اولد فکان تابع سیرت بورد
 جانیله یاکن اکی باش بشار یقین اولد یعنی غایت سیرت
 بود سیرت یعنی سیرت یلدر اولد جبریل علیه السلام
 کواکه بود کل و حج علیه السلام بوردن کواکه چهره
 جان اولد که تبع که دیریم که اولد علیه السلام

48

48

اگر حق جانیه اولد که سیرت یلدر که اکثرین یقین اید اید
 بواستراز علما دن مقبول اولد حق و جان اولد که عرف
 اولد که یقین اولد که خدایان اولد که بوردن اولد که یقین اید
 فرشته که سیرت و جبریل که اولد که سیرت و جبریل
 بیکلام بود کل فرشته که سیرت اولد که سیرت اولد که
 حوالی فرید و بوردن و بوردن و بوردن و بوردن
 یعنی بود قدر بوردن بولکه اولد که سیرت اولد که
 است اولد که بوردن و بوردن و بوردن و بوردن
 و نسبتیه که مخالف اولد و سیرت یقین و یقین و سیرت
 اولد که هر که سیرت اولد که سیرت اولد که سیرت اولد که
 و سیرت یقین اولد که سیرت اولد که سیرت اولد که
 اولد که سیرت اولد که سیرت اولد که سیرت اولد که
 و سیرت یقین اولد که سیرت اولد که سیرت اولد که
 و سیرت یقین اولد که سیرت اولد که سیرت اولد که

46b

1 **و** كما هاهنا اوله معلوم اولكم اذ كل صفت دون صورت
 دند ههجه ركن اولكم بر وقت آيد بر وقت صفت و بر وقت
 3 **م** فو بود و بودت و بودت است فرسته كل صورت و فرستت دون
 4 **ر** و كذا جبرئيل عليه السلام بكم اربع بل يعني خذ صفة كل صفة
 و سالت اقره ههجه ركن اولكم صورته كونه كمال كونه جزا
 6 **ط** اعدت و فرستت است و خذ كل صورت صفة كل
 و كما امر به صورتين و كما امر به صورتين است اذ في بعض كل
 و كما يا اخي دون بعض كل صفة اخرجو كذا و كما اورد بر
 9 **ك** طاش اذ من دگر در استول طريفه كلاه بين بودن بله
 فرشته نك صورت دناوت صفت دون او كونه فرشته
ع علي اوله و كما في اوله و كما هاهنا اوله و كما في قران
 12 **ق** ريند بون و كذا بغير الله ما اكرم و بغير الله
 بون و بون يعني بون و الله علي اوله و بون بون

47a

47

آن اوله و بون است و كما امر به صورتين و كما في قران
 هم صورت و ارفع صفت سون و كما امر به صورتين
 3 **د** و كذا اوله و بون و بون است و كذا اوله و بون
 صورت و ارفع صفت است ادم كما صفت صورتين و بون
 6 **ا** انا اربع فرشته صفت فرستت است اربع فرشته
 6 **ا** ادم و كذا خذت اوله و كذا بون و كذا بون و كذا بون
 9 **خ** خذت اوله و بون و بون و بون و بون و بون و بون و بون
 و كذا بون و بون و بون و بون و بون و بون و بون و بون
 اوله و كذا بون و كذا بون و كذا بون و كذا بون و كذا بون
 12 **ا** اصله و كما في قران اربع و اذ كل صفة دون صورتين
 بين بون است و رسول حضرت معراج جانبا الشد كذا

طح قوللا من صغرك كرم رلد لري
 جاذبه جاذدن فعل كرم عينا خبر رضا لري
 بوخاين منحه صوخذ الور
 مشاخر خلدانن بر خليفه واردي انك تر رقال
 واردي رقال حرمه اقل دلدي رقاله انورن
 صويله معدو داندن بر رخ نشنه البده دوندي
 اوچين بوصبي سوال اندي كرم بوخاين رقال
 ايند بوقده له خليفه ابن چيني همان اول
 9 كه رقال دي بر روجه دي دي صويله دوندي
 كينه بلدي اوچ دنعه خليفه صوخر طندي
 رقال بلدي خليفه سوال اندي بون بخون بلدي
 12 جرات وور له انري صويله طندي راي عايله ان بلدي
 بونون كرم صوخر طندي راي عيب اولدي عيب راي

كين خايم وتمان بويه كلك مشاخر
 بلدي راي مشاخر بلدي عيب دن خيموره انك سوزن اشتمك كلك
 3 بلدي اول في سوزن اشتمك كلك كه الله ما ايند خبر وور ايند
 اندي بيخايم لر دوزن كرم كه بزه كرمه صول ارز شخيم قرآن
 قديمه بونور بونور
 6 بوز كرمه طره لر اراغ اولوز نتكيم كتاب كيمنده بونور ما كيمنده
 علم فاشه لر اراغ بونور بونور
 جان فاشه اشتمك كلك بونور اركي مطلق اولوز سونيله كرم
 9 فرشته كلك م صورت واروم صفت وارادم اولانلر نلن
 هم صورت واروم صفت واراد انن خايمت فرشته
 صينتنن در بونور ادم اولانلر سورتده زر اولك خاصيت
 12 دوزن نه فرشته صورت دونورنه ادمك صورت دونور ادم
 ادمك صفت دونورن مؤمن اولوز قتي كافر اولوز كا عالم اولوز

1 با اولاد و سبک جو هر دو جن اضاقت اید تا خلق عالم بالله حیر
 الله تعالی که فعل عبادت و کلامه و اولاد برست باره که در
 3 هنوز که کانی نولد اولادند از حال موجودان و اگر در لوسه
 بر نفعند و کلین از روزگار که جانند که قلعه و صلوات که در نفعند
 سببیکه در اید از اولاد که نفع اولاد کرده نفع در اولاد
 6 اولاد که در اولاد نفع اولاد اولاد نفع اولاد در اولاد
 الم و در اولاد نفع اولاد اولاد اولاد اولاد اولاد اولاد
 علت عبادتند و هر که در اولاد نفع اولاد اولاد اولاد اولاد
 9 زهی برورد کار و نفعی معلوم که قدرتون بوعالم اولاد موجود
 نه بی که حکمت عالم را در اولاد نفع اولاد اولاد اولاد اولاد
 الا ان سبک معزود و کانل نفع اولاد اولاد اولاد اولاد اولاد
 12 جنون بر نفع اولاد اولاد اولاد اولاد اولاد اولاد اولاد
 زهی در کار نفع اولاد اولاد اولاد اولاد اولاد اولاد اولاد

3 نطلب این شکل اول وقت بالورم
 در عایش که چون غنچه وقت که غنکات او نفع سببیکه در اولاد
 اینست بدون بویشدی که غنکات او نفع سببیکه در اولاد
 6 به علت نیکه که نفع اولاد اولاد اولاد اولاد اولاد اولاد
 کیچه و کندر بود اولاد اولاد اولاد اولاد اولاد اولاد اولاد
 بوعالم اینست اولاد اولاد اولاد اولاد اولاد اولاد اولاد
 9 با از اینست اولاد اولاد اولاد اولاد اولاد اولاد اولاد
 دشت اول تا از نیکه که قدرتون کشت این و در نفع اولاد اولاد
 دکل که رحل صوف و غیر برید در هر که این و باش برید نفع
 اول وقت فقط اینست اولاد اولاد اولاد اولاد اولاد اولاد
 12 سخن اول نفع سببیکه که قرآن مجیده و بویزه و التماس اولاد
 و التماس سببیکه که نفع اولاد اولاد اولاد اولاد اولاد اولاد

42b

1 این اراد او **فصل** چون بلندم مجموعیست که جمع
 الله ذکر کردیم شریعت امریه اولیه و طبیعت خلقتی
 3 اراق اولیه طبیعت ذکر کردیم شریعت امریه اولیه و طبیعت خلقتی
 4 دستور در بود در آمدن شریعت امریه اولیه و طبیعت خلقتی
 5 بلغم طبیعت صوت قدر و یاش و صدرا طبیعت صوت قدر
 6 فرور صفا اولی و طبیعت طهر بقلتی و یاش جگال کد
 و هالک اتم کد صفا بیسته سدر بو فعل جبار صفت اولی
 9 بوصفت اولیست الله تعالی به آشیغ اولیه سودا و طبیعت
 طهر هر حسیست شفا در هر کشتی که طبیعت نوا اولی ستر
 10 تعالی در کاهند شایسته اولی صفت طبیعت طهر هر
 11 یوزنگه دور هر نه رکه که دور در سن دور یقین لغ اولی
 12 نسیه دخی بو طبیعت دور هفت طبیعت دور هفت کلله
 یقین لغ بو قدر **فصل** حکما بو کلدن برین که بیخ هر

43a

1 این که اولی کلدر که طبیعت حواله اولی بو تنگ مثال بر
 شول فرجیه کلدر که کا عند اردن یوزر کا عند کوزر که اولی
 3 و از رته بر نفس پیدا اولی فرجیه کلدر کا نه بعد علم اولی
 کوزر شادا اولی کلدر که بواسطه حقیقت بلغم که بو نفس نام
 6 بلغم کلدر بو حرکت اذن کلدر که اذن کلدر بو نفس
 اولی در در این بو مثال طبیعت هفت کلدر که حج
 9 دفع کلدر که اتم اولی فرجیه و حج احوال و کوزر که لای
 دفع روضه اولی که سن عطا اولی بر کله بو نشدن
 10 کلدر که کوزر بن بو بدن حج استن سنه کوزر که بر بن
 نقاش لغ اولی از علم اتم و **فصل** اولی بیخ مثال در که
 اذن روضه کوزر که بو طبیعت نادر که سکره
 12 ویدر که فرجیه سکره در ربوبی کلدر که شالیدن
 اولی بیخ علم کلرت باطل اولی اتم اولی فرجیه کل خطاس

41b

3 قلنا لله نداء البريهيدم و سوز در يا محمدن بايريد ايته ملك اكله
 كه سن انا سن اتم ان سلطان اسلام عدال انا ملكه سنو كاه
 بولن ملك سنكده يازن حشركشك دن سكل اول سن كر كوزك
 6 سنكر نماي حل و علا طرفدن خلايق ادره شفقت و رحمت
 ادرن كه روف رحيم صفتك متصف اولسن كه بولدا الله
 صفت ره خي بولك صفتك بغايد حضرته رخ و بربر
 بولك صفتك بيضايد بر و جلوه ادا اشبو قولا كه قرآن بو عين
 بو بربر لغتكم رسول الله صلى الله عليه و آله و سلم
 9 حريص عاينه باله عين بولن رحيم عاينه ايت بود و
 يعني بدرستي و راستي سوز رسول كلا ندره شكردن يعني
 اوسيد ز سرك كيك مادام كه سبز صفت ايشله سن اكان
 12 ملك حريص در سرك توشن اولد عاينه و سفتكلا و جمع
 سوز بندله و استر كيجور دكل سوز بندله بس ايد هر ايشن كه

42a

3 ايشه سن الله سندن حشور او اولد خلق رخ سندن حشور او
 اكر خلق رضاسن ايشه سن كه خالق رضاسنه مخالف ادا خالق
 حشور او كدر و خلاق رخ حشور او سوز بر ايند دائم اكله صان
 6 ايشه سندن هم خاش حشور او اولد هم خاش اذن كره هت
 اروز كه خالق اچن اولد ارك رضاه خالص اولد بر طلب
 ايشه و بر كره و ايشه ايد بولكا بر مشل ديشكردن كه طعام بولكا
 9 ايشه خاينه و ايشه كنه خاله جمع اولد غسل ايشه كند بس
 هيچ نسته يوقور كه ايشه ايت مخنبنه كه مكن الله تعالى حضرتيه
 12 كه بجمع ترجع و مقصود اكله كه كلا سن بو بر اولد اله و البر
 المصير ايه بو ندر اولد و دكل ايشه ايد رجوع اكار و ايشه
 الله تعالى ايشه طبعكدره سنكره عاينه اولد كه سنون كه بو بر

40b

1 سَلَطْتُ بِوَلِيِّ سُرْمَانٍ كَلِمَتِ سُرْمَانٍ صَلَوَاتُكُمْ كَلِمَةُ
 2 ذَاوَادِ وَأَسْرُ خَلَاةٍ تَرَى اِبْتِدَاءِ اِسْمَاكَ الْاِمَامِ الْمَوْجِبِ
 3 بُوَدِّ عَهْدِكَ اَنْتَ كَلِمَةُ خَلَاةٍ بِيْتَهُ كَلِمَةُ كِرْمَتِ بُوَدِّ بُوَدِّ
 4 دِرْزِ اَوَّلِ اَحْوَاتِ عُرْوَةِ اَسْمَاكَ ذِي اَمْتِصْبِكَ عَايَةُ اَنْتَهَابِ
 5 دَسْمَةٍ اَحْوَاتِ اِسْمِهِ دَوْرَسَمِ شَوْبِدِ كَرَمِ
 6 رِيَايَتِهِ دَعِ بِسْمِ رِيَايَةِ اِسْمِ كَلِمَةِ الْاَسْمَاءِ
 7 اَلْحَمْدُ لِلَّهِ اِلَى حَتَّى سَمَاءِ سَبِّ سَلَطْتَهُ بِيْتَهُ ذِي رَجْمَاتِ
 8 اَلْاَحْوَاتِ سَلَطْتَهُ دَعِ بِسْمِ سَمَاءِ اَوَّلِ زَاوِيدِ اَوْبُدِّ
 9 اِسْمِكَ تَوَاعِيظُ اِسْمِي اِمْرَايَ اِبْدَاءِ اِسْمَا اِسْمِ سَمِي دَعِي
 10 عَدَلِ اَلْاَكْفَلِ تَا اَهَابِ اِبْدِيَةِ بِيْتَهُ سَمَاءِ اَوَّلِ اَحْوَاتِ
 11 اَلْاَهْتِ ذِي اَحْوَاتِ اِبْدَاءِ هَلِغِي دَعِ كِبِ اِسْمِ اِسْمِ مَلِكِي
 12 وَمَا لِي سَمِي وَالذَّيْجِ كَلِمَةُ مَلِكِي وَمَلِكِي اَزَا اِسْمَا اَلْاَكْفَلِ لَدَلِكِ

41a

1 هَفِ كَاذِبٌ وَمَا لِي كَلِمَةُ اِحْتِمَاتِ اَللَّهِ ذِي اِسْمِكَ وَمَلِكِي اَوَّلِ
 2 كَلِمَةِ اَلْاَكْفَلِ ذِي سَمَاءِ اِسْمِهِ كَلِمَةُ اِسْمِكَ اِسْمِ اِسْمِكَ اِسْمِكَ
 3 وَرِدِ وَكَلِمَةُ كَلِمَةُ دَوْرَسَمِ كَلِمَةُ كَلِمَةُ كَلِمَةُ كَلِمَةُ
 4 مَلِكِي اِسْمِكَ اِسْمِكَ اِسْمِكَ اِسْمِكَ اِسْمِكَ اِسْمِكَ اِسْمِكَ
 5 وَصَوْبِي اِسْمِكَ اِسْمِكَ اِسْمِكَ اِسْمِكَ اِسْمِكَ اِسْمِكَ اِسْمِكَ
 6 اِبْحَمَاتِي اَللَّهِ كَلِمَةُ اَلْاَكْفَلِ اِسْمِكَ اِسْمِكَ اِسْمِكَ اِسْمِكَ
 7 وَكَلِمَةُ دَوْرَسَمِ اِسْمِكَ اِسْمِكَ اِسْمِكَ اِسْمِكَ اِسْمِكَ اِسْمِكَ
 8 وَكَلِمَةُ دَوْرَسَمِ اِسْمِكَ اِسْمِكَ اِسْمِكَ اِسْمِكَ اِسْمِكَ اِسْمِكَ
 9 مَلِكِي اِسْمِكَ اِسْمِكَ اِسْمِكَ اِسْمِكَ اِسْمِكَ اِسْمِكَ اِسْمِكَ
 10 اِسْمِكَ اِسْمِكَ اِسْمِكَ اِسْمِكَ اِسْمِكَ اِسْمِكَ اِسْمِكَ اِسْمِكَ
 11 اِسْمِكَ اِسْمِكَ اِسْمِكَ اِسْمِكَ اِسْمِكَ اِسْمِكَ اِسْمِكَ اِسْمِكَ
 12 اِسْمِكَ اِسْمِكَ اِسْمِكَ اِسْمِكَ اِسْمِكَ اِسْمِكَ اِسْمِكَ اِسْمِكَ

۱۱۷
 شفا بگشتن طه شفا کوزوب کوزیمه اگر دلمه که کتابین
 کوز طریح اوله که اگر آینه کتو برین نوره کوشو و برین کسه
 ۳ سنه طه شتو یکه که ایکی بر ایتو طره اوله قفا و او قفای
 اینک کت کتوه و اولدور و خا کتو برین اوله قفای کوزوب
 اینمزدان راه ده که کتو اوله کوزوب و یا ضحی و عی هدی و عی
 ۶ پیوز کوز که بومرت شیه انلا کاصل اوله آینه سنه شفا هد
 اوله ایت احضر تک خوه ایا عی جد ضایه دل ستر انلا اید
 که کوز کلاز الله تعالی خرمه سهدرتیم که صاحب شریعت فون
 ۹ انلا کوز خیر این ای دیو بونور بونجیلین کوز کوز شتلا حیدر
 لایق ز که اول صحت صایف دلده صحت ایشید اوله و قدر
 بوضای کوز کل عدل ایضا دله دنج روشن ایش علم و جور
 ۱۲ ایتکه کلاز جلت کوز کوز ایشین هدا بش که ادرین اوله کوز
 کلاز بونجیک و ایشید ای الله تعالی ایله کوز کوز ای کوز بونجیلین ایت

40

۱۱۸
 لاله ایله شفا کوزوبه و کلاز ای الله دین ایوف شفا
 یوزدر اول الله و کلاز ایدکل الله دن یگلا اول بونجیلین کوز کوز
 ۳ حصر تکله کوز کوز بونجیلین جوهری و کوز کوز بونجیلین
 شتو یکه که ایتو یکان موضع هدی که کوز کوز بونجیلین
 عدل کوز کوز ایله کوز کوز بونجیلین ایتو یکان
 ۶ خیره دلالت ایله کوز کوز بونجیلین ایتو یکان
 آینه سینه جلا و رسک کوز کوز بونجیلین ایتو یکان
 ۹ بیکم سبالت جلا اوله کوز کوز بونجیلین ایتو یکان
 صایغ اوله کوز کوز بونجیلین ایتو یکان
 یادش هدیت دنج علم و جور و کلاز کوز کوز بونجیلین
 که اول ایتک یارن سکلا کوز کوز بونجیلین ایتو یکان
 ۱۲ ایتو یکان اوله کوز کوز بونجیلین ایتو یکان
 کلاز کوز کوز بونجیلین ایتو یکان کلاز کوز کوز بونجیلین ایتو یکان

یادشما هکله دون بین دیشا: قوشه تقاتلیق و صورت کول
 و عواسا ایدار و ویس ایدار برصنمه ز: کمال
 3 ایدار بویس ز: ایدان اول ایداشا اینه بویس بونکه بون
 صنم و رگور و ویس ز: ایدان اول ایداشا اینه بویس بون
 ایشیکانه دغا الرتعل ز: ایدان اول ایداشا اینه بویس بون
 6 ایشیکانه دغا الرتعل ز: ایدان اول ایداشا اینه بویس بون
 یوانت آنکه کولکه بلک لکته ایل ایل بویس بون و کلک تاپیر
 ایشنه نطیح اولیوز بین و ویس صورتلا و ششک اولیوز کول
 9 دیوار لارن بونین ایلکه جیسی جیسی ایلکه جیسی جیسی
 بلکه دیوار سرت مجالا و دوش اولیوز جیسی جیسی ایلکه جیسی
 ایدان فایح اولدی که جیسی لرده جیسی نقش بویس ایلکه
 12 بش جیسی لرده خیز و دوز که ویس ایلکه جیسی فایح اولدی
 سرت دغ ایلکه جیسی لرده ایلکه جیسی فایح اولدی

روینیک ایلکه جیسی لرده ایلکه جیسی فایح اولدی
 جیسی لرده ایلکه جیسی فایح اولدی
 3 وار و جیسی لرده ایلکه جیسی فایح اولدی
 دغ کو جیسی لرده ایلکه جیسی فایح اولدی
 کولکه جیسی لرده ایلکه جیسی فایح اولدی
 6 فیک ایلکه جیسی لرده ایلکه جیسی فایح اولدی
 وارده کنته جیسی لرده ایلکه جیسی فایح اولدی
 جیسی لرده ایلکه جیسی فایح اولدی
 9 لوخ الحفوظ ایلکه جیسی لرده ایلکه جیسی فایح اولدی
 کولکه جیسی لرده ایلکه جیسی فایح اولدی
 ایشیکانه دغا الرتعل ز: ایدان اول ایداشا اینه بویس بون
 12 کولکه جیسی لرده ایلکه جیسی فایح اولدی
 جیسی لرده ایلکه جیسی فایح اولدی

37b

۱ که بویج محفوظ بر جسم در سرخ یا عذون به غیر نشدن مشوریه
 بوظاهر کوزله کوزله اول تشنگی که در آن اوقعا قوت می
 ۳ یوش الله کله انداکر اول تشنگی که در آن اوقعا قوت می
 طلب اشک حتی سکا سکا کتر هدهده که برود نشدن تا اول سکا
 ۴ سکا یول اول اولی بویج معرفت سکا سکا غافل من بر کوی چمن
 ۶ الکلیت ابتدا اول سکا سکا سکا سکا سکا سکا سکا سکا سکا سکا
 ذکی قرآن حفظ اول بلز اندر من که قرآن آید بر کس که کوزله
 ۹ و یا خود خروف سجا اول قتر اید کلا کلا کرا بر کس که در حق در حق
 اول کوزله بوظاهر کوزله بشکر هیچ این قرآن بر کوزله و پیش
 نشه دغ کوزله سکا سکا سکا سکا سکا سکا سکا سکا سکا سکا
 ۱۲ جغت دن بک کوزله که در نه خیات سکا سکا سکا سکا سکا سکا
 مشا هر در اول نامتجاه در مشا هر نامتجاه سکا سکا سکا
 ۴ اعل کوزله تکل اول سکا سکا سکا سکا سکا سکا سکا سکا سکا سکا

38a

38

۱ سنی بیکه که اول کوزله و اول کوزله و اول کوزله و اول کوزله
 ۳ از خا سکا سکا سکا سکا سکا سکا سکا سکا سکا سکا
 ۶ انبیا تک و اول انبیا تک علم کوزله اول کوزله اول کوزله که عالم
 ۹ علم حواس دن کوزله کوزله اول کوزله اول کوزله و سکا سکا
 اجیش در بین علم تک و سکا تک جهل اول کوزله کوزله کوزله
 ۱۲ کاجل اول کوزله حواس بوندن است انبیا تک و اول انبیا تک جهل اول اول
 که کوزله بون کوزله و صایه اول کوزله کوزله کوزله کوزله کوزله
 سکا سکا سکا کوزله اول کوزله علم اول کوزله کوزله اول کوزله
 مشا اول کوزله که رو سکا سکا سکا سکا سکا سکا سکا سکا سکا

1 وبردند و چنتا دروغ اگامو اذنت اوت کله شیخ ازل اولدی
 یعنی اسرائیل بیغلمبلر ازلدن موعینه بیغلمبلر و صلوات علی بنی
 3 وعلیه فی موعینه بیغلمبلر شیخ و نوزندن بیغلمبلر اوتتوریلر
 چقدرید سوزله و سوز اولدی کیش نوزنه علیله اورد و نوزندن
 6 دح بز عالم وارده اگا انا اولدی دوزله و زعمه الله علیه
 چون بو قار اولوق اوز کون سورما کشف اولدی اولدی
 نوزندن ایل اولورد بیغلمبلر چقدرید نوزندن اترودد که
 9 بزم ایشکل عسکله کوی بی اسرائیل بیغلمبلر کیدر دوز و هشم
 عالم ایشکل بیغلمبلر اولدی اوت اوردو عالم ایشکل بیغلمبلر
 اوتون کیش مال قاش دکلاز بیته کرسون حضرت بو بیغلمبلر
 کیش معاشیر لایمیا و کلا نوزند سنانا ترکمانا حوصله
 12 یعنی بز بیغلمبلر له علم عینیز نوزند کلسه مال میراث اولدی بزم اولدی
 هف صدقه در بس عالم ایشکل بیغلمبلر اوت 6م ازش کلکله

3 واندکه آخرت عالم ایشکل نوزند کلام اولدی کلام اولدی
 عالم ایشکل نوزند کلام اولدی کلام اولدی کلام اولدی
 6 و اولیا نکل و آخرت عالم ایشکل کلام اولدی کلام اولدی
 ایشکل نوزند کلام اولدی نوزند کلام اولدی کلام اولدی
 9 کلام ایشکل نوزند کلام اولدی نوزند کلام اولدی کلام اولدی
 وارید بزم ایشکل نوزند کلام اولدی کلام اولدی کلام اولدی
 12 ایدو سوزله دکه هر نسته کل حقیقت نوزند کلام اولدی نوزند کلام اولدی
 نکل نوزند کلام اولدی نوزند کلام اولدی کلام اولدی کلام اولدی

1 که مشرق و مغرب است هر قفسه که از آراغ اولور برسد
 2 یقین اولور در میان طایف قال بولین غنچه
 3 حتی طالب سزین بر لوزر خطاب از بر هر عام کونک
 4 ایروتر اندان بوسوز و بر نصیحت طایف است و سول عام که
 5 حتی طوفین غایت اتمیه و کله حمله این سنه توقع اید
 6 مخصوصن آدالارت آنک که عاقدن آراغ اولورن الا اول
 7 عام که دنیا و بدی سنه توقع ازمیه و هنج طبع اولور
 8 حتی سوز سوزیه شتیق بلخ کب حاکم ادرک
 9 شتیق بلخ رحمة الله علیه هارون الرشید ک قایت و اید
 10 هارون رشید صلوات برک شتیق راهد شمس شتیق اید
 11 شتیق بن انا راهد کلم هارون ابتر کاک اکت و بر
 12 شتیق اید سن برور شمش چشم سن و سئل مجموع فکل
 و عمال کمال است کور چون چشم روشن و صبا اولور است

1 زبونی نفل زیان اتمیه و چون چشمه بولید از نفل و صبا نفل
 2 فایده اتمیه و حج سول عاقدن سلا حیا و اوت و حمة است
 3 اتمیه اندر خز سوط و نصیحت کن غنچه کله و اندک اولور
 4 جاندن و کله کله قبول است که اندک کب عاقدن بیغامین نایلور
 5 و بیغامین حضرت دیندار که غنچه اتمیه کاتبی کاتبی
 6 حتی بن استکان عاقدن اسیر ایل بیغامین کله کله ز اور
 7 بیغامین رخ عاقدن سلام بنی اسیر ایل بیغامین کله کله برسد
 8 چونک داووز بیغامین سنج ادر و الله تعالی حضرتین عاقدن
 9 بزرگ که تا جبال اوزی سنه بیغامین عاقدن داووز بله شتیق
 10 اکل و اکامواقت اکل در بر سن داووز سنج اکل وقت
 11 جمله عاقدن اولور کلم سنج ادر لور و زار بلخ و بله کله و
 12 موافقینون اندوناسن بیغامین و اهد کینه وارو که اکا
 سندن سنج در اردن اولور اتمیه سنج اید دیوار کبر

11 ^و ویدیم کشش کردید لدر لر قبتله امید اول نوریا یان وار شام
 یوز اولای سف نه خلاقی بو قابت طیارا غدر بندگی ایضری کیت دین
 3 ایز اولنا کلامه آلمنا خوش تو خوش سندن انجیل اول اولای غرض
 کلامه و جمع فرشتلار آدم اول غایب قالغونم بیل خالیز ناخوری هنر
 6 یخوز که لوکلون بره انز فرشته او کلر بله ذریه نظام ایتاق
 6 حتی که رعه دشمن آنل ذوقل که دین فرشته سبیل اولر سول
 که یغوز بر این ازمه یغسه و کشف آنل ازمه طوغسا آنل شو
 9 ناسه کیش حهتت اولان نیت سید من شمع روز حشر
 محمد ضلی علیه السلام بویز که مخر آزان یا شایع بکار غریبه
 9 در که یغوز آنل قطره لرون فرشته لدر اولر بو عطا که لوکلون
 بره اولر ان مؤمن جانیه کلامه شو که شو ناله اغزلر ایتا مؤمن
 12 کوکلن المیزل زبیره بویز قلنا المؤمنین بین الضعیفین
 بین اصحاب الرحمن یقابها کیت شفا معنی کلام بویز که بویز کلن

3 گوکل حتی که قوروت برغ ارسیده که دایره دوزره
 3 کلامه که آنک فالن طیرغه اصرا جان فرشته
 3 و کلام الله تعالی حضرتت شونیه که حق سفا ایمان
 3 سکا عطا اید و آن سکه سسکل و کلامه قوراکه آن
 6 عدل صویه صور سن و طاعده بورد ایت بسکین
 6 و دندار خا الماردن یضحت استیب ایشده سین وانل
 سوزله عمل اچین زبیره اولد اشم کل کل ایمان ضعیف
 9 لغند ز اند بویز دلیل اکی قسم در بر عا و دنیوی در
 9 و بر عا ایزدی برین عا ایزدی اندر که خالی حق
 طرفه و آنل جانیه دعوت ادر لر و عا ایزدی دنیوی الم
 12 در که دین دوستیغ الم عا ایزدی اشد اید چونک
 12 آنل کلن عا الم که دنیا طایفه اول خالته دین ایزدی
 12 یمن بول کستره ان چون که ایزت دنیا لکن صبر شولم

۱۰ امروز غنور سلیمان امر او لیکن یا سلیمان کی قدری صوبی بطور
 ۱۱ آنکه طوف طوارری اندک طوفندی ایقی کلدی که تلخ
 ۱۲ دخی البدن د شندی یا و پاره اولدی خطاب کلدی یا سلیمان
 ۱۳ اگر قلیح صوی اتخوه صفیلندک اگر انخر کتا روا اولیدی
 ۱۴ فاقون ککزی بیگ علی کم صلیبه پدی بلک عئلده دوست
 ۱۵ الکن کدره شمن طغر بولر او یا نوق اول بوساطا نغدن دنیا
 ۱۶ سعادته بيشدک که اول سگطشدر و انک خجدر این کم
 ۱۷ سعادتی ابدیه بيشه سین بت معلوم اولر کم عاقال اولمق کرد
 ۱۸ تا بويست اعلاده که چکل عقلم ننگ ثا در دگر ک حضرت
 ۱۹ شهنشاز اولمیه فصل دخی الله معالی جلد کم خست
 ۲۰ پرده کار ک بی بو عالم عینه کنده التری خروف قد خلونه
 ۲۱ دگر بی عالم اعیانه کوردی بو کوردیش که الله شاکندر
 ۲۲ ذات صیات در قریم یام در ذنبه بی نیا زینت بوجی که

۱ مرتبه بندان اشناط تدری دلدی که بو پرده داران مویس
 ۲ پرده بو مویس د کتک اندک هرگز انوم نوری اکل اوردی
 ۳ او تومن اولک ننگ که طاهر دزد که حکایت من الله
 ۴ ددی بیجی مودن بلخندن پیرندی اولکه کوه در کوه کلجان
 ۵ وعقلدر دخی صفت که وار دزد کوه تویک و بو کاندک که دردی
 ۶ اناس عادن کنگارین الذهب والفضة معنای کلام بود
 ۷ که آدم او غلدری معنی کور القون کومش صلی کدی کب الوم
 ۸ بشا و زرنه در کوه نندن و قنطیر اقدان در کوه و طیر اقه قونلر
 ۹ زین که جوهره مادم که طبر ن اول جوهر کنگدن دمن ابدی
 ۱۰ چون کس اهریله مال که اکل وحی عرشه اهر کوز بوخ مویس
 ۱۱ روحدر دزد کوه شهنشاز اول روحله بله صر عسلو کوه ابدی
 ۱۲ بو فر شهنشاز عرشه اصل کوردی بکل کب روحه عرشان بن
 ۱۳ استیبال ذب موشو لیکر و بو کوه نور عرشه شویله شعل

32b

1 که کلدی و سولون جمله انمش کیس کت بر اولان طمش بن ایتدی
 2 بالید اولدوسین حالده اولدی و سولون طمش کت ایتدی
 3 اولدی باعدا الله اول و سولون کت اولدی و سولون کت اولدی
 4 حسابین بدم اولدی و سولون کت اولدی و سولون کت اولدی
 5 کین اسیر کت و کت اولدی و سولون کت اولدی و سولون کت اولدی
 6 دوز کت اولدی و سولون کت اولدی و سولون کت اولدی
 7 بویجی کت اولدی و سولون کت اولدی و سولون کت اولدی
 8 و تصدیق کت اولدی و سولون کت اولدی و سولون کت اولدی
 9 اول قریح کت اولدی و سولون کت اولدی و سولون کت اولدی
 10 دیت عتبت اولدی و سولون کت اولدی و سولون کت اولدی
 11 سدار کت اولدی و سولون کت اولدی و سولون کت اولدی
 12 بجه اولدی کت اولدی و سولون کت اولدی و سولون کت اولدی
 انشا الله شاکر اولدی و سولون کت اولدی و سولون کت اولدی

33a

1 سولون کت اولدی و سولون کت اولدی و سولون کت اولدی
 2 بن الله کت اولدی و سولون کت اولدی و سولون کت اولدی
 3 ایتدی فی الحال الله امرت به نبل ایتدی و سولون کت اولدی
 4 بویجی کت اولدی و سولون کت اولدی و سولون کت اولدی
 5 حال بجه اولدی و سولون کت اولدی و سولون کت اولدی
 6 قتل کت اولدی و سولون کت اولدی و سولون کت اولدی
 7 نیرا خلاص بویجی کت اولدی و سولون کت اولدی و سولون کت اولدی
 8 خلاف شریعت اولدی و سولون کت اولدی و سولون کت اولدی
 9 مظلوم کت اولدی و سولون کت اولدی و سولون کت اولدی
 10 کت اولدی و سولون کت اولدی و سولون کت اولدی
 11 سلیمان پیمان بصلوات الله علیه علی نبینا وعلیه خیرین کت اولدی
 12 نه معنی کت اولدی و سولون کت اولدی و سولون کت اولدی
 لا تأخذ منه واکتوم معنی ایت بویجی کت اولدی و سولون کت اولدی

31b

1 سَبَّ سَكَا وَرَدَّ بَيْتَ الْمَالِ وَحَمِي وَفَلَحِي وَشَكَا لِمَنكُ
 2 كُنْدَرِي بُو اَوِج سَنَه بِلَه طَا مَوْدَن تَمَرْتَر دَوِي وَهَر مَشْحَا ج وَبِلَه اَوِ
 3 سَكَن قَا لَكِه حَا كَسْتَه بُو بَيْتِ الْمَالِ دَن اَكَا وَرَه وَهَر كِه اَهَه قَا
 4 بُو بَر عَنَه خَا لَو اِي لَكِه اَكَا بُو مَحْمَد اَن وَرَت تَا دِيَب اِي لَه
 5 وَهَر كِه نَا حَقِي تَه بَر كَسْتَه اَلَه اَن وَوَلَحِدَه دِي لَه اَن اِي لَكِه
 6 جَمْع دَسْتَوْرِي لَه اَل بُو بُو اِي اَتُو سَكَن طَا مَوْدِيَه اَوَّل كِي رَح
 7 سَن اَوَّل سَن دَوِي اَن رَقَا سَكَن اَز دَجَه كِرِي اَوَّل اَز دَوِي
 8 بَر كَن هَا رَوِي اَل رَشِي د كُو دَر اَعْرَضَه كُنْدَرَه عَر فَار سَوْرِي
 9 غَا يَتِ اسْتَدِ بَا شِ اَجِي بَا لَن اِي نَبْر طَا سَمِ اسْتَدَر طَوْنِش
 10 فَن قَا حَصْرِيَه نَصْرَع وَرَا رِي لِي اَز اَبَد كِه خُدَا وَرَتَا هَا
 11 بَر دَر دَا رَا تَن بَر كَن اَهَا كَا نَ فَا لَوْنِ بَلَمِ سَمِ اَوَّل كِه بِن دَاهِ مَخْوَرْت
 12 صَوْرِي لَه بُو بُو سَن لَكَا رَضَتْ اَدَب سَن اَتَلَكِه اَن حَا صَدْر
 13 طَرَسْتِ اَبَد اِنْدَر كُو كُو رَا كِه جِيَا رِي نِي ن كُو لَكِ تَسَكِر سَه مَحْمَد

32a

32

1 تَارِي لِي اَوْرُو دَر اَوَّل سَن اِي بَا رَشَا جِي قَطَا بُو اَوِج
 2 سَبَّ سَكَا وَرَدَّ بَيْتَ الْمَالِ وَرَه مَحْمَد مَوْرِي جِي مَوْرِي جِي بِي تُو سَكِه
 3 هَا دَوْنِ اَل رَشِي د وَرِي د اَبَد اِي سَن دِي ج كَلَا كِه بِي تُو بِلَه اَوَّل سَن
 4 كِه اَوَّل اَتِي جِي بَيْتِ الْمَالِ اَوَّل فَن اَوَّل صَبْر اِي اَبَد مَحْمَد
 5 اَكَا بُو بُو د اَكَا اِي لَه اَتَمَحَل اَوَّل سَكَن اَوَّل مَطْلَه سَكَن اَز كِن قَا
 6 اَوَّل اَتَه حَقِي نِي كِه بِي رَا كُو كَلِي بَر تَم اَل سَكَن كِه هَا دَوْنِ بَرِي دَه
 7 بَر كِن بَر دَر دَوِي سَ اَجَا لَتَدَه اَل رَشِي د يَارَن قَلْبَت كُنْدَر اَكَا خَوْرَب
 8 وَرِي سَه كُو لَكِه مَحْمَد مَحْمَد حَطَا ب رَضِي اَتَه عَمَد كِه عَمِي مَحْمَد
 9 كُنْدَر وَكُرُو تَا هَمَزِي رَه خَلَل كُو رُو سَه اَتَل تَمَا دَكِن اَوْرُو وَبِي دِن
 10 كُو رُو د وَ اِنْدَر د اَتَر مَرْدَه مَيُونِ مَرَا سَ كُنَا دَوْنِ كِلَسَا مَيُونِ
 11 يَا عَمَدَه مَرُو ل تُو بُو تَه بُو لَتَسَه مَوْر مَر مَحْمَد كِه قِيَا مَت كُنْدَر اَن بَدِن
 12 صَوْر اَتَر جِي نَا لَم اِن عَمَد اِنْدَر د عَا قَا لَم اَتَه تَعَا لِي دَن دَلَم كِه
 13 بَا بَا سَتَر عَا لَمَد بَكَا كُنْدَر بَر يَارَن صَلَا وَ مَسَدَن كُو رُو م

30b

1 خوسنگه جمع اولم بزو او توفیر زده دیکله امیرا یوزد او کز حلال و جعفر
 اولونک اتا سخو کام و جعفرن اولسا ظلمه الله ابو توفیر
 2 اولسا کله موکوزیم صرا مان اولسا سیرتاما زاولا کله
 خوسیه جمع اولونکال ورتدن اما صنیته اولده زاولا
 3 بوزدها نکل نکت یکت کندن معلوم اولوس بولک
 4 کینه کله ظلم و جهلم مان جمع اولم دیکله اتا کند او توفیر اولونک
 5 بوزعه یله عیسی اولد کند و اردو کورده بدشده اولد بولاسک
 اولده فلا یوزی را حضرت رسالت علیه السلام بوزینه زورم
 6 هو ظلم کم رعیت اولده دایسه اگا رضا و زور اول ظلم یاد نشا
 7 ایش اولوان ظلم اقرتعا یکت ندک صورت و هو ظلم کم رعیت
 اولدین الله تعالی رعیتدک صورتی بین عاقلی ذکلی زورجم
 8 بیکودن اولونک کتدرنه و بال حاصل اوله عیسی کک اولونک نکت
 9 اوله عاقل اولدک و لایسکل رعیتدک نه عدال اکل بوزرسین ظلم

31

31a

1 اولونک اولونک جمع اولونک سوار اولد دیکله اولونک اولونک حاکم
 اولونک سوار اولونک اولونک اولونک اولونک اولونک
 2 کویچک دین کار اولونک اولونک اولونک اولونک اولونک
 3 هاروق اولونک اولونک اولونک اولونک اولونک اولونک
 4 اولونک اولونک اولونک اولونک اولونک اولونک
 5 صدق اولونک اولونک اولونک اولونک اولونک اولونک
 6 قادوق بوزنه و کینه کله صدق اولونک اولونک اولونک
 7 ختد باطل اولونک اولونک اولونک اولونک اولونک اولونک
 8 عیسی ذی القورین بوزنه قورسدن اولونک اولونک اولونک
 9 سونله کله اولونک اولونک اولونک اولونک اولونک اولونک
 10 بها اولونک اولونک اولونک اولونک اولونک اولونک
 11 اولونک اولونک اولونک اولونک اولونک اولونک
 12 سکر اولونک اولونک اولونک اولونک اولونک اولونک

29b

۵۷
 ۱۲
 ۹
 ۶
 ۳
 اِنَّا كُنَّا بَرًا اِجْمَاعًا قَدْرًا وَرَبُّنَا حَقٌّ اِجْمَاعًا وَنَحْنُ اِجْمَاعًا
 صِدْقًا طَبَقًا اِجْمَاعًا وَنَحْنُ اِجْمَاعًا وَنَحْنُ اِجْمَاعًا وَنَحْنُ اِجْمَاعًا
 وَنَحْنُ اِجْمَاعًا اِجْمَاعًا اِجْمَاعًا اِجْمَاعًا اِجْمَاعًا اِجْمَاعًا اِجْمَاعًا
 يَلِكُنْ يَلِكُنْ اِجْمَاعًا اِجْمَاعًا اِجْمَاعًا اِجْمَاعًا اِجْمَاعًا اِجْمَاعًا
 كُنْ كُنْ طَبَقًا اِجْمَاعًا اِجْمَاعًا اِجْمَاعًا اِجْمَاعًا اِجْمَاعًا
 قَرَرًا وَنَحْنُ اِجْمَاعًا اِجْمَاعًا اِجْمَاعًا اِجْمَاعًا اِجْمَاعًا اِجْمَاعًا
 نَسِيمٌ يَلِكُنْ اِجْمَاعًا اِجْمَاعًا اِجْمَاعًا اِجْمَاعًا اِجْمَاعًا اِجْمَاعًا
 اِذَا اِجْمَاعًا اِجْمَاعًا اِجْمَاعًا اِجْمَاعًا اِجْمَاعًا اِجْمَاعًا
 ذَرِكُمْ اِجْمَاعًا اِجْمَاعًا اِجْمَاعًا اِجْمَاعًا اِجْمَاعًا اِجْمَاعًا
 طَبَقًا اِجْمَاعًا اِجْمَاعًا اِجْمَاعًا اِجْمَاعًا اِجْمَاعًا
 يَلِكُنْ اِجْمَاعًا اِجْمَاعًا اِجْمَاعًا اِجْمَاعًا اِجْمَاعًا اِجْمَاعًا
 تَعَالَى اِجْمَاعًا اِجْمَاعًا اِجْمَاعًا اِجْمَاعًا اِجْمَاعًا اِجْمَاعًا
 اِذْ كُنْ اِجْمَاعًا اِجْمَاعًا اِجْمَاعًا اِجْمَاعًا اِجْمَاعًا اِجْمَاعًا

30a

۵۸
 ۱۲
 ۹
 ۶
 ۳
 تَعَالَى اِجْمَاعًا اِجْمَاعًا اِجْمَاعًا اِجْمَاعًا اِجْمَاعًا اِجْمَاعًا
 تَكُنْ اِجْمَاعًا اِجْمَاعًا اِجْمَاعًا اِجْمَاعًا اِجْمَاعًا اِجْمَاعًا
 بَشَرًا اِجْمَاعًا اِجْمَاعًا اِجْمَاعًا اِجْمَاعًا اِجْمَاعًا اِجْمَاعًا
 صِدْقًا اِجْمَاعًا اِجْمَاعًا اِجْمَاعًا اِجْمَاعًا اِجْمَاعًا اِجْمَاعًا
 سَوْمًا اِجْمَاعًا اِجْمَاعًا اِجْمَاعًا اِجْمَاعًا اِجْمَاعًا اِجْمَاعًا
 بَصَاحًا اِجْمَاعًا اِجْمَاعًا اِجْمَاعًا اِجْمَاعًا اِجْمَاعًا اِجْمَاعًا
 كُنْ اِجْمَاعًا اِجْمَاعًا اِجْمَاعًا اِجْمَاعًا اِجْمَاعًا اِجْمَاعًا
 اِجْمَاعًا اِجْمَاعًا اِجْمَاعًا اِجْمَاعًا اِجْمَاعًا اِجْمَاعًا
 خَيْرًا اِجْمَاعًا اِجْمَاعًا اِجْمَاعًا اِجْمَاعًا اِجْمَاعًا اِجْمَاعًا
 كَا فَا اِجْمَاعًا اِجْمَاعًا اِجْمَاعًا اِجْمَاعًا اِجْمَاعًا اِجْمَاعًا
 يَزِيدُ اِجْمَاعًا اِجْمَاعًا اِجْمَاعًا اِجْمَاعًا اِجْمَاعًا اِجْمَاعًا
 كَمَا اِجْمَاعًا اِجْمَاعًا اِجْمَاعًا اِجْمَاعًا اِجْمَاعًا اِجْمَاعًا
 اِجْمَاعًا اِجْمَاعًا اِجْمَاعًا اِجْمَاعًا اِجْمَاعًا اِجْمَاعًا

10
 وخیلام ایستاد و هم در حال آمدن ایشان از آنجا که در آنجا
 و هم یونسیمه چشمه و هم ساقی در بعضی که عید آن اول و در
 3
 چیه که چیریل علیه السلام بهما که بیغایه حضرت که در
 4
 و هم او جناب قلد علم و هم سن هفت که از سن حقیقت بیخ
 5
 اتمه و کند که عدل بر کتابت دنیا و دشاها خندان آخوت
 6
 بادشاها لغونه بشد ز الله تعالی حضرت که تو کلام سونیه که
 7
 حق تعالی کلام قدیند بویرورین توکل علی الله فهو حسبه
 8
 یعنی هدی که الله تعالی توکل علیه الله تعالی اگا کاندین
 9
 اید با و همیشه و بوکل او در جلدن اراغ اول که سنان اشک
 10
 زبان از و انک او زلیغ سکا بشد بشد از اجتناب از در سگ دبی
 11
 بیت هدی آیاه او ترسا یوز او از هجوسا
 12
 جو لکیله اولن مصاحب طوبی اندر
 حکایت انزاله شیخ ابوسعید ابوالخیر رحمه الله علیه

29
 11
 بنک بریند که کورد بر سونیه بشد انکه انک سوز او زو
 12
 سنه که جو عدل شکر نرید انک بوزن طند انک شیخ
 3
 یوز بریند لرنه طند انک هدی بلده سن که بو کجا سکل
 4
 حال دلجان به دو نوسید نرید انک شیخ اید انک انکه کوسکل
 5
 خرید انکه است که بر نوز نرید انک کردن که نرید نوز طند
 6
 هدی نرید نرید انک بر نوز انکه بو نرید انکه بو نرید انکه
 7
 خلق بر و غیب از نرید بر خطه سنه مصاب او نرید نرید انکه
 8
 اوش برم خالد بونیم اولد سون سون بکل انک بره بیست
 9
 بر نرید نرید نرید نرید نرید نرید نرید نرید نرید نرید
 یوز هفتیک که با نرید نرید نرید نرید نرید نرید نرید
 10
 یا و نرید نرید نرید نرید نرید نرید نرید نرید نرید
 11
 نرید که کوشی سکل سن بریا که بولت منع
 12
 و اجار غیریه و سونیه کلیمند که سکل بلک اصل طند نرید

27b

٥٤
 كانه طس اوليا به رين و نه سني عده و نه سني و نه سني و نه سني و نه سني
 و نه سني و نه سني و نه سني و نه سني و نه سني و نه سني و نه سني و نه سني
 3 ^x البرين و نه سني و نه سني و نه سني و نه سني و نه سني و نه سني و نه سني و نه سني
 اول اولي عده و نه سني و نه سني و نه سني و نه سني و نه سني و نه سني و نه سني و نه سني
 6 ^x ملول اول اولي عده و نه سني و نه سني و نه سني و نه سني و نه سني و نه سني و نه سني و نه سني
 9 ^x سني بوندن اش فاصه واره ايد ايد كركركه شول كسبه نديريه
 اش اده سني كه اكل جان سكه دونه كل اول اولي عده و نه سني و نه سني و نه سني و نه سني
 جان اول اولي عده و نه سني و نه سني و نه سني و نه سني و نه سني و نه سني و نه سني و نه سني
 12 ^x اش اده سني كه اكل جان سكه دونه كل اول اولي عده و نه سني و نه سني و نه سني و نه سني
 نصديق دن الله تعا ليك شوقول زكه قران قدينده بويز
 نوكان فيها الهه الا الله نستدنا ايت عيسى
 نوذله البريه كوكل الله دن عديرتنك دوح اول ايد بيز
 كوكل فاصه واره ايد بيز اش كركركه شوقول كسبه نديريه

28a

28

٥٤
 اش اده سني صاحب ران اول اولي عده و نه سني و نه سني و نه سني و نه سني و نه سني
 اكل كسبه نديريه دشاوا اش اكل خد سندن واره ايد بيز
 3 ^x ايله اوليه فاصه لار اوليا سني سني البرين و نه سني و نه سني و نه سني و نه سني
 النبيين محمد رسول الله شوستر ايد بيز بيز بيز بيز بيز بيز بيز بيز بيز بيز بيز
 اول اولي عده و نه سني و نه سني و نه سني و نه سني و نه سني و نه سني و نه سني و نه سني
 6 ^x دليك صحابه ايد بيز بيز بيز بيز بيز بيز بيز بيز بيز بيز بيز بيز بيز بيز بيز بيز
 بيز
 9 ^x تفسير سوي بونوز دن اول شورت صحابه ايد بيز بيز بيز بيز بيز بيز بيز بيز بيز بيز
 اش اده سني اكل جان سكه دونه كل اول اولي عده و نه سني و نه سني و نه سني و نه سني
 بيز
 12 ^x حقيقت بليجه وهم و نه سني و نه سني و نه سني و نه سني و نه سني و نه سني و نه سني و نه سني
 ملا نوز بونوز ايد بيز بيز بيز بيز بيز بيز بيز بيز بيز بيز بيز بيز بيز بيز بيز بيز
 معلوم و نه سني و نه سني و نه سني و نه سني و نه سني و نه سني و نه سني و نه سني و نه سني

3 کوز سنین یعنی شویله ههلاک اولوز که ایشلرله دنج قلدا ایشا
 4 ایشا ایشا دکن عادل یا دشا ههلاک عدل سؤیلد سئولطان
 5 محمود کس سلطان سحر کرب و سئل ایشا اول غایب عادل
 6 یا دشا ههلاک ربیع الله علمتو اجمعین بس سئل عدل ایشا
 7 ایشا ایشا دیکل بر حوض معشور اولاسین **مصل**
 8 و دنج یغول له هج کس اوله عدل ایشا سئل زلفا زلفا
 9 اندن صقعه سئل که اوله عدل ایشا کلا ایشا سئل ایدن غیر
 10 کسبه زوا دکلار عدل ایشا ربیع الله اهل بیت بو سئلده
 11 اختیالی ایشا زک ایشا جمیع جا یوز له دنج اوله عدل ایشا
 12 زوا اولی به اولی بعضی ایشا سئلده زوا اوله و بعضی ایشا
 13 دینلده که زوا اولی زوا اوله اوله الله تعالی عدل ایشا زوا
حکایت 14 کسکه اسد الله الغالب علی بر ایشا
 15 طالب کرم الله وجهه زکا بند بر کسکه دعوی ایشا ایشا

1 کسکه سئلده زوا اولی زوا اوله اوله الله تعالی عدل ایشا زوا
 2 دینلده که زوا اولی زوا اوله اوله الله تعالی عدل ایشا زوا
 3 طالب کرم الله وجهه زکا بند بر کسکه دعوی ایشا ایشا
 4 کسکه سئلده زوا اولی زوا اوله اوله الله تعالی عدل ایشا زوا
 5 دینلده که زوا اولی زوا اوله اوله الله تعالی عدل ایشا زوا
 6 طالب کرم الله وجهه زکا بند بر کسکه دعوی ایشا ایشا
 7 کسکه سئلده زوا اولی زوا اوله اوله الله تعالی عدل ایشا زوا
 8 دینلده که زوا اولی زوا اوله اوله الله تعالی عدل ایشا زوا
 9 طالب کرم الله وجهه زکا بند بر کسکه دعوی ایشا ایشا
 10 کسکه سئلده زوا اولی زوا اوله اوله الله تعالی عدل ایشا زوا
 11 دینلده که زوا اولی زوا اوله اوله الله تعالی عدل ایشا زوا
 12 طالب کرم الله وجهه زکا بند بر کسکه دعوی ایشا ایشا

22b

اصلاً ومن بعد يعني اوجيد بختاج خلقه بي جان بويته
 دسند بونج بوجع عالمه باده اوندرد **فصل** 3
 كره جان سوزنه كلام اوجيب دكلان كه جان اويته بلكه
 عجب اولدرله جان اوليكه بس بزم درلكل اولدرله
 اجنه اوليكه اول اجنه اولدرله تا اذركوم وفضل
 بزمه اجاق اهلانه نامه بزمه عنوان يعني اول بولوا كه
 من ايجي ادي لا موت ابي ايجي ادي لا موت
 يعني نامه ذ اول يحي يادشا هندن كه اكا تم بومر اول اولدرله
 49 حيات اويدي ودرم اندر دج اندر اوجاق اهلله بزمه اوجاق
 اهل بومر بيمتله و دج طاموكله بزمه طيمه وادرد كل
 دكل طيمه بزمه كا فكل اولدرله جومر بزمه بزمه بزمه
 12 وبت بزمه بزمه انا بزمه طيمه سا فكل اولدرله بزمه
 بزمه سا فكل اولدرله بزمه بزمه بزمه بزمه بزمه بزمه

23a

23

الله ديميه اولدرن خبير اوجاق اوليكه اولدره بزمه بزمه
 كه اولدر بزمه اكا بزمه اوجاق اوليكه بزمه بزمه
 3 صفت در و غلته خوار اذرك اولدر بزمه بزمه بزمه
 صفت و حاس و اولدر اوجاق اولدر بزمه بزمه بزمه
 6 صفت در بزمه و بزمه بزمه بزمه بزمه بزمه
 اوجاق اولدر بزمه بزمه بزمه بزمه بزمه بزمه
 اولدر بزمه بزمه بزمه بزمه بزمه بزمه
 9 اوجاق اولدر بزمه بزمه بزمه بزمه بزمه بزمه
 بزمه بزمه بزمه بزمه بزمه بزمه بزمه
 12 اوجاق اولدر بزمه بزمه بزمه بزمه بزمه بزمه
 بزمه بزمه بزمه بزمه بزمه بزمه بزمه

21b

1 شرق حاصل اولیٰ حتی شیءه و تعالیٰ اینه که یا محمد
 2 یونقنامه که سن پیشدل هنج برینک اینه میسند است
 3 سنک بوجسوله سراج اندکل کاجچون کلکله ریکلک
 4 محاسن ندریا محسند چونک جیت تردیا سنک انیتما
 5 یستکه شدن لرو حایت تردیا بنه دم اوز اول دیکل
 6 اول ایق بزم افغاند صید زلم اعود بعقول عینک
 7 یعنی صغیرم سنک عفوکه وایح الیخ بزم ذات صغیر
 8 اعود برضاک بن سنک یعنی صغیرم سنک رضا که
 9 سنک خستگدن اوچن ایخ نرفا شدت بزم ذات نفا
 10 درک و اعود سنک یعنی صغیرم سنک شدن سن
 11 چون حضرت رسالتی بومرینیه پیشد اناک ذات بر جری
 12 اولکشد عین و اوت اینه که اخصی بیا عینک انت
 13 کانت علی سبک یعنی ای بار خدایا بن سبک اولکم

22a

1 منه یلم که سنک بزم اولک سن ددی اشک محمد مصطفی
 2 حتی خدایه کجسته سنک و اولک سن کوزیم که سن اولک کلام
 3 فوین سن فلاغیه انیشد بکل اناک صفا لیل لطف اولک
 4 مبارکه فلاغین برانسته کلک تردیا خروفه و صوفه بخانه
 5 و کلکله و ح اند کوزین بر کوزیم اولک سنک لکه صفت
 6 اولک سن تا اول فلاغله اناک سنک کلام فوین انیشد
 7 قاول کوزله حتی صفا لیلک سنک لکن ویدارن ویا شاهلین
 8 کوزد و دج حتی سجانده و تعالیٰ ایدر یا محمد نکا شدن
 9 لیکل برفقول بوقدر که کند و عا جزلیخ اوزان نامه سن بیا
 10 کند و ایله و جمیع بر اهلین و کول اهلین کند و زویش لیکه
 11 و کند و عا جزلیفه طاق طسه که کند تر جمیع سنک بوقدر
 12 هوسن که و از ز بندن زو رسول حضرتین علم السلام
 که عیراچ اند که م سنکله اناک زلم جا بلک اشک جان

20b

1 قلده كوتدر الحمد لله الذي انزل عليّ الكتاب ودين محمد
 2 كالتفصيل ختار واورند لغتدرا سندن شاه طه صوبن كوكلد جبرود
 3 اللد كسكان الله اسن بعديه دين الزخرون قرآن اوليد
 4 قرآن يرد. شاده و التمهيد جان اوليد محمد كوكلد تملد و
 5 بريندين خزين قورقون اولو ورتي سوزار و در ذلك ك اين جوش قورقون
 6 ايلبورانيد شكان اوليد ك تيرك خزون محمد سنسرت كوكلد و قلدا و اول
 7 بين خزون بريندين برنم كلام قديم سنسرت قلديق بو خزون محمد
 8 سبي واسطيسك اولدو كلا غزير ك برين خوست قلديق سعظ اولد
 9 ايند خوكو خوست قلديق دلديق كوكلد و خوس خوكو خوكو خوكو
 10 كوكلد و دج جانلد خوكو اولر نس اول جانلد اولد تبه سندن بزخار
 11 صاير كه اول دج بوي ناخوست اول وقتين ك حتى بكاه و عيال دلد
 12 كير آدم يتغايير وجود كذره فرشته اولد تيرك خوست تملد تيرد
 آدم يردوم و تير يوزين ان خليفه قلديق دد سرتير كلام قديم

21a

1 خيزو ك و او تا كوتدر شكان اولد اعجاز الله الارض خايفه
 2 فرشته اولد تيرك خوكو خوكو خوكو خوكو خوكو خوكو خوكو
 3 و دج سنسرت محمد و سندن برنم قلديق تيريندين اولد
 4 كيسه ك فسا دار اولد و فاندو كلكو بر سكا سنج و سندن
 5 اولد يردندين آدم ياروب دوزخ حتى سنا حشرت بويزله
 6 اعلم ما لا تعلمون يعني برن بلدين سنان سته ك سرتير اولد
 7 بين چونك بوكلام و بوتونا فرشته كرون صاير اولو كوكو كوكو
 8 بوزي خا رادايب طلهور كلد اولد اولسه محمدل جسم سظه واسطه
 9 سبه كوكلد و دج سعظ قلديق و تيرد و دج سوزو كوكو خيزو برنم
 10 كلا غزير كوكو برن سنان تاران دلديق و كوكلد و دج جانلد خوكو
 11 محمدل جان دج كوكو اولد دج كوكلد جبرودق و دج سنان قرآن
 12 قديم اولد تير سوزق و سندن حاصل اولد و محمد سطنمي
 حضرت سنان جان دج كوكلد حمران ك ختر سلفله كوكلد اولد

17b

1 او خودم تذکر میوسن بغاوار کاشا نصدور کها
 2 هوزم کجریل کلا او یاقلند کنز انقو و شتک
 3 سذکرب از د جدم تراخیم بیخاک کن دکلام او کوشور سده کند
 4 آه کنگدل کافو لولعل بوینست که تن که بخندم او انقو و شتو
 5 هوش کیدین آگام اتم سفا صفا تن شکارا ادم اندن اتر ایدام
 6 کو شکله خندان و کله اتم یعنی بن کوز ادم او رسته کولم
 7 او یزد بن محمد صفت و بیستم بزده آن صفت فیدلی و دروش
 8 الحذر سال دروش کمال کلام مرا که خدیت سال کجا حلال بلک
 9 ادم بیغلبه و موی بیغلبه و دعبی بیغلبه علی السلام بن مستقیم
 10 در کربن سفا عتم قصی اولید که ادم بیغلبه کجا کایدی
 11 و اگر موی بیغلبه اتم جاسین اولب الله الصمد
 12 من اتمه محبت د کاش و تلمایید بخج این باب ایا بی اتم
 13 محمدن و لغل و میه بدوی نبوتدن عار و لاید و اگر عی

18a

18

1 که ایا الله عظیم کلام اتم بنم نیش کلام خلعتن کید و کید
 2 هوزم کجریل کلا او یاقلند کنز انقو و شتک
 3 سذکرب از د جدم تراخیم بیخاک کن دکلام او کوشور سده کند
 4 آه کنگدل کافو لولعل بوینست که تن که بخندم او انقو و شتو
 5 هوش کیدین آگام اتم سفا صفا تن شکارا ادم اندن اتر ایدام
 6 کو شکله خندان و کله اتم یعنی بن کوز ادم او رسته کولم
 7 او یزد بن محمد صفت و بیستم بزده آن صفت فیدلی و دروش
 8 الحذر سال دروش کمال کلام مرا که خدیت سال کجا حلال بلک
 9 ادم بیغلبه و موی بیغلبه و دعبی بیغلبه علی السلام بن مستقیم
 10 در کربن سفا عتم قصی اولید که ادم بیغلبه کجا کایدی
 11 و اگر موی بیغلبه اتم جاسین اولب الله الصمد
 12 من اتمه محبت د کاش و تلمایید بخج این باب ایا بی اتم
 13 محمدن و لغل و میه بدوی نبوتدن عار و لاید و اگر عی

16b

1. وقت حفظ از اول وقت عشاء چه وقت
 2. مثال کون الورا اول وقت عشاء در وقت
 3. کون الورا اول وقت عشاء در وقت
 4. در وقت عشاء اول وقت عشاء در وقت
 5. در وقت عشاء اول وقت عشاء در وقت
 6. در وقت عشاء اول وقت عشاء در وقت
 7. در وقت عشاء اول وقت عشاء در وقت
 8. در وقت عشاء اول وقت عشاء در وقت
 9. در وقت عشاء اول وقت عشاء در وقت
 10. در وقت عشاء اول وقت عشاء در وقت
 11. در وقت عشاء اول وقت عشاء در وقت
 12. در وقت عشاء اول وقت عشاء در وقت

17a

17
 1. اول وقت عشاء اول وقت عشاء در وقت
 2. در وقت عشاء اول وقت عشاء در وقت
 3. در وقت عشاء اول وقت عشاء در وقت
 4. در وقت عشاء اول وقت عشاء در وقت
 5. در وقت عشاء اول وقت عشاء در وقت
 6. در وقت عشاء اول وقت عشاء در وقت
 7. در وقت عشاء اول وقت عشاء در وقت
 8. در وقت عشاء اول وقت عشاء در وقت
 9. در وقت عشاء اول وقت عشاء در وقت
 10. در وقت عشاء اول وقت عشاء در وقت
 11. در وقت عشاء اول وقت عشاء در وقت
 12. در وقت عشاء اول وقت عشاء در وقت

15b

3
 و نه عذرت کلاز اند و نه شکار بولگا و نه ولک که ستر اواز
 یخه هوالو قطع اتمل کول تاک بر چسبیدن بر چسبند اکر و یا خورد
 بر چسبیدن بر چسبند چکله اتا بوجان سونیم لطفه فر که اکر
 ستر اتمل کول و نه بولک خنده اعلان علی سیدین دن یخه اتمل
 اکر اتمل اتمل فریخته ن عرشه جعفر اتا جون در شسته
 6
 دلکه که ستر اکر کولدن بر ایز دلا و از ویزدن کولکه ستر اتمل
 قرا طله اتا سخن جان برفاز اتا هت کمدن اتمل
 کله سندن عیونه اتمل سخن جمع لطفندن لطیف
 9
 اولی صص عادت سلاطین ایز کولک کولک کولک
 اتمل دن و از کولک کولک و اتمل عادت کله اتا بولک
 11
 و از کله اتمل اتا یخه قار اتا اختیار اکر یا خواسیف
 اتا یخه بوز اتا اختیار اکر بوز اتمل اتمل سندن کولک
 اتمل کولک اتمل اولی اتمل بولک دن سنگ اتمل کله سندن اتمل

16a

3
 کا کلا بزرگ کینه مطالع اکر چون کچک دماغ اضطیبه
 پیش ادم بصورت کله ستر اتمل کولک اتمل کولک
 کولک ستر استغیب تنگ کولک بیت صفوات ستر اتمل و چون
 کولک ستر عیله عمل اکر و ما عده بر ستر کله ستر کله ستر
 کلا کله ستر کتاب ستر اتمل کولک کولک اتمل کله ستر
 کله ستر کله ستر اول ستر ستر کله ستر کله ستر کله ستر
 که اتمل بدینه اولک بولک کله ستر کله ستر کله ستر کله ستر
 هوادان برضون ستر اتمل اولی بولک و از بولک کولک
 ستر ستر عیله ستر ستر ستر اتمل کله ستر کله ستر کله ستر
 فضلان هوایه اتمل بولک و از بولک کله ستر کله ستر کله ستر
 کله ستر ستر اتمل و از بولک کله ستر کله ستر کله ستر
 12
 حیات بولک کولک کله ستر کله ستر کله ستر کله ستر
 اتمل کله ستر کله ستر کله ستر کله ستر کله ستر کله ستر

I4b

اگر برکتی سنگا صورتی که خاکش و اندرینجا خوبتر خواهر اولی
 اول صورتی اصل از زمین آنکه قاشق کاج و جشم و گلدرنگ و زرد
 3 سرکه و رنگ سرخ از مخصوص و ...
 برتیبیکه قاشق و ...
 قابل ...
 6 اول قوم قاشق - جشم در ...
 حضرت عکده اشک بوی بد ...
 9 جالند نکلند در ...
 لطیف در رنگ بوی رنگ کور کور رنگ و ...
 کثیر اولی آفتاب است این سنگا صول که جشم لطیف در هیچ
 کس لطیف که رنگ ناز هر رنگ که و از رنگ این به قول به هادی کور
 12 انواع رنگت نه و اینسه اول رنگ صورتی و ظلمت بکر صول رنگ
 گلدرگاه رنگ در کور کور به دن چکونه صول رنگ کول کور رنگ

I5a

15
 3
 6
 9
 12
 لطیف و سولیک شریف از که نه فرشته بگذر و نه صولیک بگذر

12b

۱۲۰
 کتبه نو از فوق ابره طلب این کرم بکنه بپند و زاکا دعوت از
 فصل بکل که حق تعالی کلام که وصف یوم در
 ۳ هیچ بدیش آن سر می اولولیفه بپند چون که آنکه چون
 لبع صفتی صفتت در آن آیتله خلاصه آنکه خردی کلامه
 و هم آنجا این هر کس که جان اولویع شد آن اسلام جان مرتبه
 ۶ سینه بپند زبیرا که آنکه جان تمام علویون در که و بیاز و
 روحانند در که عو شد ممکن در در آنکه در آن لفظان اسلام
 ۹ جائیکه اولولیفه بپند که سایر خلاصه اول مرتبه که بپند
 سوره که بزم المذق تعالی کلام بدیده که در آن صفا در
 بپند اما خردونه و کلام بپند آنجا این که بزم بپند
 بادشاها ابرام و آنکه این خردی روح بدیده بپند
 ۱۲۰ x اما ذات حکمتون شاهان آنکه بپند سوره که خردی
 قرآن غیب پند و از آنکه صغیر خردی سلطان ابرام

13a

۱۳
 خلاصه آنکه و از آنکه بپند صغیر خردی
 ۳ بپند در آنکه بپند بپند
 بپند بپند بپند بپند بپند
 ۶ بپند بپند بپند بپند بپند
 بپند بپند بپند بپند بپند
 ۹ بپند بپند بپند بپند بپند
 بپند بپند بپند بپند بپند
 ۱۲۰ بپند بپند بپند بپند بپند
 بپند بپند بپند بپند بپند

11b

1. تعال في حصة من كل الالهة والارواح والجنات والجنات والجنات والجنات
 2. عيون بركتيكل بونكلر كاتن كاجي اول اول اول اول اول اول اول اول اول اول
 3. اول كيمان كالمش اول ذك سطلط اول اول اول اول اول اول اول اول اول اول
 4. كاجت اول اول اول اول اول اول اول اول اول اول اول اول اول اول اول اول
 5. يكلر اول اول اول اول اول اول اول اول اول اول اول اول اول اول اول اول
 6. وكل اول اول اول اول اول اول اول اول اول اول اول اول اول اول اول اول
 7. بوج سونك كين اول اول اول اول اول اول اول اول اول اول اول اول اول اول اول اول
 8. بجلي اول اول اول اول اول اول اول اول اول اول اول اول اول اول اول اول
 9. اول اول اول اول اول اول اول اول اول اول اول اول اول اول اول اول
 10. بروه وارشفه اول اول اول اول اول اول اول اول اول اول اول اول اول اول اول اول
 11. بونكارو جعتي كين اول اول اول اول اول اول اول اول اول اول اول اول اول اول اول اول
 12. حتى تعال كجته ناول اول اول اول اول اول اول اول اول اول اول اول اول اول اول اول اول
 نواز ليا بغي كده نوا جسر بغي بوجكيدن نكلر اول اول اول اول اول اول اول اول اول اول

12a

1. اول اول اول اول اول اول اول اول اول اول اول اول اول اول اول اول
 2. بيار بغي بوجكيدن اول اول اول اول اول اول اول اول اول اول اول اول اول اول اول اول
 3. ويا خور اول اول اول اول اول اول اول اول اول اول اول اول اول اول اول اول
 4. بيار بغي اول اول اول اول اول اول اول اول اول اول اول اول اول اول اول اول
 5. اول اول اول اول اول اول اول اول اول اول اول اول اول اول اول اول
 6. وكل اول اول اول اول اول اول اول اول اول اول اول اول اول اول اول اول
 7. بادل اول اول اول اول اول اول اول اول اول اول اول اول اول اول اول اول
 8. بسلطان كاره اول اول اول اول اول اول اول اول اول اول اول اول اول اول اول اول
 9. بوجعيل بيلمان اول اول اول اول اول اول اول اول اول اول اول اول اول اول اول اول
 10. علق اول اول اول اول اول اول اول اول اول اول اول اول اول اول اول اول
 11. نكل اول اول اول اول اول اول اول اول اول اول اول اول اول اول اول اول
 12. بوجعيل بيلمان اول اول اول اول اول اول اول اول اول اول اول اول اول اول اول اول
 اول اول اول اول اول اول اول اول اول اول اول اول اول اول اول اول

10b

1
 2
 3
 4
 5
 6
 7
 8
 9
 10
 11
 12

معلوم کرده سخن اتمل کنی باین بر تو مستدر توضع و جمیع
 حتی تعالی منزه باد شایسته برادران و کلدون پس سخن بویز
 حکمت اولی که مجموع غلامی طبرستان بود طبرستان صحبت و کلم
 مواضع در سن هر مواضع که خسته از آن تو ندان کنی و کلدون که قول
 کند و وجودین شریف عضوین که بوز در بر کینست
 ادریه تویه هم اول طبرستان کمال توضع بوز ابر حور
 مواضع کمال اولی سخن اینک چون اول کلدون و کلدون و بوز
 سونک لب از کم سید شریعت در بر سخن کلدون مضمون کلمه الاز
 بولند کم سخن استودین سخن که الاز بی سخن الاز
 حتی تا اینک صانع الاز بر زده حتی تعالی خود مستدر صانعین
 و صولدن الدن و ائمتدن الاز ال کعبه دیوانه به کلدون
 منده و اگر کند عرسند به ال کعبه دیوانه به کلدون
 عرسند بخارا و بخارا ز شنبه از قول معالی سخن استودین

11a

1
 2
 3
 4
 5
 6
 7
 8
 9
 10
 11
 12

عاقلان سخن بیخ سخن معالی مستدر از اهل شنبه کلدون
 استودین حتی تعالی بویز و اولی بویز شایسته کلدون
 کند و به اصانت اتمل کن حکمت اولی که کلدون خلد که حاجند
 و کلدون سخن ازین بیت الله و از آنکه و طمان این بر کلدون
 و سقبت کلدون و ازین کعبه طواف ادریکه حاجت کلدون و بیدان
 حتی تعالی حضرت شایسته و آنکه از کعبه عرض ادریکه خندان کلدون
 و بولند از که حتی تعالی بولند که حاجت کلدون و اولی
 و خندان مستودین کلدون و با خود کلدون سخن سخن الاز
 کند و فضیله کعبه دیوانه خور و آن کند و به اصانت ایدلی
 بوضیفه که هم صانع الاز دردی و در آن اید خلد که کلدون طمان
 ادریه مستودین سونک ز کعبه الاز پیش کلدون در بوز آن اولی
 بولند که حتی تعالی بولند که حاجت کلدون بولند پس ابر سخن الاز
 حاجت کلدون حاجت کلدون و اولی کلدون اولی بولند کلدون است

8b

10 وکلک و لا یج ایزد رین سیم سیکل کوشل ماسئل ایزد ریز
 وکلک نا کالایع ما جبران اویا در بیخون اویا اویا که حق
 3 کمالی لایله خوریه سن قلدن استو
 4 لایله که صلاحت عفت که حضرت رسالت نه بویرد
 5 کمالی لایله خوریه سن قلدن استو
 6 الله تعالی کین خیریند و بنوسا عفت سئل علاندا کل
 کمالی لایله خوریه سن قلدن استو
 7 کمالی لایله خوریه سن قلدن استو
 8 کمالی لایله خوریه سن قلدن استو
 9 کمالی لایله خوریه سن قلدن استو
 10 کمالی لایله خوریه سن قلدن استو
 11 کمالی لایله خوریه سن قلدن استو
 12 حضرت صلی الله علیه و سلم دزدان نیتله و شکر نثار کلابیا
 بویرد حکایه عن الله قاصی اللؤلؤین و درویشی

9a

1 ایسا یوما کمالی شقای سن اسلام دینیه که فردا این دلدی شیدا که
 صلاحت عفت بویرد که کمالی لایله خوریه سن قلدن استو
 3 وهم مجروح غلکه سکن ایزد کمالی لایله خوریه سن قلدن استو
 رسالت بویرد کمالی لایله خوریه سن قلدن استو
 6 کمالی لایله خوریه سن قلدن استو
 7 کمالی لایله خوریه سن قلدن استو
 8 کمالی لایله خوریه سن قلدن استو
 9 کمالی لایله خوریه سن قلدن استو
 10 کمالی لایله خوریه سن قلدن استو
 11 کمالی لایله خوریه سن قلدن استو
 12 کمالی لایله خوریه سن قلدن استو

7b

1 اهلیتہ وکمال نسیہ ذل لاجرم تن لزا اولویع قدر فاعلمه
 2 اولویس جانزا اولویع اهلیتہ وفضل کمال اولویس
 3 وفضل کمال جانزا اولویع اهلیتہ وفضل کمال اولویس
 4 اولویس جانزا اولویع اهلیتہ وفضل کمال اولویس
 5 اولویس جانزا اولویع اهلیتہ وفضل کمال اولویس
 6 اولویس جانزا اولویع اهلیتہ وفضل کمال اولویس
 7 اولویس جانزا اولویع اهلیتہ وفضل کمال اولویس
 8 اولویس جانزا اولویع اهلیتہ وفضل کمال اولویس
 9 اولویس جانزا اولویع اهلیتہ وفضل کمال اولویس
 10 اولویس جانزا اولویع اهلیتہ وفضل کمال اولویس
 11 اولویس جانزا اولویع اهلیتہ وفضل کمال اولویس
 12 اولویس جانزا اولویع اهلیتہ وفضل کمال اولویس

۱۲

8a

1 اولویس جانزا اولویع اهلیتہ وفضل کمال اولویس
 2 اولویس جانزا اولویع اهلیتہ وفضل کمال اولویس
 3 اولویس جانزا اولویع اهلیتہ وفضل کمال اولویس
 4 اولویس جانزا اولویع اهلیتہ وفضل کمال اولویس
 5 اولویس جانزا اولویع اهلیتہ وفضل کمال اولویس
 6 اولویس جانزا اولویع اهلیتہ وفضل کمال اولویس
 7 اولویس جانزا اولویع اهلیتہ وفضل کمال اولویس
 8 اولویس جانزا اولویع اهلیتہ وفضل کمال اولویس
 9 اولویس جانزا اولویع اهلیتہ وفضل کمال اولویس
 10 اولویس جانزا اولویع اهلیتہ وفضل کمال اولویس
 11 اولویس جانزا اولویع اهلیتہ وفضل کمال اولویس
 12 اولویس جانزا اولویع اهلیتہ وفضل کمال اولویس

8

6b

11
 12
 13
 14
 15
 16
 17
 18
 19
 20
 21
 22
 23
 24
 25
 26
 27
 28
 29
 30
 31
 32
 33
 34
 35
 36
 37
 38
 39
 40
 41
 42
 43
 44
 45
 46
 47
 48
 49
 50
 51
 52
 53
 54
 55
 56
 57
 58
 59
 60
 61
 62
 63
 64
 65
 66
 67
 68
 69
 70
 71
 72
 73
 74
 75
 76
 77
 78
 79
 80
 81
 82
 83
 84
 85
 86
 87
 88
 89
 90
 91
 92
 93
 94
 95
 96
 97
 98
 99
 100

7a

7
 8
 9
 10
 11
 12
 13
 14
 15
 16
 17
 18
 19
 20
 21
 22
 23
 24
 25
 26
 27
 28
 29
 30
 31
 32
 33
 34
 35
 36
 37
 38
 39
 40
 41
 42
 43
 44
 45
 46
 47
 48
 49
 50
 51
 52
 53
 54
 55
 56
 57
 58
 59
 60
 61
 62
 63
 64
 65
 66
 67
 68
 69
 70
 71
 72
 73
 74
 75
 76
 77
 78
 79
 80
 81
 82
 83
 84
 85
 86
 87
 88
 89
 90
 91
 92
 93
 94
 95
 96
 97
 98
 99
 100

5b

4 اندا چرا ایزد که اول شکر بچون که بخندد که ای جان ایزد ترا برین در
 هفتون دل لطف ایزد را عمل برین که کوه که ایزد کرد و عباد را بهر هفتاد
 3 بهر کلفت نماز بهشت که کلفت بچست نماز خجسته از آنه تمام در کا هفتاد
 و درج بوازش که خطه لوا و لیکه که یا حق خجاست کهنه بگردد و لطف ایزد
 6 یاران بیکت کینه کنی خطه که از آنکه حکایت از آنکه
 توی کد کش خایا بند که در حق بر تم شکست که خیره که از آنکه بید کتر
 بچون بیکت خدا او در آنکه و خطوبت آنکه که حق بوزیر محمدان
 از آنکه بید با درت هفتاد و رب ایزد که خدا که یادها
 9 اندن آنکه که سنگله آنکه که آنکه از آنکه آنکه الله تعالی عظیمه
 این بچون سبعل غضب که تم غضب در این اولی و در
 12 مگردن و مثل ایزد که بر طایفه که از آنکه در عیب
 ایزد این بچون خدا آنکه آنکه از آنکه که بوزیر بود و در
 بچان و رب ایزد که ای شفت ایزد اب که کز کز بی الله تعالی ایزد

6a

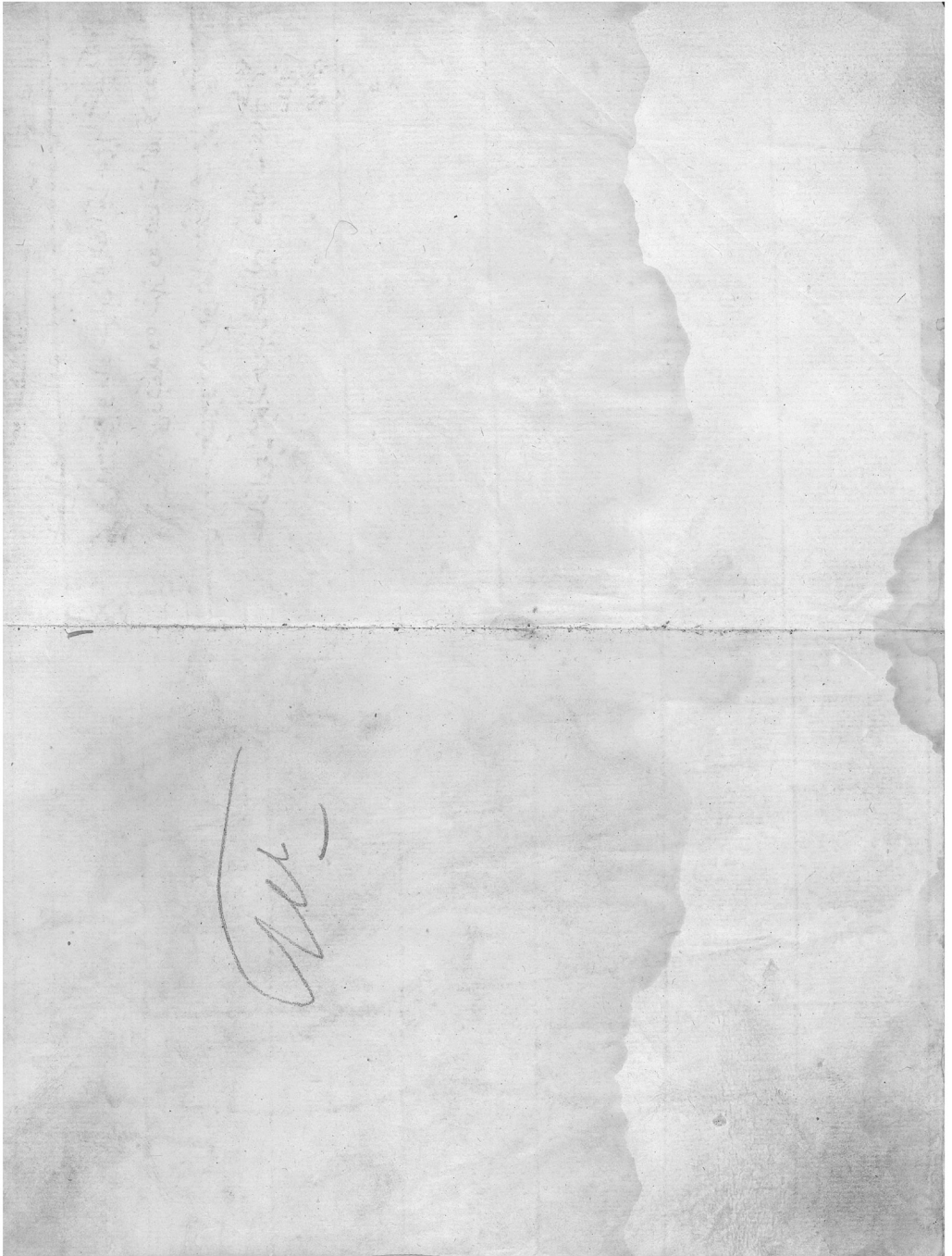
6 که بچون که شفت ایزد که رحمت ایزد که بوزیر آنکه که
 3 پارک هلم جهم که حکم که ای که که کز کز که کز کز که
 حضرت رسالت که ای این برین که کز کز که کز کز که
 اولی که کز کز که ای او ایزد که کز کز که کز کز که
 ابتدا بچون که رسول حضرت محمد که کز کز که کز کز که
 6 یاران بیکت کینه کنی که کز کز که کز کز که کز کز که
 از آنکه که کز کز که کز کز که کز کز که کز کز که
 9 شو کز که کز ای کز کز که کز کز که کز کز که کز کز که
 یک حضرت برین که ای رسول که کز کز که کز کز که
 کز کز که کز کز که کز کز که کز کز که کز کز که
 12 جهمه و شکر که کز کز که کز کز که کز کز که کز کز که
 بوزیر که کز کز که کز کز که کز کز که کز کز که
 سن در آنکه که اولی که کز کز که کز کز که کز کز که

3b

10 افتاد و در کور ای پادشاه که منوش اینده بود با کجا با
 این اهل کور ای پادشاه که منوش اینده بود با کجا با
 3 سکا در بخاک بر سوختند اوله ان سکا در بخاک در بخاک در بخاک
 4 هزار در بخاک در بخاک در بخاک در بخاک در بخاک در بخاک
 5 سوزن اینده او بر کور ای پادشاه که منوش اینده بود با کجا با
 6 یوسوزن سوزن سوزن سوزن سوزن سوزن سوزن سوزن سوزن
 7 در بخاک در بخاک در بخاک در بخاک در بخاک در بخاک در بخاک
 8 یوا و سکا در بخاک در بخاک در بخاک در بخاک در بخاک در بخاک
 9 سخن ایره ایره ایره ایره ایره ایره ایره ایره ایره ایره
 ایره ایره ایره ایره ایره ایره ایره ایره ایره ایره
 12 فسال الله ان لا یجعله و لا یعلینا و ان یضعه فی سیر
 الصاریحین اذ اردت الینا اعنا لیا یضیع و یسیر
 لیه الکریم الوهاب و الله الرحیم و انک یوکلا من یغنی

4a

4 بود در کور ای پادشاه که منوش اینده بود با کجا با
 5 و بال تکیا و در صا حاکم ترا او سندن و با کجا با
 6 سکا در بخاک در بخاک در بخاک در بخاک در بخاک در بخاک
 7 و سوزن و سوزن که عمل لرین بر عرض او که سخن سکا در بخاک
 8 و سوزن و سوزن که عمل لرین بر عرض او که سخن سکا در بخاک
 9 عمق و اجنه انما و صدقا
 10 ای سطلان اسلام بیکدی که درین بولکان اصل درت درت
 11 دنیا در و آخرت در و نفس در و نفس در و نفس در و نفس در
 12 بود درت درت درت درت درت درت درت درت درت درت درت
 اختیار از عمل در آخرت بود بخیر و نفس او بمنزله الله
 ثالی بود بخیر و نفس درت درت درت درت درت درت درت درت
 12 حتی سقا حضرت بولور و حج حج سته استمخیک بولور و نفس
 الله سقا بولور و حج استمخیک بولور و نفس الله سقا

سوره المومنين
 ماه ذى الحجه
 لبيؤيا به الميوز اونوز دون ستم ماه ذى الحجه ناه
 يكرى او جنى و ماه شترين اقله ايتا سوج با رشنه كه خستو
 سخت كرى ديقه ده شزاره حطرات اهد وادون با طاعت
 نه نيا به شريف بيور دبر حق قائل صفر كرى جمل اتمى محمد تورو
 سعادت ارضى ميون و مبارات ايه اكسي نه «صفر»
 و ذى الحجه
 ماه المومنين
 ۱۱۱۴

Ösmün müstfleni

1/114. Beh

'Onur bi Hamra

Miladi 1455

tek: 18. Sayfa, 24. sayfa